

Ahmet ÖZDEMİR

PÎR
SULTAN
ABDAL

sivas platformu

Sivas Platformu Yayınları: 6

Kitabın Adı
Pir Sultan Abdal

Kitabın Yazarı
Ahmet Özdemir

Editör
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Subaşı

Düzenleme
Ufuk Çetiner

Baskı Öncesi Hazırlık
AVCIOL BASIM YAYIN
0212 511 22 07 – 522 40 51
avciolyayinevi@gmail.com

İç Baskı / Cilt
Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Dudullu Org. San. Bölgesi 1. Cad. No:16
Dudullu Ümraniye / İSTANBUL
Tel: (0216) 444 44 03

Birinci Baskı / İstanbul 2008
İkinci Baskı / İstanbul 2010

ISBN 978-9944-0685-0-5

Yayınlayan
SİVAS PLATFORMU
Büyükdere Caddesi, Hanım Kadın Apt. Kat: 8 No. 60 Mecidiyeköy/İST.
Tel: 0212 216 58 58

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
ÖNSÖZ.....	13
PÎR SULTAN'A VÜCUT VEREN ORTAM.....	18
ŞAH İSMAİL FAKTÖRÜ	20
ANADOLU HALKININ ÇİLESİ VE BAŞKALDIRILAR.....	21
KALENDER ŞAH AYAKLANMASI	26
PÎR SULTANIN YAŞAMI	31
Yaşadığı Dönem.....	32
Ne Zaman Asıldı?.....	38
Asılma Gerekçeleri	40
Yaşayan Pîr Sultan.....	41
DİĞER PÎR SULTANLAR	43
Uydurma Pîr Sultan Şiirleri.....	45
PÎR SULTAN'IN BEKTAŞİLİĞİ.....	50
MENKİBELERİN İŞİĞİNDA PÎR SULTAN	58
Can Gözü Dil Sözü	61
Dört Kapı Kırk Makam	62
Banaz'ı Yurt Ediniş.....	64
Tırmanan Baskı ve Zulüm	66
Bozuk Düzene Umut.....	67
Hızır Paşa.....	69
Gözleri Yollarda.....	76
Dostun Gülü	77
Pîr Sultan Deyi	79
Etmeyin Gardaşlar.....	80
Pîr Sultan, Can Sultan, Yan Sultan	82
Şahsehem ile Kamberoğlu	83
Mezarı Nerede?.....	85
Kızılırmak Kan Kırmızı.....	87
PÎR SULTAN'IN SANATI.....	89
Halk Edebiyatı Gelişiminde Pîr Sultan'ın Yeri.....	89
Dili	92
Şiirlerinde Ölçü	94
Edebî Sanatlar	94
Şekil ve Tema Türleri	105
Pîr Sultan'da Etkileşim.....	106
PÎR SULTAN İÇİN KİM NE DEDİ:.....	109
PÎR SULTAN ŞİİRLERİ.....	112

SEKİZ HECELİ ŞİİRLERİ.....	113
Tarikate İkrar Verdim	113
Önüme Bir Çığır Geldi	114
Evvel Bu Dergahtan Nasip	115
Mihman Olmuşum Gelmişim	116
Gel Güzel Yola Gidelim	117
Turap Oldum Düştüm Toza.....	117
Gelin Canlar Bir Olalım	118
Koca Başlı Koca Kadı.....	119
Karşı Karşı Karlı Dağlar.....	120
Evvel Baştan Bu Dünyaya	121
Arzuladım Size Geldim	122
Güzel Aşık Cevrimizi.....	123
Erenlere Eş Olayım	124
Yürü Bire Kahpe Felek	124
Hakikat Bir Gizli Sırdır	125
Açıldı Cennet Kapısı	126
Be Yarenler Be Kardaşlar	126
Uyur İdik Uyardılar	127
Geldik Darına Duşlandık.....	128
Kalbi Kara Kallaş Sofi.....	129
Amanın Eyle Mürüvvet	130
Yine Dosttan Haber Geldi.....	130
Bir Nefescik Söylüyeyim.....	131
Hak Bizi Yoktan Var Etti.....	132
Ey Benim Sarı Tamburam.....	134
Sordum Sarı Çiğdeme	135
Pir Sultan'ım Şu Dünyaya	136
Be Hey Acayip Âdem.....	137
Men Aref Sırrını Kardeş.....	138
Sevda Çekmek Şanlarıdır	139
Yürü Bire Yalan Dünya	140
Şimdi Bizim Aramıza	140
Bülbül Olsam Varsam Gelsem	141
Bir Aşkın Deryasın Boyla.....	143
Alemlerin Serverisin.....	143
Hak'tan İnyet Olursa	145
Gelin Yiyelim İçelim.....	146
Felekler Zuhur Oldu.....	146
Gezdim Seyrettim Dünyayı.....	147
Hak Muhammet Ali Haydar	148
Çekilip Kırklara Vardık	149
Bu Yolun İlerisi Hakk'tır.....	150
Serseri Girme Meydana	151

Ol Benim Sarı Tanburam	152
Gönül Gel Karardan Aşma	153
Hazreti Şah'ın Avazı.....	155
Gafil Olman Hey Erenler	156
Yine Yeşillendi Dağlar	157
Yürü Bre Hızır Paşa.....	158
Karga Konsa Gülistana	159
Seher Vakti Kalkan Kervan	159
Sabahtan Dergâha Vardım	160
Karşımıza Gelip Geçme	161
İsm-i Âzam Duasıdır	162
Çektiğim Cevr-ü Cefayı.....	162
Ey Benim Dîvane Gönüm.....	163
Gel Güzelim Kaçma Benden	164
Şah-ı Merdan Kullarıyız.....	165
Ey Gönül Bülbülleri.....	166
ONBİR HECELİ DEYİŞ VE NEFESLER.....	167
Viran Bahçelerde Bülbül Öter mi.....	167
Güzeller Semtinden Bize Gel Oldu	168
Dünya Benim Diye Göğsünü Germe	168
Ağlayı Ağlayı Durma Karşımda.....	169
Allah Allah Desem, Kalksam Yürüsem	170
Çeke Çeke Ben Bu Dertten Ölürüm	171
Ötme Bülbül Ötme Şen Değil Bağım.....	171
Sabahtan Uğradım Ben de Şah'ıma.....	172
Üfürdüm Çerağı Yandıramadım	173
Nasıl Yar Diyeyim Ben Böyle Yara.....	173
Temennaya Geldim Erenler Size	174
Şah'ın Nuru musun Ey Canlar Canı	175
Muhammed'in Üç Beni Var Yüzünde.....	176
Hey Erenler Bir Hayalle Uğradım	177
Ey Erenler Çün Bu Sırrı Dinledim	178
Ela Gözlü Yardan Bize Gel Oldu	178
Gönül Ne Yatarsın Gaflet İçinde.....	179
Yanlış Fetva İle Yola Gidilmez.....	180
Kul Olayım Kalem Tutan Ellere	181
Böyle Midir Sizin İlin Töresi.....	181
Gelin Kardaş Pîrden Ayak Tutalım.....	182
Derildi Ayn-i Cem Kuruldu Erkân.....	183
Şu Yalan Dünyaya Geldim Geleli	183
Mescidim Mihrâbım Üstad İşidir	184
Be Sevdiğim Seni Benden Ayıran	185
Hatalar Eyledim Noksandır İşim	186
Bana Bir Yar Olsa Gönül Verdiğim	187

Seyyah Olup Şu Âlemi Gezerken	188
Güzel Şah'ım Çok Yerlerden Görünür.....	188
Kerbelâ Çölünden Bir Koyun Geldi	189
Ne Güzel de Muradıma Ererken	190
Dün mü Burda İdin Bugün mü Geldin.....	191
Kahpe Felek Sana N'ettim Neyledim(1)	192
Hû Dedem Çağırdım Gerçek Erlere.....	192
Her Sabah Her Sabah Yüzüme Gülme.....	193
Muhammet Neslinden Şunda Kim Kaldı.....	194
Eğer Dost Irmağın Gözün Ararsan.....	195
Yine Tamam Oldu Senenin Başı	196
Erenler Sultanı Bağdat Şehrinin.....	196
Gözleyi Gözleyi Gözüm Dört Oldu.....	197
Bir Gece Muhammet Evde Yatarken.....	198
Bir Kişi Özünde İkilik Olsa.....	199
Hak, Muhammed, Ali Geldi Dilime.....	200
Hak Nasib Eylese Dergâha Varsam	201
Bu Dünyada Benim Gönül Verdiğim.....	202
Hayali Gönümde Yadigâr Kalan	202
Bu Dünyanın Evvelini Sorarsan	203
Adem Oğlu Şu Dünyaya Gelince	204
Kırklar Urum'a Geçti Sen Duydun mu	205
Erler Pîrler Erkân Aldı İzinden.....	206
Dün Gece Seyrimde Bir Eri Gördüm	207
Gafil Kaldır Gönlündeki Gümanı.....	208
İlgıt İlgıt Esen Seher Yelleri (1).....	209
Yemen Elllerinden Beri Gelirim	210
Şu Karşı Yayılda Göç Katar Katar	211
Bir Güzelin Aşıkıyım Erenler	211
Deli Gönül İnil İnil İleme.....	212
Şu Kanlı Zalımın Ettiği İşler	213
Alçakta Yüksekte Yatan Erenler	213
Gel Seninle Ahd ü Peyman Edelim	214
Döndün mü Sen Benden Yüzü Dönesi	215
Bir Öğüdüm Vardır Sana Söleyem.....	216
Mürekkekim Yoktur Bir Defter Edem	217
Yükseklerden Alçaklara İndim Ben	217
Şah'a Giden Ben Bir Bezirgân Gördüm.....	218
Derdim Çoktur Hangisine Yanayım	219
Dün Gece Seyrimde Coştuydu Dağlar.....	220
Erler Himmet Edin Niyaz Eyleyim	221
Kahpe Felek Sana N'ettim N'eyledim (2).....	222
Sabır Kıla Kıla Canıma Yetti.....	222
Aşk İle Yürüdük Sen Pire Geldik	223

Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez.....	224
Allah Birdir Hak Muhammed Ali'dir	224
Allah Bir Muhammed Ali'dir Ali.....	225
Beş Günlük Dünyada Hey Ademoğlu.....	226
Gam Elinden Benim Zülfü Siyahım	227
Hasretinle Beni Üryan Eyledin	228
Sabahtan Cemâlin Seyran Eyledim	229
Bir Servi Dalında Kaldı Nazarım.....	230
Çevrilip Çevrilip Üstü Yanımda.....	230
Her Sabah Her Sabah Anka-yı Devran	231
İşitip Avazın Ben de Varayım	232
Sultan Suyu Gibi Çağlayıp Akma	232
Bir Su Bir Gölde Çok Durursa Kokar.....	233
Yüksek İsem Ben Gönlümü İndirmem	234
Şu Yalan Dünyaya Geldim Giderim	234
Medet Senden Medet Muhammed Ali	235
Erenlerin Gülü Canların Canı	236
Gel Gönül Nazar Kıl Merdanelere	237
Bakmaz Mısın Yeryüzünde Bostana	237
Sar'öküzü Benden Sual Sorarlar	238
Bir Bülbülcük Konmuş Dağlar Başına	239
Emek Çektim Bir Ev Yaptım Erenler	240
Kur'an Yazılırken Arş-ı Rahman'da.....	240
Erenler Kahretti Saldı İşkile.....	241
Aman Hey Erenler Mürvet Sizindir	242
Çıkıp Gökyüzünde Sökün Eyleyen.....	243
Medet Senden Medet Ey Mürvetkânı	244
Diken Arasında Bir Gül Açıldı.....	245
Zahir Batın On'ki İmam Aşkına.....	246
Ne Zalimdir Ne Gaddardır Ne Bedkar	247
Hızır Paşa Bizi Berdar Etmeden	247
Hızır Paşa Bizi Berdar Eyledi.....	249
Karşıdan Görünen Ne Güzel Yayla.....	250
Bir Seferim Vardır Urum Üstüne.....	250
Ey Yezit Sen Neden Yeldin Kastıma	251
Gerçek Aşıklara Salâ Dendi.....	252
Banaz'dan Sürdüler Bizi Sivas'a.....	253
Hocam Bana İlimleri Sorarsa.....	254
Hiç Bilmedim Sabahta Sarı Neden	255
Bin Cefalar Etsen Almam Üstüme.....	255
Ben de Şu Dünyaya Geldim Geleli	256
Seyran Ettim Erenlerin Demini.....	256
Padişah Katlime Fermân Eylese	257
Koyun Beni Hak Aşkına Yanayım.....	258

Sabah Olur Koyun Kuşluğa Gelir.....	259
Şecaatin Varsa Kalbinde Sakla	260
Sabah Olur Cümle Alem Uyanır	262
Kadir Allah Kula İhsan Ederken	263
Gurbet Elde Yad Ellerin Derdini	263
Gelmiş İken Şu Dağları Gezeyim.....	264
Yas u Matem Günü Derdim Yeniler	265
Evvelin Evveli Muhammet Ali	266
Gelmiş İken Bir Habercik Sorayım	266
Alay Alay Olmuş Gelen Turnalar.....	268
Sultan Nevruz Günü Cemdir Erenler	268
Ben de Şu Dünyaya Geldim Zâkirim.....	269
İsa Peygambere Hakk'ı Buyurdu.....	270
Kaynat Muhabbetin Kazanın Kaynat.....	271
Çoktan Beri Yollarını Gözlerim	271
Ali Ali Deyip Ne İnilersin.....	272
Hak Belasın Versin Mülcem Oğlu'nun	273
Geldim Gider Oldum İllerinize	273
Aşık Senin Kıya Kıya Bakışın.....	274
Sefasına Cefasına Dayandım.....	275
Arzulayıp Hak Demine Gelince.....	276
Bizden Selam Olsun Sofu Canlara.....	277
Elif'tir Doksan Bin Kelamın Başlı.....	278
Hak İçin Kendini Kurbân Eyleyen	278
Âşıkın Başına Gelmez Hal Olmaz	279
Gündüz Hayalimde Gece Düşümde.....	280
Ey Sofi Özüne Muradım Var.....	281
Kırklar Meydanında Erkân İsteyen.....	281
Kısmet Verip Bizi Salan Çöllere.....	282
Seyredelim Horasan'ın İlini.....	283
Yel Esti mi Aşka Gelir Sallanır	284
Hak Peyik Yollamış Selam Eylemiş.....	284
Yalan Dünya Sana Bel mi Bağlanır.....	285
Bize de Banaz'da Pîr Sultan Derler	286
Kendin Çün Bilmezsen Bilire Danış.....	287
Ben de Bu Dünyaya Geldim Giderim	287
Birlik Makamında Bir Güzel Gördüm	288
Hızır Paşa'nın Zulmü Var İse	289
Arkası Yok Deme Şah'ım Oğlunun	290
Ilgıt Ilgıt Esen Seher Yelleri (2).....	290
Yüce Yüce Dağlardan mı Gelirsin	291
Üç Gözlü Pınarın Gözün Ararsan	292
Şu Karşiki Karlı Dağı Gördün mü.....	293
Firdevs-i Ala'da Bir Yanal Elma.....	293

Uyurken Üstüme Gelen Erenler	295
Hayır Edem Derken İşlerim Şer Oldu.....	296
Eksiğim Aldım da Meydana Geldim II.....	297
Evvel İkrar Verip Beli Diyenler.....	297
Mürşide Varmaya Talip Olursan.....	298
Gel Ey Zahit Bizim İle Çekişme	299
Muhammet Ali'nin Eli Değil mi	300
Bir Çocuk da Anasından Doğunca	301
Güzel Şah'tan Bana Bir Dolu Geldi	302
Ben de Şu Dünyada Üç Güzel Gördüm.....	303
Ben Dervişim Diye Dava Kılarsın.....	303
Hû Deyelim Gerçeklerin Demine	304
Bir Yavru Yolladım Gurbet Ellere	305
Uğrum Sıra Giden Boz Atlı Hızır	306
Giden Kimdir Kimden Haber Alayım	307
Gel İmdi Oku Ol Ümmül Kitabı	308
İki Nokta Üç Hurufun Sahibi.....	309
Gidi Yezid Bize Kızılbaş dermiş	310
Gelsin İkrarına Beli Diyenler.....	310
Bir Gül İle Gülistanı Seyrettim.....	311
Gurbet Elde Bir Hal Geldi Başıma.....	312
Derilmemiş Hak Cemine Varınca.....	313
Hak Yarattı Muhammet'i Nurundan	314
Sabahtan Uğradım Ben Bir Figana	315
Bir Tenhada Gördüm O Nazlı Yarı	316
Horasan'dan Kalktı Sökün Eyledi	316
Yürüyüş Eyledi Urum Üstüne	317
Dostun Bahçesine Bir Hoyrat Girmiş.....	318
Geçemezsin Deli Gönül Geçilmez	319
Yine Ilgıt Ilgıt Yeller Esince	320
Güzel Aşık Sana Bir Sualim Var	320
Gitme Giden Gitme Sual Sorayım	321
Gönül Niçin Ahvalimi Bilmezsin	322
Sensin Bizim Zahir Batın Ulumuz.....	323
Gittim Seyreyledim Felek İçini	324
Derdine Yandığım Kınamayasın.....	324
Gece Gündüz Yalvarırım Pirime	325
Dünyadan El Çek Ey Divane Gönlüm	326
Eksiğim Aldım da Meydana Geldim I.....	327
Enel Hak Dedik De Çekildik Dara	327
Seyyah Olup Şu Alemleri Gezerim	328
Seyran Edip Şu Alemde Gezerken	329
Sultan Ali'm Bir İş Geldi Başıma	330
Evvel Baştan Muhammed'e Salavât	330

Batın Erlerinden Sultan-ı Server	331
Emanet Alemde Adem Bir Güldür.....	332
Şah'ın İllerinden Gelen Turnalar	333
Ben Hocamdan Böyle Aldım Dersimi.....	333
Dağdan Kütür Kütür Hezen İndirir	334
Musahipten Özün Seçen Musahip	335
Kalktı Havalandı Gönülün Kuşu.....	336
Gönül Ne Durursun Elden Geldikçe.....	337
Gelin Özümüze Sitem Kuralım.....	337
Çıktım Yücesine Seyran Eyledim	338
Hayalin Gönümde Elif Lam Yazar	339
Bülbül Olsam Gül Dalında Şakırım.....	340
Hacı Bektaş Tekkesinin Dışında	341
Sofi Mezhebimi Niye Sorarsın	341
Yine Kismetimiz Kaldırdı Bizi	342
Ey Yezit Bizlerde Kıl ü Kal Olmaz.....	343
Biz Burada Bülbüllük Eylemeyiz.....	344
KAYNAKÇA	345

SUNUŞ

Sivas Platformu, bölge insanını, yöresine, ülkesine ve kültürüne sahip çıkmaya özendiren; demokratik, bağımsız ve gönüllü bir kuruluştur.

Platformun Protokolünde altı çizildiği gibi, tarihin en eski dönemlerinden beri, Sivas; bir kültür beşiği olmuş ve uygarlıklara katkıda bulunmuştur. Bir çok devletlere başkentlik yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin de temelleri burada atılmıştır. Böyle önemli bir kültür ikliminden gelen Sivashlıların, yoğun olarak İstanbul'da yaşaması, bu kente de zenginlik katmaktadır.

İstanbul'da yaşamaya karar vermiş insanlarımızın, ortak kent kültürü içerisinde, aktif olarak yerlerini almalarını arzularken; kişiliğini, doğasının var ettiği hasletlerini, kültürel dokusunu ve ruh halini bozmadan korunmasını amaçlıyoruz.

Farklı kültürlerin bir arada bulunmasını hoşgörü ile karşılayarak, tarihe, edebiyata, musikiye hasılı sanatın bütün dallarına mal olmuş değerlerimizi, geleneklerimizi ve göreneklerimizi yaşatmak, tanıtmak, yaymak ve bütünüyle Türk toplumunun yararlanmasına sunmayı görev biliyoruz.

Amaçlarımız arasında; dünya çapında insan yetiştirmek, potansiyelimizden büyük bir sinerji oluşturarak; maddi, manevi, kültürel, sosyal yönlerden gelişim sağlamak, önyargılarla hareket etmek yerine çözüm eksenli bir potansiyel oluşturmak ve "Üreten Sivashlı" bilincini hakim kılmak gibi unsurlar bulunmaktadır.

Kültürel değerlerimizin korunması, çeşitlendirilmesinden söz ederken, çok kültürlülüğe saygının, kültürler arası alışverişin önemini vurgulamak istiyoruz. Siyasal, sosyal, inanış benzeri bütün alanlarındaki kamplaşmaların dışındayız. Dar görüşlere, dar bölgeciliğe saplanmadan, kamu vicdanındaki yaraların sarılmasına katkı sağlamak; kültürel,

sosyal ve ekonomik alanda birlik ve dayanışmanın sözde değil özde odağı olma yolundayız.

“1. Ulusal Sivas Sempozyumu Tebliğler Kitabı”mızın arkasından ikinci olarak XVI. yüzyıldan günümüze kadar efsaneleşmiş hayatı ile halkımızın belleğinde, eserleriyle halkımızın dilinde, telinde yaşaya gelmekte olan, “Pîr Sultan Abdal”a ilişkin, Gazeteci Yazar Ahmet Özdemir’in hazırladığı kitabı, yalnız hemşehrilerimizin ve Pîr Sultan severlerin değil, şiiriyle musikisiyle bütün Türk Halk Bilimi’nin hizmetine sunmuştuk. Pîr Sultan ve daha sonra yayınladığımız Ruhsatî kitapları beklenenin üzerinde ilgi gördü. Kısa sürede tükendi. İhtiyaç sahipleri fotokopi ile çoğaltmaya başladılar. Bu kitapların ikinci baskılarını yapmayı bir görev bildik.

Pîr Sultan, Ruhsatî ve Aşık Veysel gibi kitaplarımızı, başka değerlerimize ilişkin kitapların izlemesi içten dileğimizdir.

“Pîr Sultan Abdal” kitabını hazırlayan Sivas Platformu Danışma Kurulu Üyesi / Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu Üyesi Ahmet ÖZDEMİR Beye, Editör Sivas Platformu Yönetim Kurulu – İcra Kurulu Üyesi / Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç.Dr. İbrahim SUBAŞI’ya, emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz.

SİVAS PLATFORMU YÖNETİM KURULU ADINA

İSMAİL ERDEM

ÖNSÖZ

İslamiyet sonrası Türk Halk Edebiyatı içinde yer alan Tasavvuf Edebiyatı'nın, Alevî Bektaşî kulvarını; XIV. yüzyılda doğan ve XV. yüzyılda yaşayan Kaygusuz Abdal'la başlatmak mümkündür. Kimi araştırmacılar, bu kulvarın başlangıcını, Yunus Emre'ye kadar uzatmaktadır. Gerçek olan, Alevî-Bektaşî edebiyatının Hacı Bektaş Velî ve Abdal Musa kültürüyle beslendiği ve Anadolu'daki halk edebiyatının imkânlarıyla birleşerek yeni bir sentez oluşturduğudur.

15. yüzyılda Kaygusuz Abdal'la kurulan Alevî-Bektaşî edebiyatı, aynı yüzyılda "Hatayî" mahlasıyla şiirler söyleyen, Safevî Şahı İsmail'i var etmiştir. "Hatayî", Alevî-Bektaşî edebiyatının en didaktik¹ âşığıdır. 16. yüzyılda Sivas'ta asılan "Pîr Sultan Abdal" ise bu edebiyatın en lirik² âşığıdır. Pîr Sultan Abdal'ı izleyenlerden "Kul Himmet" ve onun çağdaşı "Hüseyn" lirizm açısından Pîr Sultan Abdal'a yaklaşmışlardır.³

Alevî-Bektaşî edebiyatı Kaygusuz Abdal'ı takiben, XVI. yy.da Pîr Sultan Abdal, Hüseyn, XVII. yy.da Kul Himmet'le en üst düzeye ulaşmıştır.⁴ XVII ve XVIII. yy.da söylenecek sözler bitmişçesine kendi kendini tekrara düşen bu edebiyat ve gelenek XIX. yy.'da sosyal hayattaki değişikliklerin paralelinde atağa geçmiş, Dertli, Seyrani, Yemini, Virani, Teslim Abdal, Kemter, Sıtkı, Sabri Baba gibi onlarca şairi yetiştirmiştir. Bu zincire, XX. yüzyılda Aşık Veysel gibi yeni halkalar eklenmiştir. Alevî-Bektaşî Edebiyatı geleneği, günümüzde de çağdaş âşıklarla canlılığını sürdürmektedir.

Ayin-i Cemler, Alevi aşıkların yetişmelerinde bir okul işlevi görmektedir. Aşıklar küçük yaşlarından itibaren Ayin-i Cemlere katılarak, ken-

---

¹ Belli bir düşünceyi aşlamak veya belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, bir ahlak dersi çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan, duygu yönü az olan şiir türüdür.

² Her kesimini ilgilendiren sevinç, coşku veya acı gibi ortak duyguların veya aşk, ayrılık, özlem gibi bireysel duyguların coşkulu bir tarzda işlendiği şiirlere lirik şiir denir.

³ Erman Artun: Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymani, Adana Valiliği Yayını, Adana 1996, s.13.

⁴ Abdülbaki Gölpınarlı, Alevî-Bektaşî Nefesleri, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1992

dileri için gerekli olan tasavvufi halk edebiyatı ve Alevi-Bektaşî kültürüyle ilgili bilgileri buradan elde ederler. Ayin-i Cemlerin başlamasından önce "muhabbet" deyişlerinin söylendiği ya da aşıkların kendi deyişlerini okudukları bir bölüm vardır. Deyişlerin yanı sıra bu bölümde sohbetler de yapılmaktadır. Bu aşıklar kendilerine "Cem Aşıkları" adını vermektedirler. Aşıklar Alevi-Bektaşî yolunun kurallarını hatırlatma amacıyla öğütleme türünde deyişler de söylerler. Ayin-i Cemlerde ve Balım Sultan muhabbetlerinde "Pir Sultan Abdal", "Nesimi", "Kul Himmet", "Sıtkı Baba", "Sadık Baba", "Şah Hatai", "Kaygusuz Abdal", vb. aşıklardan usta malı deyişler okurlar. Onlara göre badeli aşık olmak Hak vergisi, lutuf olarak kabul edilir.⁵

Ayrıca bazı yörelerde aşıklar Ayin-i Cemlerin dışında da bir araya gelmektedirler. Bunlar; düğünler, kına geceleri ve köye misafir geldiği zaman olmaktadır. Bunun yanı sıra "Balım Sultan Muhabbeti" dedikleri bir toplantı da vardır.⁶

Alevî-Bektaşî âşıkları mahlas alırlarken, kendilerini divan şairlerinden ve âşık edebiyatı âşıklarından ayırmak için "Hatayî", "Kamberî", "Misalî", "Viranî" benzeri âşıklık adlarıyla yetinmemiş, mahlaslarının⁷ başına "Kul", "Abdal", "Pir", "Sultan" gibi belirleyici adlar da alırken, bazıları da mahlaslarının sonuna "Sultan", "Baba", "Dede" benzeri adlar eklemiştirler.⁸

Alevî geleneği bugüne kadar yaşamış âşıkların yedisini büyük usta ve kutsal saymıştır ki bunlara "Yedi Kutuplar" adı verilmiştir. Onlar, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Hatayî, Yeminî, Viranî, Teslim Abdal ve Nesimî'dir.⁹

Bu edebiyat öncelikle, Alevî-Bektaşî inançlarını yaymak için bir araç olarak kullanılmıştır. Anadolu Alevîleri, Osmanlı ve Safevî devletlerinin

---

⁵ Prof. Dr. Erman Artun, Alevi- Bektaşî Edebiyatına Genel Bir Bakış, 2000'e Giren Medyadaki Dilimiz ve Halk Ozanları Sempozyumu, 18-19 Aralık 1999 Ankara.

⁶ Fatma Sezgin, "Günümüzde Şanlıurfa Kısas Köyü Aşıklık Geleneği ve Kısaslı Aşıklar" Çukurova Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 1998, s.32.

⁷ Şairlik adlarının.

⁸ Rıza Zelyut, Halk Şiirinde Gerçekçilik, İstanbul 1992, s.67-69 ; Doğan Kaya, Cönklerden Gün Işığın: Abdal Mahlaslı Halk Şairleri, Âşık Veysel Kültür Derneği, Halk Kültürümüzde Sivas'ın Yeri Sempozyumu, (Bildiri Metni) Ankara, 24 Mart 2002. (Anılan Makaleye ilişikteki internet sitesinden ulaşılabilir: <http://turkoloji.cu.edu.tr/ HALK%20EDEBİYETI/28.php>

⁹ Nejat Birdoğan: Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik, Berfin Yayınları, 1994, s. 420

siyasi egemenlik savaşının arasında kalmış, bu savaşa ne yazık ki mezhepler alet edilmiştir. Bu nedenle Anadolu'da XVI. Yüzyıldan itibaren Alevîlik inancı baskı altına alınmış, bu inancın sahipleri karşılaşmışlar, haksız toplumsal ve ekonomik uygulamalara uğramışlardır. Dirlikleri ellerinden alınmış, toprağa bağlı olmaya zorlanmışlardır. Bu zorlamalar, Anadolu ayaklanmalarına yol açmıştır. Alevî-Bektaşî şiirinin kavga şiirine dönüşmesi bundandır. En güzel örneklerini Pîr Sultan şiirlerinde görebiliriz. Bir başka anlatımla Pîr Sultan geleneğinde vücut bulan şiirler, bozuk düzene başkaldırının sembolü olmuştur.

Bu kitapta, XVI. yüzyıldan günümüze kadar efsaneleşmiş hayatı ile halkımızın belleğinde, eserleriyle halkımızın dilinde, telinde yaşaya gelmekte olan, yukarıda andığımız geleneğin çekirdeği sayılan Pîr Sultan'ı menkıbeleriyle, sanatıyla tanıtmak, bazı bilinmeyenlere yanıt bulmak ve şiirlerinden örnekler vermek amaçlanmıştır.

Pîr Sultan ile ilgili bir çok kitaplar yazıldı. Dergilerde, gazetelerde çeşitli makaleler araştırmalar yer aldı. Fuat Köprülü, Sadettin Nüzhet Ergun, Pertev Naili Boratav, Abdülkadir Gölpinarlı, Cevdet Kudret, Ali Balım, Cahit Öztelli, Selami Münir Yurdatap, Sabahattin Eyüpoğlu, Mehmet Fuat, Orhan Ural, Mehmet Şakir Ülkütaşır, İbrahim Arslanoğlu, Vahit Lütfü Salcı, Vehbi Cem Aşkun, Ziya Gürel, Hikmet Dizdaroğlu, Saim Sakaoğlu, Tahir Kutsi Makal, Sabri Koz ve adını buraya alamadığımız ve bir bölümünü de kitabımızın kaynakça bölümünde belirttiğimiz pek çok yazar ve araştırmacının çalışmaları bazı bilinmeyenlere ışık tuttu.

Ayrıca, edebiyat tarihlerinde ve çeşitli antolojilerde Pîr Sultan'a ilişkin bilgileri bulmak mümkün. Bu kaynaklarda bir tasavvuf şairi olarak tanındığı, asıl adının **Haydar** olduğu, Sivas'ın Yıldızeli ilçesinin **Banaz** köyünde doğduğu, İran Şahı **Tahmasb** ve **Kanuni Sultan Süleyman** döneminde 16. yüzyılda yaşadığı, bir **Kızılbaş** ayaklanmasına katıldığı iddiasıyla **Hızır Paşa** tarafından **Sivas'** ta asıldığı bilgilerini ediniyoruz.

Pîr Sultan'a ilişkin bilgiler arasında, temelde aynı ama, ayrıntıda ufak tefek farklılıklar bulunmaktadır. Zaman içinde yeni bulunan kaynaklar ve şiirlerinin yer aldığı cönkler, daha önceki bilgilerin noksan ve yanlışlarla dolu olduğunu göstermektedir. Öte yandan, bazı kaynakların, bile rek ya da bilmeyerek Pîr Sultan ile ilgili yanıltıcı bilgiler aşulamakta olduğu görülmektedir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz birbirinden değerli araştırmacı ve bilim adamlarının dışında en yeni ve en kapsamlı Pîr Sultan araştırmasını yapan kişinin **İbrahim Aslanoğlu** olduğunu söyleyebiliriz.

İbrahim Aslanoğlu, uzun ve yorucu çalışmalarının ardından, Pîr Sultan'ı "*Kendi düşüncesine uygun bir sürü asi ile hükümete başkaldıran bir zorba, haksızlığa ve zulme karşı mücadele eden bir fedai ya da İran Şahı ile işbirliği yapıp Alevîlerin yoğun olduğu Doğu Anadolu'yu İran'a bağlamak isteyen bir Safevi hayranı*" olarak göstermenin yanlış olacağı kanısına ulaşmıştır.¹⁰

Günümüzde Pîr Sultan'ın yanlış anlaşılmasının bir nedeni de, ayrı düşünce, görüş ve anlatımı bulunan pek çok halk şairinin isim benzerliği dolayısıyla şiirlerinin birbirine karıştırılmış olması ve bunların hepsinin Pîr Sultan'a mal edilmesidir. Bu açıdan cönklerden yeni yazıya geçirilmiş beş yüzün üzerindeki Pîr Sultan' a mal edilmiş şiiri incelediğimizde; kiminde şair, koyu bir tarikatçı olarak karşımıza çıkmakta, kimilerinde ise aşk, sevda, koçaklama, güzelleme, ağıtılma ve taşlamalar söyleyen bir saz şairi olarak görülmektedir. Bu durum araştırmacıları haklı bir tereddüde sürüklemektedir.

Örneğin, İbrahim Aslanoğlu, Başbakanlık arşivindeki defterler, Şeriye Sicilleri ve 750'ye yakın cönk üzerinde yaptığı inceleme sonucunda XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar altı şairin eserlerinin birbirine karıştığını tespit etmiştir.

Bütün bu çalışmalardan şu sonuca ulaşmamız mümkündür:

Pîr Sultan, Alevîlik kurallarını açık ve seçik bir dille anlatmakla birlikte, günlük hayatını gelenekleri içerisinde sürdüren, coşkulu ve güçlü bir halk şairidir. Düşünce ve duygularını şiirlerinde açıkça anlatması, zamana ve zemine göre kendini sakınmayacak kadar inancından ve sözünden dönmez olması, öte yandan Sünni olan Banazlılar ile bir kısım Alevîlerin iftiraları, asılmasının nedeni olmuştur. Kırk-elli yıl sonra yaşayan Pîr Sultan Abdal adlı aşığın; doğru bildiği yolda asılmayı göze alan Pîr Sultan'ın hayatından kesitleri destanlaştıran ve onu bir efsane kahramanı haline getiren kişi olduğu anlaşılmaktadır.¹¹

¹⁰ İbrahim Aslanoğlu, Pîr Sultan Abdallar, Erman Yayınevi, İstanbul, 1984. s: XI.

¹¹ Tekkelere bağlı âşıklarımız, mürşitlerin karşı duydukları saygı nedeniyle kendi şiirlerinde mürşitlerinin adını kullanmışlardır. Pîr Sultan'ın dışında da örnekler vardır. Örneğin, Divriği'nin Örenik (Aydoğan) köyünden (şimdi İmralı'ya bağlandı) Âşık

Kitap içeriğinde, Pîr Sultan, tarihi kronolojik veriler, karşılaştırmalar, yorumlamalar, bilgi ve belgelerin sergilenmesi sonucu çıkarılabilecek gerçek yaşamı ile halkın gönlünde, inancında, yaşatmayı sürdürdüğü söylencelerdeki yaşamı olmak üzere iki şekilde ele alınmıştır.

Sunduğumuz şiir seçmelerinde “Pîr Sultan” mahlasını taşıyanlarla, “Pîr Sultan Abdal” mahlası taşıyanlara ağırlık verilmiştir. Aruz vezni kullanan Pîr Sultan çalışmamızın dışında tutulurken, Pîr Sultan Mozaiği içinde “Abdal Pîr Sultan” ve “Pîr Sultan’ım Haydar” mahlasını kullanan şairlerden de örnekler yer almıştır. Pîr Sultan’ın adını taşıyan, altısı bilinen bir çoğu bilinmeyen şairlerin hepsi, Pîr Sultan geleneğini oluşturan ırmağın kollarıdır. Hepsi aynı mecrada birleşerek halk kahramanı Pîr Sultan Abdal’ı var etmişlerdir.

Pîr Sultan’a ilişkin bilinenlerin özetiyle birlikte, daha geniş bir bakış açısıyla bilinmeyen bazı durumların açıklığa kavuşturulmasına katkı sağladığımı sanıyorum.

Yer verilen deyişlerden, sekiz ve on bir heceliler ayrı bölümlerde toplanmış, şiirler uyaklarının son hecelerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Okuyucuların aradıkları şiiri kolayca bulmalarını temin amacıyla, kitabımızın sonuna şiir adlarına göre alfabetik bir sıralama eklenmiştir.

Kitabın editörlüğünü üstlenen, hazırladığım metinler üzerinde gerekli düzeltme ve düzenlemeleri yaparak yayıma hazır duruma getiren Yrd. Doç. Dr. İbrahim Subaşı’na, İlk baskısının tashihlerini yapan Mehmet Yalçın Yılmaz’la eşi Bahar Yılmaz’a, ikinci baskının teknik düzenlemesini yapan Ufuk Çetiner’e ve Kitabımın yayınlanmasını üstlenen Sivas Platformu Başkanı İsmail Erdem’in şahsında bütün Yönetim ve Danışma Kurulu üyelerine teşekkür etmeyi borç biliyorum.

Ahmet ÖZDEMİR

İbrahim, Kul Himmet’i mürşit saydığı için, şiirlerinde “Kul Himmet Üstadım” adını kullanmıştır. Bu yüzden Kul Himmet’le, “Kul Himmet Üstadım” mahlasını kullanan Asık İbrahim’in şiirleri birbirine karışmıştır. Öteyandan İmranlı’nın Söğütlü köyünden Hatice Kız adlı bir bayan şairimiz de “Kul Himmet Üstadım’a” saygısından; aynı taşımalı şiirler söylemiş, onun şiirleri de Kul Himmet Üstadım’a karışmıştır.

PÎR SULTAN'A VÜCUT VEREN ORTAM

Pîr Sultan'ın yaşamına ilişkin bilgiler vermeden önce, onun içerisinde vücut bulduğu ve adını taşıyan geleneği oluşturan ortamı satır başlarıyla anımsamakta yarar vardır.

Resmî tarihimiz XVI. yüzyılı "ön tevakkuf" devri olarak nitelendirir. Tevakkuf, "Durma, duraklama, eğleşme" demektir. Yüz yıl içinde dev bir imparatorluk haline gelen Osmanlı Devleti, 1500'lü yılların ortalarından itibaren niçin durma noktasına gelmiştir?

Yine resmi tarihimize göre, İmparatorluğun genişlemesi nedeniyle halkı arasında temelli bir manevi birlik oluşmamıştır. Devleti yükselten hanedan, imparatorluk yetkilileri, yeniçeriler, tımar ve zeamet mensupları Kanuni Sultan Süleyman döneminden itibaren bozulmaya başlamıştır. Eskisi gibi savaş ganimeti olmadığından, imparatorluk ekonomik sıkıntıya düşmüş, bunun yükü halka bindirilmiştir.

Yeniçerilerin disipline edilememesi, tımar ve zeametlerin yeteneksiz, yetkisiz ve beceriksiz kimselere verilmeye başlamasından sonra, Anadolu'da düzen ve güven ortamı kalmamıştır. Yer yer halk ayaklanmaları başlamıştır. Ayaklanmalar, başlarda bastırılırken giderek dizginlenemez duruma gelmiştir. Bu başkaldırıların başlıcaları arasında Canbulatoğlu, Kalenderoğlu, Abaza Mehmet Paşa, Vardar Ali Paşa sayılabilir.¹²

Osmanlılar ve Safeviler başlangıçta Türkmen aşiret gelenekleriyle devletler kurmuşlardı. Ancak, Osmanlı'da "Düzenli Ordu" nun ve yerleşik kurumların "merkez"de gelişmesiyle birlikte, konar göçer Türkmenler "dışta" kalmış, giderek devletle yabancılaşmıştı. Buna karşılık, Safevi devletinde göçer Türkmenler, aynı duyguları taşıyan bir öndere kavuşmuş, ilgi, sevgi saygınlık görmüş, çeşitli makamlara getirilmişlerdi. Ustacalu, Varsak, Rumlu, Tekeli, Şumlu, Kaçar, Afşar ve Kamanlı Türkmenleri, Safevi süvari ordusunu oluşturuyordu. Osmanlı'daysa, Medrese'den ya da Enderun okulundan geçmeden böyle makamların Türkmenlere verilmesi ancak ayrıcalıklı bir durumda olabilmekteydi.¹³

¹² Tarih III "Yeni ve Yakın Zamanlarda Osmanlı Türk Tarihi" Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s.61.

¹³ Taha Akyol "Yavuz Selim ve Şah İsmail", "Türkmen Şah'ın Fars Devleti", "Osmanlı İnan Gelişme Farkları", "Alevilikten Şiiliğe", "İnan Şahının Türkmen Ordusu", "Osmanlı'da İnanlar, Mezhepler" Milliyet Gazetesi, 10 Mayıs 1998, 24 Mayıs 1998, 31 Mayıs 1998, 7 Haziran 1998, 21 Haziran 1998, 28 Haziran 1998 tarihli Pazar ekleri.

Şah Tahmasp zamanında “han” ve “sultan” gibi unvanlarla anılan askeri vali ve komutan konumundaki “amir”lerin sayısı yüzü aşmıştı. Bunların hepsi “Kızılbaş”, yani Anadolu kökenli “Alevî” göçer Türkleriydi. Öyle ki, Sultan Selim ve Şah İsmail arasında gidip gelen öfkeli mektuplarda; Sultan Selim İran şahına kentli kültürlü çelebilerin dili olan Farsça’yla yazarken, Şah İsmail, Sultan’ Selim’e gönderdiği mektuplarda, kendi aşiret ve kökeninin dili olan Türkçe’yi kullanmıştı.¹⁴

Osmanlı’da devletin ve kent hayatının kurumlaşması, medreselerin gelişmesiyle, Türkmen yaşam biçiminden uzaklaşıyordu. Türkmenler yerleşik hayata geçmeleri ve vergi vermeleri için zorlanıyorlardı. Osmanlı’nın kural ve kurumlarını tanımayan yarı göçebe Türkmenlerde tek saygın otorite, kendi içlerinden çıkmış “baba”, “dede” gibi unvanlarla anılan derviş ve şeyhlerdi. Eski Türk Şaman’larını anımsatan bu “baba” lakaplı Türkmen şeyhleri, köylülerin ve göçebelerin manevi hayatlarının vazgeçilmezleriydi.¹⁵ Osmanlı’nın bu zaafını, Türkmen - Safevi Şah İsmail iyi yakalamıştı.

Osmanlı, Frenk ülkelerinden devşirip getirdiği yabancıyı kendi safına kazanmıştı ama Türkmen’i kaybetmişti. Türkmen’in, baş, bey, oba, ülke, şah arama çabasının nedeni buydu.

ŞAH İSMAİL FAKTÖRÜ

Şah İsmail, gönderdiği temsilcileri aracılığıyla Anadolu’da eski Türk inançlarının ağır bastığı Müslüman Türkmen kültüründe 'Ehl-i Beyt' ve “12 İmam” gibi bazı “Şii İslam” unsurlarının güçlenmesini sağlamıştı. Anadolu Türkmenliği artık Alevî kültürü olarak yeni bir senteze yönelmişti.¹⁶ Osmanlı’ya yabancılaşmış olan Anadolu’daki Türkmen aşiretleri, bekledikleri “mehdi”yi Şah İsmail’de bulduklarını sanmışlardı. Öte yandan, 'baba'lar Şah'ın lehine, Padişah'ın aleyhine propagandaya başlamışlardı.

Safevi-Şah İsmail Devletini kuran ikinci en büyük oymak olarak, Ustacalu Boyuydu. Bu boy aslında başlıca Sivas - Amasya – Tokat bölge-

¹⁴ B. Lewis, The Middle East, London 1995, s. 114.

¹⁵ Fuat Köprülü, Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu, Ötüken yy. İstanbul, 1981, s. 165.

¹⁶ Ahmet Yaşar Ocak, Türk Sufiliğine Bakışlar, İletişim yy. 1996, sf. 207 - 209.

sinde yaşayan ve bazı oymakları Kırşehir'e kadar yayılan Ulu Yörük adlı büyük topluluğa mensuptu.

Şah İsmail'in¹⁷ Safevi devleti, hem din anlayışı, hem askeri yapısı ile Türkmen aşiret devleti olarak kurulmuştu. İsmail, kendisinde, ilahi bir imajı yaratarak, mistik duyguları kuvvetli olan göçer Türkmenlerini etkilemiş, savaşçı bir ordu oluşturmuştu.¹⁸

ANADOLU HALKININ ÇİLESİ VE BAŞKALDIRILAR

II. Bayezid zamanında Şah Kulu isyanı ile Anadolu'daki olaylar büyüyünce Şehzade (Yavuz) Selim, babasını devirip tahta geçmişti. İran seferine hazırlanan Yavuz, beylerbeyi ve sancakbeylerine emir vererek Şah İsmail'e taraftar olan ve ayaklanma ihtimalleri bulunan kişileri deftere yazdırarak yok ettirdi.¹⁹

Pîr Sultan'ın doğduğu Banaz köyü ve çevresi, 1511 "Şahkulu" ve 1512 "Nur Ali Halife" isyanları sırasında, Osmanlıların şiddet ve baskılarıyla karşılaşmıştı. Yavuz Sultan Selim, 1514 Yazında Şah İsmail ordusuyla savaşmak üzere yola çıkmadan önce, defter ettirdiği Kızılbaş, Rafizî Türkmenlerin defterlerini dürmek²⁰ ve burada Yavuz karşıtı olarak çıkması olası hareketleri ezmek üzere Sivas Rum Eyaletinde 40 bin kişilik Osmanlı askeri bırakmıştı. Bu askerler çevreyi yakmış, yıkmış, yağmalamıştı.

---

¹⁷ İran'da Safevi soyundan gelen bir Türk'tü. Erdebil'de doğdu. Ana tarafından Uzun Hasan'ın torunu Bilki Aka'nın oğludur. Babası Haydar'ın ölümünden (1488) sonra dayısı tarafından iki kardeşiyle birlikte düşmanlarından kaçırılarak Şiraz'a gönderildi. Şah İsmail ilk öğrenimini özel bir öğretmenden gördü. Şah İsmail Kendisine katılan Türk oymaklarıyla birlikte yeterince kuvvet topladığını görünce ilk olarak babasının ve Şiilere yapılan eziyetlerin öcünü alma yolunu tutar. Tebriz'e gelip taç giydiğinde (1502), babasının öcünü almış, Baku'yü zaptetmiş, Nehcivan'da Elvend Bey'i yenmiştir. Şah İsmail'in bundan sonraki yaşamı Şiiliği yaymak, Safevi devletinin sınırlarını genişletmek için yaptığı savaşlarda geçer. Devletin sınırları genişleyip Şiilik Anadolu'ya doğru hızla yayılınca Osmanlı'larla çatışır. Sonunda Çaldıran'da Yavuz'a yenilir (1514) ve kaçar. Bu yenilgiden sonra Tebriz'e döndüyse de eski gücünü yitirdiği gibi uğradığı ruhsal çöküntüyle de kendisini şaraba verir. Oğlu Tahmasb'ı yerine atabey olarak bırakır, her yılını ayrı bir kentte geçirerek yaşamını tamamlar. Azerbaycan'da iken ölür. Cenazesi Erdebil'e götürülür.

¹⁸ Said Amir Arjomand, "Religion, Political Action and Legitimate Domination in Shi'te Iran", *European Journal of Sociology*, XX, 1991, s. 79.

¹⁹ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*, II, DTCF yy. Ankara, 1971, s. 125.

²⁰ Defterde adı olanların hepsinin öldürülmesiyle defterin ortadan kaldırılması.

Nitekim 1514 Yazındaki Türkmenlere karşı yapılan haksızlıklar baskıların aşırıya kaçtığını ve "kurunun" yanında önemli ölçüde Osmanlı yanlısı "yaş"ların da yandığını öğrenen Yavuz Selim, daha büyük olayları önlemek adına bu güçlerin komutanı Dukanin Oğlu Ahmed Paşa ve daha birçoklarının başını vurdurmak durumunda kalmıştı.²¹

İkinci cana kıymalar, şiddet ve baskılar dalgası Kanuni Süleyman zamanında yaşanmıştı. Mohaç seferi sırasında Anadolu'da isyanlar ve Safevi akınları yüzünden kan gövdeyi götürüyordu.²² Kanuni, Mohaç'tan sonra İran seferine çıkmış, Anadolu Alevîleri Yavuz zamanından daha sert baskılara uğramıştı. Türkmenlerin İran'a, Sünni Kürtlerin Osmanlı'ya yönelmesi bölgenin etnik yapısını da etkilemişti. Türkmen 'baba'larla iç içe yaşayan, ordusunu Hacı Bektaş ruhaniyetiyle takdis eden Osmanlı, bir yandan şiddet uygulayarak, bir yandan Şeyhülislam fetvalarındaki aşağılayıcı ifadelerle Alevîlerin karşısındaydı. Bu fetvalarda Alevî Türkmenler "zındık" vs. gibi itikadî terimlerle aşağılanmışlar, "mum söndü" gibi iftiralara uğramışlardı. Alevî metinlerinde ise, Sünniler "yezit", "münkir", "münafık" gibi sözlerle aşağılanmaktaydı.²³

Ancak, Osmanlı'da isyanların nedeni yalnızca mezhep ayrılığı ve zıtlaşması değildi. Öyle olsaydı Karamanlı ve Akkoyunlu gibi 'Sünni' Müslüman Türkmen boyları yerleşik ve merkezîyetçi Osmanlı'yla sert çarpışmalara girmezlerdi. Türkmen, Yörük, Kızılbaş gibi adlarla anılan göçerler, XVI. yüzyıl başlarında Anadolu nüfusunun yüzde 15'ini oluşturmaktaydı. Oysa yalnız göçer Türkmenleri değil, daha geniş halk kitleleri ayaklanmaktaydı. Konuya mezhep kavgası, diye bakmak yanlıştı. Sünniliğe karşı bir Şiilik - Kızılbaşlık ayaklanması olsa idi, çoğunlukta olan Sünni halk karşı koymaya kalkar, iki mezhep arasında kanlı çatışmalar

---

²¹ Hoca Saadettin Efendi, Tacü-t Tevârih, IV, Hazırlayan İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992 s. 230.

²² Faruk Sümer, Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, TTK Yayını, Ankara, 1992, s. 75.

²³ Pîr Sultan'ın bu konuyu doğrulayan şiiri şöyledir: "Münkire kılıç çalalım / Tevekkeltü taallah... / Hüseyin'in kanın olalım / Tevekkeltü taallah... // Açalım kızıl sancağı / Geçsin yezitlerin çağı / Elimizde aşk bıçağı / Tevekkeltü taallah. // Mervan soyunu vuralım / Hüseyin'in kanın soralım / Padişahın öldürelim / Tevekkeltü taallah. // Pîr Sultanım geldim cuşa / Münkirlerin aklı şaşsa / Takdir olan gelir başa / Tevekkeltü taallah."

çıkardı. İsyancılar Alevî - Kızılbaş Türkmenler olsa bile, çıkardıkları isyan bir mezhep ayrılığı kavgası değildi.

Halk ağır vergilerden, devşirme - kapıkulu vali ve sipahilerin baskılarından bunalmıştı. Bu nedenle ayaklanmalara Sünniler de açık veya gizli destek vermekteydi.

Örneğin ayaklanan Kalender Şah'a Maraş'ta 20 bin kişi katılmış, devletin gönderdiği ordular yenik düşmüştü. Kanuni'nin Sadrazamı İbrahim Paşa, ellerinden tımar²⁴ toprakları alınanların da isyana katıldığını fark etmiş ve toprakların iade edileceğini açıklayınca, isyancıların sayısı 20 binden 3 - 4 bine düşmüştü.

Osmanlı, göçer Türkmenleri "uç"larda (serhadlerde) gaza'ya sevk ederek akıncılar ve gaziler olarak baba ve dervişlerin, şeyhlerin dinamizminden yararlanmış, onlara destek vermişti. Ama merkezileşme ve kurumlaşma süreci ve "Düzenli Ordu" geliştikçe bu bağımsız ve gezgin gruplara gereksinim kalmamıştı. Sosyal ve ekonomik koşullar, Osmanlı ile Anadolu'daki göçer Türkmenleri ve yoksul köylüleri karşı karşıya getirmişti.

XV. yüzyıldan itibaren, vergi vermek yükümlülüğü olan raiyet sahibi²⁵ çiftçi köylüler, yeni bir sorun olan bu durum karşısında zor duruma düştüler. "İl yazıcıları," ip çekerek dönüm fazlasını, rüşvet karşılığında, topraksızlara verince, "raiyet çiftçileri", vergilerini ödeyememiş, tefecilerin eline düşmüşlerdi. Borçlarını ödeyemeyen bu köylüler, vergilerini ödememek için çift bozmuşlardı.²⁶

Verdiğimiz genel bilgilerin dışında, Pîr Sultan Abdal'ın yaşadığı ve tanık olduğu bu halk hareketlerinden bazılarını özetleyelim:

---

²⁴ Tımar Osmanlı İmparatorluğu'nda kamu arazisi (mirî) dahilinde, yönetimi sipahiye bırakılmış olan verimli topraklara verilen ad. Tımarlık 1831'de ilga edilmiştir.

²⁵ Yörükler, konup göçmeleri nedeniyle kimseye (raiyyet) bağlı olmayıp her nereye giderse cemaatleriyle yazıldıkları sipahiye raiyyet vergilerini veriyorlardı. Buna)toprak sahibi müdahale edemezdi. Ama Yörüklükten tamamıyla feragat edip davar ve topluluklarını dağıtıp on yıldan fazla hangi köyde oturmuş raiyyet yazılmışsa raiyyetini, defter mucibince o karyenin sipahisine verirdi. Raiyyet yerini tutan yörük olsun, başkası olsun çift akçesi, ona kulluk akçesiydi. Onu da, o vilayette, çift vergisi; defterde kaç akçe tayin olmuş ise vermek zorunluluktaki.

²⁶ Halil İnalçık, Adaletname, TTK Belgeler Dergisi, S. 3-4, s.110; V sayılı belge. Aktaran Vecihi Timuroğlu, Alevîlik, Bektaşîlik, Şiilik, Kızılbaşlık, Kalan Yayınları: 44. s. 132-133.

Şah Kulu Sultan ayaklanması, 1509 ve 1511 yılları arasında gelişti. Şah İsmail Safevi'yi dayanarak başlamıştı. Kısa zamanda bağımsız halk hareketi haline geldi. Anadolu ve Rumeli'ye yayıldı. Osmanlı kuvvetleri bir süre başarısız oldu. Ancak Vezir Hadım Ali Paşa'nın yönetiminde, Sivas Gedikhan'daki çarpışmada Şah Kulu öldürüldü.

Nur Ali Halife ayaklanması, 1512 yılında Tokat, Amasya, Yozgat ve Çorum yörelerindeki Alevîler başlattı. Nur Ali, Şah İsmail'in temsilcilerinden idi. Tokat'ta Şah İsmail adına hutbe okuttu. Şehzade Ahmet'in (Yavuz Selim'in kardeşi) isyanı bastırmakla görevlendirdiği Sinan Paşa'yı iki bin askeriyle öldürüp, Sivas'ı kuşattı. Şehzade Ahmet'in oğlu Murat, Nur Ali Halife'yle işbirliğine girmişti. Nur Ali, emrinde 10 bin kişilik kuvvet bulunan Murat'la, Kazova'da birleşti. Aynı yılın yazında Erzincan yakınlarında Göksu'da yapılan savaşta Nur Ali Halife birlikleri, Osmanlı ordusuna yenildi. Bıyıklı Mehmet Paşa, Nur Ali'nin başıyla birlikte 600 isyancının kellesini Yavuz'a İstanbul'a gönderdi. Bir başka rivayete göre, Nur Ali Halife kurtulup Erzincan'a dönmüş, Çaldıran savaşında Şah İsmail'in kumandanlarından biri olarak görev yapmıştı.

Çaldıran öncesi ve sonrası iki yıl içerisinde Anadolu'da Alevî kırımları yapılmıştı. Osmanlı'yla Safevi devleti arasında 1514 yılında yapılan Çaldıran savaşı, bir dönüm noktasıydı. Bu savaş sonrasında Anadolu Alevîlerinin Şah İsmail'den umutları kesildi.

Çaldıran'da Türkmen aşiret süvarilerinden oluşan Şah'ın ordusu kılıç, mızrak, gürz, ok gibi 'ateşsiz' silahlar kullanmışlardı. Osmanlı'nın yeniçerilerden oluşan "ağır piyade", tüfek kullanan "hafif piyade" tümenleri ve "topçu birlikleri" vardı. Askerleri donanımlı, eğitilmiş ve disiplinliydi. Yavuz ve komutanları savaş planı yapmışlardı. Şah İsmail, "keşif" dahi yaptırmadan hücum emri vermişti.²⁷ Şah'ın Türkmenlerinin kahramanca savaşlarının karşısında, "teknoloji" ile "sevk ve idare" vardı. O güne göre modern askeri teknoloji ile modası geçmiş bozkır usulleri çarpışmıştı.²⁸

Çaldıran savaşı ile "Şah İsmail'in yenilmezliği inancı yok olunca, bölge halkı eski kabile bağlılıklarına dönmüştü. Prof. Dr. Faruk Sümer-

---

²⁷ Yılmaz Öztuna, Türkiye Tarihi, II, s. 214 - 215.

²⁸ D. Morgan, Medieval Persia, London 1988, s. 117.

'in de belirttiği gibi, Sünni ve Alevîlerde kabile bağnazlığı, mezhep inançlarından ve hanedana sadakat duygusundan daha güçlüydü.²⁹

Bir başka isyan **Bozoklu Celali** isyanı olarak tarihimize geçti. Bozoklu Celal, 1517 yılı ortalarında, Yavuz Selim'in Mısır seferi sırasında ayaklandı. Amasya ve Tokat bölgelerinin Alevî Türkmenlerini ayaklandırmıştı. Başkaldırısının tabanının oluşturan 20 bini aşkın yoksul halk ve köylüler, iki yıla yakın süre Osmanlı'ya baş kaldırdı. Ferhad Paşa yönetimindeki Osmanlı ordusunun üstlerine yürümesi karşısında, Bozoklu Celal ve yandaşları Turhal, Zile, Artova ve Sivas üzerinden İran'a yöneldi. Celal Erzincan'da yakalanıp kafası kesildi ve Yavuz'a gönderildi.

Yozgat'ta (Bozok) başlayan bir başka ayaklanmayı 1519'da **Şah Veli** çıkarmıştı. Şah Veli, Çevresinde toplanan 4 binden fazla insanla Celal'in öcünü aldı. Zile'de Sivas beylerbeyi Şadi Paşa'yı savaşa zorlayarak, birliklerini dağıttı. Çarpışmalarda Sivas defterdarı öldürüldü ve Şadi Paşa yaralandı. Bu olayla Şah Veli büyük ün kazandı.

Süklün ve **Baba Zünnun** ayaklanmaları da Alevî Türkmenlerin yoğun olduğu Bozok'da (Yozgat) çıkmıştı. Tokat, Sivas, Amasya, Maraş, Adana, Tarsus ve İçel yörelerine kadar yayılmıştı. Osmanlı'nın ağır baskıya dayanan toprak-vergi-köylü siyaseti, Alevîler ve Alevîlik inancına hor bakışı, Alevîleri "mülhid-rafızı³⁰ olarak nitelemesi ve hakaretin ötesinde Alevîliği "ağır suç" kapsamında görmesi, ayaklanmaların ana nedeniydi.

Baba Zünnuncu Alevî yığınlar, Kayseri yakınlarında Hurrem Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetlerini perişan ettiler. Hurrem Paşa, İçel sancak beyi Ali bey, Kayseri valisi Behram bey ve daha birçok zeamet ve tımar sahibi beyler öldürüldü. Bu başarılarıyla taraftarları artan Baba Zünnun ise Artova ve Kazova'ya doğru ilerleyerek, Alevî köylü yığınlarını etrafında topladı. Osmanlı yönetimi bu kez Rumeli beylerbeyi Hüseyin Paşa'yı, Sivas beylerbeyi Hasan Paşa'yı ve Maraş beyi Mahmut'u isyanı bastırmakla görevlendirdi. Hüseyin Paşa tüm eyalet askerleriyle Zünnun'un üzerine yürüdü. Höyükli'deki kanlı çarpışmalarda, Baba Zünnun'un kendisi ve yandaşlarından çok ölenler oldu, ama Alevîler

---

²⁹ F. Sümer, Safevi Devletinin Kuruluşunda Anadolu Türklerinin Rolü, TTK Yay. Ankara 1992, s. 57 vd., 134.

³⁰ Dinsiz, sapık.

Osmanlı ordusuna pes etmediler. Dağlara çekilip toparlandılar. Vakit geçirmeden yeniden Osmanlı güçlerine saldırıp onları dağıttılar ve Hüseyin Paşa öldürüldü.

Baba Zünnuncu Alevî Türkmenler, daha sonra, güneyden gelen Diyarbakır beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın Kürt birlikleri tarafından dağıtıldılar.

Aynı yıllar içinde, **Atmaca** ayaklanması, babasının öldürülmesiyle oymağının başına geçen **Zünnunoğlu**; Maraş, Adana, Tarsus-İçel hattında **Tonuzoğlu** ve **Yenice Bey**, yine Adana'da **Veli Halife**, **Seydi Bey** ve **İnciryemez** Alevî kökenli halk ayaklanmaları, aynı zincirin halkalarıydı ve resmi tarihin "Yükselme Devri" adını verdiği Kanuni Süleyman'ın "Cihan İmparatorluğu'nu" temelinden sarsıyorlardı.

KALENDER ŞAH AYAKLANMASI

Baba **Zünnun** ölmüş, fakat yandaşları dağılmamış, mücadeleyi sürdürüyorlardı. Çünkü Hacı Bektaş torunlarından **Kalender Şah**, Ankara-Kırşehir yöresinde ayaklanmış, Kazova'ya³¹ doğru gelmekteydi. Baba Zünnun'un harekete geçmesinden az bir süre sonra Kalender Çelebi'nin başkaldırması, iki ayrı cephede aynı beyleri ve vezirleri şaşkına çevirmiş, yenilgiden yenilgiye sürüklemişti.

Hacı Bektaş Veli'nin torunlarından, Balım Sultan'ın (1426-1518) kardeşi ya da oğlu olan, "Kalender Abdal", "Civan Kalender", "Kalender Çelebi" adlarıyla da tanınan Kalender Şah (1476-1527/8) iyi bir ozandı. Balım Sultan'dan sonra Pîr postuna oturmuş ve Hacı Bektaş Dergâhı'nın başındaydı.

Balım Sultan'ın barışçıl yumuşaklığına karşın, Kalender bu yola baş koymuştu. Söylenceye göre, dedesi Hacı Bektaş Veli'den manevi buyruk almıştı.

Anadolu Alevî-Bektaşî önderleri Seyyidler, Dedeler toplanarak, bir anlaşmaya varmış ve karar vermişlerdi. Kalender, Şah'ın arkasında yürüyeceklerdi. Yukarıda sözü edildiği gibi, Alevîlerin büyük umudu Şah İsmail büyük yenilgiden sonra toparlanamamış ve 1524'de ölmüştü. Anadolu Alevîlerini Erdebil Tekkesi'ne bağlayan, Hoca Ali'den (1392-1429) bu yana en büyük halka da kırılmış bulunuyordu. Anadolu'daki

---

³¹ Tokat Turhal arasında, yer alan ve Yeşilırmağın suladığı ova.

Alevî-Bektaşî inançlı halk kitleleri, kendi şahlarını yaratmalıydılar. Bunu Hacı Bektaş Dergâhı'nın başındaki Kalender'in kişiliğinde buldular.

İşte bu dönemde Pîr Sultan Abdal da nefeslerinde, deyişlerinde ve düvazımlarda³² Hacı Bektaş Veli ve evlatlarını, Dergâh'ını işleyerek, onları Ehl-i beytle, Muhammed Mustafa ve Haydar-ı Kerrar (Ali) ile eşleştirerek, Hacı Bektaş Dergâhı'nın propagandasını yapmıştı.

Ankara, Kırşehir, Bozok (Yozgat), Tokat, Sivas, Erzincan, Maraş, Adana ve Tarsus, Kalender Şah ayaklanmasının sınırları içindeydi. Kazova'ya sancak dikildiği takdirde bütün güçlerin birleşmesi sağlanacaktı.

Sadrazam İbrahim Paşa, ayaklanmayı bastırmakla görevlendirildi. Anadolu beylerbeyi Behram Paşa ile Karaman Beylerbeyi Mahmud Paşa eyalet askerleriyle ona katılmıştı. Her iki Paşa'nın askeri birlikleri, Kazova'ya yönelen Kalender Şah'ın ardına düştü. Kazova'daki korkunç savaşta Kalender'in yoksul köylü Alevî savaşçıları Osmanlı ordusunu iki kez bozmuştu. Osmanlı Mahmud Paşa, Alaiye beyi Sinan Bey, Amasya beyi Koçi Bey, Anadolu Tımar Defterdarı Rum ve Karaman Defterdarı Kethudası Şeyh Mehmed öldürüldüler. Bu yenilgilerle birlikte Osmanlı ordusunun tüm ağırlıkları Kalender Şah birliklerinin eline geçti. Tarihçiyazıcı Solakzade'nin söylemiyle:

“Bütün torlaklar ağırlıklı silah, hayme ve çadırlar edindiler. Çıplak ve perişan iken giyinip kuşandılar. Övünülecek giysilerle donandılar.”³³

Kalender'in bu başarılarından sonra, Dulkadirli boylarının çoğu ayaklanmaya katıldı. **Bunların büyük bir kısmı Alevî değildi, fakat dirlik ve tımarları elinden alınmış kimselerdi.** Bunlarla birlikte Kalender Şah kuvvetlerinin sayısı 40 bine yükselmişti.

Ayaklanma, giderek önünde durulmaz hale geliyordu. Bu durum karşısında Sadrazam İbrahim Paşa, Dulkadıroğulları'ndan (Kalender tarafına geçen) Başatı, Karacalu ve Dokuzboy beylerine gizlice dirliklerinin derhal geri verileceğini bildirdi. Ayrıca yolsuzlukların düzeltileceğini duyurdu. Vali Ferhat Paşa ile bazı sancak beyleri de “halka yanlış davranıyorlar” gerekçesiyle, ama aslında ayaklanmacıları ezemedikleri için idam edildiler. Dulkadır beyleri devletçe doyurulunca başkalarını da

---

³² Farsça düvazdeh imam: “on iki imam” anlamına gelir, dilimize düvaz ya da düvazımam olarak yer etmiştir. Alevî-Bektaşî geleneğinde on iki imamın anıldığı, adının geçtiği şiirlere düvazımam denilir.

³³ Solakzade Tarihi, Kültür Bak. Yay, C.II, Ankara., 1989, s. 155.

yanlarına çekmeye başladılar. Böylece Kalender Şah ayaklanmasına katılanlarda büyük çözümler baş gösterdi.

Sonuçta Osmanlı, savaşta yenemediği Kalender güçlerini içten parçalama taktiğiyle güçten düşürdü. Özellikle geceleri birçok insan ayrılıp evine dönüyordu. Öyle ki, Kalender Şah'ın yanında "3-4 bin Kalenderci kalmıştı."³⁴

Pîr Sultan Abdal'ın "dostların muhabbeti kaldırıp, geriye kaçışını", vefasızlığı ve ihaneti anlatan şiirinden birkaç dörtlük ve arkasından da her ne pahasına olursa olsun kendisinin Pîr'inden³⁵ dönmeyeceğini korkusuzca vurgulayan nefesini verelim.

Çıktım yücesine seyran eyledim
Gönül eğlencesi küstü bulunmaz
Dostlar bizden muhabbeti kaldırmış
Hiçbir ikrarından ahdi bulunmaz

Zülüfleri top top olmuş cığalı
Rakiplerin Hak'tan olsun zevali
Bir günahkâr kulum doğdum doğalı
Günahkâr kulunun dostu bulunmaz

Kanı³⁶ benim ile lokma yiyenler
Başı canı dost yoluna verenler
Sen ölmeden ben ölürüm diyenler
Dostlar da geriye kaçtı bulunmaz

Yine kırıldı dağların başı
Durmuyor akıyor gözümün yaşı
Vefasız ardından gitse bir kişi
Hakikat ceminde desti bulunmaz

***

Koyun beni Hak aşkına yanayım
Dönen dönsün ben dönmezem Pîr'imden³⁷

---

³⁴ Münecimbaşı Tarihi, 2. Cilt. Çeviren: İsmail E. Erünsal, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1974, s. 527.

³⁵ Buradaki "Pîr", "Pîrlerin Pîri Hacı Bektaş Veli'nin torunu Kalender Şah'tan başkası değildi.

³⁶ Hani.

Pîr'imden dönüp mahrum mu kalayım
Dönen dönsün ben dönmezem Pîr'imden

Benim Pîr'im gayet ulu kişidir
Yediler ulusu Kırklar eşidir
On İki İmamın server başıdır
Dönen dönsün ben dönmezem Pîr'imden

Kadılar müftüler fetva yazarsa
İşte kement işte boynum asarsa
İşte hançer işte kellem keserse
Dönen dönsün ben dönmezem Pîr'imden

Ulu mahşer olur divan kurulur
Suçlu suçsuz gelir anda derilir
Pîri olmayanlar anda dirilir
Dönen dönsün ben dönmezem Pîr'imden

Pîr Sultan'ım arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur Pîrimiz
Hakka teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün ben dönmezem Pîr'imden

Kalender Çelebi, elinde kalan birkaç bin kişilik kuvvetle Kayseri - Sarız üzerinden Nurhak Dağları'na³⁸ çekildi. Adana ve Tarsus yöresindeki ayaklanmacılarla Bozok bölgesindeki Zünnunoğlu ve Atmaca kuvvetlerini birleştirmeyi amaçlıyordu. Nurhak Dağı, bu iki gücün ortasında bulunuyordu. Eğer İran'a gitmeyi amaçlamış olsaydı, güneye değil, Sivas-Erzincan hattı üzerine çekilirdi.

Kalender Şah'ın elindeki inançlı ama yetersiz kuvvet, Sadrazam İbrahim Paşa'nın "Mehmet Ağa ile Pervane adındaki iki eşkıya avcısı" tarafından tuzağa düşürüldü.³⁹ Kalender Şah ve yardımcısı Veli Dünder öldürüldü.. Başları Padişah'a götürüldü. Kalender'in taraftarlarından pek azı kırımdan kurtulabildi.

---

³⁷ Deyişin "Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan" şeklindeki bir varyantı da bulunmaktadır. Kitabımızın Şiirler bölümünde görülebilir. Burada Pir Sultan pir olarak kabul ettiği Kalender'i çeşitli vaatlere kanarak yalnız bırakan dönemlere seslenmektedir.

³⁸ Elbistan'ın güneydoğusunda yer alan dağ. Yüksekliği 3090 metredir. Sönmüş bir volkan olan bu dağın kraterinde "Ali gölü" yer alır.

³⁹ Peçevi Tarihi, İbrahim Efendi Peçevi; Hazırlayan: Bekir Sıtkı Baykal, KTB Yayınları, Cilt I. Ankara, 1999, s. 94.

Kalender Şah Ayaklanması'nın bastırılması üzerine, Kanuni Sultan Süleyman Sadrazam İbrahim Paşa'yı ödüllendirerek yıllık ödeneğini iki katına çıkardı. Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, Kanuni döneminde (1520-1566), Sadrazam İbrahim Paşa, sonu gelmez seferlerin masraflarını karşılamak için, hazinenin tüm giderlerini köylülerin sırtına yüklemiş, bu yükü kaldıramayan köylü isyan etmeye başlamıştı. Kanuni, vergi toplama işini bugünkü deyimle, özelleştirmişti. Bu önlemler de yetersiz kalmıştı. Zorunlu olarak çiftçilik yapmayı bırakanlar köyleri boşaltmışlar, dağlara kaçmışlardı.

Pîr Sultan'ın köyü olan Banaz'da da bir çok ailenin durumu böyleydi.

Kızılbaş Türkmenleri kötü yönetim ve aşığılanmaya karşı, sürekli kırsalda yaşamak zorunda bırakılırken, kent merkezlerinde yaşamak, Sünni ve gayrimüslimlerin imtiyazı haline getirilmişti. Türkmen'in Osmanlı'ya karşı isyandan başka çaresi yoktu. İşin esası böyle olmasına karşın, **çıkart ilişkisi içinde bulunan saray çevresi konuyu "Alevî, Rafîzi, Kızılbaş'ların devlete başkaldırısı" olarak kayıt altına almaktaydı. Bazı aydınların İstanbul'da oturdukları yerde Anadolu'da görülen karışıklıkların nedenini araştırmadan, hepsine Alevî halkın ayaklanması deyip çıkmakta, padişahı bu insanlar aleyhine gazaba getirmekteydi. Bu karışıklıkları yalnız "Kızılbaş" ayaklanması olarak kaydeden Osmanlı tarihçileri, gerçekleri bildirmeye yanaşmamıştı.**⁴⁰

Sivas Rum Eyaleti'nde ve Osmanlı egemenliğindeki Türkmenler, yönetici sınıfının kendilerine uygun gördüğü yaklaşımdan mutsuz olmuş umut kesmişlerdi. Yönetici sınıfı kendini Osmanlı, Memalik-i Ali Osman olarak tanımlamakta, 'Türkmen' sözcüğünü hakaret "idrak-i bi-Türk" (idraksiz, aptal Türk) anlamında kullanarak, Türkmenleri her fırsatta aşığılamaktaydı. Ekonomik ve siyasal bunalımlar hoşnutsuzluğun başlıcalarındandı. Buna dinsel hoşnutsuzluk da katılmaktaydı.

Görülmektedir ki, **Pîr Sultan, Anadolu'nun yaşadığı sıkıntıların ortasında vücut bulmuştu.** Kendisinin de Anadolu Kızılbaş siyasetinin öncüleri arasında olduğunu söylemek abartı olmasa gerek. Pîr Sultan idam edilinceye kadar en az on Alevî halk hareketini yaşadı. Büyük kırılmalar ve kanla bastırılmış onca ayaklanmaya, Çaldıran savaşı (1514) öncesi ve sonrasında, yüz binlerin öldürüldüğü Kızılbaş kırılmalarına tanık oldu.

---

⁴⁰ Mustafa Akdağ, Türk Halkının Dirlik Düzenlik Kavgası, Barış Kitap Yayın, İstanbul, 1999, s.119,120

PİR SULTANIN YAŞAMI

Pîr Sultan, 1475-1480 yılları arasında Sivas ilinin Yıldızeli ilçesinin Çırçır bucağının Banaz köyünde doğdu. Asıl adı Haydar'dı. Soyu'nun, önce Hoy kasabasına, oradan İran'ın doğusundaki Türk yurdu Horasan'a, daha sonra Anadolu'ya göçerek Sivas'a yerleşen Türkmenlerden geldiği sanılmaktaydı.⁴¹

Pîr Sultan'ın "*Benim aslım Horasan'dan Hoy'dandır*" dediği bu yer, Ortaçağda önemli bir kültür merkezi olduğu gibi askeri seferler için de değerli bir üstü. Bugün İran Azerbaycan'ında Türklerin çoğunlukla bulunduğu bir ticaret kenti olarak varlığını sürdürmekte.

Pîr Sultan'ın Alevî-Bektaşî yoluna girmesindeki yol arkadaşı yani musahibi,⁴² Ali Baba'ydı. Bağlandığı tekkenin Pîri ise, Şeyh Hasan'dı.

Pîr Sultan'ın nefeslerinden, Balım Sultan'dan nasib aldığını, Hacı Bektaş Dergâh'ında tutulan Cemler'de "Zâkir" olarak hizmet gördüğü-

---

⁴¹ Her şeyden önce şunu belirtmek gerekir: Kızılbaşlık, Alevilik içinde bir kol değildir. Aleviliğin kendisidir. Kızılbaş kavramı tarih boyunca ve günümüzde Alevileri bir anlamda mecazen küçük düşürmek için kullanılmıştır. Ama Aleviler Kızılbaş kavramına sahip çıkmakta beis göstermemişlerdir. Kızılbaş kelimesi kızıl başlık takan anlamına geliyor. Tarihçesi Uhut savaşına kadar uzanır. Uhut savaşında Hz. Ali kendisini Hz. Peygambere siper ettiği sırada başından yararlanır. Bu savaştan sonra Hz. Ali'ye Kızılbaş denmiştir. Yine Sıffin savaşında Hz. Ali'nin taraftarları başlarına kırmızı başlık takmışlardır. Alevî devleti olan Safevi ordusunun askerleri de başlarına kızıl başlık takarlardı. Sonuç olarak Kızılbaşlar, Alevilerdir.

Anadolu'da "Kızılbaş unsurlarını barındıran ilk oymaklar şunlardır: Ustacalı (Usta Hacılı), Rumlu, Tekeli, Zulkadir, Şamlu, Afşar, Kaçar. Bunlardan Ustacalular Sivas-Amasya bölgesinden gitmiştir. Rumlular'ın Tokat, Amasya, Çorum, Koyulhisar, Bayburt ve İspîr köylerine yerleştikleri görülmüştür. Tekeli adını Teke sancağı denilen Antalya Bölgesi'nden almıştır. Tekeliler arasından Menteşe (Muğla Bölgesi) köylülerinden de bir bölük vardır. Zulkadir, Maraş, Elbistan, Yozgat bölgesindeki Dulkadirli ulusuna bağlı bir boydur. Şamlu, yazın Sivas'ın güney batı taraflarında ve Uzun Yayla'da oturan, kışın Halep bölgesinde yaşayan Türkmenler'in Beğdili, Harbendelu, İnallu gibi oymakların kollarından meydana gelmiştir. Bu oymaklar, Devlet kuruluşunda ve ilk dönemlerde önemli roller oynamışlardır.

⁴² Müsahip şöyle olunur: İyi anlaşılan iki arkadaş "Yol kardeşi" olmaya karar verdiklerinde önce ailelerinin ve eşlerinin bu konuda rızalarını almaları gerekir. Müsahiplik taraflardan biri ölmedikçe bir kere yapılır. Hayatta sadece bir kişi ile yapılır. Müsahip olmak isteyenlere önce bir yıl deneme süresi verilir. Dede onlara özetle; "1- Birbirinize ölünceye kadar yardımcı olacaksınız. 2- Yalan söylemeyecek, haram yemeyeceksiniz. 3- Elinize dilinize belinize sahip çıkacaksınız. 4- Birinizin günahından hatasından diğeriniz sorumlu olursunuz. O nedenle birbirinizin suç işlemesine engel olacaksınız." Diye öğüt verir.

nü, Hz. Ali ile soy bağı olanlara özgü olan Alevî-Bektaşî Dede'si olarak kabul edildiğini, bir anlamda "dikmeliğe"⁴³ getirildiğini anlıyoruz. Doğu Anadolu'dan Balkanlar'a kadar Osmanlı topraklarında talipleri olmuştur. rehberlikten, pîrliğe, pîrlikten mürşitliğe kadar yükselmiş, gezdiği yerlerde bir yandan gizlenmiş, diğer yandan; "Muhammed-Ali Yolu"nu sürdürmüş, bu yolun yeni yolcularına yol-yordam öğreterek onları aydınlatmıştı. Bir başka anlatımla, gezgincilik yaparak Alevîliğin yöntemini, kazandırdığı insanlık sanatını halka inerek, halka mal etmişti.

Okuma yazma bildiği anlaşılan Pîr Sultan'ın çocukluğu çobanlıkla geçmişti. Eğitimi tekke düzeyindeydi. Bu nedenle, tasavvuf felsefesinin yüksek konularına girmek yerine, Alevî-Bektaşî öğretisi bağlamında kalmıştı. Pîr Sultan Abdal'ın şiirlerinde Alevîlik ve Bektâşîliğin temel inanış ve ibadet şekillerine rastlamak mümkündür. Yine deyişlerinden, tarihi, evliya menkıbelerini, tarikat kurallarını, peygamber menkıbelerini çok iyi bildiği anlaşılıyor.

Tarihi kaynaklarda Pîr Sultan'na ilişkin bilgiler bulunmamaktadır. Çoğunlukla onunla ilgili söylencelerden ve şiirlerinden; yaşamını, çevre ilişkilerini, ailesini ve yaşadığı sıkıntıları yorumlamaktayız.

Örneğin, Kızının yaktığı ağıttan boyunun uzun ve biçimli olduğu anlaşılmakta. Kimi şiirinden soyunun Yemenli, kimisinden Peygamber'in öz torunu olduğunu, kimisinden de İmam Zeynel-Abidin'den "Zeynel dedem" diye söz ettiğini görüyoruz. Tarikat ulularının, halk üzerindeki etkiyi artırmak için, Hz. Muhammed'in soyundan geldiklerini, yani "seyyid"liklerini öne sürmenin bir gelenek olduğunu bilmeyenler, bilgi fesadına uğrayabilmektedir.

Yaşadığı Dönem

Pîr Sultan'ın yaşadığı dönemde, Safevi Şahlarından Şah İsmail ve Şah Tahmasb'la, üç Osmanlı Sultanı hüküm sürmüştü. II. Beyazıt, 1483 yılından 1512 yılına kadar, I. Selim, 1512'den 1520'ye kadar, Kanunî Sultan Süleyman ise 1520'den 1566 yılına kadar saltanatta kalmışlar ve üçü de

---

⁴³ Dedelerden yetki alan kimselerdir. Bunların Hz. Ali'nin soyundan olmaları şart değildir. Bunlar Pîr, rehber ve Mürşidin bağlı oldukları dergahlarda ve ocaklarda uzun süre hizmet ettikten sonra dedeleri tarafından artık bilgi ve görgüleri yeterli görülerek irşad edilip kendilerine "Dikmelik" payesi verilen kişilerdir. Bunların içinde de dedeler kadar etkili olanlar olmuştur.

(kendilerince oluşan durum ya da saltanat gereği) Anadolu Alevîleriyle problem yaşamışlar, yoğun şiddet uygulatmış, kırımı yaptırmışlardı. Kitabımızın önceki "**Pîr Sultan'a Vücut Veren Ortam**" adlı bölümünde ayrıntılarının verildiği gibi, Anadolu halkı bir çok kez başkaldırmıştı. Pîr Sultan bu yıllarda Sivas yöresinde ayaklanmaların, kargaşaların, kıyımların olduğu bir ortamda yaşamaktaydı.

1514 Çaldıran savaşı, Pîr Sultan için hayatının bir dönüm noktası olmuştur. Bu savaşta, Şah İsmail Hatayî'nin yenilgiye uğraması, Pîr Sultan ve çevresini oluşturan Alevî halk yığınlarının umutlarını suya düşürmüştü. Nitekim Safeviler ve onlara umut bağlayanlar için bir felaket olan Çaldıran sonrasında, Pîr Sultan'ın bir zamanlar "*Pîr Sultan Abdal'ım Hatayî şahım / Adem için ne halk etmiş Allahım / Güz gelince salar yaprağın daim / Vakti geldi mi sulanır ağaçlar*" diyerek Şah kabul ettiği Şah İsmail için söylediği ve aşağıda yer alan şiirinde hem teselli, hem de bu felaketin eleştirisi vardı:

**Erenlere eş olayım
Bu yola yoldaş olayım
İçeyim serhoş olayım
Aymak elinden gelir mi?**

**Alna yazılmış yazıyı
Besili körpe kuzuyu
Hakkın yazdığı yazıyı
Bozmak elinden gelir mi?**

**Dere tepe dümdüz olur
Gece geçip gündüz olur
Gökte kaç bin yıldız olur
Saymak elinden gelir mi?**

**Pîr Sultan'ım ey Hatayî
Dilimiz söyler hatayî
Pişmedik çığ yumurtayı
Soymak elinden gelir mi?**

Şah İsmail'in ölümüyle, Anadolu Alevî-Bektaşîlerinin bağları Erdebil Tekkesi⁴⁴ ile kopma noktasına gelmişti.

Erdebil Tekkesi ile Anadolu Alevîlerinin ilişkileri, Şeyh Cüneyt döneminde yaygınlık kazanmıştı. 1456 yılına kadar Anadolu-Suriye arasında dolaşan Şeyh Cüneyt, Batınilîği ağırlıklı olan bir Şiilik politikası gütmüştü. Bu politika, Teke, Hamidoğulları ve Bedreddini Varsak Türkmenleriyle Samsun-Canik yöresinde Çepniler arasında etkili olmuştu. Şeyh Haydar'la birlikte 1400'lü yılların sonunda İran'a akın akın Türkmen oymakları, boyları gitmeye başlamıştı. Şah İsmail, 1500 yılında Erzincan'a gelmiş, Ustacalu, Şamlu, Rumlu, Dulkadir, Tekelü ve Karaman-Turgutlu Türkmenleri ile Varsaklar'dan binlercesini etrafında toplamıştı. İsmail, 1501'de Azerbaycan'ın tamamını ele geçirerek Tebriz'de kendini Şah ilan etmişti. Böylece dedesinin başlattığı girişim İsmail tarafından başarıyla sonuçlandırılmıştı, Artık Erdebil Safeviye Şeyhliği'nin yerini Safevi Şahlığı almıştı.

Pîr Sultan, 1514 Çaldıran'da Safevî'lerin yenilgisine kadar, Şah İsmail'i (Hatayî) bir kurtarıcı olarak görmüştü. Pîr Sultan'a vücut veren ortamda etkin olan inanışa göre, Vilâyet-i Rum'da inim inim inleyen halkı, ancak Şah İsmail kurtarıp sevindirebilecekti. Nitekim "*Şah Urum'a gele birgün / Gazada bu Zülfikar'ı / Kâfirlere çala birgün //... / Pîr Sultan'ın işi ahtır / İntizarım güzel Şah'tır / Mülk iyesi padişah'tır / Mülke sahip ola bir gün*" dizelerinde olduğu gibi Şah'ın⁴⁵ yollarını gözlemiştir. Ancak Çaldıran yenilgisi ve buna bağlı olarak Anadolu'da yaşanan kırımdan sonra, Pîr Sultan, Hacı Bektaş Dergâh'ına yönelmişti.

---

⁴⁴ Safevi adı, bu soyun atası Şeyh Safiyüddin Erdebilî'ye (Ölm. 1335) dayanmaktaydı. Şeyh Safî'nin Erdebil'deki tekkesi daha XIV. yüzyılda oldukça ün kazanmış bir dinsel merkez durumundaydı. Erdebil Tekkesi'ne Anadolu'da dahil her yandan ziyaretçiler akın etmekteydi. Bu tekkenin saygınlığından dolayı, ilk Osmanlı Padişahlarınca da buraya her yıl çerağ akçesi adı verilen armağanlar gönderilirdi. Safevi Devleti'ni kuranlar bu Şeyh Safî'nin soyundan gelenlerdir.

⁴⁵ Burada sözü edilen Şah'ın İran Şah'ı İsmail olmayıp Hz. Ali olduğunu öne süren görüşleri de göz önünde bulundurmak durumundayız. Zira, Pîr Sultan Abdal'ın yaşantısı ve kişiliği anlatılırken, Çoğunlukla onun Safeviler'e, özellikle Şah Tahmasb'a bağlı olduğu işlenmiş ve diğer tüm olaylar bu açıdan yorumlanmıştır. Pîr Sultan Abdal'ın İran şahlarına sempati duyduğu şiirlerindeki her 'Şah' sözcüğünden, İran şahlarının kastedildiğini sanmak yanılıdır. Alevî-Bektaşî toplumunda 'Şah' sözcüğü büyük çoğunlukla İmam Ali ve onun soyundan gelenler için kullanılmıştır. Hacı Bektaşî Veli'ye, Seyyid Ali Sultan'a ve Balım Sultan'a da 'Şah' denilmiştir

Nitekim 1516 - 1518 yılları arasında ölen Balım Sultan'dan sonra Mürşit postuna oturan Kalender Şah, Alevî halk yığınları arasında lider olmuştu. Pîr Sultan da Kalender Şah'ı kendine "Pîr" kabul edenlerdendi. Kalender Şah'tan önce Hacı Bektaş Postunda oturanları eleştiriyor, yeni kurtarıcı olarak Kalender Şah'ı görerek ondan imdat istiyordu:

**"Zahir batın On'ki İmam aşkına
Aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim
Pîrim nazar eyle şu ben düşküne
Aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim**

**Bakmaz mısın cesedimin nârına
Elim ermez oldu cihan kârına
Yüzüm yerde geldim durdum dârına
Aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim ..."**

diyerek kendi öz eleştirisini yaparak af diliyordu. Bu yıllardan sonra Pîr Sultan'ın deyişlerinde, düvazlarında Kalender Şah da yer alıyor ve onun propagandasını yapıyordu. "Sazı elinde sözü dilinde dağlar aşmakta, ülkeyi köy köy, oba oba dolaşmaktaydı."⁴⁶ Kalender Şah'ın kurtarıcı lider olarak gelmekte olduğunu bildiriyor, çekimser duranlara ve korkanlara toparlanmalarını, ayaklanmalarını öğütüyordu.

Kalender Şah, "Engürü dağından" çok ötelerde değildi. Diyordu ki:

**"Engürü dağından bir yol azıttım
Acap Şah'a giden yollar bu m'ola
Sarardı gül benzim döndü aynaya
Acap Şah'a giden yollar bu m'ola? ..."**

Pîr Sultan'a göre, gerçek Şah Ali, onun aynası Hacı Bektaş'tı. Hacı Bektaş, evliyalar evliyası, "Ser çeşme"ydi. Dolayısıyla torunu olan Kalender Şah da ser çeşmeydi. İşte onun için:

---

⁴⁶ İsmail Kaygusuz, Alevilik İnanç, Kültür, Siyaset ve Tarihi ve Uluları I, Alev Yayınları, İstanbul 1995, s. 330-413.

**“Kendini teslim et bu Serçeşme'ye
Er odur ki birisinden şaşmaya
Bin gaziye bir münafık düşmeye
Din aşkına kılıç çalınmalıdır.”**

diyordu. Pîr Sultan geleneğinden gelenlerin düşünceleri daha da ileriye gidiyordu. Hazreti Ali'nin devrinin yürümesini, yeryüzünü kızıl taçların bürüyerek İstanbul şehrinin alınmasını arzu ediyordu:

**“Pîr Sultan Abdal'ım ey Dede Dehman
Kendini çevir de andan gel heman
İstanbul şehrinde ol sahib-zaman
Tac ü Devlet ile salınmalıdır”**

Nitekim, Kalender Çelebi ayaklanması, maddi gücünü köylü-çiftçi sınıfından almaktaydı. Bunlar yoksuldu. Bazılarının elinden dirliği alınmış, yoksulluğa itilmişti. Dışlanmış, ezilmiş kesimlerdi.⁴⁷

Kalender Şah'ın kazandığı güç ve saygınlık, hiçbir başkaldırıcıya nasip olmamıştı. İsyancıların sayısı otuz bine ulaşmıştı.⁴⁸ Kimi tarihçiler; şöyle yazmaktaydı: *“Kalender adlı kötü yollu bir âşık... zamanın Mehdi'siyim diyerek (ortaya çıktı)... Abdallar, torlaklar, dinsiz meşrepliler ile mezhepsizler, pek çok kötülük severler ile onun havasına uyararak, yanına toplandılar. Bunların otuz bin kadar olduğu anlaşılmaktadır.”*⁴⁹

Pîr Sultan'ın nefeslerinde, Ankara-Kırşehir yöresinde patlayan ayaklanmanın aşamaları yer buluyordu:

**“Yürüyüş eyledi Urum üstüne
Ali nesli güzel İmam geliyor
İnip temenna eyledim destine
Ali nesli güzel İmam geliyor”**

.....

---

⁴⁷ Baki Öz, Osmanlı'da Alevî Ayaklanmaları. İstanbul 1992: s. 185.

⁴⁸ Peçevi Tarihi, C.I, Kültür Bak.Yay. Ankara 1999, s. 93.

⁴⁹ Solakzade Tarihi, C. II, Kültür Bak. Yay. Ankara, 1989, s. 154.

**“..Kızılırmak gibi bendinden boşan
Hama'dan Mardin'den Sivas'a döşen
Düldül eyerlendi Zülfikar kuşan
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi..”**

derken, isyancı kuvvetlerin Kızılırmak gibi yatağından boşanmasını, Hama, Mardin ve Sivas'takilerle birleşip, kendine göre iki yüzlü olan Osmanlı'nın başına taşlar yağdırarak sancaklarını Kazova'ya dikeceklerini umuyordu.

Pîr Sultan büyük bir olasılıkla ayaklanmaların içinde olmuş, sazını, sözünü silah olarak kullanmıştı. Halka, umut ve moral aşılama, isyancıları yüreklendirmeye çaba göstermişti.

Sözü edilen ayaklanmalar, Ankara, Kırşehir, Yozgat, Tokat, Sivas, Erzinçan, Maraş, Adana ve Tarsus, illerini kapsayan bir alan içinde gerçekleşmişti. Kalender ayaklanması, çok zor da olsa Damat İbrahim Paşa tarafından 1528 yılında bastırılabilmişti.

Kalender Çelebi ayaklanmaları sırasında Pîr Sultan ellili yaşlardaydı. İlk katıldığı ayaklanmaların ardından yirmi yıl geçmişti. Pîr Sultan Kalender ayaklanmasının bastırılmasının ardından başlayan kıyımdan gizlenerek kurtulabilmişti. Bu arada Rumeli'ye gittiği ve buralarda Serezli Pîr Sultan olarak tanındığı bir olasılıktı.

Bu olasılığa göre, Pîr Sultan, uzun bir yolculuktan sonra Trakya'ya geçmiş, “İmamevleri” denilen yere sığınmıştı. Burası, Otman Baba'nın tekke ve türbesinin bulunduğu Tanrıdağı adı verilen Edirne kırından ve Akyazılı Sultan Dergâhı'ndan görülebilen bir yerleşme alanıydı. Pîr Sultan, Trakya ve Balkan Bektaşîleri ve Bedreddinîler arasında kalmıştı.⁵⁰

Ancak, müzahibi Ali Baba'dan, Kalender isyanı sonu uygulanan baskı ve kırımın etkisinin geçtiği, tehlike kalmadığına ilişkin haber alınca, tekrar Sivas'a dönmüştü.

---

⁵⁰ Turgut Koca, Bektaşî Nefesleri ve Şairleri. İstanbul 1990, s.145.

Ne Zaman Asıldı?

Önce bazı varsayımları, bu varsayımlara ilişkin ortaya konulan bilgi ve belgeleri sıralayalım:

Kimi araştırmacılara göre, Pîr Sultan'ın Sivas'a dönmesinden bir süre sonra, Kanuni Süleyman'ın Sivas Valisi Hızır Paşa tarafından 1548-50 yılları arasında asılmıştı. Bu görüşe göre, Pîr Sultan, 1475-1550 yılları arasında yaşamış ve aşağı yukarı yetmiş beş yıl ömür sürmüştü. Kanuni'nin 1548'de Tebriz Seferi'ne çıkması sırasında Amasya, Sivas, Tokat yöresinde yaşayan Kızılbaşlar'ın Osmanlı ordusunu arkadan vuracağı haberleri çıkınca, önlem amacıyla yörede olağanüstü kanlı şiddet ve baskı uygulanmıştı. Bu bilgiler, Pîr Sultan'ın asılması yıllarıyla örtüşmekteydi.

Oysa, Osmanlı kayıtlarında adı geçen Hızır Paşa, Bağdat Valisi'ydi. Bu kişi, 1551 (1552) ve 1567 arasında paşalık yapmış ve 1560-1567 yılları arasında Beylerbeyi ve Bağdat Valisi olmuştu. Sivas'tan geçtiği 1560 yılında Pîr Sultan'ı astırması olabildi. Çünkü, Osmanlı mühimme defterlerinde, 1560 yılında Rum (Sivas) Eyaleti Beylerbeyi'nin Hızır Paşa adını taşıdığı kayıtlıydı. Bu Paşa, Bağdat'tan Sivas'a gelmişti. Şöyle ki, 27 Şaban 967 (23 Mayıs 1560) tarihinde doğrudan kendisine gönderilen bir hüküm ve 9 Zilkade 967 (1 Ağustos 1560) tarihinde Dulkadirli Beylerbeyine hitaben yazılan "*Sancağ Defterlerinin Rum Beylerbeyi Hızır Paşa'ya gönderilmesi*" yönündeki emirname bu Hızır Paşa'nın Pîr Sultan'ı astıran Hızır Paşa olduğu fikrini güçlendirmekteydi.⁵¹

Bir de 1588-1590 yıllarında "Deli Hızır Paşa" olarak bilinen Sivas Valisi vardı. Bu Hızır Paşa'nın malını mülkünü halka dağıttığı söylenmekteydi. Bu valinin haram yiyicilerden olmaması ve Pîr Sultan'ın şiirlerde "Deli" lakabının geçmemesi nedeniyle Deli lakaplı bu Paşa'nın Pîr Sultan'ı astıran Hızır Paşa olmadığı öne sürülebilir.

Ancak, Pîr Sultan'ın, 1577-78 yıllarında on binlerce kişiyi organize ederek Osmanlı'ya karşı büyük bir başkaldırıyı hazırlayan ve yönetimi endişelendiren "Düzmece Şah İsmail" ayaklanmasının içinde olduğuna ilişkin bilgiler bulunuyor⁵² Buna göre, eğer aynı adı kullanan bir şair

⁵¹ Al Haydar Avcı, Osmanlı Gizli Tarihinde Pîr Sultan Abdal, Nokta Kitap, İstanbul, 2006

⁵² S. Eyuboğlu: Pîr Sultan Abdal. İstanbul 1983: 11-56 (İlhan Başgöz'ün yazısı)

yoksa, Pîr Sultan bu Deli Hızır Paşa'nın 1588-90 yılları arasında Sivas'ta valiliği sırasında idam edilmiştir. Bir şiirinde;

**“...Pîr Sultan Abdal'ım er nefesinde
Arzumanım kaldı Şah cilvesine
Altmış ile yetmiş üç arasına
Özümü irfana koşamam m'ola?”**

demektedir. Bu rakamların hicri yıllarla ilgili olduğunu varsaydığımızda, Hicri 960 (1552-53) yılını, Hicri 973 (1565-6) yıllarını karşılamaktadır ki, bu tarihlerinde “özünü irfana koşmak isteyen” Pîr Sultan'ın yaşadığını söyleyebiliriz. Bu şiirde sözünü ettiği Şah, olsa olsa 1577'da başkaldırı hazırlığı yapan “Düzmece Şah İsmail olsa gerekir.

Hemen şunu da belirtmeliyiz. Yukarıda anılan şiir “Pîr Sultan Abdal” diye tapşırılmaktadır. Pîr Sultan Abdal'ın Pîr Sultan'dan farklı olduğu ve hemen ölümünden sonraki yıllarda yaşadığı hususu da göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca anılan rakamların Hicri tarih olmayıp Pîr Sultan'ın yaşı olduğunu söylemek de mantık dışı değildir. Elbette altmışla yetmiş üç yaşları arasında özünü irfana koşmuş olabilir. Bu yaşlar arasında olgunlaşmasını sürdürdüğü ve şiirini yetmiş üç yaşındayken söylediği öne sürülebilir. Bu zaman ömrünün son yılları ve Hızır Paşa zindanlarında geçen çileli yılları olabilir. Bu halde, 1550-1560 yılları arasında asıldığı fikri güç kazanmaktadır. Asılma tarihiyle ilgili en zayıf görüş, Pîr Sultan'ın, Aziz Mahmud Hüdayi'nin 1. Ahmed'e yazdığı mektupta adı geçen Hızır Paşa tarafından, 1603-1608 yılları arasında astrıldığı yolundadır.

Osmanlı müftülerinden, Alevîlerin kafir, mülhit⁵³, İslamlık dışı olduğu, öldürülmelerinin vacip ve farz olduğu, öldürülenlerin mallarının, kadınlarını, çocuklarını öldürenlere kalacağı konusunda fetvaları verenler çıkmıştı. Yavuz Selim'in, Müftü Hamza'dan aldığı böyle bir fetva ile Kızılbaşların yediden yetmişe deftere yazılmasını istemesi, kırk bin cana mal olmuştu. Giderek Osmanlı yönetimiyle Alevîlerin arasını açmış, toplum ikiye bölünmüştü. Kızılbaşlık, Kızılbaş gibi sözler Alevî inancını

---

⁵³ Dinsiz.

benimseyenleri kötöleyen, onları dinsizlikle, ahlaksızlıkla suçlayan sıfatlar gibi kullanılması bu dönemden itibaren söylenmeye başlanmıştı.⁵⁴

Kemal Paşazade, Ebu Suud benzeri şeyhülislam, yalnız Alevilerin değil, tüm Batnilerin katledilmelerini dinen gerekli (vacip) saymış, Yunus Emre'nin ilahilerini okuyanların dahi hoş karşılanmayacağına karar vermişlerdi.⁵⁵

Asılma Gerekçeleri

Pîr Sultan'ın asılmasına bir çok gerekçe uydurmuşlardı. Bunlardan bazıları şunlardı: Pîr Sultan dinsiz, namaz kılmıyor ve oruç tutmuyor. Şeriata aykırı söz ve davranışlarda bulunuyor. Şarap içiyor ve Müslümanlara "Yezit" diyor. Kur'an'a ve Peygamber'e uygun olmayan sözler söylüyor. Ali'nin dışındaki İslamiyet'in ilk üç halifesine hakaret ediyor. Peygamber hanımı Hz. Ayşe'yi aşağılıyor. Cem Ayini gibi gizli toplantılar yapıyor. Safevi taraftarları ve Kızılbaş taifesi arasında bulunuyor. Devlete düşmanlık ediyor. Rafizi kitaplar bulunduruyor okuyor ve okutuyor. Saz ve Çalgı çalıyor törenlerde semah dönerek oyun oynuyor.

⁵⁴ Bakınız: Ahmet Refik, Onaltıncı Asırda Rafizilik ve Bektaşilik Yay Haz: Menmet Yaman İstanbul, İst 1994 s.84, s. 114. İ.Cem Erseven, Aleviler'de Semah, 1990, Ankara, Ekin Yay., s. 104-120. Ahmet Taşgın, Bektaşilik-Kızılbaşlık Eleştirileri www.Aleviten.com.

⁵⁵ Birkaç ferman örneği verebiliriz: Osmanlı arşivi 29 Numaralı Mühimme Defteri, tarih: 1576, Belge No: 488: "Zülkadir Beylerbeyi'ne hüküm: İran ile ilişkisi bulunan Rafizileri (Alevileri), başka bir nedenle suçlayarak toplayıp öldürün. Yalnız Rafizi olanları ise hapsedin. Sonucu da başkente bildirin." Aynı defterdeki, 489 numaralı ferman özeti: "Bosyan ve Bozyan Beyi Behlül Beye hüküm: İran ile alakası bulunan Alevilerin gizlice araştırılması. Bunların başka bir bahane ile idam edilmesi..." Aynı defterden, 490 numaralı ferman özeti: "Bozak Beyi Çerkes Bey'e Hüküm: Sancağınızda bulunan Rafizilerden İran ile ilişkisi bulunanların araştırılarak tespit edilmesi... Bunların, başka bir bahane ile idam edilmeleri... İran ile ilişkileri bulunmayan Alevilerin ise saptandıktan sonra Kıbrıs'a sürülmeleri..." 30 Numaralı Mühimme Defteri'nde de. 488 Numaralı ferman; "defterini dürmek" deyiminin ne olduğunu gösteriyor. Özetle şöyle: ""Bozok Beylerbeyi'ne hüküm: Kızılbaşlıkla suçlanan kişilerin yazıldığı defter suretleri gönderilmişti. Bu kişiler soruşturulsunlar, Kızılbaşlıkları gerçekse, idam edilsinler. Lakin, yalnız ithamla kalmışsa, Kızılbaş oldukları kanıtlanamamışsa bunlar Kıbrıs'a sürülsün." 1578 yılında, 33 No.lu Mühimme Defteri'nin 204. sayfasında, 413 sayılı fermanla ise, bu kez Rum Beğlerbeğisi'ne (Sivas ve çevresi) denilmektedir ki: "Kızılbaşların tümünün öldürmek gerekirse çok fazla cana kıyılacağını bildirdiğinden, emrediyorum ki, bu ferman geldikten sonra, Sünni mezhebinden olmayıp mühlid ve rafizi (dinden çıkmış ve sapkın) olan Kızılbaşların evleri ve barklarıyla alâkalarını kesip, yanlarına hisar erlerini de koşup, Kıbrıs Adası'na sürgün et; yalnız halifelerini idam et!" 35.No.lu Mühimme Defteri'nde, 366. sayfadaki, 931 numaralı fermanla, Rum Beğlerbeğisi'ne padişah soruyor: " Sana Kızılbaşları Kıbrıs'a sürgün edip, halifelerini de idam etmen için emir verilmişti, bu arada Şark Seferi'ne çıktığım için ilgilenemedim. Şeri defterler aynen gönderildi diye bildirmişsin. Şimdi bu emir geldikten sonra, adı geçenler dinden çıkmış ve sapkınsalar, haklarından gelip reyaya zarar vermekten sakın."

Törenlerde ve dışarıda haremlik selamlık kuralına uymuyor. Mehdi-i Zaman (Zamanın Mehdisi) gelecek diye propaganda yapıyor...

Söylentiye göre, Pîr Sultan'ın üç oğlu, bir kızı vardı. Oğullarından Seyyit Ali, Banaz köyünün üst yanındaki çam korusunda; Pîr Muhammed, Tokat'ın Daduk Köyünde; Er Gaib de Dersim'de gömülüydüler. Adı Sanem olan kızının Pîr Sultan asıldığı zaman söylediği ağıt çok ünlenmişti. Bazı uzmanlar bu ağıtı Sanem'in ağzından bir tarikat ozanının yazmış olabileceğini belirtmekte. Pîr Muhammed ise babası gibi şairdi. Delikanlı iken attan düşerek öldü. Pîr Sultan'ın "**Allah verdiği ni almaz dediler / Bana verdiği ni aldı n'eyleyim**" derken bu olaya değindiği söylenir. Şiirlerinden uzun yaşadığı, çok çocuğu bulunduğu açıkça anlaşılan Pîr Sultan, yaşırken, iki oğul acısı görmüştü.

Pîr Sultan, Alevî Bektaşî öğretisi konusundaki engin bilgisi, kararlılığı, inancı ve haksızlığa karşı koyuşu ve bu uğurda can veriş i gibi bir çok özelliğiyle, halk arasında bir destan kahramanı kabul edilmişti. Onunla ilgili söylenceler, gerçek yaşamını gölgede ve bilinmezlik zırhı içine koymuştu. Bu nedenle **menkıbelerde yaşayan Pîr Sultan, gerçek Pîr Sultan'ın yaşamını bastırmıştı**. Pîr Sultan hakkındaki bilgiler ve belgeler sınırlı. Yetersiz bilgilerden yola çıkarak bir Pîr Sultan Biyografisi yazmak olanaklı değil. Kaldı ki, bu güne kadar hazırlanmış kitaplarda yer alan ve adına kayıtlı beş yüzü aşkın şiirin, hangisinin Pîr Sultan'a ait olduğunu söylemek de zor. **Gerçek olan; Pîr Sultan'ın efsanevi bir halk kahramanı ve kendisinden sonra gelenlerin katılımıyla halk edebiyatımızda "Pîr Sultan Geleneği" nin oluştuğudur.**

Pîr Sultan, Osmanlı'nın baskı ve uzaklaştırma politikalarına karşı ayaklanma hareketlerinin önde gelenlerinden biri olarak karşımıza çıkıyor. O kendini bu ülkeye adanmış, en sonunda bu uğurda can vermekten çekinmemişti. Bir başka anlatımla, Anadolu'da haksızlığa karşı direniş inin sembolü olmuştu. Bu nedenle ölümünden sonra da üretilen efsanelerle yaşamını sürdürüyor.

Yaşayan Pîr Sultan

Pîr Sultan, yaşırken şiirlerini yazıya geçirdiğine ilişkin bir belge henüz bulunamadı. Bilinenler, Pîr Sultan dönemine yakın veya uzak zamanlarda başkaları tarafından belleklere nakledilmiş olanlarla, cönklerle geçmiş kayıtlardı. Bu nedenle kitabımızda yer alan ve almayan Pîr Sultan'a mal edilmiş şiirlerin hiçbirinin kendi ağzından çıktığı söylene-

mez. Ölümünden sonra ağızlarından derlenmiş şiirlerin hangilerinin gerçek Pîr Sultan'a ait olduğunu bilmek olanaksız. Çünkü gerçek Pîr Sultan'a ilişkin bilgiler, şiirlerinde kimlik tespiti yapmaya yetecek çokluk ve ayrıntıda değil. Tam tersi, biz Pîr Sultan hakkındaki bilgileri halkın ağzından derlenmiş şiirlerdeki ip uçlarından çıkarmaya çalışmaktayız. Gerçekle örtüşmesi mantıklı görünmeyen durumları menkıbelerin sırtına yüklemekte yalnızca verdikleri mesajlarla ilgilenmekteyiz. Kanımızca, halkımız benimsediği ozana, onun söyleyemeyeceği sözleri yakıştırılmaz. O şair şöyle veya böyle susturulmuş veya unutturulmuşsa, buna razı olmaz ve onun yerine, onun söyleyebileceği sözleri söyler, mesajlarını verir. Pîr Sultan olayında da olan budur. Şiirleri halk tarafından sevildi. Sözleri zamana, mekana ve koşullara göre değiştirildi. Kimi deyişleri, herhangi bir olayı protesto edenler tarafından bir marş gibi kullanıldı. Sözlerindeki gizli anlam, baskı altında kalan halkın öcünü alan bir kahramanın mesajı gibi algılandı.⁵⁶

Prof. Dr. İlhan Başgöz "Pîr Sultan Geleneği" konulu çalışmasında yaşamakta olan Pîr Sultan geleneğinden söz etmekte: "*Pîr Sultan Abdal şiiri bize gelecek güzel günler için umudun türküsü olmuştur. Bizde bu umudu diri tutmasıdır önemli olan. Bu umudun uğruna döğüşülür, baş verilir olduğunu göstermesidir. Bunun içindir ki, bozuk düzene karşı gelen genç kuşaklar yanlarında Pîr Sultan'ı bulmuşlar; şiirde, oyunda, düz yazıda O'nun türküsünü yeni bir öze doldurarak yeniden söylemeye durmuşlardır.*"⁵⁷ Çünkü, Pîr Sultan halkın birikimi, belleği, ortak ruhudur. O'nun adına söylenen deyişler bir kolektif söylemin ürünüdür. Pîr söyler, başka ozanlar söyler, halk söyler ve onun deyişleri, ona yakıştırılan deyişler; dilden dile çoğalır, dilden dile dolaşır.⁵⁸

Bu bağlamda Pîr Sultan'ın geleneğiyle günümüzde de yaşadığını ve özünü bozmadan kendini yenilediğini söylememiz mümkündür.

---

⁵⁶ Fransa Alevî Birlikleri Federasyonu Yayınları, (Fransa -1998) arasında çıkan, (Irene Melikoff, İlhan Başgöz, Fuat Bozkurt, Nejat Birdoğan'ın ortak ürünü olan) "Anadolu Alevîliği ve Pîr Sultan Abdal " adlı kitapta yer alan "Pîr Sultan Abdal Üzerine" başlıklı makalesinde İrene Melikof yakın görüşler öne sürmüştür.

⁵⁷ Sözü edilen çalışma, "Anadolu Alevîliği ve Pîr Sultan Abdal " adlı kitapta yer almıştır.

⁵⁸ Ali Yıldırım, Yaşayan Pîr Sultan, http://www.psakd.org/yasayan_Pirsultana_bdal.html

DİĞER PİR SULTANLAR

XVI. yüzyılda yaşamış bulunan Sivas'ın Yıldızeli ilçesinin Çırçır bucağının Banaz köyünden olan Pîr Sultan'dan sonra bir çok halk ozanının "Pîr Sultan" veya bu ada ekler yaparak mahlaslar kullandıkları bilinmektedir. Bunların şiirleri birbirine karışmıştır. Adeta bir çok kol tek bir gövdede birleşmiştir. Bu gövde Pîr Sultan'dır. Günümüze kadar bir çok araştırmacı birden çok Pîr Sultan olduğunu belirtmiştir. Bunların içinde en kapsamlı araştırma yapan ve "Pîr Sultan Abdallar"⁵⁹ adlı kitabı hazırlayan İbrahim Aslanoğlu olmuştur.

Aslanoğlu'na göre Çorum veya Merzifon yöresinden olup bir süre Ankara'da Hasan Dede tekkesinde kalan Pîr Sultan'ım Haydar, Aruzla şiirler yazan Pîr Sultan, Divriği yöresinde yetişen ve asıl adı Halil İbrahim olan Pîr Sultan Abdal, 18. yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın başında yaşamış olan Abdal Pîr Sultan, 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başında yaşayan ve Pîr Sultan'ın asılmasıyla ilgili deyişleri söyleyen Pîr Sultan Abdal ve son olarak menkıbeleşmiş yaşamıyla tanınan ve Hızır Paşa'nın astırdığı kabul edilen 16. yüzyıl şairi Banazlı Pîr Sultan vardır. Halk edebiyatı araştırmacıları, asıl Pîr Sultan Abdal olarak Banazlıyı kabul etmektedir.

Asım Bezirci'ye göre Pîr Sultan, Pîr Sultanım Haydar, Abdal Pîr Sultan (Pîr Muhammed'in babası), Pîr Sultan Abdal (Divriğili), Pîr Sultan Abdal (Pîr Sultan'ın yani Hacı Bektaş Veli'nin Abdalı), Pîr Sultan Abdal (Sanem ya da Pîr Muhammed), Pîr Sultan Abdal (Aruz Şairi), Pîr Sultan (Abdal Musa'nın müridi) adlarında sekiz ayrı Pîr Sultan vardır.⁶⁰

İbrahim Aslanoğlu, Pîr Sultan adına kayıtlı 439 şiiri tasnif ederek, hangilerinin hangilerine ait olduğunu sıralamıştır. Tasniflemede "mahlas"lar, şiirlerde geçen kişi ve yer adları ve olayları esas almıştır. Âşıkların kimi zaman mahlaslarını ek sözcük ve sözcük ekleriyle kullandıkları göz önüne alındığında, çıkarılan sonucun kesin olduğunu söylemek mümkün değildir. Ama, Aslanoğlu'nun bilgisinden, titizliğinden ve iyi niyetinden kuşku yoktur.

⁵⁹ İbrahim Aslanoğlu, Pîr Sultan Abdallar, Erman Yayınevi, İstanbul Birinci Baskı 1984.

⁶⁰ Asım Bezirci, Pîr Sultan Abdal, "Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Bütün Şiirleri" Evrensel Kültür Kitaplığı, (ikinci baskı) İstanbul, 1992.

Buna karşın, Abdülbaki Gölpınarlı, Pertev Naili Boratav, Sabahattin Eyüboğlu, İlhan Başgöz, Nejat Birdoğan, Atilla Özkırmı, Cahit Öztelli, Sadettin Nüzhet Ergun, Mehmet Bayrak, Ali Yıldırım, Tahir Alangu örneği adlarını anamadığımız onlarca yazar ve araştırmacı; *“Karacaoğlan, Dadaloğlu, Köroğlu gibi Pîr Sultan da halkın gönlünde beslenmiş, geliştirilmiş ve bir gelenek oluşturulmuştur”* görüşünde birleşmektedir. Bu bağlamda, Pîr Sultan veya bazı araştırmacılara göre Pîr Sultan Abdal’a mal edilen bütün şiirler, Pîr Sultan Geleneği içinde değerlendirilmelidir.

Kuşku yok ki, Pîr Sultan’ın kızı Sanem’in babasına yaktığı sanılan ağıt, adı sanı bilinmeyen bir âşığındır. *“Pîr Sultan kıızıydım ben de Banaz’da”* dizesinden bunu anlıyoruz. Bilinmeyen halk âşığı, ağıtını *“Pîr Sultan’ım”* seslenişiyile bitiriyor. Halk şairi ve halk şiiri halkın aynasıdır. Bu nedenle neyi halkın, neyi ozanın söylediğini ayırt etmek olanağı yoktur. Örneğin;

**“Ben Musa’yım sen Firavun
İkrarsız şeytan-ı lâin
Üçüncü ölmem bu hain
Pîr Sultan ölür dirilir”**

Sözlerini Pîr Sultan’ın idam edilmeye giderken Hızır Paşa’ya söylemesi mümkün değildir. Söylemiş olsa dahi, Hızır Paşa’nın bunu yazıya geçirip halk edebiyatımıza armağan ettiği düşünülemez. O halde, bu sözleri halkımız, bir Pîr Sultan olup, yüreğinin içten sesiyle Hızır Paşa’lara haykırmıştır. Bir anlamda Pîr Sultan’ı diriltmiş, onun düşüncesi, kişiliğini, söyleyiş şeklini şiirine öz yapmıştır. Onun için bu şiir Pîr Sultan’ın sayılır.

Aşağıdaki sözleri de Pîr Sultan’ın söylemesi mümkün değildir:

**“Bize de gel oldu kanlı Sivas’ta
Hızır Paşa bizi astı bulunmaz.”**

Sivas’a kanlı denmesi Pîr Sultan’ın orada asılmasından ötürü olduğuna göre bu dizeleri kendisi söyleyemez. *“Şu kanı zalimin ettiği işler / Yağmur gibi yağar başıma taşlar / .../ Şu illerin taşı hiç bana değmez / İlle dostun gülü yaralar beni”* benzeri onlarca dizeyi darağacına giderken taşa tutulan Pîr Sultan nasıl söylesin? Ama halkımız, Pîr Sultan’ın dostlarının iki yüzlü davranışlarından, Pîr Sultan adına yakınmış; cellat-

ların söylemeye vakit bırakmadıklarını, Pîr Sultan'ın sazına, sözüne, ölçüsüne biçimine uygun olarak söylemiştir.

Her "Pîr Sultan" mahlaslı şiir Pîr Sultan'ın değildir. Ancak, o şiirler, Pîr Sultan'ın halkla kaynaşmasından doğmuştur ki, Pîr Sultan'dan başka sahip aramaya gerek yoktur. O şiirlere Pîr Sultan'ın denmese de **"Pîr Sultan şiirleri"** diyebiliriz. Bizim de yaptığımız budur. Hüccet aramak boş çabadır.

Bir gerçeğin daha altını çizmeliyiz: Pîr Sultan Geleneği ve Alevî öğretisinde bir tek Pîr Sultan vardır. Pîr Sultan'ı, yalnız bir Safevî yanlısı, asi ve devlet düşmanı olarak indirgemek yanlış ve haksızlık olur. O, Anadolu köylüsünün dili ve fakir fukaranın sesi, satılmışların, softaların başlarının belâsı olmuştur. Haktan ve haklıdan yana olmak, yöneticilerin neden olduğu bozuk düzene baş kaldırmak, devlete düşman ve devlete asi olmak değildir. Pîr Sultan'ın, inancından kaynaklanan Şah Hatayî hayranlığı ve bağlılığı kesindir. Ancak bu bağlılık, Şah Hatayî'nin âşıklığına, inancınadır. O, "Yedi Âşık"ın ustası olan Şah Hatayî'ye gönülden bağlıdır.⁶¹ **"Pîr Sultan, Ali Şah'ımız / Hak'ka ulaşır rahımız" , "Yetmiş iki millet sevmezler Şah'ı / Biz severiz Şah-ı Merdan Ali'dir."** **"Hazret-i Şah'ın avazı / Turna derler bir kuştadır"** gibi onlarca örnekte görüldüğü gibi, deyiş ve nefeslerinde sözünü ettiği Şah, öncelikle Hz. Ali'dir.

Halk, Osmanlı yönetimimin yok ederek susturmak istediği bir halk ozanını gönlünde diriltmiş, taşımış, günümüze kadar getirmiştir. Pîr Sultan, geleneği içinde 450 yıldan beri yaşamakta, türkülerini söylemekte, halkın gözü, kulağı, sesi olmaktadır.

Pîr Sultan şiirlerinden hangilerinin onun olduğunu, hangilerinin onun adına başkalarının söylendiğini ayırmak çok da önemli değildir. Gerçek olan, halkımızın Pîr Sultan'ın şiirlerini çoğaltma çabasını günümüzde de sürdürdüğüdür. Yoksulluğu ateşe ve ışığa çevirme çabasında, çağdaş insanlığa seslenen Pîr Sultanlar yetişmektedir.

Uydurma Pîr Sultan Şiirleri

Pîr Sultan geleneğini yaşatan yukarıda andığımız ve ortak Pîr Sultan paydasında cem olan canların dışında ne yazık ki **Pîr Sultan adına uy-**

---

⁶¹ Alper Çağlayan, Pîr Sultan, Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Ankara, Sayı 12. Kış 1999 (s. 195-201)

durulmuş pek çok şiir de Pîr Sultan kitaplarında yer almaktadır. Bizim hazırladığımız kitapta yok mudur? Olmadığını söylememiz mümkün değildir.

Yalnız Pîr Sultan hakkında değil bütün eserlerinde gerçekten çok ciddi araştırmacı olan hepimizin hocası ve örnek aldığı kişi İbrahim Aslanoğlu'nun "Pîr Sultan Abdallar"⁶² adlı kitabının 420. sayfasında "Yürü bre Çiçek Dağı / Sende suna boylum kaldı / Her kuşların dönüm çağı / Bülbülüm gülşenim soldu" dörtlüğü ile başlayan şiir "Pîr Sultan'ım ne hâl oldu / Dünya hâlden hâle kaldı / Tez seviştik tez ayrıldık / âhir pişmanlığım kaldı" tapşırma dörtlüğü ile bitiyor. Şiirin kaynağı Aşık Ali İzzet olarak gösterilmektedir.

Aynı Aşık Ali İzzet, bu şiirin türküsünü TRT'ye Dedemoğlu'nun⁶³ diye vermiştir. TRT Repertuarında (1) numara ile "Yörü bre Çiçek dağı" adıyla ve Nida Tüfekçi'nin derlemesi olarak kayıtlıdır. Her iki durumun da kaynak kişisi Aşık Ali İzzet'tir. Konunun bir başka boyutunun tanığı Prof. Dr. İlhan Başgöz'dür. Bu değerli bilim adamının yayınladığı tespit, araştırmacıların işinin ne kadar zor olduğunu göstermektedir. Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün Karacaoğlan'a ilişkin eserinde özetle şu bilgiler vardır:

"Kaynağımı sözlü yayılmadan alan bu değişmenin sözlü edebiyata pek yakışan başka bir nedenini Ali İzzet veriyor. Diyor ki, "Kendi şiirlerimi yazarken çok defa aklıma gelen bir şiiri ben mi buldum, yoksa başka biri mi söylemiş ayıramıyorum. Bunun için şiirlerin bazıları birbirine karışıyor." Bu izaha inanmamak için hiçbir neden yoktur. Aynı Ali İzzet Özkan 1943 yılında Sivas çevresinden derlediği bir defter dolusu şiiri, Pîr Sultan Abdal'ındır diye Perteve Boratao'a veriyor. Bunların çoğu Abdülbaki Gölpınarlı ve Perteve N. Boratao'ın Pîr Sultan Abdal adlı kitaplarında yayınlandı. Birkaç yıl sonra Ali İzzet, bu şiirlerden bir kısmını bu sefer Karac'oğlan'ındır diye Ahmet Adnan Saygun'a veriyor. O da "Karac'oğlan'ın Erzurum Seyahati" adlı kitabında bu

---

⁶² İbrahim Aslanoğlu, Pîr Sultan Abdallar, Erman Yayınevi, İstanbul 1984.

⁶³ Dedemoğlu'nun 17. yüzyılda yaşadığı, Çorum Mecitözü civarında eğleştiği, Beydilli ve Barak aşiretleri asanda yaşadığı ve zorunlu göçler ve aşiretlere yapılan kötü muamelelere şiirleriyle tepki gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, Şeyh Bedreddin'e duyduğu sevginin, inanç ve ideolojik öğeler taşımasına rağmen, içten olduğu gözlenmektedir. Yine şiirlerinden aslının Horasan'dan geldiğini, Aşiretinin Çorum Yozgat, Sivas yolu ile güneye sürüldüğünü anlıyoruz. (Ahmet Özdemir, Türk Halk Şiirinden Seçmeler, Bordo Siyah Yayınları İstanbul, 2006, s. 451.)

şiiirleri yayıımladı. Bir kitapta Pîr Sultan Abdal'a, bir kitapta Karac'oğlan'a mal edilen şiiirlerden biri şu:

I

Padişah katlime ferman dilese
Yine geçmem ala gözlü şah'ımdan
Cellatlar karşımda satır bilese
Yine geçmem ala gözlü şah'ımdan

On yedi yerimden vursalar yara
Cerrahlar derdime kılmasa çare
Kemendi bend ile çekseler dara
Yine geçmem ala gözlü şah'ımdan

Karadır kaşları benzer kömüre
Münafıklar zarar verir ömüre
İk'ellerim bağlasalar demire
Yine geçmem ala gözlü şah'ımdan

Eğer beni katsa kervan göçüne
Götürseler Hindistan'a Macine
Urganım atsalar dar ağacına
Yine geçmem ala gözlü şah'ımdan

Ahiri katlime ferman yazılrsa
Çıksam teneşire tabut düzülse
Kefenim biçilse mezar kazılrsa
Yine geçmem ala gözlü şah'ımdan

Pîr Sultan Abdal'ım derim vallahı
Ölsem terk eylemem Pîri billahi
Huzuru mahşerde dilerim şah'i
Yine geçmem ala gözlü şah'ımdan⁶⁴

---

⁶⁴ Abdülbaki GÖLPINARLI- P. Naili BORATAV, Pîr Sultan Abdal, T.T.K. Basımevi, Ankara 1943, s.68)

II

*Padişahlar katlime ferman eylese
Gene geçmem kömür gözlü yar senden
Cellatlar karşımda satır bilese
Gene geçmem kömür gözlü yar senden*

*On yedi yerimden vursalar yare
Cerrahlar derdime kılmasa çare
Kemend ü bend ile çekseler dara
Gene geçmem kömür gözlü yar senden*

*Karadır gözlerin benzer kömüre
Yar hasreti zarar imiş ömüre
İki elim bağlasalar demire
Gene geçmem kömür gözlü yar senden*

*Ahari katlime ferman yazılrsa
Çıksam tenesire tabut düzülse
Kefenim biçilip kabrim kazılrsa
Gene geçmem kömür gözlü yar senden*

*Karac'oglan mezara koysalar beni
Azrail alsa cesette canı
Huzur-u mahşerde dilerim seni
Gene geçmem kömür gözlü yar senden⁶⁵*

Ali İzzet'in burada yaptığı, unutmaya veyahut karıştırma filan değil. Bilerek, şuurlu bir gayretle Pîr Sultan'ın dediği bir şiirin bazı yerlerini değiştiriyor. Pîr Sultan geleneğine yakışan mezhep mücadelesi ve Şah'a bağlılık gibi nakışları Karac'oglan'a yakışan kömür gözlü yar ile değiştirip Karac'oglan'a mal ediyor. Ben Ali İzzet'ten sordum. Diyor ki "Öyle olunca Pîr Sultan'a yakışıyor, böyle olunca Karac'oglan'a. Ben Pîr Sultan'a yakışmayan şiirleri Pîr Sultan'ın diye

---

⁶⁵ Ahmet Adnan Saygun, Karacaoğlan (Yeni Bilgiler-Bir Rivayet-Melodiler) Ses ve Tel Birliği Yayını, Ankara, 1952, s. 5.)

kimseye vermedim." Görülüyor ki, ortada bir yaratıcı insanın kişiliğinden çok, bir şiir akımına, bir geleneğe yakışma işi var. Aşık ancak bunu önemsiyor.

Halktan derlenen metinlerde, kim bilir ne kadar insan böyle değişmeler yaparak bize şiirler yazdırdı. Biz de onları şu veya bu âşık mal ederek inceledik. Sözlü kültürde kişilik kolayca yaygımlaşıyor; sözlü kültür içinde eğitilen sanatçının kişiliği, toplumun öteki kişileriyle büyük bir uyum içinde olarak, kişisel sıvırlıklar bu kültürde kolayına ortaya çıkmıyor. Kişiler kolayca topluma mal ediliyor.

Böylece, Karac'oğlan gibi çok sevilen bir saz şairinin eserleri, bize kadar değişmeden gelmiyor. ...."⁶⁶

Prof. Dr. İlhan Başgöz gibi iyimser bakamıyoruz. Olayın ciddiyetini vurgulamak amacıyla Ali İzzet örneğini vermekle yetiniyoruz. Bu kitaba aldığımız şiirlerde Ali İzzet kaynaklı olanlar alınmamaya veya dikkat edilmeye çalışılmıştır. Ama, ondan nakledenlerden nakledilenler arasında bulunabilir.

---

⁶⁶ İlhan Başgöz, Karacaoğlan (I) Cumhuriyet Dünya Klasikleri, İstanbul 1999. s.15-20.

PÎR SULTAN'IN BEKTAŞİLİĞİ

Pîr Sultan'ın Bektaşî olduğundan kuşku yoktur. Gerek elimizdeki şiirlerinden gerekse menkıbeleşmiş yaşamından, kendisine âşıklık yeteneği kazandıran doluyu Balım Sultan'ın içirdiğini anlıyoruz. Hacı Bektaş Veli ve Balım Sultan'ın adları pek çok deyişinde geçmekte, bu ulu kişilerden saygı ve sevgi ile söz edilirken, onlara tam bağlılığı vurgulanmaktadır:

**“Sensin bizim zahir batın ulumuz
Aman medet mürvet Pîr Hacı Bektaş
Her taraftan sana çıkar yolumuz
Ali'sin bir adın var Hacı Bektaş**

.....

**Pîrlerin Pîrisin yok sana teki
Müminin canısın münkirin şeki⁶⁷
Zahirde batında değilsin iki
Yetmiş üç milletsin bir Hacı Bektaş**

.....

**Pîr Sultan Abdal'ım sana dayandım
Uyur idim hizmetimden uyandım
Her isteyenlere verdin inandım
Benim de muradım ver Hacı Bektaş”**

Görülmektedir ki, Pîr Sultan'ın gözünde ve gönlünde Hacı Bektaş'ın yeri yücelerden yüce bir makamdır. O, pîrlerin pîridir. Bir Nefesinde: *“Pîr Sultan Abdal'ım Şah'ım Veli'dir / Cihanı bürüyen anın nurudur / Şüphemiz yok Hak Muhammet Ali'dir / Bilmeyene Mülcem soyu dediler // Pîrim der ki Bektaşîyim Bektaşî / Size nasip veren ol nasıl kişi / Sıkar un ederdi örk gibi taşı / Budur cümlemizden ulu dediler”* diyecek kadar Bektaşî Veli'yi yüceltmiş ve O yüce Pîr'in dergahından her zaman manevi destek ve imdat ummuştur.

Bilindiği gibi, düvaz imam, düvaze imam da denilen düvazlar, On İki İmam'ı öven nefeslerdir. Çoğunda On İki İmam'la birlikte ulu kişiler-

---

⁶⁷ Şüphesi.

den de söz edilir ki, Pîr Sultan nefeslerinde bu ulu kişi Hacı Bektaş Veli'dir. Aşağıya üç "duvaz imam"ın ilk dörtlükleri yer almaktadır:

**"Mümin müslüm meydan açtı Ya Ali
Yansın halk aşkına uyansın çıra
Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Yansın halk aşkına uyansın çıra"**

.....

**"Pîrim Hacı Bektaş Zeyn-el'Abâ'ya
Gündüzün güneşin gecedir aya
Bunda bir gün doğar yoksula baya
Anın dîvanına durdum okurum"**

.....

**Kanber önü sıra bindi Düldül'e
Pîrim Hacı Bektaş Kırklar'la bile
Âb-ı Zemzem ile cümlesin sile
Bir dolu sundular iç kan dediler**

Pîr Sultan, Bektaşîlik ilkelerine harfiyen uyanlardan olduğu gibi, bu ilkelerin öğretisini de yapmaktadır:

**"Pîr Sultan'ım kemter kuldur Şah'ına
Hünkâr Hacı Bektaş nazargâhına
Deli gönül hak ol düş Dergâh'ına
Er olayım dersin er ile görüş**

Dedikten sonra, bu öğretinin gereğini yerine getirmeyenlerin bir anlamda kulaklarını çekmektedir:

"....

**Erenler kabul eylemez yalanı
İçi sual olup dışı gülünü
Evvel ikrar verip sonra gülünü
Sürerler Dergâh'tan haller nic'olur**

Pîr Sultan'ım ihlas çağır Pîr'ine
Yerler gökler inler ah ü zarına
Mümin olan çıkar Hak divanına
Sürerler Dergâh'tan haller nic'olur

Pîr Sultan, bir çok sorularla Bektaşîlik öğretisini pekiştirir. Kimi zaman sorduğu soruların yanıtını kendisi verir:

“Çok şükür olsun Hüda'nın demine
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var
Mehdi evsafı eyledim temine
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var

....

Bir güneş doğdu dünyanın yüzüne
Âşıkların nur göründü gözüne
Cümle canlar niyaz etti özüne
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var ....”

Pîr Sultan, Hacı Bektaş Dergâhı'nda oturmuş ve oturmakta olanların ve onların yollarından giden, sevdalı, bade süzen, dünyayı gezen, sırlarına zor erilen ama arifler arifi ve hak yoluna canlarını kurban etmekten çekinmeyen Bektaşîlere övgüsünü yaparken, bu kişilerin birlik içinde olmalarının öğüdünü de verir:

“Sevda çekmek şanlarıdır / Gizlice erkânlarıdır / Hak yoluna canlarıdır / Kurbanı Bektaşîlerin // .... / Sırlarına güç erilir / Remizleri geç bilinir / Üstad olan Pîr seçilir / Hünkârı Bektaşîlerin // Arifler arifi gelir / Arife tarif vız gelir / Uzak yakın hep bir gelir / Hassına Bektaşîlerin ...”

Pîr Sultan, Nevrûz'un anlam ve önemini, Hz. Ali'nin bugünle bütünleşen doğumu olayını, kişiliğini ve bugünün bayram olduğunu işler.

“Sultan Nevrûz günü cemdir erenler
Gönüller şad oldu ehl-i imanın
Cemâl yâri görüp doğru bilenler
Himeti erince Nevrûz Sultan'ın”

Pîr Sultan, "**Sultan Nevrûz günü cemdir erenler**" deyip herkesi "ceme dolanma"ya çağırıyor. "Aşık olan canlar"ın Sultan Nevrûz günü biraraya geldiklerini, "birlik" olduklarını vurguluyor. Nevrûz gecesinde, sabaha doğru "cümle eşya"nın secdeye kapanıp varlıklarını yeni yılda da sürdürmek için izin istediklerini anlatıyor.

Firdevs-i Ala'da bir yanal⁶⁸ elma
On sekiz bin ilmin nuru dediler
Muhammet Mustafa Haydar-i Kerrar
Hünkar Hacı Bektaş Veli dediler

Pîr Sultan'ın şiirlerinde geçen "kızıl elma" benzetmesinin iki yönü vardır. Kızıl elmanın var olduğu yer "*Dost bağında kızıl alma / Gül rengi güllerden solma*" ve "*Cennet'teki kızıl alma/ Gül benzi sararıp solma*" dizelerinde belirtildiği gibi dost bağı ve Cennet'tir. Rengi, gül rengi veya soluk gül rengidir. Bu kavramlarla Hz. Ali'yi çağrıştırmaktadır.

Bir başka nefesinde, "kızıl elma" ile Hz. Ali ilişkisine yer verir. Bu iki nefese göre "kızıl elma", Hz. Ali'ye "tercüman" olarak gelir. "*Cebrail elmayı cennetten aldı / Getirdi Ali'ye terceman sundu*" dizelerinde, Cebrail'in cennetten elmayı aldığı ve Ali'ye getirerek terceman olarak sunduğu anlatılmaktadır. Bir başka nefesteki "*Cennetten Ali'ye bir nidâ geldi / Ali'ye terceman gelen elmalar / Ali kokladı, hem yüzüne sürdü / Ali'ye terceman gelen elmalar ...//Elma'sın elma'sın rengini boya / Cümle melâikler donunu geye / Kadrini bilmeyen kabuğun soya / Ali'ye terceman gelen elmalar...*" dizelerinden Misk kokulu elmanın metafizik boyutuyla birlikte aynı zamanda bütün peygamberlerin rengi olduğu vurgulanır.

Kızıl renginin Pîr Sultan şiirlerinde önemi vardır. "*Gidi Yezit bize Kızılbaş demiş / Meğer Şah'ı sevdi dese yoludur*" diyerek bu rengin "Şah'ı sevme yolu" olduğunu belirtmektedir Başka dörtlükte "*Eğnimize kırmızılar giyeriz / Halimice her mânâdan duyarız*" diyerek kırmızı giydiğini ve İmam Cafer'e uyduğunu açıklamaktadır.

---

⁶⁸ Bir yanı yeşil, bir yanı kızarmış.

“Biz Muhammed, Ali diyenlerdeniz.” diyen Pîr Sultan, hem Muhammed'i hem Ali'yi sevmektedir. İkisinin arasındaki farkı şöyle anlatmıştır: *“Şeriat yolunu Muhammed açtı / Tarikat menzilini Ali seçti”* bu dizelere göre, Hz. Muhammed şeriatın, Hz. Ali tarikatın yolunu açmıştır:

**“Muhammed dinidir bizim dinimiz
Cibril-i Emin'dir hem rehberimiz
Tarikat altından geçer yolumuz
Biz müminiz, mürşidimiz Ali'dir”**

Pîr Sultan, yolunu “Muhammed'in şeriatı Pîr'in dini, Cibril'in rehberliği ve Ali'nin mürşitliğiyle oluşan” olarak tanımlamaktadır. Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin niteliklerini birçok deyiş ve nefesinde yinelemiştir. Bununla birlikte Bâtınî bilgileri ortaya koyan olması nedeniyle Hz. Ali, Pîr düşüncesinin ağırlıklı olduğunu saptayabiliriz. Hz. Ali'nin gösterdiği mucizeler şiirlerinin temalarının başlıcalarındandır. **“Kuş olup güvercin donunu geyen / Uyan dağlar uyan Ali geliyor.”** benzeri dizelere sıkça rastlarız.

Pîr Sultan'ın anlattığı mucizeler arasında. Hz. Ali'nin bebekken meleklerle beraberliği, onu, üç meleğin getirdiği, Hz. Muhammed'in yerini ona vermesi, bebeğin secdeye kapanışı ve Ali'nin "Ali" olduğunu gösteren nişanı, alnındaki Zühre yıldızı olması vardır. Ayrıca meleklerin getirdiği "kızıl elma"nın bir parçasını almış, üç parçasını iade etmiştir. Bu kanaatkârlıktan Tanrı hoşnut olduğu için ona, yedi iklim ve dört köşe vermiştir. Yine çeşitli nefeslerde Ali'nin insanüstü nitelikleri anlatılır.

Pîr Sultan nefeslerinde kullandığı bazı kavramlarla, geçmişte yaşanan kerametleri, mucizeleri; Ali'nin kişiliğinde yansıtmıştır. Onun manevi tek desteği Hacı Bektaş dergâhıdır. Bu dergahtan herkesin nasip almasını arzu eder ve birliğe çağırır:

**Evvel bu dergâhtan nasip
Alan da var almaz da
Tarikate kadem⁶⁹ basıp
Gelir de var gelmez de**

---

⁶⁹ Ayak.

Sazını almış destine
Hizmet ederdi dostuna
Ahd ile ikrar üstüne
Durur da var durmaz da

Olayım der isen Hızır
İrfan defterine yazıl
Hak her yerde hazır nazır
Görür de var görmez de

İçin bizim dolumuzdan
Çıkman sakın yolumuzdan
Pîr Sultan'ım halimizden
Bilir de var bilmez de

Bir çok nefesinde, dergah görgü kurallarını öğretir. Bu kurallara uymayanların başına gelebilecek durumları anlatır:

“...Er değildir er nefesi tutmayan
Er pislik temiz etmeyen
Özünü rızaya teslim etmeyen
Sürerler Dergâh'tan haller nic'olur ...”

Alevîliğin Yedi Ulu'sundan biri olan Pîr Sultan'ın şiirlerinin büyük bölümü, Bektaşîliğin propagandasına ilişkindir. Ona göre, Şah İsmail yenilgisinden sonra, sığınılacak liman Bektaşî birliğidir. “...Pîr Sultan'ım bu ne demek / Yerde insan gökte melek / Hiç cahile çekme emek / Devridir Bektaşîlerin” dediği şiirinde, “sevdalı, bade süzen, dünyayı gezen, sırlarına erişilemeyen ama arifler arifi ve hak yoluna canlarını kurban etmekten çekinmeyen Bektaşîlerin derlenip toparlanmaları gerektiğini vurgular.

“Pîr” ve “Sultan” sözcükleri tasavvuf ehline, Alevî-Bektaşî'lerce Ehl-i Beyt soyundan gelen kutsal kişilere ve yol kurucularına verilen sıfatlardır. “Pîr Sultan Abdal”ım' derken, “Pîr Sultan'ın abdalıyım” anlamında kullandığını öne sürenler bulunmaktadır. Çünkü “Pîr” olarak

bağlı olduğu yol ulusu Hacı Bektaş Veli, Seyyid Ali Sultan, Balım Sultan gibi önderleri kabil etmiştir.

Pîr Sultan'ın yaşantısı ve kişiliği anlatılırken, O'nun Safeviler'e, özellikle Şah Tahmasb'a bağlı olduğu işlenmiş ve diğer tüm olaylar bu açıdan yorumlanmıştır. Şah Hatayî ve Şah Tahmasb'a bağlılığı veya sempati duyduğu gerçektir. Ancak, daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, deyiş ve nefeslerindeki her “Şah” sözcüğünden, İran şahlarının adının geçtiğini sanmak yanılıdır. Alevî-Bektaşî toplumunda “Şah” sözcüğü büyük çoğunlukla İmam Ali ve onun soyundan gelenler için kullanılmıştır. Hacı Bektaş Veli'ye, Seyyid Ali Sultan'a ve Balım Sultan'a da “Şah” denilmiştir.

MENKİBELERİN IŞIĞINDA PİR SULTAN

Menkabe veya günümüzdeki söylenişle menkıbe, sözlüklerde övünülecek erdem, beceri ve üstün nitelik demektir. Deyim olarak, peygamberler, sahabeler, tarihî kişiler, mezhep ve sofilerin övülecek erdem ve üstün niteliklerini anlatan söylence, söylenti ve aktarımlar, demektir. Bir başka tanımla, dinî ve tarihi kişilerin, yaşamlarına ilişkin anlatılan öyküler, diyebiliriz.

Halkımız Pîr Sultan'ı ezilmişlerin, ezenlere karşı, başkaldırısıyla özdeşleştirmiş, 16. yüzyıldan günümüze kadar, var ettiği menkıbeler içinde, yaşatagelmıştır. Pîr Sultan'a ilişkin menkabeler, gerçeğin anlatımı mıdır? Bunu bilmek mümkün değildir. Diyebiliriz ki, aynı ülküyü taşıyan aynı yollarda yürüyen bir çok ölümlü kişiden, halkımız ölümsüzleştirdiği bir Pîr Sultan var etmiş ve kahramanlığının sembolü yapmıştır. Var edilen Pîr Sultan'a ilişkin bir çok söylence dilden dile, telden tele anlatıla anlatalı günümüze kadar gelmiş, halk efsanelerinde, destanlarında ve menkıbelerinde daha önceden var olan bir çok oluşum, Pîr Sultan'ın hayatına ilişkin öykülere de uygulanmıştır. Bu nedenle Pîr Sultan'ın bilinebildiği kadar gerçek hayat hikâyesinin dışında, bir de menkıbevî yaşam öyküsü oluşmuştur.

Anılan öykülerden, en yaygın aktarımları sunmak istiyoruz:

Pîr Sultan'ın asıl adı Haydar'muş. Yemen'den geldiği ve soyunun "Oniki İmam"lara kadar ulaştığı bilinirmiş. Ama kendisi Sivas'ın Banaz köyünde doğmuş. Emekleme, yürüme, koşup oynama derken, yedi yaşına ulaşmış.

Haydar'ın babası bir gün koyunları alıp yaymasını istemiş. Yıldız Dağı eteklerinde sürüyü otlatırken, çocuk bedeni yorulmuş. Başını bir taşın üzerine koyar koymaz, uyuya kalmış. Çok geçmeden kendini düş ortamının içinde bulmuş. Bir elinde "dolu", bir elinde kızıl elma bir ak saçlı, ak sakallı ihtiyar karşısında durmaktaymış. İhtiyar önce elindeki doluyu uzatmış ve içmesini istemiş. Haydar "dolu"yu içer içmez, cümle damarına bir ateş yürümüş. Yanmış, tutuşmuş. İhtiyar kişi bu kez elindeki elmayı uzatmış. Haydar, elmayı almak için uzandığında, ihtiyarın elinde parıl parıl balkıyan bir yeşil "ben" görmüş. Bu ben'den anlamış ki, bu ak saçlı, ak sakallı ihtiyar kişi Hacı Bektaş Veli'dir. Hemen sarılıp elini öpmüş.

Koca Hünkar, elini Haydar'ın omzuna koymuş:

“Oğul!” demiş: “Bundan böyle senin adın Pîr Sultan olsun. Ünün yedi iklim dört köşeye yayılsın ve yüzyıllar sonrasında da yaşasın. Sazın sazlara, sözün sözlere baş olsun. Yaşın, mühür gözlere yaş olsun! Gönül ateşinden sönmü, doğru bildiğin yoldan, ehlibeyt sevgisinden dönücü olmayasın. Oğul, oğul! Adını vermek benden, yol ehli olmak senden, yaşını vermek yüce Tanrı'dan” demiş ve gözden kaybolmuş.

Haydar bu kutlu düşler içinde uyuya dursun, geliniz biz haberi köyden verelim:

Gün dolanmış akşam olmuş. Ay dolanmış şavkımısı Yıldız Dağı'nın eteklerine yansımış. Çobansız kalan sürü dört bir yana dağılmış. Koyunlardan bazıları yolu bulup, kendi kendilerine köye dönmüş. Köylü uzun süre Haydar çocuğu beklemiş:

“Çocuk işte, gör kü hangi kuşun peşine düştü. Şimdi çıkar gelir” derlermiş. Ancak zaman geçmiş, çevreyi zifiri karanlık kaplamış. Ne gelen, ne giden varmış. Meraklanmışlar, giderek telaşlanmışlar. Sabaha karşı, bu işte bir iş var, demişler. Konu komşu toplanıp Haydar'ı aramak için yollara düşmüşler:

“Haydar! Haydar!” Yanım yanım yankılanıyormuş Yıldız Dağı dört bir yandan. Haydardan ne ses, ne nefes varmış. Yıldız dağının eteğine ulaştıklarında şaşır kalmışlar.

Haydar çimenliğin üstünde, bir taşa baş koymuş, kendinden geçmiş yatmaktaymış. Banaz'ın gün görmüş ak sakalları, önce sese ses vermeden bu kendinden geçmişliğin, sıradan bir haylazlık, ya da uyku olmadığını anlamışlar. Haydar kanatlarını açmış, melekler, kelebekler örneği, sanki bir başka dünyada bahtının rüzgarı önünde sermest gezinir gibiymiş. Ağzından köpükler süzülmeğeymiş.

Köyün aksakallarından biri:

“Durun hele komşular” demiş. “Bu çocuğun durumu, sizin bildiğiniz durumlardan değil. Pîr elinden dolu içmiş benziyor. Şunun eline bir saz verin de bir bakalım. Bize hangi dilden söyleyecek.”

Can Gözü Dil Sözü

Bulmuş buluşturmuş, uyanan Haydar'ın kucağına sazı bırakmışlar. Haydar almış sazı eline, bastırılmış sinesine, vurmuş tezenesini tellerine. Aman Allah! Sazın ve sözün nağmesi bülbüller gibi şakımış, çağlayanlar gibi çağlamış akmış. Sanki kırk yıllık usta bir âşıkmiş. Haydar, can gözüyle gördüklerini, dil sözüyle öyle bir söylemiş ki, orada bulunanlar ağızları açık dinlemişler?

**“Pîrim bana ismimi bağısladı
Deftere yazıldım bir dün içinde
On iki kapılı şehre uğradım
Yedi derya geçtim bir dün içinde”**

Haydar daha sonra başka makamlardan başka ayaklardan haber vermiş:

**“Uyurken üstüme gelen erenler
Gafil aç gözünü uyan dediler
Serseri kalma bu cihan içinde
Yürü bir mürşide hep can dediler**

...

**Artık Pîr Sultan'sın yola gir hoş ol
Erenler yoluna döz olma düş ol
Geç dünya malından sen de derviş ol
Dünyada dervişe sultan dediler...”**

Kurt mu yedi, kuşlara yem mi oldu diye korku içinde sabahın köründe yola düşen Banazlılar, anlamışlar ki, Haydar, yazda yabanda bir taşa değil, erenler yoluna baş koymuş. Yedi yaşındaki Haydar artık Pîr Sultan'mış. Henüz çocukluğunu, kanının deliliğini yaşamadan Hacı Bektaş'ın izinde bir hak aşığı oluvermiş.

O günlerden bu günlere bilge kişiler aktarırlar ki, artık onun yolu “On iki” kapılı şehre doğru gitmektedir. Bu yolda deryalar aşacak, sevgi ile mayalanacak, hoşgörüsüyle yoğrulacak; ama haksızlığa karşı eğilmeden dimdik yürüyecek. Maddi dünyanın maddelerinden uzak, ama insanlık onurundan ödün vermeden, manevi zenginliğiyle nice engelleri aşı aşı, öz benliğini arındıra arındıra, gerçek aşkı bulacak.

Dünün Haydar'ı, bugünün Pîr Sultan'ı diyormuş ki:

**“..Uyandım gafletten açtım gözümü
Erenler payına sürdüm yüzümü
Hakk buyurdu ben söyledim sözümü
Gizlice sırlara boyan dediler
...”**

Dört Kapı Kırk Makam

O günden sonra Pîr Sultan giderek tasavvufun ince uzun yolunda kendini yetiştirmeye başlamış. Tarikat bilgileri edinmek için kulağını, gözlerini dört açmış. Erkân görgüsünü kavramaya, engelleri aşmaya, dört makamdan geçip, kırk kapıya ulaşmaya çalışmış çabalamış. Yol gösterenlerin, akıl verenlerin öğüdünü tutmuş. Önceleri bir ikilem içinde kıvranmış. Zaman zaman teslimiyet halleri göstermiş. Türlü düşünceleri, düşüncelere çatmış, arınmış, durunmuş, benliğine yapışan kir gibi kuşku atmış. Ezenlerin, ezilenlere lâıyk gördüğü davranışların karşısında, insanlığının isyanını dile, dilini sazının teline döküyormuş:

**“Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Çoban olduk ses anladık
Sürüye saydılar bizi**

**Pîr defterine yazıldık
Hak divanına dizildik
Bal olduk şerbet ezildik
Doluya saydılar bizi**

**Halimizi hâl eyledik
Yolumuzu yol eyledik
Her çiçekten bal eyledik
Arıya saydılar bizi**

**Pîr Sultan'ım şunda
Çok keramet var insanda
O cihanda bu cihanda
Ali'ye saydılar bizi.**

Pîr Sultan artık Banaz'ın dışına çıkıyor, köy köy dolaşüyor, cemlerde saz çalıp deyişler söylüyormuş. Buralarda bir yandan da "Hak Kelâmı" dinliyor, "eline, diline, beline" sahip olmanın erdemini anlıyor, Alevîlik tarihini, Bektaşîlik öğretisini kavriyormuş. Böylece bir yandan benliğini, bir yandan benliğinin aynası olan şiir gücünü geliştiriymuş. Pîr Sultan'daki bu gelişmeyi izleyen çevre köylerin canları, onun nefeslerinde bin bir gizli anlamın yüklü olduğunu biliyorlarmış.

Böylece, haftalar, ayları, aylar yılları kovalamış. Yunus nasıl Tapduk Emre'nin dergahında gönül gözünü açtıysa, Seyit Ali Sultan Dergahında da Pîr Sultan'ın can gözü, gönül gözü açılmış. Çevresini o gözle görür olmuş. Güzeli, çirkinini, iyiyi, kötüyü, haklıyı, haksızı, zalimi, mazlumu görmüş. Çelişkileri sezer, sezgilerini deyişlerine, nefeslerine dize dize dizer olmuş.

Aradan yedi yıl⁷⁰ geçtikten sonra, Seyit Ali Sultan Dede, Pîrlik hırkasını Banazlı Haydar'a giydirmiş. Artık o yol gösteren aydınlatan, bir başka anlatımla mürşit Pîr Sultan Abdal'mış. Cemlerde posta oturmakta, canların sorunlarını dinlemekte, çözümler araştırmakta ve üretmekteymiş. Birlik için, dirlik için, yol için, erenler, evliyalar için nefesler söylemekteymiş. Canlara hem yol gösteriyor, yolların zorluklarını anlatıyor, öğüt veriyor, onları dostça uyarıyormuş:

---

⁷⁰ Bir çok mezhepte ve kültürde yedi rakamının önemi vardır. evrende, peygamberlerde yedi aşamayı gösterir. Adem, Şit, Nuh, İbrahim, İsmail, Muhammed, Ali bu dizinin temelidir. Gökler yedi kattır, yerler yedi kattır, gezegenler yedidir. Gök kuşağı yedi renktir. İnsan bedeni 7'ye ayrılmış mesela: iki kol, iki bacak, baş ve gövdenin iki parçası. Yine insan başında iki kulak, iki burun deliği, iki göz çukuru ve bir ağız vardır ve toplamları 7'dir. Ayrıca insanın beş duyusu haricinde, biri altıncı duyusu (psikik duyu) diğeri de zihinsel idrakı olmak üzere 7 unsuru vardır. İnsanların her 7 yılda bir hücrelerinin yenilediği de söylenir. Kısacası, hemen hemen tüm mitolojilerde yedi sayısı evreni, makrokozmosu, bütünselliği simgelemektedir. Bu bütünsellik en mükemmel ve somut biçimiyle Ahriman (Zerdüst dinine göre iyilik tanrısıyla sürekli kavgalı olan tanrı türü) tarafından yedi parçaya bölünmüş olan Mazdaizm'in çember biçiminde resmedilen evreninde yansıtılmaktadır. Altı eşit parçaya ayrılabilen çemberin tam ortasında varolan bir diğerk küçük çemberle yedi sayısının bütünselliği resmedilmektedir. Böylece bozulmadan yedi parçalı olarak yansıtılabilen bir evrenin merkezinde varolan çemberde, "Ari " "Aryan" İranlı halkın yaşadığına inanılmaktadır... Değişik mitolojilerde aynı sayı, yedi akıllı adam, yedi uyuyan, yedi peygamber, yedi iklim, yedi deniz, Sinbad'ın yedi serüveni, gök kuşağının yedi rengi, haftanın yedi günü olmakta ve yedi ile ilgili sıralama uzayıp gitmektedir. Bütün bunlar "yedi" sayısının önemini, taşıdığı gizli anlamı gösterir

**Sefasına cefasına dayandım
Bu cefaya dayanmayan gelmesin
Rengine hem boyasına boyandım
Bu boyaya boyanmayan gelmesin**

..
**Kırklar bu meydanda gezer dediler
Evliyayı yola dizer dediler
Destini destinden üzer dediler
Nefsaniyetine uyan gelmesin**

Banaz'ı Yurt Ediniş

Bir gün Pîr Sultan, Seyit Ali Sultan Dede'ye gitmek için yola çıkmış. Yolda su kenarında ağaçlık, çimenlik bir yerde dinlenmek istemiş. Üzerindeki dalda, kuşlar Hakk'ın ayetlerini dile getiriyorlarmış. Kuşların içinde bülbül hepsinden güzel okuyormuş. Pîr Sultan huşû içinde onu dinliyormuş. Bir zaman sonra bülbül uyuya kalmış. Onu dinlemeye doymayan Pîr Sultan, bülbülü uyandırmak için mercimek büyüklüğünde bir taşı atmış. Taş bülbülün başına değmiş. Ölen bülbül, Pîr Sultan'ın dizinin dibine düşmüş. Buna çok üzülmüş, yanmış, tutuşmuş, göz yaşları dökmüş, hıçkırıklara boğulmuş, kendisini affetmesi için Tanrı'ya yalvarmış.

Pîr Sultan'ın asıl doğduğu köy, şimdiki Banaz'ın uzağındaymış. Buradan kaçan ördekleri, şimdiki Banaz'ın bulunduğu yere gelmişler. Pîr Sultan da ördeklerinin peşinden koşmuş. Hayvanlar yalıkların bulunduğu yerde durmuş, kıpırdamamışlar. Pîr Sultan, bu olaydan bir anlam çıkarmaya uğraşmış. Sonunda:

“Mademki bu ördekler burayı beğendiler, ben de beğendim. Bundan sonra benim yurdum burası olsun.” demiş. Arkasından sopasını hızla yere vurmuş. Yerden bir su fışkırtmış... O gündür bu gündür, fışkıran su köy çeşmesinden akıp durmaktaymış.

Yine bu köyde yaygın olan bir inanışa göre, Pîr Sultan, bir zamanlar Horasan'da çobanlık yaparmış. Bir değirmen taşını esasına takarak Horasan'dan taa Banaz'a getirmiş. Yakın zamana kadar köydeki bu taş kutsal günlerde mum yakılıp dilek dilenmekteymiş.

Pîr Sultanın yaşadığı yıllar Anadolu'da kötülükler kol gezmekteymiş. Çevresindeki insanlar güvensizlik ve kuşku içinde yaşıyorlarmış. Çocuklar aç yatıp kalkıyor, gençler kırım kırım kırılıyor, biçim biçim biçiliyor, kıyımına uğruyormuş. Yaşlılar umansız ve dermansızmış. Ölüm türküsü acı poyraz gibi insanların ciğerine işliyormuş.⁷¹

Köylünün göz nuru, alın teri üstüne zeametler, tımarlar, haslar gelip çörekleniyor, bunların üstüne sipahilerle öteki yöneticiler otururlarmış. Halkın payına ise, yoksulluk içinde inim inim inlemek kalıyormuş. Osmanlı toplumunun bozuk düzeni; çoğu zaman halkın sesi işlevini gören âşıklarca eleştiriliyormuş. Örneğin bir aşık çıkıyor:

**“Şalvarı şaltak Osmanlı
Eğeri kaltak Osmanlı
Ekende yok biçende yok
Yiyende ortak Osmanlı”**

diye haykırıyormuş. Bir başkası da başka telden, başka dilden kendi şahsında tüm halkın derdini dile getirmekteymiş:

**“Çıksam dağa ayısı var, kurdu var
Düze insem sıtması var, derdi var
Köye gitsem tahsildarın derdi var
Şaştım ağam bu salgının elinden”**

Tımar ve zeamet⁷² gibi bir görev ele geçiren, yönetici konumuna giren kimileri bolluk içinde yaşarken, halk vergisini verebilmek için aç bîlaç

---

⁷¹ Kitabımızın “Pîr Sultan’a Vücut Veren Ortam” bölümüne bakınız.

⁷² Tımar Osmanlı İmparatorluğu'nda kamu arazisi (mirî) dahilinde, yönetimi sipahiye bırakılmış olan verimli topraklara verilen ad. Tımarı yaşayan köylüler (reâya) ilke olarak buldukları toprak parçasından ayrılamazlardı. Tımarı ayrılmak isteyen bir köylünün sipahiye tazminat (çift bozan akçesi) ödemesi gerekirdi. Eğer köylü tımarı yasadışı biçimde terk edecek olursa, kaçmasından itibaren bazı kanunname düzenlemelerine göre on bazılarında göre on beş seneye kadar sipahi tarafından cebren toprağına geri döndürülebilirdi. Osmanlı tımar sisteminde birliklerin üç kısma (has, zeamet, tımar) ayrılması bir gelenek halini almıştı. Bunlar arasında zeâmet orta dilimi oluşturmaktaydı. Geliri 20 000 ile 99 999 akçe arasında olan dirliklere zeâmet ismi veriliyordu. Zeâmet orta dereceli devlet memurlarına ve sipahi subaylarına tevcih edilmekteydi. Bunlar arasında Yörük beyleri, müselleme beyleri, defter kethüdaları, tımar defterdarları, sancakbeyi ve beylerbeyilerin oğulları zeâmet sahibi olabiliyorlardı. Ancak dirlik tevcih ettikleri takdirde kapıkulu mensuplarından çavuş, müteferrika, kapıcı ve divan kâtiplerine de zeâmet verilebiliyordu.

sürünmekteymiş. Devlet, tahsildarları, asesleri ve zaptiyeleri aracılığıyla neredeyse köylülerin ilikleri emilmekteymiş.

Tırmanan Baskı ve Zulüm

Pîr Sultan'ı yaşadığı yıllar, Osmanlı yönetiminin halk üzerindeki baskı ve zulmünü en üst düzeye ulaştırdığı zamanlarmış. Halk kesimleri arasındaki inanç farklılıkları sürekli körükleniyor halkın birliği paramparça ediliyormuş. Sivas Valisi Hızır Paşa halka göz dağı vermek için, her yolu deniyor, katliamlardan çekinmiyormuş. Pîr Sultan baskılara boyun eğmiyor, yiğitçe haykırıyormuş:

**“Yürü bre Hızır Paşa
Senin de çarkın kırılır
Güvendiğin padişahın
O da bir gün devrilir**

**Ben Musayım sen firavun
İkrarsız şeytani lain
Üçüncü ölmem bu, hain
Pîr Sultan ölür, dirilir
.....”**

Kimi zaman her şey umduğu gibi gelişmiyormuş Yakın dost bildiği dava arkadaşlarının bazıları, Osmanlı'nın vaatlerine kanıyor, bazılarının da tehditler karşısında dizlerinin bağı çözülüyor kaçıyorlarmış: Pîr Sultan onların arkasından bakıyor ve şöyle sesleniyormuş:

**“Koyun beni Hak aşkına yanayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan
Yolumdan dönüp mahrum mu kalayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan”***

Vergi memurların vergi toplamayı bir soygunculuk olarak kullanmalarına karşı öfke giderek büyümekteymiş. Bu öfke, önce Alevî-Türkmen halkı arasında başlamış olsa da, giderek Sünni çiftçi halk arasında da yayılmakta gecikmemiş.

Top yekün düzenin bozukluğu, her şeye yansiyormuş:

---

* “Dönmezem pirimden” şekliyle de bazı nüshalarda bulunmaktadır.

**“Bu yıl bu dağların karı erimez
Eser bâd-ı sabâ yel bozuk bozuk
Türkmen kalkıp yaylasına yürümez
Yıkılmış aşiret il bozuk bozuk
....”**

Bütün bu olup bitenler karşısında Pîr Sultan, kendisini tekkeye kapatıp, gözünü bağlamamış, kulağını tıkamamış. Artık ok yayından çıkmış. O da köylülerin uğradığı baskı ve zulüm karşısında halkın düşüncelerini, kargışlarını dile ve tele getirir, onlara moral ve umut verir olmuş:

**“Mehdi dedem gelse gerek
Ali divan kursa gerek
Haksızları kırsa gerek
İntikamın ala bir gün”**

Bozuk Düzene Umut

Osmanlı'nın bozuk düzeninin siyasi gücünü elinde tutanlar, adalet dağıtıcıları, kadılar, müftüler, paşalar, valiler Pîr Sultan'ın taşlama ve yergilerinin hedefi oluyorlarmış. Bir yandan da halka moral vermekte, bir kurtarıcının bir gün geleceğini, bütün kurumlarıyla bozulmuş düzeni yeniden yapılandıracağını ve gözleri yaşlı garipleri, kimsesizleri güldürerek, ülkeye bolluk ve huzur getireceğini söylüyormuş: Umut dağıtıyormuş:

**“Hep devşire gele iller
Şah'a köle ola kullar
Urumda ağlayan sefiller
Şad ola güle bir gün”**

Aslında halka umut dağıtan Pîr Sultan da bir kurtarıcının özlemi içindeymiş. O kurtarıcının bir gün kesinlikle geleceğinin umudundaymış. İçten içe umudunu, dileğini saza, tele dökmeden edemiyormuş:

**“Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi**

**Korular kalmadı, kara yurt oldu
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi**

**Kızılırmak bendinden boşan
Hama'dan Mardin'den Sivas'a döşen
Düldül eğlendi Zülfikâr kuşan
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi"**

Elbette, Hz. Ali'nin gerçekten gelmeyeceğini biliyormuş. Onun beklediği bir manevi gücmüş. Ali inancı bu gücün çekirdeğini oluşturmakta, gerekli enerjiyi özünde taşımaktaymış. Bu enerji bir süre sonra bendini yıkacak ve Pîr Sultan'a:

**"Müminleri bir katara düzelim
Güruh güruh şu âlemi gezelim
Münkirlerin sarayını bozalım
Yıkalım bakalım nic'olsa olsun**

**Pîr Sultan'a Hûda yardım etmez mi
Müminlerin bağında bülbül ötmez mi
Bunca yattığımız gayri yetmez mi
Kalkalım bakalım nic'olsa olsun"**

diye hareket zamanının geldiğini söyletecekmış. Bunca çekilen çile, buna karşın, yatmak yetmez mi, diyen Pîr Sultan; bir gerçeğin de altını çiziyormuş. O gerçek, her şeyden önce birlik olma gerekliliğiymiş:

**"Gelin canlar bir olalım
Münkire kılıç çalalım
Yoksulun hakkın alalım
Tevekkeltü taalâllah**

**Özü öze bağlayalım
Sular gibi çağlayalım
Bir yürüyüş eyleyelim
Tevekkeltü taalallah ..."**

Bir yanda Pîr Sultan çevresinde böyle fırtınalar ese dursun, diğer yandan Osmanlı yandaşları fetva üstüne fetvalar almakta, "Şah" diyenin başını dilini kesmekteymiş. Bu gidiş yıllar boyunca öyle boyutlara

ulaşmış ki, gün gelmiş, bu topraklar üzerinde nice deyişler o dağdan bu dağa çarpan yankılar gibi, canların yüreklerinden yüreklere akıp durur olmuş.

Hızır Paşa

Biz gelelim Hızır Paşa'dan haber verelim:

Hızır Paşa'nın aslı Sivas'la Hafik arasındaki Sofular Köyü'ndenmiş. Gözü hep yukarılarda olan, bunun için kabuğunu yırtmak isteyen bir delikanlıymış. Bu yolda ilerleyebilmek için Banaz köyüne, Pîr Sultan'ın yanına gelmiş. Eline ayağına kapanmış. Hizmetine girmek ondan nasip almak istediğini söylemiş. Kimi söylencelere göre yedi yıl Pîr Sultan kapısında hizmet etmiş. Bir gün içinde sakladığı emelini açıklamış:

“Pîrim” demiş, “Bana himmet edin de bir makama geçeyim, büyük adam olayım.” Pîr Sultan gülümsemiş. Bir gün Hızır'ın bu istekle karşısına geleceğini biliyormuş. Elini Hızır'ın başına koymuş:

“Hey bre Hızır! Ben sana yol veririm, dua ederim, gider büyük adam olursun, paşa, vezir olursun, ama sonra da gelip beni asarsın!”

Hızır yeminler etmiş, ikrar üstünü ikrarlar vermiş. Ama atalar “Katrani kaynatmakla olur mu şeker, cinsi bozuk olan cinsine çeker” diye boşuna söylememişler. Uzatmayalım hikâyeyi; Hızır Pîr Sultan'dan izin alıp İstanbul'a gitmiş. Padişahın sarayına girmiş. Kısa zamanda göze girmiş. İlerlemiş, paşa olmuş. Gün gelmiş Sivas valiliğine atanmış. Ama ne yazık ki o artık bir yol düşkünü⁷³, ikrar inkarcısıymış. Fakir fukaraya ezen bir zalim, haram yemeyi alışkanlık haline getiren bir haramzade, eli, beli, dili bağ tutmaz bir namussuzmuş.

Elbette tüm kadınların böyle olması mümkün değil, ama beş parmağın hepsi bir değil ki. Birine Kara Kadı, diğerine Sarı Kadı derler, Hızır Paşa'nın iki kadısı varmış. Rüşvet yemekte, haksızı haklı çıkarmakta onların üstüne yokmuş. Öyle canlar yakmışlar, öyle ocaklar söndürmüşler ki, gökte yıldızlar biter de onların sayısı bitmezmiş.

---

⁷³ Eline, diline, beline hakim olma kuralı Alevilerin yaşamları boyunca uymaları zorunlu ahlak sisteminin adeta simgesidir. Bu kurallara uymayanlar düşkün sayılırlar. Düşkünler toplumdaki soyutlanırlar, işledikleri hatanın durumuna göre değişik şekillerde cezalandırılırlar.

Pîr Sultan, bütün bunları görüyor ve zoruna gidiyormuş. Bu kadılardan öyle nefret etmiş ki, köpeğinin birinin adını Kara Kadı, öbürünün adını Sarı Kadı koymuş. Pîr Sultan'la birlikte Banaz'da herkes bu köpeklere "Oştı! Kara Kadı, oştı Sarı Kadı!" derlermiş.

Beş parmağın beşi bir olmaz. Pîr Sultan'ı çekemeyenlerden biri koşmuş, Banaz'daki bu durumu Kadılara haber vermişler. Kadılar burunlarından solumuşlar. Hemen zaptiyeleri gönderip. Pîr Sultanı kollarından bağlatarak huzurlarına getirmiş, yargılamaya başlamışlar:

"Bre zındık" demişler. "Sen bizim adımızı köpeklerine mi verdin?"

"Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım, evet, köpeklerime sizin adlarınızı koydum," diye karşılık veren Pîr Sultan "Amm!" diye eklemiş: "Onlar sizden şerefli. Siz haram yersiniz, onlar yemez."

Kadılar küplere binmişler:

"Sus bre mendebur!" demeye kalkışırken, Pîr Sultan onları bastırmış:

"İşte, Halep ordaysa, arşın burada. Gelin deneyelim" Yargılamayı izleyen Sivas'ın hacıları, hocaları nasıl olduysa:

"Kadı efendiler, bir deneyelim" demişler. Bu işi kim yapacak? Hacılar, hocalar... Gizlice bir kap haram, bir kap helâl yemek hazırlamışlar, işaretleyerek kadıların önüne koymuşlar. Kara Kadı ile Sarı Kadı oturup haram yemeği yemişler. Daha sonra, köpeklerin de önüne bir kap haram, bir kap helâl yemek koymuşlar. Hayvanlar kapları koklamış, helâl yemeği yemeye girişmişler. Hacılarla hocalar bunu gözleriyle görmüşler. Böylece, kadıların haram yediğini öğrenmişler. İşte o günden sonra Sivas'ta "İyi köpek, kötü kadıdan efdâldir"⁷⁴ sözü kulakların küpesi olmuş. Pîr Sultan'ın kollarının zincirini çözmüşler. Gün görmüş yaşlılar, atalarından dedelerinden öğrendiklerini anlatırken derler ki, Pîr Sultan bastırmış sazını sinesine, vurmuş tezenesini tellerine, orada bulunanlar şöyle söylediğini duymuş, öğrenmişler:

**Koca başlı koca kadı
Sende hiç din iman var mı
Haramı helâli yedi
Sende hiç din iman var mı**

---

⁷⁴ Daha erdemli.

**Fetva verir yalan yulan
Domuz gibi dağı dolan
Sirtına vururum palan
Senin gibi hayvan var mı**

**İman eder amel etmez
Hakk'ın buyruğuna gitmez
Kadılar yaş yere yatmaz
Hiç böyle kör Şeytan var mı**

**PİR Sultan'ım zatlarımız
Gerçektir Şöhretlerimiz
Haram yemez itlerimiz
Bu sözümde yalan var mı**

Kör Müftünün Fetvası

Kara Kadı ile Sarı Kadı'nın suratları kızıkların en yüz kızartanıyla boyanmış. Utançlarının ağırlığından başlarını yerden kaldıramamışlar. O mecliste bulunanların yüzüne bakamaz olmuşlar. Olmuşlar ya, PİR Sultan'a duydukları hınç ve kin bilenmiş. Onu inim inim inletmek, ona ölümlerden ölüm beğendirmek için fırsat kollamaya başlamışlar. Çok geçmemiş, bir gün, Hızır Paşa, koca başlı Kör Müftü'ye "Şah'ın adını anmak yasaktır. Kim onun adını ağzına alırsa, dili kesilip öldürülecektir." diye bir fetva yazdırmış ve bunu Kara Kadı ile Sarı Kadı'nın önüne atıvermiş.

Varsın korkan korksun. Kimsecikler Şah adını anmayıversin. PİR Sultan, sözünden özünden dönücülerden değilmiş. Her girdiği toplumda, Şah'ı bir övüyor, Hızır Paşa'yı bir yeriorsa, bu kez bin övüp, bin yermeye başlamış. Demiş ki:

**"Fetva vermiş koca başlı Kör Müftü
Şah diyenin dilin keseyim deyü
Satır yaptırmış Allah'ın laneti
Ali'yi seveni keseyim deyü"**

Saygıdeğer kadılar içinde Kara Kadı ve Sarı Kadıkların da çıktığı, Hakk yolunda insanları aydınlatan eli öpülesi Müftüler içinde Kör Müftülerin

de çıktığı gibi her toplum içinde yordakçı çıkmaz mı? İşte onlardan biri koşup Hızır Paşa'ya yetiştirmişler. Hızır Paşa, Pîr Sultan'ı alıp getirmeleri için asker çıkarmış. Askerler Banaz'a doğru gitmekteyken, Pîr Sultan tekkede halkla söyleşmekteymiş. Askerlerin köye gelmekte olduğunu bilmiş. Orada bulunanlara:

“Onlar gelmeden, ben gideyim,” demiş. Musahibi Ali Baba:

“Pîrim sen kal, ben giderim. Sen gidersen köyümüz dağılır,” karşılığını vermiş. Pîr Sultan gülümsemiş:

“Sen Hızır'ın zulmüne dayanamazsın,” demiş. Ama Ali Baba Pîr Sultan'ı dinlemeden yola çıkmış. Köyün girişinde askerlerle karşılaşmış:

“Kimi arıyorsunuz?”

“Pîr Sultan Abdal'ı almaya geldik.”

“Pîr Sultan Abdal benim. Hızır beni niçin istemiş?”

“Bunu bilmeyecek ne var... Ya asacak, ya zindana atacaktır.”

Ali Baba bunu duyunca, korkup Pîr Sultan'ın köyde olduğunu söylemiş. Askerler Pîr Sultan'ı alıp Hızır'ın sarayına götürmüşler. Hızır eski Pîrine saygı göstermek istemiş. Oturup yemek yemesini istemiş. Pîr Sultan kabul etmemiş:

Hızır Paşa nedenini sormuş. Pîr Sultan sözünü esirgememiş:

“Sen düşkünün birisin, yoldan çıktın, haram yedin, yetimlerin, tüyü yetmediklerin hem hakkını hem ahını aldın. Senin haram yemeklerini, köpeklerim bile yemez” demiş.

Hızır Paşa'nın canı sıkılmış, gayri ihtiyari:

“Haydi canım sen de!” demiş. Bunun üzerine Pîr Sultan pencereden seslenip köpeklerini çağırmış. Sesi duyan köpekler, Banaz'dan koşup gelmişler. Hızır Paşa'nın yemeklerine yaklaşmamışlar. Pîr Sultan'ın bu tavrına sinirlenen Hızır paşa, kendine hakim olamamış. Onu Sivas Kalesi içindeki Toprak dama hapsedirmiş. Ama bir zamanlar Pîr Sultan'ın kapısında hizmet etmesini, ondan nasip dilemesini ve onun sözlerini hatırlıyor, içi bir türlü rahat etmiyormuş. Kara ve Sarı Kadılara uyup hemen başını vurdurmak istememiş. Bir kez daha huzuruna getirtmiş. Sazı eski Pîrinin kucağına bıraktıktan sonra, içinde Şah sözünün geçmediği üç şiir söylese, kendisini bağışlayacağını söylemiş. Kâtiplerine de Pîr Sultan'ın ne dediğini yazmalarını emretmiş. Pîr Sultan bastırılmış sazı sinesine vurmuş mızrabını tellerine, bakalım ne demiş ki, Hızır paşa ne dinlesin?

Hızır Paşa bizi berdâr etmeden
Açılın kapılar Şah'a gidelim
Siyaset günleri gelip yetmeden
Açılın kapılar Şah'a gidelim

Gönül çıkmak ister Şah'ın köşküne
Can boyanmak ister Ali müşküne
Pîrim Ali On'ki İmam aşkına
Açılın kapılar Şah'a gidelim

Her nereye gitsem yolum dumandır
Bizi böyle kılan and ü amandır
Zincir boynum sıktı halim yamandır
Açılın kapılar Şah'a gidelim

Yaz selleri gibi akar çağlarım
Hançer aldım ciğerciğim dağlarım
Garip kaldım şu arada ağlarım
Açılın kapılar Şah'a gidelim

İlgıt ılgıt eser seher yelleri
Yâre selâm eylen Urum erleri
Bize peyik geldi Şah bülbülleri
Açılın kapılar Şah'a gidelim

Bir taze sevgidir yeni beğendim
Anam atam yoktur vere öğüdüm
Kıyman beyler kıyman ben genç yiğidim
Açılın kapılar Şah'a gidelim *

Pîr Sultan'ım eydür mürvetli Şah'ım
Yaram baş verdi sızlar ciğergâhım
Arşa direk direk olmuştur ahım
Açılın kapılar Şah'a gidelim

---

* Bu dördlük çoğu kayıtlarda bulunmuyor. Sonradan katma intibai uyandırıyor. – Kitabımızın “şiiirlerinden örnekler” bölümünde yer alan şiirde farklılıklar olduğu görülmektedir. Sözlü geleneğe dilden dile aktarıla aktarıla yaşayan eserlerde bu durum görülmektedir. Örnek teşkil etmesi amacıyla üzerinde düzeltme yapılmamıştır.

Hızır Paşa kızgınlıktan ne yapacağını bilmemiş. Başını iki yana sallamış. Bir kez uyarmayı denemiş:

“Hey Koca Abdal! Yanlış tezene vuruyor, aykırı yerlerden aykırı sesler veriyorsun. Dikkat eyle!”

Pîr Sultan Hızır’ın sözlerini duymamış. Kendini öyle bir kaptırmış ki, coşum coşum coşmaktaymış:

**“Kul olayım kalem tutan ellere
Kâtip ahvalimi Şah’a böyle yaz
Şekerler ezerim şirin diline
Kâtip ahvalimi Şah’a böyle yaz**

**Allah’ı seversen kâtip böyle yaz
Dün ü gün ola Şah’a eylerim niyaz
Umarım yıkılsın şu kanlı Sivas
Kâtip ahvalimi Şah’a böyle yaz**

**Sivas illerinde zilim çalınır
Çamlı beller bölük bölük bölünür
Ben dosttan ayrıldım bağrım delinir
Kâtip ahvalimi Şah’a böyle yaz**

**Münafiğin her dediği oluyor
Gül benzimiz sararuban soluyor
Gidi Mervan şad oluban gülüyor
Kâtip ahvalimi Şah’a böyle yaz**

**Pîr Sultan Abdal’ım hey Hızır Paşa
Gör ki neler gelir sağ olan başa
Hasret koydu bizi kavim kardaşa
Kâtip ahvalimi Şah’a böyle yaz.”**

Hızır Paşa daha çok çileden çıkmış. Kendini zor tutuyormuş. Mecliste bulunanlar Hızır Paşa’nın yüzüne, “Bir Kızılbaş parçası seni dinlemiyor. Bu nasıl iştir? Nerde kaldı senin paşalığın?” der gibi bakıyorlarmış. Son bir kez daha uyarmış:

“Pîrim etme, eyleme. Bu son şansın. İçinde Şah’ın adı geçmeyen bir deyiş söyle ki, seni affedeyim.” demiş.

Pîr Sultan Hızır Paşa’nın bu sözlerine kulak asmamış. Üçüncü deyişine başlamış:

**“Karşıdan görünen en güzel yayla
Bir dem süremedim giderim böyle
Ala gözlü Pîr’im sen himmet eyle
Ben de bu yayladan Şah’a giderim**

**Eğer göğerüben bostan olursam
Şu halkın diline destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Ben de bu yayladan Şah’a giderim**

**Dost elinden dolu içtim deliyim
Üstü kan köpüklü meşe seliyim
Ben bir yol oğluyum yol sefiliyim
Ben de bu yayladan Şah’a giderim**

**Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Siz de Şah diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah’a giderim**

**Pîr Sultan Abdal’ım dünya durulmaz
Gitti giden ömür geri dönülmez
Gözlerim de Şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan Şah’a giderim.”**

Hızır Paşa “Yeter!” diye öyle bir haykırmış ki, yer gök inlemiş. Ağzından tükürükler saçılmış:

“Günah benden gitti. Atın bu zındığı zindana da akli başına gelsin!” diye adeta ulumuş. Pîr Sultan’a dönerek vahşi bir hayvan gibi böğürmüştü:

“Asılacaksın pis Kızılbaş!”

Gözleri Yollarda

Hızır Paşa'nın emriyle muhafızlar Pîr Sultan'ın kollarını bağlamış, götürüp kara zindana atmışlar. Koca Ozan'ın umurunda değilmiş. Doğru bildiği yoldan dönmemiş. Yaşadığı bu zor günlerde, Ali Baba'dan yardım ummuş. Ancak, umduğu dağlara kar yağmış. Dostların çoğu kaçacak delik aramış. Bir yandan yılmadan, dönmeden, korkmadan yolunda ve inancında kalmayı sürdürürken, bir yandan da dostlarını okşamadan (!) edemiyormuş:

**Hani benim ile lokma yiyenler
Başı canı dost yoluna koyanlar
Sen ölmeden ben ölürüm diyenler
Dostlar da geriye kaçtı bulunmaz**

Yine de içinde bir umut yaşıyor, gözünü yoldan zindan kapısından ayırmıyormuş. Yukarıda sözünü ettiğimiz gibi; **“Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu”** dediği kurtarıcıyı bekliyormuş. Kurtarıcı yalnız kendinin değil halkın kurtarıcısı olmalıymış. Ancak, o kurtarıcı bir türlü gelmek bilmiyormuş. Pîr Sultan'ın ise ona gitmesi olanaklı değilmiş. Düzenin bozukluğunu anlatmak için söylediği ve bizim sözünü ettiğimiz nefesinde dediği gibi;

**“Pîr Sultan'ım yaratıldım kul diye
Zalim Paşa elinden mi öl diye
Dostum beni ısmarlamış gel diye
Geleceğim ama yol bozuk”**

Sözleri sanki bu günler için söylenmiş.

Umutların sonu yokmuş. Kendi yetiştirdiği kadılardan, müftülerden, kimi dostlardan talibi, yol eri Hızır'dan ümidini kestiği yerde bir başka ümit doğuveriyormuş. Bu dünyanın bir de öbür dünyası varmış. Bu dava, öbür dünyada da devam edecekmiş: Diyormuş ki:

**“Ben de şu dünyaya geldim giderim
Kalsın benim davam divana kalsın
Muhammed Alidir benim vekilim
Kalsın benim davam divana kalsın”**

Ve o kara gün gelip çatmış. Bir söylenceye göre, Sivas'ın Keçibulan denilen meydanında, bir söylenceye göre de Kepçeli'de "Siyaset Meydanında" (Mezbaha Meydanı) bir darağacı kurmak için hazırlıklar başlamış. Tan yeri ağarırken, Pîr Sultan'ı alıp dar ağacına doğru yola çıkarmışlar.

Aradan geçen bir geceye karşın, Hızır Paşa'nın kızgınlığı soğumamış. Giderek şiddetlenmiş. Sinir krizleri geçirmiş. Sabaha karşı o son emrini de vermiş:

"Pîr Sultan'ın asılmasından önce herkes tarafından taşlanacaktır. Taşlamayanlar ölümle cezalandırılacaklardır."

Dostun Gülü

Koca Pîr'in asılmasını seyretmeye gelenler, ellerine birer taş alıp beklemeye başlamışlar. Darağacına doğru giderken, ellerindeki taşları atmaya başlamışlar. Ama gelin görün ki, bu taşlardan hiç biri Pîr Sultan'a değmemiş. O topluluğun içinde biri var ki, Pîr Sultan'ın canının bir parçası saydığı musahibi Ali Baba'yımış. Aslında Ali Baba için için ağlamaktaymış. Bir yandan da Hızır Paşa'nın buyruğuna boyun bükenlerdenmiş. Kıyamamış taş atmaya, Taş yerine elindeki bir gülü Pîr Sultan geçerken atıvermiş. Bunu gören Pîr Sultan öyle üzölmüş, öyle üzölmüş ki, şunları demeden edememiş:

**"Şu kanlı zalimin ettiğı işler
Garip bülbül gibi zâreler beni
Yağmur gibi yağar başıma taşlar
Dostun bir fiskesi pareler beni**

**Dar gününde dost düşmanım bell'oldu
On derdim var ise şimdi ell'oldu
Ecel fermanı boynuma takıldı
Gerek asa gerek vuralar beni**

**Pîr Sultan Abdal'ım canım göğe ağmaz
Hak'tan emrolmazsa irahmet yağmaz
Şu ellerin taşı hiç bana değmez
İlle dostun gülü yaralar beni."**

Kolları bağılı Pîr Sultan bunları söyleye söyleye darağacının başına ulaşmış. Kara Kadı ile Sarı Kadı:

“Halâ bu adam konuşuyor. Tez boynuna kemendi geçirin” diye ağızlarından salyalar saça saça bağırmışlar. Cellatlar kemendi geçire dursunlar, Pîr Sultan durmalarını söylemiş, onlara vasiyet etme hakkını anımsatmış. Kadılar ve cellatlar, istemeye istemeye:

“Konuş!” demişler. Pîr Sultan, kimsenin ardından yas tutmamasını gönül diliyle dile getirmiş: Bakalım ne demiş ki, Keçeli'nin Siyaset Meydanı'na toplanan halk ne dinlemiş de kanlı gözyaşı dökmüşler:

**“Bize de Banaz'da Pîr Sultan derler
Bizi kem kişi de bellemesinler
Paşa hâdimine tembih eylesin
Kolum çekip elim bağlamasınlar**

**Hüseyin Gazi binse gelse atına
Dayanılmaz çarh-ı felek zatına
Benden selam olsun ev külfetine
Çıkıp ele karşı ağlamasınlar**

**Ala gözlüm zülfün kelep eylesin
Döksün mah yüzüne nikap eylesin
Ali Baba Hak'tan dilek dilesin
Bizi dar dibinde eğlemesinler**

**Eğer Ali Baba sözü uyarsa
Ferman büyük yerden beyler kıyarsa
Ala gözlü yavrularım duyarsa
Al'ın çözüp kara bağlamasınlar**

**Surum işlemedi kaddim büküldü
Beyaz vücudumun bendi çözüldü
Önüm sıra Kırklar Şah'a çekildi
Daha beyler bizi dillemesinler**

**Pîr Sultan Abdal'ım coşkun akarım
Akar akar dost yoluna bakarım
Pîrim aldım seyrangaha çıkarım
Yıldız dağı seni yaylamasınlar."**

Bu sözler Kara ve Sarı kadılarla cellatların hoşuna gitmemiş:

"Hala dilini tutmuyor bu adam!" deyip hemen ipi Pîr Sultan'ın boynuna geçirip sallandırmışlar. Biraz sonra, kadılar, cellatlar çekip gitmişler. Halk ağım ağım ağlamakta, karalar bağlamaktaymış.. Başta Ali Baba, Pîr Sultan'ın yanına gelip ayaklarına yüzünü sürmüş. Höyküre höyküre kanlı göz yaşlarını akıtmış.

Pîr Sultan Deyi

Kara haber çabuk duyulur derler, Pîr Sultan'ın asıldığı hemen Banaz'a ulaşmış. Kızı Senem saçını başını yolmuş. Öyle bir ağıt tutturmuş ki, gayri dağlar taşlar, otlar, böcekler, dar ağacına vücut veren cümle ağaçlar yaşın yaşın ağlamaktaymış:

**Dün gece seyrimde coştuydu dağlar
Dağ da ağlar ağlar Pîr Sultan deyü
Gündüz hayalimde gece düşümde
Düş de ağlar ağlar Pîr Sultan deyü**

**Uzundu usuldu dedemin boyu
Yıldız'dır yaylası Banaz'dır köyü
Yaz bahar ayında bulanır suyu
Su da çağlar çağlar Pîr Sultan deyü**

**Pîr Sultan kızıldım ben de Banaz'da
Kanlı yaş akıttım baharda yazda
Babamı astılar kanlı Sivas'ta
Dar da ağlar ağlar Pîr Sultan deyü**

**Kemendimi attım dara dolaştı
Kafirlerin eli kana bulaştı
Koyun geldi, kuzuları meleşti
Koç da ağlar ağlar Pîr Sultan deyü**

**Pîr Sultan Abdal'ım ey yüce Gani
Daim andığımız kudretin hani?
Hakka teslim etti ol şirin canı
Dost da ağlar ağlar Pîr Sultan deyi**

Sivaslılar Pîr Sultan'ın öldüğünü, Hızır Paşa Pîr Sultan'dan kurtulduğunu sana dursun. Gelin görün ki, saraydakilerin hesaplarıyla, münkirlerin yüreklerindeki fesatlar, halkın yüreğindeki inanışların gerçeklerine uymuyormuş. O inanışlar ki, gönül bahçesindeki çiçekler gibi dillerde açılıp açılmıyormuş. Söylence söylence mazlumların üstüne umut umut esivermişler, geçtikleri dağların ovaların, köylerin, kasabaların, havasından suyundan, efsanelerinden, öykülerinden bir tat, bir koku almışlar. Bizim illerimizde, bizim dilimizce kulaktan kulağa, yürekten yüreğe akmış akmışlar.

Gün görmüş, ak sakallı canlar derler ki, Pîr Sultan darağacındayken bir köpek gelip tam altında durmuş. Pîr Sultan ona basarak ipini çözmüş. Yerine köpeği bağlamış. Sabahleyin darağacının yanına gelenler orada Pîr Sultan'ın cesedini değil köpeği görmüşler. Aslında Pîr Sultan bir köpeği yerine bağlayacak biri değilmiş, ama bu durum gözü dönmüş canilerin bir göz aldanmasıymış.

Etmeyin Gardaşlar

Yine canların canları aktarırlar ki, kara zalimin gönülleri karattığı günün ertesinde Sivas kahvehanelerinde oturanlar şöyle konuşuyorlarmış:

“Hızır Paşa dün sabah Pîr Sultan'ı astırmış, duydunuz mu?”

“Ne asması yahu? Bu sabah ben Pîr Sultan'ı Koçhisar yolunda, Seyfebeli'de gördüm.”

Kahvede bulunanlardan birisi söze karışmış:

“Yanışın var gardaş. Bu sabah gün ışıırken ona Malatya yolunda, Kardeşler Gediği'nde rastladım.” demiş. Onları dinleyen dördüncü kişi itiraz etmiş:

“Yoo gardaşlar. Üçünüz de yanışsınız. Aha şu iki gözüm aksın ki, Yeni Han yolundaki Şahna Gediği'nde gördüm.”

Karşı sedirde oturan birisi, ayağa fırlamış:

“İlahi ki gardaşlar. Size mi inanayım, gözlerime mi? Ben Pîr Sultan'ı bu sabah Tavra Boğazı'nda gördüm” diye seslenmiş.

Kahvede herkes ayrı bir yerde gördüğünü söylüyormuş.

“Kalkın, gidip asıldığı yere bakalım,” demişler. Darağacının olduğu Siyaset Meydanı'na gitmişler. Darağacına bakar bakmaz şaşkınlıktan küçük dillerini yuta yazmışlar. Çünkü darağacında Pîr Sultan'ın yalnız hırkası asılı duruyormuş.

Seyfeli Kapısı kuzeye, Kardeşler Gediği doğuya, Şahna Gediği güneye ve Tavra Boğazı ise batıya açılan yollarmış. Halkın her biri aynı anda farklı yönlerde Pîr Sultan'ı gördüğünü iddia etmekteymiş.

Sözün özü, daha asıldığı günün sabahında Pîr Sultanlar Anadolu'nun dört bir yanında yaşamaya başlamış.

Anlatırlar ki, Pîr Sultan'ın isteği üzerine, Ali Baba, O'nu darağacında bekletmemiş. Cesedini atının sırtına koyup Deliktaş'a doğru salmış. Pîrinin kerametlerini bilen Hızır Paşa korkuya kapılarak askerlerini sırtında cesedi taşımakta olan atın peşine düşürmüştü. Askerler, bir süre sonra gördükleri karşısında donup kalmışlar. Çünkü atın sırtında yatan da, atı önden çeken de Pîr Sultan Abdal'mış.

Başka canlar canlardan, ozanlar, ozanlardan duyup öğrendiklerini aktararak dile getirir ve derler ki, Pîr Sultan darağacından inip yola koyulmuş. Bunu gören askerler de peşine düşmüştü. Ne kadar koşsalar da nafiye. Pîr Sultan'ın peşinden yetişememişler. Pîr Sultan Kızılırmak Köprüsü'nden geçmiş. Dönüp baktığında Hızır'ın askerlerinin gelmekte olduğunu görmüş. O zaman:

“Eğil Köprü eğil!” diye seslenmiş. Köprü eğilip suya batınca askerler geçememiş. Geçmek bu yana bu kerameti görünce donup kalmışlar.

Bir efsaneye göre, Pîr Sultan Abdal, asıldıktan sonra, Divriği'nin Garip Musa mezrasında yatırını bulan Garip Musa'yı ziyarete gelmiş. Daha önce Pîr Sultan Abdal'ın asıldığını duyan avcılar, onu ziyaret yerinde görünce hayret etmişler. Güneş köyüne gelmiş:

“Biz onu, Garip Musa ziyaretinde gördük,” demişler.⁷⁵

---

⁷⁵ Kutlu Özen: Divriği Evliyalari. Sivas 1997, s.64.

Pîr Sultan Şah'a gitmek için Horasan'ın yolunu tutmuş. Yolda giderken bir musahiple karşılaşmış. Adam onun Pîr Sultan olduğuna inanmamış. Çünkü musahip, Pîr Sultan'ın asıldığını biliyormuş. Üstelik bu yüzden Sivas'ta ateşler yanmıyor, kazanlar kaynamıyormuş. Pîr Sultan, birkaç nefes söyleyip adamı inandırdıktan sonra:

"Eğer Hızır Paşa, darağacında asılı duran köpeğin dübüründen⁷⁶ üç kez üfürürse Sivas'ta ateşler tekrar yanar" demiş.

Pîr Sultan, Can Sultan, Yan Sultan

Musahip Sivas'a gidince Pîr Sultanla konuştuklarını Hızır Paşa'ya anlatmış. O da darağacına gidip asılı köpeği indirtmiş ve dübüründen üflemiş. İlk üfürüşte köpek dillenip "Pîr Sultan!" diye bağırılmış. İkinci üfürüşte "Can Sultan!", üçüncü üfürüşünde "Yan Sultan!" diye bağırılmış. O böyle bağırır bağırılmaz Sivas'taki ateşler yanmaya, kazanlar kaynamaya başlamış...

Pîr Sultan'a ilişkin söylencelerin her birinden çıkarılacak bir ders, bir ibret varmış. Nasibi olanlar onlardan payını alırlarmış. Örneğin bir söylencede anlatılır ki, Horasan'a ulaşan Pîr Sultan Şah'ın huzuruna çıkmış. "Niçin geldiğini ve ne istediğini sormuşlar. Almış sazı eline ve şöyle söylemiş:

**"Pîr Sultan Abdal'ım yüreğim döğüm
İmamlar rengine boyandım bugün
İrehber pişirir talibin çiğın
Ahiri bu imiş pişmeğe geldim"**

Evet pişmenin öncesi hamlık, sonrası yanmak. Mevlânâ da hayatın özünü böyle tanımlamaktaymış: "**Hamdım, piştım, yandım...**"

Pîr Sultan söylencelerinde yalnız doğruluğun, yiğitliğin, haksızlığa başkaldırının erdemlerinin anlatılışı yoktur. Hayatın türlü çeşitli acıları ile pişmenin öğretisi vardır. O acılardan biri ihaneti yaşamaktır. Nasıl bir ihaneti yaşadığı, söylencelerde⁷⁷ anlatılır: Denir ki, dara çekildiği

---

⁷⁶ Kıçından, makadından.

⁷⁷ Söylence ya da Efsane yıllarca gerçekten olmuş gibi kuşaktan kuşağa aktarılan öykülerdir. Söylencelerde anlatılan olaylar gerçekten yaşamış kişilere dayandırılrsa da, gerçeküstü olabilir; Gerçek bir kişinin yaşamına dayanan Pîr Sultan'a ilişkin öyküler de çeşitli söylencelere karışmıştır. Söylenceler bir bölge ya da halkın kültüründe önemli yer

günden sonra Sivas'ın dört bir yanından gitmekte olduğu görülen Pîr Sultan, bir kervanla önce Suriye'ye gitmiş. Hama kentinde bir süre kalmış. Oradan Kerbelâ'ya geçmiş. Görmesi gereken yerleri görmüş, gereken saygıyı gösterip, burada yaşanan acıları yüreğinde duymuş. O topraklara yüzünü sürmüştü. Gözyaşlarıyla sulamış. Daha sonra Bağdat üzerinden İran'a ulaşmış. Kim olduğunu soranlara "Kamberoğlu" olduğunu söylemiş. Herkes onu Kamberoğlu olarak bilmiş. Bir çok güçlüklerden sonra Şah'ının seyisi olmayı başarmış. Şah'ın gözüne girmiş. Bir süre sonra kendisine uygun görevler almış.

Şahsehem ile Kamberoğlu

Şah'ın Sanem adında güzeller güzeli bir evlatlığı varmış. Sanem, saraya sık sık girip çıkan Kamberoğlu'na âşık olmuş. Şah'ın hanımına derdini açmış, Kamberoğlu ile evlenmek istediğini söylemiş. Bunu öğrenen Şah, Sanem'i yanına çağırarak, ağzını aramış. Kızın ısrarını görünce:

"Sanem kızım" demiş: "Sen Kamberoğlu'nun bizde seyislik ettiğine bakma. Her durum ve davranışlarından belli ki, o çok derin bir kişidir. Seninle ilgilenecek, toz pembe günler yaşayacak, oynaşacak bir kimse değildir."

Şah ne dediyse fayda etmemiş. Sanem, kalbine söz geçirememiş, yemekten içmekten kesilmiş... İran Şahı sonunda onu Kamberoğlu ile evlendirmiş. Düğün hediyesi olarak da güzel bir konak vermiş, dayatmış döşetmiş. Herkesin Kamberoğlu bildiği Pîr Sultan, bu konakta Sanem'le birkaç yıl mutlu bir şekilde yaşamış. Ama gelin görün kü, bülbülü altın kafese koymuşlar, "ah vatanım" demiş. Kamberoğlu da bir süre sonra,

---

tutar bunun yanı sıra mitolojiyle de yakından ilişkilidir. İnsanlar; yaşadığı coğrafyaya ait önemli gördükleri kişileri, nesneleri ve mekânları kutsallaştırırlar ve sırrını çözemedikleri konuları çeşitli biçimlerde yorumlarlar. Bunlara, yaşanmış bazı olayları da katıp nesilden nesile aktarırlar. Kutsallaştırma, yorumlama ve aktarmaların çoğu sözlü olarak yayılır. Söylenceler olar nitelediğimiz efsaneler, insan ile insanı, insan ile coğrafyayı, insan ile diğer varlıkları, insan ile maneviyatı bir birine gönül bağı ile bağlayan unsurlardır. Konuları çocuk, genç ve orta yaşlıların eğitimi ile ilgilidir. Güzel ahlâklı olmanın faydalarını ve nasıl güzel ahlâklı olunacağını işlemektedir. Onlar hilenin, düzenbazlığın, nankörlüğün, cimriliğin, kötülüğünü; dürüstlüğü, sağlam karakterli olmanın, cömertliğin güzelliklerini en iyi bir biçimde anlatmıştır. Bu bağlamda, sözünü ettiğimiz özelliikle aşağıya aldığımız söylenceyi okurken, çelişki aramak, Pîr Sultan'ın yanında yetişen Hızır Paşa'nın nasıl olur da onu tanımaz, gibi sorular sormak gereksizdir. Söylence ile Pîr Sultan'ın şahsında bir hayat dersi verilmektedir. (Ahmet Özdemir)

Sivas'ı özlemiş. Bir yolunu bulup içini Şah'a açmış. İzin almış ve Sanem'le birlikte Sivas'a hareket etmiş.

Sivas'a gelen ve herkesin Kamberoğlu olarak bildiği Pîr Sultan, Sanem'i yanından ayırmıyormuş. Bu halini gören Sivaslılar yadırgıyorlarmış. Sonunda gidip Hızır Paşa'ya şikâyet etmişler. Hızır Paşa ikisini huzuruna çağırılmış, önce Pîr Sultan Abdal'ı sorguya çekmiş:

"Kimsin? Neden gelip nereye gidiyorsun? Bu kadın neyin oluyor?" Pîr Sultan asıl kimliğini saklamış:

"Ben, Kamberoğlu adında bir gezginim. İran'dan geliyoruz. Kendisiyle orada evlendik."

Hızır Paşa, Sanem'i görece aklı başından gitmiş. Güzelliği karşısında erimiş. Sanem de Hızır Paşa'ya aygın aygın, baygın baygın, hayran hayran bakmış. İçi cızz etmiş. Paşa Sanem'e sormuş:

"Bu adam gerçekten kocan mıdır?"

Hızır Paşa'nın yakışıklılığı karşısında dili tutulan Sanem, gözlerini Paşa'nın gözlerinden kaçırmadan güçlükle konuşmuş:

"Asla!" demiş. "Size yalan söylüyor. Beni babamın evinden kaçırarak zorla sahip oldu. Onun gerçek adı Koca Haydar, namı diğer Pîr Sultan'dır. Beni onun elinden kurtarınız."

Hızır Paşa, Sanem'i, haremine almış, Pîr Sultan'ı öldürtmüş, cesedini kanlı bir öküz postuna sarmalarını emrettikten sonra yanındakilere:

"Öldüğünden emin olun!" diye uyarılmış. Sonra eklemiştir: "Bunun öldüğüne bir türlü inanamıyorum. Bir defa astık kurt şekline girdi; şimdi kim bilir ne surete girer?" Pîr Sultan'ı cesedini post içinde günlerce bekletmişler. Sonunda öldüğünden emin olarak yıkayıp gömmek istemişler. Gelin görün ki, deri bir türlü açılmıyormuş.

Hızır Paşa:

"Bunu açsa açsa onun sırrını bilen Sanem açabilir..." demiş. Hareminden Sanem'i alıp getirmişler. Hain kadın, derinin yanına gitmiş:

"Açıl, Pîr Sultan açıl!.." demiş. Deri açılmış Pîr Sultan'ın cesedini yıkayıp Sivas'ın dışında bir yere gömmüş, üstünü taşlar ve kaya parçalarıyla örtmüşler.

Mezarı Nerede?

Pîr Sultan'ın mezarına ilişkin anlatı da türlü türlüdür. Saymakla tükenmez. Kimi der ki, "Pîr Sultan, Horasan'dan Erdebil'e gitmiş, orada ölmüş ve gömülmüş. Onlara göre; "Pîr Sultan'ın mezarı Erdebil'dedir." Bir başkası Merzifon'da olduğunu öne sürer. Çeşitli araştırmacılar: "Pîr Sultan asıldığı yere gömülmüştür. Gönümüzde Sivas'ta mal pazarı olarak kullanılan yerdeki sıra söğütlerin bittiği yerde üstü taşlarla örtülü, boyu beş, eni bir metre kadar olan tümsek Pîr Sultan'ın mezarıdır" diye konuşur. Pîr Sultan'a ait sembolik bir mezar Divriği'nin Ödek köyünde bulunmaktadır. Köy mezarlığı içerisinde. Mezarın başında ulu bir iğde ağacı vardır.

Pîr Sultan üzerine en kapsamlı araştırma yapan İbrahim Aslanoğlu⁷⁸ "Kimi söylentilere göre mezarı Sivas'la Banaz arasındaki Karaçayır bucağında, bir kısmı da Zile'nin bir köyünde olduğunu söylüyor. Belki her ikisi de doğrudur. Çünkü aynı taşırma ile söylenen 5 şair daha var. Onların nerede yattıklarını bilmiyoruz."⁷⁹ diye yazmaktadır.

Pîr Sultan'ın Çaldıran öncesi ve sonrası yapılan kırimdan kurtulması, Divriği-Arapkir-Kemaliye ilçelerinin ortak otağı olan Sarı Çiçek

---

⁷⁸ 1920 yılında Tokat'ta doğdu. 1944 yılında Sivas İlk Öğretmen Okulu'ndan mezun oldu. Öğretmenlik yaptı. Halk Edebiyatı ve folklor araştırmalarına yönelerek çalışmalarını 4 Eylül, Yayla, Yeni Mecmua, Yapı ve Sivas dergilerinde yayınlamaya başladı. 1973 yılında Sivas Folkloru dergisini Sivas'ta yayınlamaya başladı. 1981 yılında Türk Folkloru dergisini çıkardı. Ulusal ve uluslararası birçok kongre ve sempozyumlarda halk edebiyatı ve folklorla ilgili bildiriler sundu. II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi'ne (1981) sunduğu "Pîr Sultan Abdallar" adlı incelemesi büyük ilgi uyandırdı. Bu araştırmasını daha da geliştirerek 1984 yılında aynı adla kitap halinde yayımladı. Büyük ölçüde tarihsel olaylardan ve Osmanlı belgelerinden yola çıkarak ortaya koyduğu bu çalışmasıyla "Pîr Sultan geleneği içinde 500 yıllık bir döneme yayılıp Alevî-Bektaşî edebiyatının orta direği olan şairler zincirini ortaya çıkardı". 1992'de aynı yolu izleyerek "yaşadığı çevre, dili ve eserleri ile bir divan şairi olduğunda şüphe bulunmayan Hatâyî'nin (Şah İsmail) Anadolu Türkçe'si ile nefesler söyleyen Hatâyîlerle aynı kişi olmadıklarını" gösteren Şah İsmail Hatâyî ve Anadolu Hatayileri adlı kitabı yayımlandı. Bu kitaplardan bazıları şöyledir: Divriği Şairleri (1961), Cıvıtlılar [Çocuk şiirleri] (1962), Her Yönden Sivas (1964, 1965, 1979), Âşık Veysel (1964,1967), Seyit Türk (1967), Sivas Halk Şairleri Bayramı (1965), Külhaşzade Rahmi (1967), Kul Himmet Üstadım (1976, 1995), Âşık Veli (1982) Pîr Sultan Abdallar (1984, 1997), Söz Mülkünü Sultanları (1985), Şah İsmail Hatâyî ve Anadolu Hatayileri (1992), Kul Himmet (1997).

⁷⁹ İ.Aslanoğlu, Pîr Sultan Abdallar, Erman Yayınevi, İstanbul, 1984, s.53.

Yaylası'nda Koca Haydar adıyla bir zaman gizlenmiş olmasına bağlanabilir.⁸⁰

Yine Sarı Çiçek Yaylası'na çok yakın, Arapkir ilçesinin sınırları içerisinde bulunan Onar köyündeki Şeyh Hasan Onar türbesi ve zaviyesini ziyaret ettiği ve orada konuklandığını belirleyen bir nefesi günümüze gelmiştir. Bu nefeste Şeyh Hasan'a yalvarmakta, “zulümat (karanlık) içinde ve darda bulduklarımı” açıklayarak, evliyadan “imdat!” istemektedir.

Kimi araştırmacılar, Rumeli'de yaşayan bir Pîr Sultan'dan söz etmektedir. Ancak, menkıbelere göre, Pîr Sultan'ın bir süre Rumeli illerini dolaştığını ve sonunda sılasına döndüğünü anlatmaktadır. O rivayetlerden birine göre, tespit edilemeyen bir tarihte, Pîr Sultan Abdal bu illerden geri dönmüş. Dostlarına “bizi safa ile gönderin” demiş. Onlarla helalleşmiş. “Bir daha ya gelirim, ya gelemem. Ölüm uzak derler ama yakındır” diye eklemiştir. Bunları şiir diliyle anlatmış:

**“Geldim gider oldum illerinize
Dostlar bizi safa ile gönderin
Doyamadım tatlı dillerinize
Dostlar bizi safa ile gönderin
...
Himmet eylen şu dağları aşalım
Pîr aşkına kaynaşalım coşalım
Gelin birer birer helallaşalım
Dostlar bizi safa ile gönderin
....”**

Banaz'da köylülerin anlattıklarına göre, Hızır Paşa'nın zulmü Pîr Sultan'ın katlinden sonra da sürmüştür. Umarsız kalan halk, dağlarda saklanmak zorunda kalmışlar. Köyden gidenler arasında Pîr Sultan'ın çocukları da varmış. Ancak en küçük oğlu Seyit Ali, köyünü terk etmemek için direnmiş. Bir gün askerleriyle birlikte Banaz'a gelen Hızır Paşa, Seyit Ali'nin yanına gitmiş. Ona sorular sormuş. Seyit Ali hiç çekinmeden dosdoğru ve dobra dobra yanıtlar verince:

---

⁸⁰ Cahit Öztelli, Pîr Sultan Abdal Yaşamı ve Bütün Şiirleri, Özgür Yayınlar, İstanbul, 1996, s.30-31.

“Bu yanıtları, olsa olsa, Pîr Sultan’ın oğlu verir. Tez boynunu vurun!” demiş. Hemen orada Seyit Ali’nin kellesini kesmişler. Seyit Ali, bu haldeyken, kellesini koltuğunun altına almış, Banaz’ın en üstündeki tepeye çıkmış. Mezarının bu tepedeki Çam Koru’da olduğuna inanılmış.

Kızılırmak Kan Kırmızı

Pîr Sultan, bir çok menkıbede; Şah İsmail (Hatayî) ve Kul Himmet’le birlikte anılmış. Bunlardan bir kaçını örnek vermek olasıdır. Eski anlatıcılar söze “*raviyanı ahbar ve nakilanı asar ve muhaddisanı ruzgar şöyle rivayet ve bugüne hikayet eder ki..*” diye başladıkları anlatıları arasına, nasibi olanlar bir pay çıkarsın diye Pîr Sultan hikayelerinden de haber verirlermiş. Onlardan birine göre, bir gün Şah İsmail (Hatayî), Pîr Sultan ve Kul Himmet’in Yıldız dağında buluşmuşlar. Birbirleriyle hal diliyle yarenliğe başlamışlar. Bir ara kırdaki çiçekler arasında oturmuşlar. Orada bulunanlar, kendilerine bir tas bal sunmuşlar.

Pîr Sultan:

“Dostlar, bu bala birer işaret koymadan yemeyelim!” demiş. Hatayî ve Kul Himmet “Hay hay!” demişler. Önce Kul Himmet işe başlamış. Hal diliyle buyurunca bir arı gelip balı yemeğe girişmiş.. Bunun üzerine Hatayî:

“Ey Kul Himmet, vızıltın kesilmesin, balını eller yesin!” demiş. Bu bir anlamda Kul Himmet’in geleceğinin okunması, aynasıymış. Arkasından Pîr Sultan hal diliyle buyurmuş: Buyruk üzerine bir kıl bala takılmış. Bunu gören Hatayî:

“Ey Pîr Sultan, sen de bala düşürdüğün kıl ile asılasın” demiş. Bundan dolayıdır ki, o da ipe çekilmiş

Sıra Hatayî’ye gelmiş. Hatayî, bala el atar atmaz, bal tası nur saçmış. Aynı anda Kul Himmet ile Pîr Sultan:

“Ey Hatayî, balın çok olsun, yemeye doyma!” demişler. Şah Hatayî, yemeye doyamamış.

Balı yerken söyleşen üç büyük aşık, sonra Yıldız dağından aşağı inmişler. O zamanları temiz ve dupduru akan Kızılırmak’ta yıkanmak

istemişler. Önce Kul Himmet soyunup ırmağa girmiş, ırmak yarı kan rengi almış.

“Vah, vaah!” demiş.

“Ne oldu sana?” diye sormuşlar. “Şimir'in açtığı yaraya su değdi!” diye karşılık vermiş. Irmak biraz kanlanmış. Arkasından Pîr Sultan ırmağa girmiş. Irmak daha çok kanlanmış. Pîr Sultan:

“Vaah!” demekteymiş. Arkadaşları:

“Ne oldu?” diye sormuşlar.

“Cude kızı Esmâ'nın elinden içtiğim ağının acısı yaktı beni” demiş.

Daha sonra Şah Hatayî ırmağa girmiş. Su tamamıyla kızılkan akmaya başlamış. Hatayî de:

“Vaah!” diye inlemekteymiş. Orada bulunanlar:

“Ya sana ne oldu?” diye sormuşlar

“Mülcem oğlunun açtığı yaraya su değdi” demiş.

Orada anlamışlar ki, Kul Himmet İmam Hüseyin, Pîr Sultan Abdal İmam Hasan ve Şah İsmail Hatayî de Ali'ymiş. O günden beri Kızılirmak kan kırmızısı akar dururmuş.

Bir başka söylencede, Osmanlı'nın katledilip içine attığı Kızılbaş yığınların kanlarının, Kızılırmağa, rengini verdiği anlatılır.

Pîr Sultan'ın yaşamı üzerine bu tür menkıbelerin anlatılması doğaldır. Nitekim yukarda özetlediğimiz Pîr Sultan söylencelerinde, Hallac-ı Mansur ve Nesimi'yle ilgili menkıbelerin izleri açıkça görülüyor. Pîr Sultan da, onlar gibi, dinsel hoşgörüsüzlüğün sonucu, yaşanan unutulmaz acıların simgesi olmuştur.⁸¹

---

⁸¹ Memet Fuat, Pîr Sultan Abdal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s.32-35.

PÎR SULTAN'IN SANATI

Ozan-baksı veya destan çerçevesindeki İslâmiyet öncesi Türk edebiyatı geleneği, Anadolu'da; İslâmiyet ve Osmanlı kültür potasında şekillendi. Bu gelenek yeni coğrafyada, yeni bir hayat anlayışı ve beğenisine uyum sağladı. Öte yandan tasavvuf, âşık edebiyatını da şekillendiren bir yol, bir yaşama biçimi oldu. Orta Asya kültürü, Anadolu'da konar-göçer, köy, kasaba çevrelerinde, İslâmiyet'in de etkisiyle farklılaşma gösterdi. Ancak büyük şehirlerde oluşan üst kültürü yakalayamadı.⁸²

İslâmiyet'in kabulünden sonra halk edebiyatı, çoğunlukla, öğrenim görmemiş köylüler, kasabalılar ya da kentliler ile yeniçeri ve tekke çevreleri gibi yine halktan kopmamış zümreler arasında varlığını ve gelişimi üç kulvarda sürdürdü.

Halk Edebiyatı Gelişiminde Pîr Sultan'ın Yeri

12'nci yüzyılda Ahmet Yesevî ile başlayan bu akım, Anadolu'da çeşitli tarikatlarla gelişerek çoğunlukla Alevî-Bektaşî ve Melamî-Hamzavî ekseninde var oldu.

XV. yüzyıldan sonra, "ozan"ın yerini, "âşık"; "kopuz"un yerini, "karadüzen", "bağlama", "çöğür", "tambura", "cura" ve benzeri sazlar almıştı. Bu yüzyıla dek âşıklar, ataları ozanların Anadolu'ya getirdiği destan geleneğiyle beslenerek aşk, doğa, kahramanlık şiirlerini saz eşliğinde söylediler. Halkın öğrenme ve eğlenme ihtiyacını karşıladılar. Bu yüzyıldan sonra, kopuz eşliğinde söylenen destanların yerini, saz eşliğinde söylenen, çeşitli konulardaki halk hikâyeleri almıştı.

Âşıklar, bir yandan da, Hurûfîlik,⁸³ Bektaşîlik⁸⁴ gibi tarikatların tekkelerine, oradan da yeniçeri ocaklarına girmektedir. Din dışı öğeler,

---

⁸² Erman Artun, Osmanlı- Türk Kültüründe Âşık Şiirinin Belirleyici Rolü, Folklor Halkbilim Dergisi , 2003, C.6, S. 51, İstanbul, s. 34-37.

⁸³ Batıl inançlara sahip bir fırka ve uydurulmuş bir inanç sistemi. Hurûf, harf'in çoğuludur. Harf, Arapça'da alfabeyi teşkil eden işaretlerin her biridir. Yüzyıllar boyunca bir takım harf ve sayılar kutsal sayılmış ve bunlara çeşitli anlamlar verilerek, Allah'a özgü sırların bunlar da gizlendiği düşüncesi kabul edilmiştir.

⁸⁴ Bektaşîlik, Hacı Bektaşî Veli adına kurulan, Hz. Ali ve On İki İmam sevgisine dayanan Anadolu ve Balkanlarda yayılan günümüzde de varlığını sürdüren önemli bir Alevî örgütlenmesidir. Doğuşu 1240 yılına dayanır. Babailer isyanının bastırılmasından

açıkça tasavvuf rengi altında daha serbest bir görüşle âşık şiirine girmişti. Bu nedenle, âşık tarzı şiir geleneğinin Bektaşî edebiyatından doğduğu görüşü doğrudur; çünkü, âşık şiirlerinde, Bektaşî edebiyatının ruh ve edâsı görülüyordu.

Böylece, XVI. yüzyılın başlarında yeniçeri ocağında, köy ve kasaba gibi kırsal yörelerde âşık edebiyatı bir gelenek olmaya başlamıştı. Dîvan edebiyatının üst kültüre seslenmesine karşılık, âşık edebiyatı geniş halk kitlelerine sesleniyordu. Âşıklık geleneği her bölge ve yörenin kültür, dil ve beğenisiyle oluşmaktaydı. Anadolu halkının dünya görüşü, sanat ruhu, kendi şiirinde yaşıyordu.

Önceleri, Anadolu derviş edebiyatından gelen motiflerden etkilenen ozanlar, Orta Asya inanç sisteminin etkisiyle, dolu içme törenini⁸⁵ korurken, Allah'la mistik birlik arayan tekke âşığından; müzik ve dans eşliğinde yarı sihirbaz, bilici, destan söyleyici ozan / baksı tipinden ayrılmıştı. Artık âşık kimliğiyle kutsal olmayan yerlerde, kahvehânelerde, hanlarda, düğün evlerinde halkı eğlendirmekle görevli, bir güzele bağlılık ve doğa gibi din dışı konuları işleyen bir sanatçı tipi oluşturmuştu. Öte yandan, İslâmiyet öncesinin kimi görenekleri, İslâm rengine bürünerek, tarikatlara taşınmıştı. Halk şiirinin tasavvuf kolu, tekke edebiyatı adıyla yaşamını sürdürmüştür.

Alevî Bektaşî Edebiyatında XIV. yüzyılda Kaygusuz Abdal, XV. Yüzyılla, XVI. Yüzyılın başlarında "Hatayî" mahlasıyla şiirler söyleyen Safevi Devletinin Sultanı Şah İsmail etkili olmuştu. XVI. yüzyılda Sivas'ta "Pîr Sultan" bu edebiyatın en lirik ve en kavgacı ozanıydı. XVI. yüzyılda Alevî ve Bektaşî tarikatlarına yapılan baskı, bu inancın gereği uygulamaların gizli yapılmasına neden olmuştu. Diğer taraftan Anadolu'da, millî öze bağlı, epik şiirler yazan ozanın yerini, İslâmî kültür etkisiyle, İslâmî öze bağlı lirik şiirler yazan âşıklar almıştı. Bir başka anlatımla, İslâmiyet öncesi kültüre ait bazı gelenekler, İslâmî

---

sonra Baba İshak'ın halifesi olan Hacı Bektaşî Veli etrafında toplananlar, Hz. Muhammed'i mürşit, Hz. Ali'yi rehber, Hacı Bektaşî Veli'yi de Pîr olarak kabul ettiler.

⁸⁵ Âşıklık becerisi kazandıran ve Pîrler tarafından içirilen sihirli içki.

renge bürünerek tarikatlara taşınmıştır. Bu geçişin en güçlüsü Bektaşî edebiyatında olmuştur.⁸⁶

Alevî Bektaşî edebiyatında Ali'ye bağlanış ve Ehl-i Beyt sevgisi aşırı düzeye ulaşmıştı. Oniki İmam'ı anan, "düvaz"lar, İmam Hüseyin'e mersiyeler, Hacı Bektaş-ı Veli ve Alevî-Bektaşî velilerini öven, onların menkıbelerini yansıtan, giyim kuşam özelliklerini, törenlerini belirten, hatta Osmanlıya sitem içeren nefesler bulunmaktaydı.

Şah Hatayî, Pîr Sultan Abdal, Kul Himmet, Yemenî, Viranî, Fuzulî ve Seyit Nesimî Alevî-Bektaşî edebiyatında, deyişleriyle, şiirleriyle yol gösteren ve yaşamlarıyla Alevî inancına bağlılıklarını kanıtlamış yedi ulu ozan sayılmıştı. Bu ozanların şiirleri, söyledikleri sözler Alevîler için bir yasa veya töre sayılmıştı. Yedi ulu ozana, Alevîliği teorileştirenler de diyebiliriz. Cemlerde en çok bu ozanların deyişleri çalınmış, şiirleri okunmuştu.

Alevî-Bektaşî şiiri, belli kural, kalıp ve düşüncelere bağlı bir şiir biçimiydi. Ölçüde, uyakta, ayakta nazım biçimleri ve dilde âşık edebiyatı özelliklerini gösteriyordu. Dünyayı Alevî- Bektaşî kültürüne göre kavrayan âşıklar şiirlerini mistik ve metafizik temele dayandırmaktaydı,

Pîr Sultan, şiirlerinin konularını yalnızca, mezhep veya tarikat inançlarından almamış, din dışı, yaşamın çeşitli yönleri üzerine de şiirler de söylemiştir. Edebî değer açısından Pîr Sultan'ın şiirleri eşsizdi. Betimlemelerinde güzellikleri başarı ile dizelerine aktarabilmişti. Anlattığı varlığı ya da olayı görmemiş olan kişi, anlatılan olay ya da varlığı gözünde canlandırabilmekte, bir tür sözcüklerle resim çizebilmekteydi. Din dışı konuları işlerken halk ozanlarının kalıplaşmış sözlerini kullandığı gibi, zaman zaman bunlardan bütünüyle uzaklaşıp köy yaşamını tertemiz, katkısız bir gözlem gücüyle yansıtan şiirler de söylemişti. Bunlar, insan, hayvan, doğa sevgisiyle örülmüş şiirlerdi. O sanki bir köy halk âşığıydı. Âşık Pîr Sultan, diğer halk şairleri gibi, doğanın canlı, cansız varlıklarından söz etmişti. Koyun, kuzu ve çoban arasındaki yakınlık, çocukluğunda çobanlık etmiş olmasından olsa gerekti:

---

⁸⁶ İlhan Başgöz, "Karcaoğlan mı, Pîr Sultan Abdal mı Halkın Dilinden Konuşuyor, Halk mı Onların Dilinden Konuşuyor", Milliyet Sanat Dergisi, Sayı: 216, İstanbul, 1977, s. 254.

**Koyun gelir kuzusundan adı yok
Sıra sıra küleklerin sütü yok
Kuzusuz yaylanın hiçbir tadı yok
Gel koyun meleme vazgel kuzundan**

Kendisi ile Kurbanlık koç arasında kader ilişkisi kurmuş ve “**Koyun gelir kuzular meleşir / Koçlar ağlar ağlar Pîr Sultan deyî**” demişti. Onun şiirlerinde hayvanlar, bitkiler, dağlar, sular vardı. Bülbül, dağ başında bir çalığa konan bülbülcük olmuştu:

**Bir bülbülcük konmuş dağlar başına
Sal Allah’ım sal sılama varayım
Şahin yuva yapar kendi başına
Sal Allah’ım sal sılama varayım**

**Ekili yaylalar nasıl basayım
Üzerine birkaç kurban keseyim
Bu iş haktan geldi kime küseyim
Sal Allah’ım sal sılama varayım. ...”**

diye yalvarırken sılâsının özelliklerini özlemle gözlerinin önüne getiriyordu. Şiirlerinde Kızılırmak’tan, Yıldız dağından söz ediyordu. Çiçekler, arılar, güller, bülbüller, kokuları, renkleri, işlevleriyle yer alıyordu. Tarımla uğraşan insanların en büyük yardımcısı çiftini süren, kağnısını çeken öküz üzerine en güzel şiiri Pîr Sultan söylemişti:

**“Öküzün damını alçacık yapın
Yaş koman altına kuruluk sepin
Koşumdan koşuma gözlerin öpün
İreçberler⁸⁷ hoşça görün öküzü”**

Görülmektedir ki, Pîr Sultan yalnız Tanrı Yolu’nun yol göstericisi değil, o zamanın bilgileriyle bir tarım eğitmenidir.

Dili

Pîr Sultan’ın dili yaşadığı yüzyılın diliydi. İçinde bulunduğu kırsal ortamın nesnelere benzetme unsuru olarak yararlanmıştı. Söyleyişi

---

⁸⁷ Çifçiler.

mecaz açısından zengindi. Deyimler ve atasözlerini sıklıkla kullanmıştı. Günümüzde kullanılmayan ağu (zehir), dolu (içki, şarap), don (giysi, elbise), dilemek (aleyhinde bulunmak), iye (sahip), kanara (mezbaha) örneği öz Türkçe sözcükleri, -üben, -uban (-rek, -rak, -ip-ıp), oluban (olup olarak), göğergüben (yeşerip yeşererek) benzeri eski fiil şekillerini kolaylıkla kullandığı gibi, yöresel ağızlarda yaşayan ve kendisinin köylü kişiliğini belirten bakman mı (bakmaz mısın), sen bilmen (sen bilmezsin), yaş koman (yaş koymayın, yaş bırakmayın) gibi söyleyişlere de yer vermişti. “R” harfiyle başlayan rahmet, rakip, râfîzî, rehber, rençber gibi yabancı kelimelerin başlarına birer i harfi katarak, bunların halk ağzındaki irahmet, irakip, irâfîzî, irehbir, irecber biçimlerini kullanmıştı. Şiirlerinde, İslam ve kültürünün etkisiyle konuşma diline giren huri, esir vb. gibi yabancı kelimeler, halk ağzındaki hörü, yesir biçimlerinde yer almıştı.

Ortamında yer aldığı Alevî öğretisinin etkisiyle, bâtın (iç yüz), cûş (coşma), dâmen (etek), dest (el), didâr (yüz), ednâ (en aşağı), eyyâm (günler), fenâ (yokluk), hâb (uyku), hâr (diken), havf (korku), hilâl (yeni ay), hûb (güzel), kaal (söz), kad (boy), kem (kötü), libas (elbise), mâh (ay), maşûk (sevilen), mey (şarap), münkir (inkar eden), nikaab (örtü, peçe), râh (yol), ser (baş), sîne (göğüs), tîğ (kılıç) örneği Türkçe olmayan sözcükleri ve gül-âb (gül suyu), ser-çeşme (tarikatin ulusu), seyrân-gâh (gezme yeri), nazar-gâh (bakış yeri) gibi gibi Fars dilinin kuralıyla kurulmuş bileşik kelimeleri kullandığı görüldü. Pîr Sultan’ın şiirlerinde Alevî öğretisinin kavramları olan Arapça kökenli enel-Hak (ben Tanrıyım), ab-ı Kevser (Kevser suyu), bâd-ı sabâ (tan yeli), Cennet-i âlâ (yüce Cennet), çarh-ı felek (dünya, evren), ehl-i beyt (Muhammed peygamberin, kızı Fatma’dan gelen soyu), hafid-i peygamber (peygamberin torunu), hazret-i Ali, şâh-ı merdan (erlerin şahı, Ali) şah-ı cihan (dünya şahı), tâc-ı devlet (devlet tacı) gibi tamlamalara rastlıyoruz; Bazen de, Ağu: zehir - Çeşm: göz - Dest: el - Don: libas - Dolu: bâde - İye: sahip - Kad: boy - Kul: bende örneği aynı kavramın hem Türkçe’sini ve Arapça’sını birlikte kullandığı oldu.⁸⁸

---

⁸⁸ Hayrettin İvgin, “Âşıklık Geleneğinde Ekoller ve Bunlarda Dil” Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmalar Merkezi Halk Edebiyatı Araştırmaları, Makaleler. (<http://turkoloji.cu.edu.tr//HALK%20EDEBIYATI/37.php>)

Şiirlerinde Ölçü

Pîr Sultan'ın ya da Pîr Sultan mahlasını kullanan aynı geleneğin izleyicisi halk ozanlarının şiirlerinin çoğunluğu, salt hamaset⁸⁹, ölümüne başkaldırı kışkırtıcısı, veya fanatik Alevî-Bektaşî çığırtkanı ya da zaman zaman duygu yoğunluğu olan sevda manzumeleri değildi. Onlarda geleneksel halk şiirimizin temaları ve sanat unsurları yerli yerindeydi.

Günümüzde Pîr Sultan'a ait olduğu belirtilen yüzlerce şiir içinde, onun olduğuna kesin gözüyle bakabileceğimiz şiirler üzerinden yapılan çalışmalar bize halk edebiyatı geleneklerinden ayrılmadığını, ölçü, uyak, biçim, dil, söyleyiş özellikleriyle, bir halk ozanı görünümünü hep sürdürdüğünü göstermekteydi. Birkaç istisna dışında Pîr Sultan şiirlerini, hece ölçüsünün (4+4 ve 5+3) 8'li ve (4+4+3 ve 6+5) 11'li kalıplarıyla yazmıştı. Aruz ölçüsüyle şiiri yoktu. Ancak birkaç Pîr Sultan Abdal mahlaslı aruz şiirinin, Pîr Sultan'ı taklid eden bir kentli şaire ait olduğu, sanılmaktaydı.⁹⁰

Pîr Sultan'ın dili, XVI. Yüzyıl Anadolu'sunun konuşma diliydi. Diline, din, mezhep, tasavvuf, tarikat aracılığıyla yabancı sözcüklerin girdiği görülmesine karşın, başkalarıyla kıyaslanmayacak kadar kendine özgüdür.

Şiirlerinin derinliği, bütünüyle tasavvuf yerine Alevîlik-Bektaşîlik alanında eşsiz bilgilerle donatılmış olduğunu göstermekteydi. Bu alanda, mistik duygu ve düşüncelerini anlatabilmek için, sembolik imgeler kullanmıştı.

Pîr Sultan'ın nefeslerinin hemen hemen bütünü dörtlükler halinde, koşma ya da semaî biçimindeydi. Yarım uyak kullanılan şiirleri çoğunlukta idi. Sıklıkla redifler kullanarak şiirleri ses açısından desteklemeyi yeğlemişti.

Edebî Sanatlar

Bir şiiri şiir yapan edebî sanatların tamamı Pîr sultan şiirlerinde bulunmaktaydı. Bu durum, ozanın şiirlerinin edebî değer taşıdığıının ölçüsüydü.

---

⁸⁹ Erlik, yiğitlik, kahramanlık konuları.

⁹⁰ İbrahim Aslanoğlu, Pîr Sultan Abdallar, Erman Yayınevi, İstanbul, 1984, s.85.

Türk edebiyatında bilinen edebî sanatlara Pîr Sultan şiirleri içinden örnekler vermemiz mümkün:

**“Bu aşk meydanında bir divan olur
O meydana düşen nevcivan olur
İtikatsız talip boş kovan olur
Vızılar arısı bal olmayınca”**

Yukarıdaki dördlükteki “nevcivan”, “yeni yetme, delikanlı” benzetmesinin bir “**istiare**”⁹¹ yani **eğretilme** olduğunu söyleyebiliriz. Aynı dördlükte itikatsız (inançsız) talibin (tarikât yoluna girmek isteyen) boş kovana benzetilmesi ise “**Teşbih**”⁹² sanatı örneğidir. Benzeyen ve benzetilen ikisi de bir aradadır.

Pîr Sultan’ın sıkça başvurduğu sanatlardan birisi “**Telmih**”tir.⁹³ Telmih, daha çok divan edebiyatı şair ve yazarları tarafından kullanılmışsa da, Pîr Sultan gibi kültür birikimi yüksek ozanlar da başarılı ve tutarlı bir şekilde kullanmışlardır. Telmihin başarılı olması için okuyucunun dolaylı anlatıma konu olan düşünceyi kolayca anlayabilmesi gerekir. Pîr Sultan’da inancına ilişkin öyküler, yol büyükleri ile kahramanları, Alevî-Bektaşî öğretisi ile yakından ilgili kişiler ve olaylar bu şekilde şiirlerde yer almıştır. Şu dördlükte yer alan Hz. Eyüp söylencesini telmihe verebiliriz:

**Anca bu yaraya dayandı Eyyub
Huda'nın cefasın safaya sayıp
Cahiller kamile sen bilmen deyip
Anın için kaybettiler irfanı**

Aşağıdaki dördlüklerde de başarılı telmih örnekleri vardır. Herkesin bildiği Hacı Bektaş, Hz. Yunus, Hz. Davut, Ferhat ile Şirin” kişi, öykü veya menkıbelere işaret edilmektedir:

---

⁹¹ Edebiyatta kullanıldığı anlamıyla istiare, bir sözcüğü kendi anlamı dışında kullanarak, bir şeyi benzediği başka şeylerin adıyla anma sanatıdır. Diğer adı eğretilmedir.

⁹² Teşbih: Benzetme, benzer bir varlık ya da olayla ilgi kurmadır.

⁹³ Telmih: Bilinen bir olay, kişi, nükte, fıkra, atasözünü dolaylı biçimde anlatma sanatıdır.

**“Güvercin donunda duran
Cümle eksikler yitüren
Beş taşı şahid getüren⁹⁴
Hünkâr Hacı Bektaş Veli”**

**“Yunus'la ummana daldım
Kırk gün balık içre kaldım
Davut'la demirci oldum
Örse çekiç ura geldim”**

.....

**“Ferhat Şirin'ine tapar
Külüngün havaya atar
Başını altına tutar
Can verir candan ötürü”**

Pîr Sultan kimi zaman düşüncelerini, “**kinaye**”lerle⁹⁵ kapalı veya dolaylı olarak anlatmak yolunu kullanmıştır. Bunun için de hem söyleyen, hem söylenilenin belli bir kültür birikimi olması gerekir ki, tasavvuf çevrelerinden bu birikim vardır. Kinayeler, üstü örtülü, dokunaklı sözlerdir.

**“..Pîr Sultan'ım der Hatayî
Dilimiz söyler hatayı
Pişmedik çiğ yumurtayı
Soymak elinden gelir mi?”**

**“Dayanılmaz âşıkların derdine
Akıl yetmez ezberine virdine
Nakes konmak ister cömert yurduna
Tilki kovdu ülkesinden arslanı”**

---

⁹⁴ Söylenceye göre, Hacı Bektaş Veli'nin çobanlık yaparken, Sarı'nın öküzünü kurtlara yedirir. Sarı buna inanmaz. Bektaşî Veli' ye ödetmek ister. Hacı Bektaşî Veli, “Şahidim dağlar, taşlardır” deyince bu haksızlığa dayanamayan taşlardan beş tanesi tanıklık ederler. Beş taşlar işte bundan dolayı kereme gelen bu beş kayaya verilen addır.

⁹⁵ Kinaye: Edebiyatta bir maksattan dolayı sözü hem hakiki, hem mecazi anlamlara uygun olarak kullanmaktır.

Yukarıdaki örneklerde “pişmedik çiğ yumurta”, “tilki” ve “aslan” benzetme amacı gütmeyen ve engelleyici ipucu olmaksızın mecazi anlamda kullanılmışlardır. Bu kullanışlarda sözün gerçek anlamının da kastedilmiş olduğunu düşünebilirsiniz. Ama aslolan, gerçeğin mecaz yoluyla, dolaylı olarak anlatıldığıdır.

Pîr Sultan şiirlerinde “**Mecaz-ı mürsel**”⁹⁶ örneklerine de rastlamamız mümkündür:

**“Gelin kardaş Pîrden ayak tutalım
Biz tutalım tutmayandan bize ne
Hakikatı muhabbete katalım,
Biz katalım katmayandan bize ne?”**

Yukarıdaki dörtlükte “Pîrden ayak tutmak”, Pîr’den söz etmek, söyleşinin ana konusunu Pîr’le ilgili kılmak anlamında kullanmıştır. “Muhabbete hakikat katmak” Pîr’e ilişkin söyleşi ve yarenlik içinde gerçeklerden, tasavvuf yolunun olmazsa olmazlarından da söz edelim, demek istemektedir. Bir başka anlatımla benzetme amacı güdülmeden, bir sözü, ilgili olduğu başka bir söz yerine kullanarak **mecaz-ı mürsel** yapmıştır.

Pîr Sultan şiirlerinin “**teşhis**”⁹⁷ ve “**intak**”⁹⁸ sanatlarıyla bezenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Şöyle ki:

**“...Pîr Sultan Abdal'ım zaman farıdı
Ahımdan dağların karı eridi
Bağdat'tan çıkıp da bir tuğ bürüdü
Askerini çekip gelen kim idi?”**

Yukarıdaki dörtlükte “Ahımdan dağların karı eridi” dizesinde, dağların karının erimesi, gözyaşı döken insan özelliği kazandırılarak **teşhis** sanatı yapılmıştır. Burada aynı zamanda kapalı istiarenden de söz edebiliriz.

---

⁹⁶ Ad Aktarması, düz değişmece ya da metonomi diye de adlandırılan bir edebi sanat türüdür.

⁹⁷ Cansız varlıklarla ve insan dışındaki canlılara insan özellikleri vermeye teşhis sanatı denir.

⁹⁸ İntak: İnsan dışındaki varlıklara konuşma özelliği verme, bi nevi eşyayla muhabbet etme, hatta klmi zaman bundan rant sağlamaya çalışma sanatıdır.

Bir başka şiirde, **“Yürü bire yalan dünya / Yalan dünya değil misin /Hasan ile Hüseyin'i / Alan dünya değil misin?”** dörtlüğünde “dünya”ya doyum-suz ve yalancı bir insan özelliği kazandırılarak yani teşhis sanatı yapılarak çekip gitmesi, istenilmektedir.

Aynı dörtlükte, şiddetli duyguları, heyecanları coşkun bir seslenişle anlatışı dikkat çekmektedir. Bu tarz şiirlerde “Nida”⁹⁹ yani seslenme sanatı yapıldığını söyleyebiliriz.

Pîr Sultan'ın şiirlerinde pek çok **“intak”** örnekleri bulabiliriz. İnsan dışındaki varlıkları konuşturmak suretiyle masajlarını verme yolunu sıkça denemiştir:

**“Ey benim sarı tamburam!
Sen ne için inilersin?
İçim oyuk,derdim büyük
Ben onunçün inilerim ....”**

dörtlüğü ve bunu izleyen dörtlüklerde tamburası ile konuşmaktadır.

Pîr Sultan'ın intak sanatına örnek şiirlerinde yalnız cansız varlıkları değil, hayvanları ve bitkileri de konuşturduğunu görürüz. Aşağıda yer alan iki ayrı şiirden örneklerde bunu görebiliriz:

**“....Sordum sarı çiğdeme
-Anan baban var mıdır
-Ne sorarsın hey derviş
Anam yer babam yağmur**

**Sordum sarı çiğdeme
Asacığı elinde
Hak kelamı dilinde
Çiğdemde dervişlik var**

**Pîr Sultan'ım erlerle
Yüzü dolu nurlarla
Ak sakallı Pîrlerle
Çiğdemde dervişlik var”**

---

⁹⁹ Seslenme sanatıdır. Şiirde “ey” gibi ünlemlerle ifade edilir. Ancak ünlem bildiren sözcük olmadan da nida sanatı yapılabilir.

**“...- Sen bir Azrail olsan
Canımı almaya gelsen
Ben bir cennetlik kul olsam
Cennete girsem ne dersin?”**

**- Sen bir cennetlik kul olsan
Cennete girmeye gelsen
Pîr Sultan Üstadın bulsan
Bilece girsek ne dersin?”**

Pîr Sultan, şiirlerinde anlam inceliği oluşturmak için, bilinen bir gerçeği bilmiyormuş gibi aktarma yöntemleri de kullanmıştır ki, bu duruma “tecâhül-i arif”¹⁰⁰ diyoruz.

**“Sevdiğim, bağında güllerin gonca
Usuldur boyların, bellerin ince
Adı güzel imamların önünce
Kerbelâ'da şehit düşemem m'ola”**

Yukarıdaki örnekte, Pîr Sultan Kerbelâ'da şehit düşmeyeceğini bilmektedir. Ancak bilmezden gelerek bir “tecâhül-i arif” yapmaktadır.

Pîr Sultan, tecâhül-i arif gibi bilip de bilmezlikten gelme yönteminin dışında, aslını bildiği halde, onu başka ve güzel bir nedenden oluyormuş gibi gösterme yöntemlerine başvurduğu da olmuştur ki, bu “hüsn-i ta'lil”¹⁰¹ sanatıdır. Örneğin:

**“Viran bahçelerde bülbül öter mi
Gönül eğlencesi gül olmayınca
Merhemsiz çiğ yara pişer biter mi
Bir gerçek veliden el olmayınca”**

dörtlüğünde, viran bahçelerde, gönül eğlencesi gül olmadığı için bülbülün ötmediği veya ancak çiğ yarayı gerçek bir veliden el alan, yani yetkili kılınan kişilerin iyileştirebileceği öne sürülmektedir.

---

¹⁰⁰ Bildiğini veya bilineni bilmemezlikten gelerek nükte yapmaktır. Bilip de bilmemezlikten gelme sanatıdır.

¹⁰¹ Herhangi bir olayın meydana gelişini gerçek sebebi dışında güzel ve hayali bir sebebe bağlama sanatıdır.

Pek çok halk ozanı gibi, Pîr Sultan da sözünün etkisini güçlendirmek için, bir şeyi olduğundan daha çok ya da olduğundan daha az gösterdiği, yani “mübalâğa”¹⁰² yaptığı olmuştur.

**“..Ulu bezirganim kumaş satarım
Gökyüzünden uçan kuşu tutarım
Yetmiş iki dilden bilir öterim
Anın için fark edemez el beni**

**Ak pınarın boz bulanık seliyim
Ol sebepten aklım yoktur deliyim
Naci derler dört güruhun biriyim
Ararsan hak dîvanında bul beni..”**

**“Kızardı kayalar don giydi dağlar
Yeşil yaprak ile bezendi bağlar
Yar ile sahraya çıktığım çağlar
Felek beni nazlı yârdan ayırdı”**

Şiirlerinin arasından gelişigüzel aldığımız yukarıdaki örneklerde, “gökyüzünde uçan kuşu tutmak”, “yetmiş iki dil bilmek”, “ak pınarın boz bulanık seli olmak”, “don giyen dağlar” mübalâğa’lı anlatımlardır. Pîr Sultan’daki aşırı anlatım, soğuk değildir. Nükteli ve inceliklidir.

Pîr Sultan’ın bir başka yönü, zıtlıkları göz önüne sererek gerçeğe ulaşma yolunu seçmiş olmasıdır. Bu nedenle “tezat”¹⁰³ yani karşıtlık sanatına başvurduğunu söyleyebiliriz. Gelişi güzel dörtlükler olarak zıt kavramları birlikte nasıl kullandığını gösterebiliriz:

**“Hak bizi yoktan var etti
Şükür yoktan vara geldim
Yedi kat arşa asılı
Kandildeki nura geldim “**

---

¹⁰² Abartma sanatı. Eskiler bir şairin hayalinin genişliğini ve gücünü göstermesi bakımından mübalâğa sanatına çok önem vermişlerdir.

¹⁰³ Tezat: Aralarında ilgiden dolayı, birbirine zıt kavramları bir arada kullanma sanatıdır.

**“Yezid'e verildi cevr ile cefa
Mümine verildi zevk ile sefa
Bunda inanmazlar, lâfınız hava
Yalan ile gerçek gözlenmeyince”**

**“Yalan söyler kov gıybetten geçmezsın
Helalini haramını seçmezsın
Kesilir nasibin su da içmezsın
Akan çaylar senin olsa ne fayda”**

**“..Aşk eseri düştü kaynadım çoştum
Yüksekten uçarken alçağa düştüm
Eşimden ayrıldım ben burda şaştım
Yad avcılar urdu telli turnamı”**

Yukarıdaki dörtlüklerde, “varlık-yokluk”, “cefa-sefa”, helal-haram”, “yüksek-alçak” gibi zıt kavramların başarı ile bir araya getirildiğini görmekteyiz.

**Açıldı bahçenin gülü
Öter içinde bülbülü
Dost elinden dolu dolu
Sarhoş oldu içti gönül**

Halk edebiyatında, ozanların gücü, sözcüklerle oynama becerisi ile ölçülür. Bu oyunların biri “tevriye”¹⁰⁴ (amacı gizleme) yapmaktır. Yani bir sözcüğü iki değişik anlamıyla birlikte kullanmaktır. Yukarıya aldığımız dörtlükte geçen “dolu dolu” sözlerini, “çok, çok”, “bir kabın taşacak kadar dolu olması” ve “mey, bade, aşk şerbeti dolu” olarak anlamak mümkündür.

Pîr Sultan'ın yaratılışı ve davasını kararlılıkla yürütmesi, hedef kitlesinin geniş halk yığınları olması ve ezilmişleri ezenlere karşı etkileyebilmesi için vurdumduymazları ve toplumun kanını emenleri

---

¹⁰⁴ Tevriye: Nükte yapmak için iki anlamı bulunan bir sözcüğün uzak anlamını kastederek kullanma sanatıdır.

iğnelemeden edememiştir. Bu nedenle şiirlerinde çok güzel “tariz”¹⁰⁵ örnekleri bulabiliriz. İşte bir örnek:

**“Gidi yezit bize kızılbaş demiş
Meğer Şah'ı sevdi dese yoludur
Yetmiş iki millet sevmezler Şah'ı
Biz severiz Şah-ı Merdan Ali'dir.”**

Bu konunun başlarında sözünü ettiğimiz gibi, Pîr Sultan şiirinde ahengi yakalayabilmek için sese önem vermiştir. Sesin yeterli olmadığı yerlerde “tekrir”¹⁰⁶ sanatına söz tekrarlarına ve rediflere başvurmuştur. Aşağıdaki dörtlüklerde, tekrarlanan sesler ve sözcükler şiire anlatım güzelliği kazandırmaktadır:

**“Sende dersin söz içinde sözüm var
Çalarsın çırparsın oğlum kızım var
Senin şunda üç beş arşın bezin var
Bütün dünya malın olsa ne fayda”**

**“İkrar verdim ikrarımı güderim
İkrarsız dilberi ya ben n'iderim
Varıp bir ikrarlıya şefaet ederim
Verdiğin ikrara saldım ben seni”**

Aşağıdaki dörtlükte hem “tekrir” hem “tenasüp”¹⁰⁷ (uygunluk) sanatlarının varlığından söz edebiliriz. “kamil” sözcüğünün tekrarı tekriri; inci, sedef, mercan gibi sözcükleri peş peşe kullanılması tenasüp sanatını anımsatmaktadır.

**“Açıldı bahçenin gülü
Öter içinde bülbülü**

---

¹⁰⁵ Ta'riz, sözün ya da kavramın gerçek ve mecazlı anlamı dışında büsbütün tersini kastetmektir.

¹⁰⁶ Tekrir, edebiyatta sözün etkisini güçlendirmek ve şiirde bir tür müzik yaratmak amacıyla, anlam açısından ağırlığı olan bazı sözcük yâ da söz gruplarını yineleme sanatıdır.

¹⁰⁷ Anlam bakımından aralarında ilgi bulunan iki veya daha fazla kelimenin bir arada (beyit-mısra- dörtlük) kullanılmasına denir.

**Dost elinden dolu dolu
Sarhoş oldu içti gönül"**

**"Deryadan bölünmüş sellere döndüm
Ateşi kararmış küllere döndüm
Vakitsiz açılmış güllere döndüm
Dost senin derdinden ben yana yana"**

Yukarıdaki dörtlüklerde, "bahçe, gül, bülbül" ve "derya, sel, ateş, kül" gibi anlam yönünden birbiriyle ilgili sözcükler bir arada kullanılmışlardır.

Birbiri ile ilgili kavramların bir derece gözetilerek verilmesine "tedriç"¹⁰⁸ denilmektedir ki, bu sanatın örnekleri de Pîr Sultan şiiirleri arasında vardır:

**"Pîr eşiği Kabe Muhammet mihrap
Özün turap eyle dört kapını yap
Şu dünya fanidir hem hane harap
Güvenme faniye bahara yaza"**

Burada, "eşik, kapı, hane (ev) ve dünya bir sıra izlemektedir.

Pîr Sultan'ın şiiirde anlatım güzelliği sağlamak için başvurduğu söz sanatlarından biri de "aliterasyon" dur.¹⁰⁹ Bu suretle dizelerde aynı sesin veya hecenin tekrarı ile arzu ettiği ahengi oluşturmuştur. Aşağıdaki örneklerde "g" ve "s" seslerinin tekrarı dikkati çekmektedir.

**"Güzel güzel gördüm güzel överim
Nerde güzel görsem boynum eğerim
Şöyle hub cemali güzel severim
Seversen de böyle güzel sevmeli"**

**"Bir öğüdüm vardır sana söyleyem
En iyi dostundan sakın sen seni
Öğüdüm dinlersen mânası budur
En iyi dostundan sakın sen seni"**

---

¹⁰⁸ Derecelendirme anlamına gelen bir edebi sanattır.

¹⁰⁹ Aliterasyon, şiiir ya da düzyazıda bir uyum yaratmak amacıyla aynı sesleri taşıyan sözcükleri, aynı heceleri ya da aynı sesleri sık sık ve art arda tekrarlamaktır.

Pîr Sultan, “Alevî-Bektaşî” öğretisinin aktif eğiticilerindendir. Bu yolda halkı halkça eğitebilmek, onlara yolun kurallarını öğretebilmek için “**leff ü neşr**”¹¹⁰ sanatını sıklıkla kullanmıştır. Bu sanat daha çok divan edebiyatında görülmekteyse de, halk edebiyatımızda, birinci dizede söylenen kavramların, diğer dizelerde açıklamalarının yapılması şeklinde görülmüştür. Pîr Sultan’dan bir örnek verebiliriz:

**“Muhammed’in üç beni var yüzünde
Biri sabır biri şükür bir dua
Kudret ile yanar anın çırağı
Biri sabır biri şükür bir dua**

**Şükür imiş her işleri bitiren
Mümin kulu rahmetine yetiren
Sabır imiş şu dünyayı götüren
Biri sabır biri şükür bir dua**

**Sabır imiş şu dünyanın temeli
Verdiği nasibe şükür demeli
İsteyen kullara hayır ameli
Biri sabır biri şükür bir dua**

**Sabredelim gönül ne gelir elden
Sabırlı kulunu sevmez mi sultan
Yusuf’u kurtardı kuyudan gölden
Biri sabır biri şükür bir dua**

**Pîr Sultan Abdal’ım gönlüme giren
Suçluyu suçsuzu bakmadan gören
İsteyen kulların muradın veren
Biri sabır biri şükür bir dua”**

---

¹¹⁰ Bir dördlükte birbirleriyle ilgili sözcüklerin sıralanmasıyla yapılan ve divan şiirinde çok sık kullanılan edebi sanattır. Şiirin ikinci dizesinde birinci dizede söylenmiş en az iki şeyle ilgili benzerlik ve karşılıklar verilerek uygulanır.

Edebi sanatlar içinde Pîr Sultan'ın en çok kullandığı şekil, "istifham"¹¹¹ yani soru sormadır.

**"Dünya benim diye göğsünü germe
Dünya kadar malın olsa ne fayda
Söyleyen dillerin söylemez olur.
Bülbül gibi dilin olsa ne fayda?"**

Örneğinde olduğu gibi Pîr Sultan'ın şiirlerinin büyük bölümünde cevap alma amacı güdülmeyen sorular sorulmakta, bu şekilde dinleyenler veya okuyanlar, konuyu daha dikkatle takip ederek gerekli kıyaslamalar yapabilmektedir. İstifham sanatı ile tecâhülü ârif sanatı arasında bir nüans vardır. Her iki sanatta da soru bulunur. Ancak istifhamda anlamı kuvvetlendirme ve cevap alma kaygısı yoktur. Tecâhülü ârifte ise soru sorulurken bilinen bir gerçeği saklamak esastır.

Pîr Sultan'da pek fazla görülmeyen sanatlardan biri "tecnis"¹¹² dir.

**"Pîr Sultan Abdal'ım gönlüm harabat
Aşık isen bir gül için hare bat
Menzil almaz bu meydanda harab at
Çevir başın dizginini o yana"**

Yukarıdaki örnekte "harabat" sözcüğü, dikene batma ve harab olmuş at anlamlarında da kullanılmaktadır. Şiirin ayağı olan "yana" sözcüğü ise her dörtlükte değişik anlamlarda kullanılmıştır.

Şekil ve Tema Türleri

Pîr Sultan'ın tasavvufî halk edebiyatımız içindeki yeri olduğu kadar aşık edebiyatı içinde de önemli bir yeri vardır. Halk şiirinin geçeneksel tema türlerinin hemen hepsinin örneklerini Pîr Sultan geleneği içinde yer almış ozanların şiirlerinde bulabiliriz. Güzellemeler, koçaklamalar, ağıtlamalar, taşlamalar gibi tematik türlerin hepsinin örnekleri Pîr Sultan şiirlerinde vardır. Halk şiirinin şekil açısından, koşma, semai, varsağı, destan gibi türlerine de kolaylıkla örnekler gösterebiliriz:

---

¹¹¹ İstifham, soru sorma sanatıdır. Şâir bir duygu ve düşünceyi soru halinde sorarak anlamı daha da kuvvetlendirmek amacındadır.

¹¹² Yazılışları ve söylenişleri benzer olduğu halde anlamları ayrı olan sözcükleri bir arada kullanma sanatıdır. Bunu yapmaya tecnis denir.

Pîr Sultan'ın Yaş Destanı'ndan birkaç dörtlük almakla yetiniyoruz:

“...Ellisinde kara sakal bozarır
Altmışında dinlenmekten haz alır,
Kalbi dıkızlanır¹¹³ aklı azalır
İçi çürük koza benzer misali

Yetmişinde deve gibi muzular
Sekseninde ilik kemik sızılar
Doksanında yol göründü gaziler
Gazel olmuş güle benzer misali

Pîr Sultan'ım bunu böyle buyurdu
Müminleri Hak kendisi kayırdı
Yüz yaşında talan geldi savurdu
Uçup gider kuşa benzer misali”

Pîr Sultan'da Etkileşim

Pîr Sultan'ın etkilendiği ve etki yaptığı şairlerden söz etmeden önce bir durum değerlendirmesi yapmakta yarar vardır. Daha önce de sözü edildiği gibi, Tekke Edebiyatı, 13. Yüzyılda parlak bir dönem yaşadı. Yunus Emre'nin yolunda yürüyen bir çok âşık'ın yetiştiğini, 14. yüzyılın da aynı şekilde geçtiğini söyleyebiliriz. Aynı yüzyılda giderek tekke şiirinde bir başka renk, anlayış ve inanış biçimi ağırlığını hissettirmeye başlamıştı. Bu değişim Alevî-Bektaşî edebiyatının doğuşunu sağladı. Bu yüzyılda Kaygusuz Abdal'ın önemini söyleyebiliriz.

XV. yüzyılda “Hatayî”nin yani, Şah İsmail Safavî, ozanlardan olurken, Osmanlı topraklarında en önemli tarikat haline gelen Bektaşîlik, gelişimini tamamladı. Velayetname adıyla anılan Bektaşî menakıbnameleri bu yüzyılın son çeyreğinde kaleme alınmıştı. Aynı ivme, 16. yüzyılda Pîr Sultan'ı kazandırdı. O bu akımın en duygulu şairi oldu. Daha sonra Pîr Sultan'ın yerini Kul Himmet ve Kul Hüseyin gibi âşıklar doldurmaya çaba gösterdiler. Giderek, katılan kollarla dev bir nehir haline gelen Alevî Bektaşî edebiyatının ilk kaynağını bir anlamda Yunus Emre'ye kadar götürmek mümkündür.

---

¹¹³ Tökezlenir, ritmi bozulur.

Pîr Sultan, Kalender Abdal'a bağı bir talip¹¹⁴ ve Kul Himmet yolundan gidenlerin de ilk durağı oldu. Aslı Horasan'dan Sivas'a gelen Türkmenlerden olmasına karşın, Alevî yol öğretisi içinde İmam Rıza soyundan gelme bir seyitliği var sayıldı ve Kul Himmet'in "Dede"si¹¹⁵ olarak kabul edildi.

Pîr Sultan yaşamının bir döneminde, Anadolu Alevî-Bektaşîlerinin en büyük yol gösterici (Mürşid-i Kamil) olarak bağlanıp peşinden gittikleri, Şah İsmail Safevî'ye (1487-1524) bağlanmıştı. Zaten, Alevîlik yolunun ilk koşulu bir mürşit-i kamile gönülden bağlanmaktır. Kaldı ki, Şah İsmail, aynı zamanda, can, derviş, derdimend gibi nitelikleri taşımakla birlikte, Şah Hatayî mahlâsını kullanan ulu bir Alevî ozandı.

Konuya âşıklık geleneği açısından baktığımızda, Hatayî, Pîr Sultan'ın ustasıydı. O da Kul Himmet'e ustalık etmişti. Bu bağlamda, birer ermiş gibi var sayılan ve saygı gösterilen bu üç büyük ozanın birbirlerini etkilediği, şiirlerinde bir birinin adını geçirdiği ve nefeslerinin birbirlerine karıştığını söyleyebiliriz. Kaldı ki, kitabımıza da aldığımız söylencelerde, Şah İsmail ile Pîr Sultan'ın görüşüklerinden söz edilmektedir. Bazı şiirlerinin yorumundan da bunu çıkarılabiliriz.¹¹⁶

Şah İsmail Hatayî'nin ölümüyle birlikte, Pîr Sultan'ın Anadolu Alevî Bektaşîlerin olduğu gibi, Erdebil Tekkesi ile bağı kopmuştu. Pîr Sultan Abdal, bu aralıkta tercihini Hacı Bektaş Veli Dergâhı ve onun soyundan postnişinlerden yana yapmıştı. Alevî-Bektaşîliğin serçeşmesi Hacı Bektaş Veli'nin Dergâhı postnişinleri üzerine övgü dolu nefesler, şiirler söylemişti.

Pîr Sultan'ın yaşamının ikinci aşaması, Hacı Bektaş yürüncesine girişidir. Kalender Abdal'ın talibi olmasını bu aşamada ele alabiliriz.

---

¹¹⁴ Talip, bir anlamda tarikata girmek isteyen aday demektir. İkrarsız talip olmaz, düşünülemez de. İkrar ayininde (İkrar alma töreni) mürşid ya da dede tarikata girmek isteyen canın verdiği sözü, yaptığı açıklamayı dinler. Buna ikrar almak denir. Talip bu törenden önce mürebbi, rehber tarafından yetiştirilir, belli bir eğitim-öğretim aşamasından geçirilir. Talip ve Derviş, yalnız kendi nefislerinden sorumlu iken, rehber; kendisine ısmarlanan talip ve dervişlerden sorumludur. Tarikat kurallarına göre nasıl davranmaları gerektiğini öğretir. Aşamalar tamamlandıktan sonra Bektaşîlikte büyük bir tören yapılır, bu yola giriş olan, ikrar ayinidir. (Cem Vakfı Alevî Bektaşî Kavramları ve Deyimleri çalışmasından "Cem Vakfı.org")

¹¹⁵ Alevî-Bektaşîlerde yol (tarikât) büyüğü.

¹¹⁶ Cahit Öztelli: Pîr Sultan Abdal, 7. baskı, İstanbul 1989, s.26, 131, vd.

Balım Sultan [1462(?)- 1516] ve kardeşi Kalender Çelebi [1483(?)-1528] Hacı Bektaş Veli'nin temsilcileri olduğu kadar, Anadolu'daki Alevî-Kızılbaşların bağlı buldukları dergâhın başı olmuşlardı. Kalender Çelebi, 1515'de postnişinliğe (Hacı Bektaş ardılığına) getirilmişti. Alevî toplulukların Dede'leri, her yıl orada kazan kaynatıp icazet aldıktan sonra gelip Cemlerini yaptırıyorlardı. Pîr Sultan da icazetli bir "Dede"ydi.

Pîr Sultan Abdal, yedi ulu Alevî ozanından birisi olarak kişiliğiyle, sanatıyla, direnişiyle kendisinden sonra gelen ozanların hemen hepsini etkilemişti. Onun çağrısı yalnız Alevîlere değil, Osmanlı'nın bozuk düzeninden rahatsız olan herkes içindi. Ama, Pîr Sultan'ın en büyük propaganda aracı, Alevî öğretisindeki eşitlik, paylaşmacılık ilkeleriydi. Alevî öğretilerine ilişkin büyük bir bilgi birikimi vardı. Bu bilgisini şiirlerine yansıtıyor, bir 'dava' insanı olarak inanç ve kararlılığının gereğini yerine getiriyordu. Pîr Sultan, günümüzde de, sözünü ettiğimiz duruşu ile ozanlarımızı etkilemektedir.

PİR SULTAN İÇİN KİM NE DEDİ

İnceleme fırsatı bulduğumuz Pîr Sultan'a ilişkin eserlerde, yazarlarının büyük ozan hakkındaki görüşlerinden örnekler vermenin yararlı olacağını düşündük. Bu görüşlerin ayrıntıları kuşkusuz ki, anılar eserlerin bütünündedir.¹¹⁷

Sadettin Nüzhet: “..Kızılbaş şairler arasında Hatay’den sonra zikredilebilecek ehemmiyetli şair Pîr Sultan Abdal’dır. Bu şairin nefesleri Anadolu’nun yalnız edebî tarihi değil siyasi ve dinî tarihi itibarıyla de fevkalâde mühimdir.”¹¹⁸

Abdülbaki Gölpınarlı: “Alevî-Bektaşî edebiyatının... en yüksek şairi, hiç tereddütsüz söyleyebiliriz ki, Pîr Sultan’dır. Hatta, o yalnız Alevî-Bektaşî edebiyatının değil, Türk halk edebiyatının da en büyük şairlerinden biridir.”¹¹⁹

Pertev Naili Boratav: “...Osmanlı hükümetine ve bu hükümetin tenkil ve tazyik siyasetlerine karşı ayaklanma hareketlerinin mümessili olarak karşımıza çıkıyor. O kendini büsbütün bu ideale vermiş, en sonunda başını da bu uğurda feda etmekten çekinmemiş bir kişiliktir.”¹²⁰

Tahir Kutsi Makal: “Pîr Sultan’ın şiirlerini yayınlamak ve hakkında söz söylemek kitaplara sığmaz. Pîr Sultan, Türk halk şiiri geleneğinin sonsuzluğa uzanan en parlıtlı halkalarından biridir.”¹²¹

Cahit Öztelli: “Hayatını ve sanatını bir ülküye bağlayan büyük halk sanatçısı Pîr Sultan Abdal... ölümünden sonra da bir takım efsanelerle yaşamaktadır.”¹²²

---

¹¹⁷ Aşağıda yer alan alıntılar, yazarların kitaplarının sunuş veya önsöz bölümlerinden alınmış cümlelerdir. Bu nedenle her birinin sayfa numaraları verilmemiştir.

¹¹⁸ Sadettin Nüzhet Ergun: XVII. Asır Saz şairlerinden Pîr Sultan Abdal, Türkiyat Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1929.

¹¹⁹ Abdülbaki Gölpınarlı: Pîr Sultan Abdal, Varlık Yayını, İstanbul, 1953.

¹²⁰ Abdülbaki Gölpınarlı-Pertev Naili Boratav: Pîr Sultan Abdal, A.Ü. DTCF Yayını, Seri I, Ankara, 1943.

¹²¹ Tahir Kutsi Makal, Pîr Sultan Abdal, Toker Yayınları İstanbul, 1999.

¹²² Cahit Öztelli: Pîr Sultan Abdal, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971.

Mehmet Fuat: “Pîr Sultan Abdal’ın şiirlerini okurken Anadolu’nun toplumsal tarihi üzerine bilgiler ediniriz.”¹²³

İbrahim Aslanoğlu: “Pîr Sultan Abdal’, Edebiyat tarihimizde 400 seneden beri tazeliğinden ve değerinden hiçbir şey kaybetmeden önce seve seve okuduğumuz ve gün geçtikçe daha çok sevip benimsediğimiz şairlerin başında geliyor.”¹²⁴

Cevdet Kudret: “Pîr Sultan Abdal’ın bu yoldaki şiirleri, Anadolu’nun siyaset ve din bakımından önemli sayılmaktadır. Bu şiirlerde onu, bir eylem adamı ve ateşli bir propagandacı olarak görmekteyiz”¹²⁵

Selami Münir Yurdatap: “Hayatı hakkında masala benzeyen birçok rivayetler vardır. Halk arasında efsane halini alan menkıbeleri bilhassa yetiştiği çevrede hâlâ söylenmektedir”¹²⁶

Esat Korkmaz: “Halk Pîr Sultan’ı benimsemiş, onu düzene-egemene yönelik kendi memnuniyetsizlik kanalında besleyip büyütüştür. Eğer bir benimseme, kucaklaşma, kaynaşma olmasaydı halk, söyleyemeyeceği şeyleri ona söyletmezdi, söyletmezdi”¹²⁷

Mehmet Bayrak: “Pîr Sultan’ın ‘şiiri ve eylemiyle halka mal olmuş, bütünleşmiştir. Pîr Sultan halk şiirinin en yetkin temsilcilerinden biridir ve bir şiir geleneğine öncülük etmiştir... diyebiliriz ki 16., 17., 18. ve hatta 19. yüzyıllarda Pîr Sultan’ın şiiri egemen olmuştur.”¹²⁸

Ali Yıldırım: “Halk şairinin üretilme, yaratılma, çoğalma yöntemi gösterir ki, Pîr Sultan gün be gün çoğalan bir gelenektir.”¹²⁹

---

¹²³ Memet Fuat (Bengü): Pîr Sultan Abdal, DE Yayınları, İstanbul, 1977.

¹²⁴ İbrahim Aslanoğlu: Pîr Sultan Abdallar, Erman Yayınevi, İstanbul, 1984.

¹²⁵ Cevdet Kudret, Pîr Sultan Abdal, (1.baskı) Yeditepe Yayınları, 1965, (2. baskı) İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1985.

¹²⁶ Selami Münir Yurdatap: Pîr Sultan Abdal, Sağlam Kitabevi, İstanbul 1976.

¹²⁷ Esat Korkmaz, Pîr Sultan Abdal, Alev Yayınları, İstanbul 2005.

¹²⁸ Mehmet Bayrak: Pîr Sultan Abdal, Yorum Yayınları, Ankara 1986

¹²⁹ İrene Melikoff- İlhan Başgöz- Nejat Birdoğan, Fuat Bozkurt- Esat Korkmaz- Ali Yıldırım- Anadolu Alevîliği ve Pîr Sultan, Fransa Alevî Birlikleri Federasyonu Yayını, Strasbourg/ Fransa 1998

Asım Bezirci: “Pîr Sultan Abdal, sanatı gibi yaşamını da inancıyla birleştirmeye çalışan, bu uğurda her türlü ezgiye göğüs geren, gözünü budaktan sakınmayan, en kötü durumlarda bile umudunu yitirmeyen, inancından caymayı düşünmeyen bir halk ozanıdır.”¹³⁰

Vecihi Timuroğlu: “Pîr Sultan Abdal Şiirlerindeki yiğit söyleyiş, coşku ve lirik duyarlılık yüzünden, yüzyıllardır okunan bir şairdir. 16. yüzyılda ünlene her şairde onun etkisini görüyoruz.”¹³¹

Ezra Erhat: “... Onun diliyle, onun şiiriyle kendimizi buluyor coşkuyla, kendimizi söyleyebiliyorduk bilinçle. Varlığımızın gizlerini o açıklıyor bize...”¹³²

Atilla Özkırmı: “Halk dili ve edebiyatıyla beslenen kusursuz söyleyişi, insan sevgisiyle dolu dünya görüşü ve lirizmiyle, inancı ne olursa olsun herkesin gönlünde, dilinde yaşayan bir halk ozanıdır.”¹³³

Selahattin Eyüboğlu: “Pîr Sultan ezilmiş insanların sultanıdır... Parmakla sayılamayan, kırmakla tükenmeyen, dışından bakmakla halleri bilinmeyen halkın kendisidir aslında; Başkaldırmalarını halk hayal etmiştir belki de...”¹³⁴

---

¹³⁰ Asım Bezirci: Pîr Sultan (yaşamı, kişiliği, sanatı, bütün şiirleri), Say Yayınları, 2. baskı, İstanbul 1992

¹³¹ Vecihi Timuroğlu İnançları Uğruna Öldürülenler, Yurt Kitap Yayın; Ankara 1991.

¹³² Sabahattin Eyüboğlu-İlhan Başgöz-Azra Erhat-Asım Bezirci: Pîr Sultan Abdal, CemYayınları, İstanbul 1977.

¹³³ Atilla Özkırmı: Toplumsal Bir Başkaldırının İdeolojisi, Alevilik-Bektaşılık. Cem Yayınevi, İstanbul 1990.

¹³⁴ Sabahattin Eyüboğlu-İlhan Başgöz-Azra Erhat-Asım Bezirci: Pîr Sultan Abdal, CemYayınları, İstanbul 1977.

PÎR SULTAN ŞİİRLERİ

SEKİZ HECELİ ŞİİRLERİ

Tarikate İkrar Verdim

Tarikate ikrar¹³⁵ verdim
Lânet Yezit'ten¹³⁶ el yudum
Muhammet Ali'yi gördüm
Firdevs-i âlâ¹³⁷ içinde

Allah bir Muhammet haktı
Rehberim kemendi taktı
Çekti Pîre teslim etti
Firdevs-i âlâ içinde

Pîrden nasihatı aldım
Ben belimi bağlı gördüm
Kendimi Mirac'da¹³⁸ buldum
Firdevs-i âlâ içinde

Ben kutlu postuma geçtim
Sekahüm¹³⁹ şerbetin içtim
Ol saat kıl-kalden¹⁴⁰ geçtim
Firdevs-i âlâ içinde

---

¹³⁵ Tarikata girerken, tarikat ilkelerine bağlı kalacağına söz verme.

¹³⁶ Muaviye'nin oğlu. Hz. Peygamber'in torunu İmam Hüseyin, Yezit'in hükümdarlığı zamanında onun emriyle beraberindekilerle birlikte şehit edilmiştir. Sinilerin Alevîlere "Kızılbaş" dediği gibi, Alevîler de, bu adı genelleştirerek, sunnilere tepkilerinin bir tür anlatımı olarak "Yezit" derler. Oysa, Yezit'i bu topraklarda yaşayan sunniler de sevmeyenler, lanet ederler. Hz. Hüseyin ve beraberindekilerin şehit edilmesini tasvip eden bir sunni yoktur. Bu nedenle, Türkiye'de hiçbir sunni çocuğuna da Muaviye ve Yezit adlarını koymazken, en çok konulan adların başında, Hasan, Hüseyin, Cafer yer almaktadır. Yeni camilerde yalnız Hz. Allah, Dört halife ve Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in adları bulunur. Sözü ettiğimiz gibi, Yezit hitabı, bir kızgınlığın, tepkinin anlatımıdır.

¹³⁷ Cennetin altın bahçesi

¹³⁸ Hz. Muhammed'in gökte Tanrı'nın huzuruna çıktığı gece.

¹³⁹ Bir ayette sözü edilen şerbet.

¹⁴⁰ Dedi kodu.

Didâr¹⁴¹ defterine geçtim
Münkir münafıkı seçtim¹⁴²
Mezhebde Cafere¹⁴³ düştüm
Firdevs-i âlâ içinde

Mehdî'ye vardır niyazım
İmamlara bağlı özüm
Şükür didâr gördü gözüm
Firdevs-i âlâ içinde

Pîr Sultan'ım dünya fâni
Bizdedir Hakk'ın nişanı
Hakk'a kurban verdim canı
Firdevs-i âlâ içinde

Önüme Bir Çığır Geldi

Önüme bir çığır geldi
Bir ucu var şar¹⁴⁴ içinde
Attarları dükkân açmış
Her ne dersin var içinde

Gir dükkanda pazar eyle
Hişmın yenip hazer¹⁴⁵ eyle
Aya güne nazar eyle
Ay balkıyor¹⁴⁶ nur içinde

Ay Ali'dir gün Muhammet
Okunur doksan bin âyet
Balıklar da suya hasret
Çarh¹⁴⁷ dönerler göl içinde

---

¹⁴¹ Görme, yüz.

¹⁴² İnkâr eden, özüne sözüne uymaz adamı seçtim

¹⁴³ Hz. Ali'nin torunlarından altıncı imam. Caferî mezhebinin kurucusu. Şiiliğin en yaygın mezhebi. Pîr Sultan, Caferî olduğunu açıklıyor.

¹⁴⁴ Şehir, belde.

¹⁴⁵ Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma. Korunma.

¹⁴⁶ Parlıyor.

Göl içinde çarha döner
Susuzluktan bağı yanar
Müminler secdeye iner
Seyir var seyir içinde

Kudretten verildi balı
Bahanesi oldu arı
Dinle imdi ah ü zârı
Arı inler bal içinde

Pîr Sultan'ım ey gaziler
Alnımızda ak yazılar
Önce talip Pîr arzular
Bülbül öter gül içinde¹⁴⁸

Evvel Bu Dergâhtan Nasip

Evvel bu dergâhtan nasip
Alan da var almaz da
Tarikate kadem¹⁴⁹ basıp
Gelir de var gelmez de

Sazını almış destine¹⁵⁰
Hizmet ederdi dostuna
Ahd ile ikrar üstüne
Durur da var durmaz da var

Olayım der isen Hızır
İrfan defterine yazıl
Hak her yerde hazır nazır
Görür de var görmez de

---

¹⁴⁷ Biçimini ve düzenini bozmadan, kanatlarından biri çevresinde dönerek yön değiştirmesi.

¹⁴⁸ "İçinde" redifinin önündeki kafiye bütünlüğünün bulunmaması "r" ve "g" uyaklı ayrı şiirlerden meydana geldiği ihtimalini güçlendirmektedir.

¹⁴⁹ Ayak.

¹⁵⁰ Eline.

İçin bizim dolumuzdan
Çıkman sakın yolumuzdan
Pîr Sultan'ım halımızdan
Bilir de var bilmez de

Mihman Olmuşum Gelmişim

Mihman¹⁵¹ olmuşum gelmişim
Hakk'a bağlamışım özüm
Ev sahibi iki gözüm
Gönder bizi safa ile

Gelin örselemen bizi
Hakk'a ısmarladık sizi
Ayağın tozuna yüzü
Sürdür bizi safa ile

Sürüye katılan koçlar
O da Hakk'ın emrin işler
Yiyip içtiğimiz kardaşlar
Gönder bizi safa ile

Hey dedeler hey babalar
Yerde gökte hû diyenler
Rıza lokmasın¹⁵² yiyenler
Gönder bizi safa ile

Gidiyoruz hoşça kalın
Gahi siz de bize gelin
Heybemize azık koyun
Gönder bizi safa ile

Pîr Sultan ere varalım
Hak dîvanına duralım
Yolcu çizmesin giyelim
Gönder bizi safa ile

---

¹⁵¹ Konuk, arkadaş.

¹⁵² Cem töreni sırasında pişirilen kurbandan yenen lokma.

Gel Güzel Yola Gidelim

Gel güzel yola gidelim
Adı güzel Ali ile
Açlar doyar, susuz kanar
Leblerinin balı ile

İçilmez dolu içilmez
Sevgili yârdan geçilmez
İkisi birden seçilmez
Has bahçenin gülü ile

Ali'm bana neler etti
Aldı elim dara çekti
Üstüme yürüyüş etti
Elindeki dolu ile

Ağaç kuru devran döner
Kuş yuvaya bir dem konar
Doldurmuş dolusun sunar
Ali'm kendi eli ile

Erenler lokması nurdur
Lokmaya elini sundur
Pîr Sultan'ım doğru yoldur
Ali'm kendi yolu ile

Turap Oldum Düştüm Toza

Turap¹⁵³ olup düştüm toza
İcinme gönül incinme¹⁵⁴
Tahammül eyle her söze
İcinme gönül incinme

---

¹⁵³ Toprak.

¹⁵⁴ Pîr Sultan'dan sonra yaşayan Karacaoğlan'ın "Gamlanma gönül gamlanma."
Ayaklı şiiri vardır.

Türaplık cümlelerin başı
Üstüne atarlar taşı
Daim çiğnenmektir işi
İncinme gönül incinme

Koy sana kötü desinler
Her ayıbına gülsünler
Hergün gıybetin kılınlar
İncinme gönül incinme

Muhammet Miraç'tan indi
Ali'm nur ile boyandı
Bühtan¹⁵⁵ Fatm'Ana'ya indi
İncinme gönül incinme

Pîr Sultan'ım geçer aylar
Geçinir yoksullar baylar
Herkes sıfatını söyler
İncinme gönül incinme

Gelin Canlar Bir Olalım

Gelin canlar bir olalım
Münkire kılıç çalalım
Hüseyn'in kanın alalım
Tevekkeltü taalallah¹⁵⁶

Özü öze bağlayalım
Sular gibi çağlayalım
Bir yürüyüş eyleyelim
Tevekkeltü taalallah

Açalım kızıl sancağı
Geçsin yezitlerin çağı

---

¹⁵⁵ İftira.

¹⁵⁶ Tanrıya dayandım-yaslandım.

Elimizde aşk bıçağı
Tevekkeltü taalallah

Mervan¹⁵⁷ soyunu vuralım
Hüseyin'in kanın soralım
Padişahın öldürelim
Tevekkeltü taalallah

Pîr Sultan'ım geldi cuşa
Münkirlerin aklı şaşsa
Takdir olan gelir başa
Tevekkeltü taalallah

Koca Başlı Koca Kadı

Koca başlı koca kadı
Sende hiç din iman var mı
Haramı helali yedi
Sende hiç din iman var mı

Fetva¹⁵⁸ verir yalan yulan
Domuz gibi dağı dolan
Sirtına vururum palan
Senin gibi hayvan var mı

İman eder amel¹⁵⁹ etmez
Hakk'ın buyruğuna gitmez
Kadılar yaş yere yatmaz
Hiç böyle bir şeytan var mı

Pîr Sultan'ım zatlarımız
Gerçektir şöhretlerimiz

---

¹⁵⁷ Muaviye, Yezid, 2. Muaviye sırasıyla giden Emevi halifelerinin dördüncüsü, sahabe amr bin as'ın oğlu. "Mervan" ismi halifeyken yaptığı katliamlardan olsa gerek Alevîler arasında aynı "Yezit" gibi hakaret sözcüğü olarak kullanılır.

¹⁵⁸ İslâm hukuku ile ilgili bir sorunun dinî hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, şeyhülislâm veya müftü tarafından verilebilen belge.

¹⁵⁹ Canlıların bir amaç için yaptıkları iş, hareket, eylem.

Haram yemez itlerimiz
Bu sözümde yalan var mı

Karşı Karşı Karlı Dağlar

Karşı karşı karlı dağlar
İndi Şah'a secd'eyledi
Mülk iyes¹⁶⁰i ulu beyler
İndi Şah'a secd'eyledi

Benim istediğim kendi
Gerçekler ikrara kandı
Muhammet Mirac'a indi
İndi Şah'a secd'eyledi

Benim istediğim asıl
Canım kurban Şah'a beşir ¹⁶¹
Şehcivan'da Hasan Mansur
İndi Şah'a secd'eyledi

Yer yüzünde biten otlar
Cana kıyar koçyiğitler
Elâ gözlü arap atlar
İndi Şah'a secd'eyledi

Pîr Sultan'ım oldu tamam
İşte geldi sahip-zaman¹⁶²
Dahi indi on'ki imam .
İndi Şah'a secd'eyledi

---

¹⁶⁰ Mülk sahibi.

¹⁶¹ Müjdeli haber veren. Müjde getiren. Güler yüzlü. Hub. Cemil. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in bir vasfı.

¹⁶² Zamânın sahibi. Zamânında Tanrı katında en saygın insan (Sâhib-üz Zaman).

Evvel Baştan Bu Dünyaya

Evvel baştan bu dünyaya
Tanrı'nın Aslanı geldi
Yüz döndürmez yüz bin erden
Kuşağına dolu geldi

Ali'dir gaziler başı
Hızır Nebi'dir yoldaşı
Ali manendi¹⁶³ bir kişi
Sultan Seyyit Veli geldi

Yusuf'u kuyuy'attılar¹⁶⁴
Hem aldılar hem sattılar
Kurtlara bühtan¹⁶⁵ ettiler
Mısır'ın sultanı geldi

Halil Kâbeyi yapınca
İslâm dinine tapınca
Gökten Muhammet kopunca
Nur âleme dolu geldi

Aşk elinden oldum hasta
Var derdine derman iste
Dahi küçücek nevrete¹⁶⁶
İsmail kurbanı geldi

Pîr Sultan'ım nesne bilmez
Ab-ı Hayat¹⁶⁷ içip ölmez
Kâfir müslümanı yenmez
Ezelden basılı geldi

---

¹⁶³ Eşi. Benzeri.

¹⁶⁴ Kuyuya attılar.

¹⁶⁵ İftira. Birisine yalandan bir şey isnad etme. Birisini suçlu gösterme.

¹⁶⁶ Yeni açmış gül dalı.

¹⁶⁷ Hayat suyu, ölümsüzlük suyu.

Arzuladım Size Geldim

Arzuladım size geldim
Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Eşiğine yüzüm sürdüm
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Pîr elinden dolu içtim
Doğdum elinize düştüm
Ak Cennet'i gördüm geçtim
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Güvercin donunda duran
Cümle eksikler yitüren
Beş taşı şahid getüren
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Âşıkların sema' döner
Kırk budakta şem'a¹⁶⁸ yanar
Dolusun içenler kanar
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Bahçende gördüm gülünü
Erenler sürsün demini
İmam Rıza'nın torunu
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Balım Sultan er köçeği
Keser kılıcı bıçağı
Erenlerin bal çiçeği
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Pîr Sultan'ım gerçek Veli
Erenlerden çekmez eli
On İki İmam'ın yolu
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

---

¹⁶⁸ Işık, çıra, nur.

Güzel Aşık Cevrimizi

Güzel âşık cevrimizi¹⁶⁹
Çekemezsin demedim mi
Bu bir rıza lokmasıdır
Yutamazsın demedim mi

Yemeyenler kalır naçar
Gözlerinden kanlar saçar
Bu bir demdir gelir geçer
Duyamazsın demedim mi

Bu dervişlik bir dilektir
Bilene büyük devlettir
Yensiz yakasız gömlektir
Giyemezsin demedim mi

Bak şu âşıkın haline
Ne gelse söyler diline
Can ü başı Hak yoluna
Koyamazsın demedim mi

Âşıklar kara baht(ı) olur
Hakk'ın katında kutl'olur
Muhabbet baldan tatl'olur
Doyamazsın demedim mi

Çıkalım meydan yerine
Girelim Ali serine
Küfrümüz iman yerine
Sayamazsın demedim mi?

Pîr Sultan Abdal Şahımız
Hakk'a ulaşır rahımız
Onik'imam katarımız
Uyamazsın demedim mi

---

¹⁶⁹ Eziyetimizi.

Erenlere Eş Olayım

Erenlere eş olayım
Bu yola yoldaş olayım
İçeyim sarhoş olayım
Aymak¹⁷⁰ elinden gelir mi

Alna yazılmış yazıyı
Besili körpe kuzuyu
Hakk'ın yazdığı yazıyı
Bozmak elinden gelir mi

Dere tepe dümdüz olur
Gece geçip gündüz olur
Gökte kaç bin yıldız olur
Saymak elinden gelir mi

Pîr Sultan'ım der Hatayî
Dilimiz söyler hatayı
Pişmedik çiğ yumurtayı
Soymak elinden gelir mi

Yürü Bire Kahpe Felek

Yürü bire kahpe felek
Gafil gafil gelme bari
Biz de doğduk ölmek için
Yüzümüze gülme bari

Gafil gelirsin yanıma
Kıyarsın tatlı canıma
Toprak atarsın sineme
Sorucuyu salma bari

---

¹⁷⁰ Uyanmak, farkına varmak.

Bildim feleksin cihandan
Çıkmaz parmakların kandan
Kurtuluş yok imiş senden
Yiğitlikte gelme bari

Sen bir feleksin sözün yok
Yola gidersen izin yok
Kimi görmeğe gözün yok
Kimisini görme bari

Pîr Sultan'ım der hanedir
Bilirim kastın canedir
Her işlerin tersinedir
Bildiğinden kalma bari¹⁷¹

Hakikat Bir Gizli Sırdır

Hakikat bir gizli sırdır
Açabilirsen gel beri
Küfr içinde iman vardır
Seçebilirsen gel beri

Şüphe getirme gönlüne
Hak perde çeker önüne
Dondan bir gömlek eğnine
Biçebilirsen gel beri

Ata ana kavim kardaş
Olduk Hak ehline yoldaş
Can ile baştan ey kardaş
Geçebilirsen gel beri

Pîr Sultan'ım ere yettik
Vardık Pîr dâmenin tuttuk
Biz ağuyu bala kattık
İçebilirsen gel beri

---

¹⁷¹ Bu deyiş ilk kez, İbrahim Aslanoğlu tarafından yayımlanmıştır. (Pîr Sultan Abdallar, Erman Yayınevi, İst. 1984, s198.)

Açıldı Cennet Kapısı

Açıldı cennet kapısı
Lal-ü gevherdir yapısı
Kıldan incedir köprüsü
Geçebilirsen gel beri

Canımız melek canıdır
Tenimiz Süleyman tenidir
İçtiğimiz aslan sütüdür
İçebilirsen gel beri

Ben hocama kul olmuşum
Üstattan öğüt almışım
Ben kanadım bağlamışım
Çözebilirsen gel beri

Ben has bahçenin gülüyüm
Ayn-ı cemin bülbülüyüm
Kırk kapının kilidiyim
Açabilirsen gel beri

Pîr Sultan'ım Haydar¹⁷² heman,
Dağları bürüdü duman
İşte İncil, işte Kur'an
Seçebilirsen gel beri

Be Yârenler Be Kardaşlar

Be yârenler be kardaşlar
Gör neyledi zaman bizi
Gözüm yaşını akıttı
Sel eyledi zaman bizi

---

¹⁷² Çorum, Merzifon ve Rumeli'de yaşadığı sanılan Pîr Sultan'ım Haydar'ın, Pîr Sultan'ın deyişine naziresi.

Can nice ayrılır tenden
Ten nice ayrılır candan
Ayak ayak nerdübandan¹⁷³
İn eyledi zaman bizi

Gelin gidelim zecr¹⁷⁴ ile
Can kurban olsun asile
Bir halden bilmez cahile
Kul eyledi zaman bizi

Kimi baydır¹⁷⁵ kimi fakir
Yaradan Mevlâ'ya şükür
Ne akıl kodu ne fikir
Del-eyledi zaman bizi

Pîr Sultan'ım döne döne
Dolu içtim kana kana
Şu yerde kim yana yana
Dul eyledi zaman bizi

Uyur İdik Uyardılar

Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk, ses anladık
Sürüye saydılar bizi

Sürülüp kasaba gittik
Kınarada mekan tuttuk
Seri Hak'ka teslik ettik
Ölüye saydılar bizi

---

¹⁷³ Aşlı "nerd-ban" olan Farsça bileşik sözcük, önce bu şiirdeki gibi "nerdüban" biçimini almış, sonra "merdiven" oluncaya kadar değişimi sürdürmüştü.

¹⁷⁴ Zorba.

¹⁷⁵ Varlıklardır.

Halimizi hal eyledik
Yolumuzu yol eyledik
Her çiçekten bal eyledik
Arıya saydılar bizi

Hak dîvanına dizildik
Aşk defterine yazıldık
Bal olduk şerbet ezildik
Doluya saydılar bizi

Pîr Sultan Abdal'ım şunda
Çok keramet var insanda
O cihanda bu cihanda
Ali'ye saydılar bizi

Geldik Darına Duşlandık

Geldik darına duşlandık¹⁷⁶
İrehbere başışlandık
Bir aşıyla aşılandık
Durmaz Yezit¹⁷⁷ oklar bizi

Gönül bir ulu şehirdir
Rızasız lokma zehirdir
Tâlib yiyemez küfürdür
Hak iyesi¹⁷⁸ haklar bizi

Tarikattadır elimiz
Hakikattadır yurdumuz
Hak'la olunca virdimiz
Her kazadan saklar bizi

---

¹⁷⁶ Geldik darına duşlandık: Gelip mekanına ulaştık.

¹⁷⁷ (Hi: 26-64) Hz. Muaviye'nin oğlu ve Emeviye Devletinin ikinci halifesi. Zamanında yürekleri yaralayan Kerbelâ olayı meydana geldi. Onun için daha önceki dipnotlarda da belirttiğimiz gibi Alevîler, bazı zamanlarda alevî olmayanlara hakaret anlamında da söylemişlerdir.

¹⁷⁸ Sahibi.

Meydana meydan güzârım¹⁷⁹
Hak olan yere nazarım
Gaibde¹⁸⁰ sıra gezerim
Göremesin çoklar bizi

Pîr Sultan tâlip devirir
Mervan'ın¹⁸¹ külün savurur
Yedi kat barû¹⁸² çevirir
Ali anda saklar bizi

Kalbi Kara Kallaş Sofi

Kalbi kara kallaş sofi
Şu cihâna gelse gerek
Adı helâlzâde konmuş
Helâl haram yese gerek

Helâl haram yiyen kişi
Hakk'man yoktur bir işi
Oturmuş da salları başı
Zikrullâhım dese gerek

Görmez ama gönül katar
Çıkmaz yataklarda yatar
Ödünç alır ödünç satar
Kârı ziyan olsa gerek

Hem pîrinden gülbank¹⁸³ alır
Nasihata kulak urur
Nefis için mihman olur
Ben hacıyım dese gerek

---

¹⁷⁹ Geçişim, geçmem.

¹⁸⁰ Göz önünde bulunmayan, hazırda olmayan. Kaybolmuş olan. Görünmeyen âlemde.

¹⁸¹ Muaviye sırasıyla giden emevi halifelerinin dördüncüsü, "Mervan" ismi halifeyken yaptığı katliamlardan olsa gerek Alevîler arasında aynı "Yezit" gibi bir hakaret sözcüğü olarak kullanılır.

¹⁸² Kale duvarı, tabyanın gezinti yeri, hisar burnu, sur.

¹⁸³ Çoğunlukla Alevî toplumunca birlikte söylenen duâ, ilâhi, tekbir.

Pîr Sultan'ım vurmayanlar
Pîr cemâlin görmeyenler
Bir ikrara durmayanlar
İmansızca ölse gerek¹⁸⁴

Amanın Eyle Mürüvvet

Amanın eyle mürüvvet
Gördüğüne tapma gönül
Yüzüne bakmayanın sen
Tozuna da bakma gönül

Bir kardaşa meyil verip
Tuz ile ekmeğini yiyip
Azıcık noksanını görüp
Tez başına kakma gönül

Arap ata binip coşma
Karlı buzlu dağlar aşma
Her gördüğüne sır açma
Doluları dökme gönül

Pîr Sultan'ım gündür ava
Çektiğim emekler hava
Nasihatım olsun sana
Dost hatırın yıkma gönül

Yine Dosttan Haber Geldi

Yine dosttan haber geldi
Dalgalandı taştı gönül
Yar elinden kevser geldi
Derya gibi çoştı gönül

---

¹⁸⁴ Bu şiir ilk defa İbrahim Aslanoğlu tarafından yayımlanmıştır.

Kılavuzum Şah-ı Merdan
Çevresi doludur nurdan
Şunda bir hercayı dosttan
Neylersin, vazgeçti gönül

Sır Ali'deki sır idi
Seyr edeni sever idi
Ben kulu da kemter¹⁸⁵ idi
Pîr aşkına düştü gönül

Açıldı bahçenin gülü
Öter içinde bülbülü
Dost elinden dolu dolu
Sarhoş oldu içti gönül

Pîr Sultan'ım bir gün göçer
Er olan ikrarın güder
Ceset bunda seyran eder
Çün Hakk'a ulaştı gönül

Bir Nefescik Söylüyeyim

Bir nefescik¹⁸⁶ söylüyeyim
Dinlemezsen neyleyeyim
Aşk deryasın boylayayım
Ummana dalmaya geldim

Aşk harmanında savruldum
Hem elendim hem yoğruldum
Kazana girdim kavruldum
Meydana yenmeğe geldim

---

¹⁸⁵ Kötü, beter.

¹⁸⁶ Alevî ve Bektaşî şairlerin, ayinlerde, meclislerde ezgiyle okunan, koşma biçimindeki şiirleridir.

Ben Hakkın edna¹⁸⁷ kuluyum
Kem damarlardan beriyim¹⁸⁸
Ayn-i Cem'in¹⁸⁹ bülbülüyüm
Meydana ötmeye geldim

Ben Hak ile oldum aşna¹⁹⁰
Kalmadı gönlümde nesne
Pervaneyim ateşine
Oduna yanmağa geldim

Pîr Sultan'ım der gözümde
Var mıdır noksan sözümde
Eksiğim kendi özümde
Dârına¹⁹¹ durmağa geldim

Hak Bizi Yoktan Var Etti

Hak bizi yoktan var etti
Şükür yoktan vara geldim
Yedi kat arşa asılı
Kandildeki nura geldim

Eyyub ile ten erittim
Lal-ü mercan¹⁹² gevher tuttum
Vuslat ile taş arıttım
Ben bu yolu süre geldim

Yunus'la ummana daldım
Kırk gün balık içre kaldım

---

¹⁸⁷ Düşük, alçak.

¹⁸⁸ Kötü huylardan bu yanayım.

¹⁸⁹ Alevî-Bektaşîlerin Tarikata girme töreni.

¹⁹⁰ Aşına, tanış.

¹⁹¹ Alevî-Bektaşîlerde tören yapılan yerin tam ortasına "dâr" denir, tarikata girecek olanlar ya da bir kusur işleyip bağışlanmayı dileyenler tören sırasında burada dururlar, yani "dâra dururlar"

¹⁹² Kırmızı parlak çok değerli bir taş.

Davut'la demirci oldum
Örse çekiç ura geldim

Gurbet elinde çatıldım
Ana rahmine yatıldım
İbrahim'le oda atıldım
Gülistanda nara geldim

Sahabelere uğradım
Kudret lokmasın doğradım
Er bir dedim, Hak bir dedim
Bini saydım bire geldim

Bir muazzam büyük şora
N'istersen bulunur ara
Kapısı on iki pare
İstedğim şara geldim

İçi altın dışı gümüş
Suyu şekerle bal imiş
Böyle bezesten¹⁹³ düzülmüş
İstedğim yere geldim

Deniz çaldım asa ile
Göge ağdım İsa ile
Tur dağında Musa ile
Münacatta dura geldim

Pîr Sultan Abdal coşkuna
Gel otur gönül köşküne
On iki imam aşkına
Ben bu seri vere geldim

---

¹⁹³ Değerli eşyanın satıldığı kapalıçarşı.

Ey Benim Sarı Tamburam

Ey benim sarı tamburam
Sen ne için inilersin¹⁹⁴
Derdim büyük, içim oyuk
Ben anın'çin inilerim

Göğsüme tahta döşerler
Çaldıkça bağrım deşerler
Durmayıp beni okşarlar
Ben anın'çin inilerim

Koluma taktılar perde
Uğrattılar beni derde
Kim konur kim göçer yurda
Ben anın'çin inilerim

Koluma taktılar teli
Söylettiler bin bir dili
Oldum ayn-ı cem¹⁹⁵ bülbülü
Ben anın'çin inilerim

"Sarı tanbura"dır adım
Göklere ağar feryadım
Pîr Sultan'ımdır üstadım
Ben anın'çin inilerim¹⁹⁶

---

¹⁹⁴ Cahit Öztelli'nin kayıtlarında "inilerim" sözcüğü "ağlarım" şeklindedir. Son dördlükteki "Sarı tamburadır adım" dizesi ise "Bağlamadır benim adım" şeklinde yazılmıştır.

¹⁹⁵ Cem ayini, cem ibadeti: Cem, Alevilerin, Bektaşilerin cemaatle birlikte yaptığı, son derece ayrıntılı kurallara bağlanmış ibadet. Cem, yalnızca dinsel nitelikli bir toplantı değil, aynı zamanda hem ruhen yenilenme, yıkanma ve hem de toplumsal ve bireysel sorgulanma yeridir. Cem ibadetini diğer inançlardaki ibadetlerden farklı kılan en önemli unsur; Cem'de bulunanların aynı zamanda toplumda hesap vermekle yükümlü olmalarıdır. Cem'de bulunular bir birlerinden "razı olmak" zorundadırlar.

¹⁹⁶ Pîr Sultan'ın dışında Pîr Sultan geleneği içinde yetişen bir aşığın olması daha kuvvetli ihtimaldir. "Benim adım dertli dolap" diye başlayan Yunus ilâhisine nazire "benzek" olduğunu da söyleyebiliriz.

Sordum Sarı Çiğdeme

Sordum sarı çiğdeme¹⁹⁷
-Sen nerede kışlarsın
-Ne sorarsın hey derviş
Yer altında kışlarım

Sordum sarı çiğdeme
-Yer altında ne yersin
-Ne sorarsın hey derviş
Kudret lokması yerim

Sordum sarı çiğdeme
-Senin benzin ne sarı
-Ne sorarsın hey derviş
Hak korkusun çekerim

Sordum sarı çiğdeme
-Anan baban var mıdır

---

¹⁹⁷ Yunus Emre'nin İlâhisi "Sordum Sarı Çiçeğe" şeklindedir. Daha sonra her söyleyen kendince sorular cevaplar katarak, Yunus Emre'nin ilâhisi kaybolmuştur. Halk arasında söylenenlerden bazı dörtlükler şöyledir:

"Sordum sarı çiçeğe / Benzin neden sarıdır / Çiçek eydür ey derviş / Ahım dağlar eritir // Sordum sarı çiçeğe / Sizde ölüm var mıdır / Çiçek der Hey derviş / Ölümsüz yer var mıdır // Sordum sarı çiçeğe / Senin anan var mıdır / Çiçek der Hey derviş / Anasız yer var mıdır // Yine sordum çiçeğe / Kışın nerde olursuz / Çiçek eydür ey derviş / Kışın turab oluruz // Yine sordum çiçeğe / Tamuya girer misiz / Çiçek eydür ey derviş / Ol mümkün yeridir // Yine sordum çiçeğe / Uçmağa girer misiz / Çiçek eydür ey derviş / Uçmak adem şehridir // Yine sordum çiçeğe / Gül sizin neniz olur / Çiçek eydür ey derviş / Gül Muhammed teridir // Sordum sarı çiçeğe / Ademi bilir misiz / Çiçek eydür ey derviş / Adem binde biridir // Sordum sarı çiçeğe / Kırklar'ı bilir misiz / Çiçek eydür ey derviş / Kırklar Allah yaridir // Sordum sarı çiçeğe / Rengi nerden alırsız / Çiçek eydür ey derviş / Ay ile gün nurudur // Sordum sarı çiçeğe / Boynun neden eğridir / Çiçek eydür ey derviş / Kalbim Hakk'a doğrudur // Sordum sarı çiçeğe / Sen Kabe'yi gördün mü / Çiçek eydür ey derviş / Kabe Allah evidir // Sordum sarı çiçeğe / Bahçene girsem n'ola / Çiçek eydür ey derviş / Kokla beni geri dur // Sordum sarı çiçeğe / Sen Sırat'ı gördün mü / Çiçek eydür ey derviş // Cümlelerin ol yoludur // Yine sordum çiçeğe / Gözün niçin yaşlıdır / Çiçek eydür ey derviş / Bağırıcım başlıdır // Sordum sarı çiçeğe / Sen cennet bilir misin / Çiçek der Hey derviş / Cennet mümin yeridir // Sordum sarı çiçeğe / Sen Cehennem bilir misin / Çiçek der Hey derviş / Cehennem zalim yeridir // Sordum sarı çiçeğe / Sen Eyyubu bilir misin / Çiçek der Hey derviş / Eyyub Kırklar eridir // Yine sordum çiçeğe / Yunus'u bilir misin / Çiçek eydür ey derviş / Yunus Kırklar yaridir"

-Ne sorarsın hey derviş
Anam yer, babam yağmur

Baktım sarı çiğdeme
Asâcığı elinde
Hak kelâmı dilinde
Çiğdemde dervişlik var

Pîr Sultan'ım erlerle
Yüzü dolu nurlarla
Ak sakallı Pîrlerle
Çiğdemde dervişlik var¹⁹⁸

Pîr Sultan'ım Şu Dünyaya

Pir Sultan'ım şu dünyaya
Dolu geldim dolu benim
Bilmeyeneler bilsin beni
Ben Ali'yim Ali benim

Coşma deli gönlüm coşma
Coşup da kazandan taşma
Üçyüz altmış tane çeşme
Serçeşme'nin¹⁹⁹ gönlü benim

Çarşılarda dolanırım
Ben Hakk'ım Hak'tan gelirim

---

¹⁹⁸ Alevi-Bektaşî ozanları kimi zaman kendisini bübül yerine, gül yerine, doğadaki canlı cansız varlıkların, nesnelere yerine koymuş; onlarla konuşmuş, onlarla dertleşmiş, onlarla haşır neşir olmuştur:

¹⁹⁹ Çeşmenin başı demektir. Suyun geldiği kaynaktır. O kaynak sadece bir çeşmeye değil, birden fazla çeşmeye kaynaklık eder. Serçeşme "Yol"un beslendiği kaynakları anlatmak için kullanılan bir deyimdir.

Alevilik nerden beslenir? Yani Aleviliği Alevilik yapan kimlerdir? Tabi ki evliyalar, ermişler, gerçeklerdir. Dolayısıyla serçeşme bu ululardır. Tüm uluların, ermişlerin, aşık maşukların başı Asıl Serçeşme Ali'dir.

Ali sıfatlı tüm ermiş mürşitler; Bektaşî Sultan Serçeşmedir. Pir Sultan Abdal'a, Nesimi'ye de serçeşme diyebiliriz.

On iki imam hak bilirim
Dedikleri deli benim

Kılıcın kırk arşın uzar
Münkirin kökünü kazar
Çarşı pazarlarda gezer
Dedikleri deli benim

Pir Sultan kapında kuldur
Bunu bilmek müşkül haldir
Ali'nin ihsanı boldur
Şah'ı Merdan kulu benim

Be Hey Acayip Âdem

Be hey acayip âdem
Öldüğünü bilemezsin
Korlar bir karanlık dama
Kapı baca bulamazsın

Yağmur yağar yeller eser
Mezarı başına yıkar
Seksen bin canavar sıkır
Hiçbirine vuramazsın

Gel bu öğüdü al benden
Yarın fırsat gider elden
Hak saklasın cehennemden
Karanlıktır çıkamazsın

Yer pamuk olur atılır
Cümle deryalar katılır
Dilin damağın tutulur
Doğru cevap veremezsin

Pir Sultan'ım der ki deli
Elden koymaz doğru yolu

Ne yanarsın dünya malı
Birin alıp gidemezsin²⁰⁰

Men Aref Sırrını Kardeş

Men aref²⁰¹ sırrını kardaş
Bildim sanma bilemedin
Ölmeden öl şu dünyada
Öldüm sanma ölemedin

Göçmeden dar-ı fenadan²⁰²
Samanı ayır daneden
Kuş gibi iki kez anadan
Geldim sanma gelemedin

Boz bazınan kaz kazınan
Vaz vazınan vız vızınan
Beş vakti bir niyazınan
Kıldım sanma kılamadın

Gerek gücen gerek kaka
Gerek Dürr-i Meknun²⁰³ oku
Sen bu amel ile Hakk'ı
Buldum sanma bulamadın

Mürşit bir ince elektir
Ondan elenmek gerektir
Benlik bir dipsiz külektir
Doldum sanma dolamadın

---

²⁰⁰ Bu deyişi ilk defa İbrahim Aslanoğlu yayınlamıştır. (Bakınız: İbrahim Aslanoğlu, Pir Bultanlar, Erman Yayınevi, İstanbul 1984, s.207.

²⁰¹ Kendini bilme, Hz Muhammed'in Kendini bilen, Rabbini bilir anlamındaki hadisi.

²⁰² Ölümlü dünyadan.

²⁰³ Yazıcıoğlu Ahmed Bican Efendi tarafından 15. yüzyılın ortalarına doğru yazılmış bir eserdir.

Pîr Sultan Abdal'ım Pîrdir
İkrarına duran erdir
Cümle sırra aklın erdir
Erdim sanma eremedin

Sevda Çekmek Şanlarıdır

Sevda çekmek şanlarıdır
Gizlice erkânlarıdır²⁰⁴
Hak yoluna canlarıdır
Kurbanı Bektaşîlerin

Onlar Horasan'ı gezer
Demkeş²⁰⁵ olur bade süzer
Seyyah olup daim gezer
Sultanı Bektaşîler'in

Sırlarına güç erilir
Remizleri²⁰⁶ geç bilinir
Üstad olan pîr seçilir
Hakanı Bektaşîlerin

Ârifler arifi gelir
Ârife tarif vız gelir
Uzak yakın hep bir gelir
Hasanı Bektaşîlerin

Pîr Sultan'ım bu ne demek
Yerde insan gökte melek
Hiç cahile çekme emek
Devranı Bektaşîlerin

---

²⁰⁴ Esasları. Temelleri. İleri gelen kimseleri.

²⁰⁵ İçki içen.

²⁰⁶ Akıllı ve bilgiçlikleri.

Yürü Bire Yalan Dünya

Yürü bire yalan dünya
Yalan dünya değil misin
Hasan ile Hüseyin'i
Alan dünya değil misin

Ali bindi Düldül ata
Can dayanmaz bu firkata
Bozkurt ile kıyamete
Kalan dünya değil misin

Tanrı'nın Arslan'ın alan
Düldül'ü dağlara salan
Yedi kere ıssız kalan
Kalan dünya değil misin

Bak şu kışa, bak şu güze
Ciğer kebab oldu köze
Muhammed'i bir top beze
Saran dünya değil misin

Pîr Sultan'ım ne yatarsın
Kurmuş çarkını dönersin
Ne konarsın ne göçersin
Kalan dünya değil misin

Şimdi Bizim Aramıza

Şimdi bizim aramıza
Yola boyun veren gelsin
Şeriatı tarikatı
Hakikatı bilen gelsin

Kişi halden anlayınca
Hakikatı dinleyince

Üstüne yol uğrayınca
Ayrılmayıp duran gelsin

Tâlib olunca bir tâlib
İşini Mevlâ'ya salıp
İzzet ile selâm verip
Gönüllere giren gelsin

Koyup dünya dâvâsını
Hakk'a verip sevdasını
Doğrulayup öz nefsinin
Şeytanı öldüren gelsin

Pîr Sultan'ım çelebiye
Eyvallahım var veliye
Muhiddin'e²⁰⁷ hal diliyle
Yolum sırrın soran gelsin

Bülbül Olsam Varsam Gelsem

- Bülbül olsam varsam gelsem
Hakk`ın dîvanına dursam
Ben bir yanal²⁰⁸ alma olsam
Dalında bitsem ne dersin?

- Sen bir yanal alma olsan
Dalımda bitmeye gelsen
Ben bir gümüş çövgen²⁰⁹ olsam
Çeksem indirsem ne dersin?

- Sen bir gümüş çövgen olsan
Çekip indirmeye gelsen
Ben bir avuç darı olsam
Yere saçılısam ne dersin?

---

²⁰⁷ İslam düşünürleri ve alimleri arasında ayrıcalıklı bir yeri olan Muhiddin Arabi, geçmiş ve gelecek hakkında verdiği bilgilerle de kendisinden söz ettirmiştir.

²⁰⁸ Bir yanı yeşil, bir yanı kırmızı.

²⁰⁹ Ucu çengelli değnek.

- Sen bir avuç darı olsan
Yere saçılmaya gelsen
Ben bir güzel keklik olsam
Bir bir toplansam ne dersin?

- Sen bir güzel keklik olsan
Bir bir toplamaya gelsen
Ben bir yavru şahân olsam
Kapsam kaldırsam ne dersin?

- Sen bir sulusepken olsan
Kanadım kırmaya gelsen
Ben bir deli poyraz olsam
Tepsem dağıtsam ne dersin?

- Sen bir deli poyraz olsan
Yoluma yatmaya gelsen
Ben bir Azrail olsam
Canın alsam ne dersin?

- Sen bir Azrail olsan
Canımı almaya gelsen
Ben bir cennetlik kul olsam
Cennete girsem ne dersin?

- Sen bir cennetlik kul olsan
Cennete girmeye gelsen
Pîr Sultan Üstadın bulsan
Bilece²¹⁰ girsek ne dersin?

---

²¹⁰ Bylece veya birlikte anlamında kullanılmış.

Bir Aşkın Deryasın Boyla

Bir aşkın deryasın boyla
Kıyısı öte mi dersin
Bir gerçeğe hizmet eyle
Emeğin yite mi dersin

Nadanı kondurma başa
Düşürür seni tuzağa
Şekerler yedersen sen zağa
Tuti olup öte mi dersin

Ârifler yola giderler
İrfanda sohbet ederler
Nişansız yari n'ederler
Can gönül kata mı dersin

Bellidir kalbi boş olan
Nişan verendir hoş olan
Hercaiye yoldaş olan
Menzile yete mi dersin

Pîr Sultan Abdal coşmayan
Aşk küresinde pişmeyen
İlkin Hakk'a ulaşmayan
Sonradan yete mi dersin

Alemlerin Serverisin

Alemlerin serverisin
Ah Hüseyin, vah Hüseyin
Şehitlerin serdarısın
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Hasan, Hüseyin'in yari
Muhammed'in gözü nuru
Hem Ali'nin yadigârı
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Zuhur oldun İmam Zeynel²¹¹
Muhammet Bakır'dan evvel
Didene yanayım gönül
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

İmam Cafer'dir yarımız
Musa-i Kâzım şahımız
Budur şems ile mahımız
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Ali Musa ilim hüner
Muhammet Takî el sunar
Hüseyin'im deyip yanar
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Ali Takî, Hasan Asker
Muhammet Mehdî ser-defter
İmam-ı Seyyid-i ekber
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Pîr Sultan haber ver dosttan
Bülbül ötüyor kafesten
Hem gül ağlar, hem gülistan
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

---

²¹¹ Hazreti Ali'yle sonradan onun soyundan gelen On Bir İmam, On İki İmam adını alır. Alevî edebiyatında bu On İki İmamdan söz eden bir tür doğmuştur. Bu konuda nefeslere "Düvaz İmam, Düvazde İmam" da denir. On İki İmam şunlardır: İmam Ali (İbn-i Ebu-Talip), İmam Hasan (İbn-i İmam Ali), İmam Hüseyin (İbn-i İmam Ali), İmam Zeynel Abidin (İbn-i İmam Hüseyin), İmam Muhammed Bakir (İbn-i İmam Zeynel Abidin), İmam Cafer-i Sadık (İbn-i Muhammed Bakir), İmam Musa-i Kazım (İbn-i Cafer-i Sadık), İmam Ali'yyür Riza (İbn-i Musa-i Kazım), İmam Muhammed Taki (İbn-i Ali'yyür Riza), İmam Ali'yyün Naki (İbn-i Muhammed Taki), İmam Hasan-ül Askeri (İbn-i Ali'yyün Naki), İmam Muhammed Mehdi (İbn-i Hasan-ül Askeri).

Hak'tan inayet Olursa

Hak'tan inayet olursa
Şah Urum'a gele birgün
Gazada bu Zülfikar'ı
Kâfirlere çala bir gün

Hep devşire gele iller
Şah'a köle ola kullar
Rum'da ağlayan sefiller
Şad ola da güle bir gün

Çeke sancağı götüre
Şah İstanbul'da otura
Firenk'ten yesir getire
Horasan'a sala bir gün

Gülü Şah'ın doğdu deyü
Bol ırahmet yağdı deyü
Kutlu günler doğdu deyü
Şu alem şad ola birgün

Mehdî Dede'm gelse gerek
Ali dîvan kursa gerek
Haksızları kırsa gerek
İntikamın ala bir gün.

Pîr Sultan'ın işi ahtır
İntizarım güzel Şah'tır
Mülk iyesi padişah'tır
Mülke sahip ola bir gün

Gelin Yiyelim İçelim

Gelin yiyelim içelim
Bu güzellik geçer bir gün
Alem yaran yaran olmuş
Ali'm sırrın açar bir gün

Yeyip yediren bir âdem
Eksik etmez Bâri Hüdâ'm
Gök ekine misal adem
Anı eken biçer bir gün

Yeyip yedirmesi hoştur
Dayan, kahpe yürek taşır
Can dedikleri bir kuştur
Kuş kafesten uçar bir gün

Ağaçlarda yeşil yaprak
Bastığımız kara toprak
Yer altında kefen yırtmak
Boynumuzdan aşar bir gün

Pîr Sultan'ım düşümüzde
Uzak değil karşımızda
Baykuş mezar taşımızda
Dertli dertli öter bir gün

Felekler Zuhur Oldu

Felekler zuhur olalı
Arttı derdim fizahım²¹² var
Günahım çoktur gamım yok
Mehdî gibi bir mahım var

---

²¹² Yüksek sesle söyleşerek ağlaşmak.

Gayettir Ali'nin demi
İmam Hasan gevher kanı
Şah İmam Hüseyin gibi
Muallakta²¹³ dergâhım var

İmam Zeynel leyl ü nehar
İmam Bakır kırdı küffar
Mehr içinde İmam Cafer
Şemsi gibi bir mahım var

Musa-yı Kâzım'a düştük
Ali Rıza'ya eriştik
Muhammet Takî'den içtik
Türlü türlü kadehim var

Pîr Sultan'ım Nakî candır
Askeri dindir imandır
Mehdî sahib-i zamandır
Mürvetli padişahım var

Gezdim Seyrettim Dünyayı

Gezdim seyrettim dünyayı
Şu dünyada melâmet²¹⁴ var
Silindi gönlümün pası
Yüreğimde zılâlet²¹⁵ var

Ne yolcular izin izler
Ne meşayih²¹⁶ sırrın gizler
Ne kadı şer'isin gözler
Ne beylerde adalet var

---

²¹³ Hz. Muhammed, Kudüs'te namaz kıldıktan sonra ayağını bir taşa başmış, taş havaya yükselmiş. Hz. Muhammed "dur ya mübarek" deyince boşlukta kalmış. Buna tasavvufta "muallak taşı" denilmiştir.

²¹⁴ Melamet derecesine yükselen insan, her türlü merasim külfetinden sıyrılır. Şeriat emirlerinin ve toplumsal kuralların üstüne yükselir.

²¹⁵ Gölgeler.

²¹⁶ Genelde bir bölgede belirli bir İslâm hukukçusunun çevresinde toplanan veya hukukî tercihleri benzer olan fakihler grubu.

Ne kız hicap saklar
Ne gelinler usül bekler
Ne kocalar özün yoklar
Ne yiğitte mârifet var

Şeriat göğe çekildi
Yüz suyu yere döküldü
Alem zulm ile yakıldı
Kıyametten işaret var

Pîr Sultan'ım eyder erlik
İşin bilmektir serverlik
Allah'a yakışır benlik
İnsanda da keramet var

Hak Muhammet Ali Haydar

Hak Muhammet Ali Haydar
Kılavuzdur çekip gider
Vilâyet madeni cebbar
Dost zülfüne takıp gider

Şu âleme ün eylemiş
Kaşların keman eylemiş
Güzelliğın şan eylemiş
Nicelerin yakıp gider

Bülbül oldum dost bağında
Öterim yolun sağında
Bir tıfil hubluk çağında
Serhoş serhoş bakıp gider

Âlem hüsnüne bakışır
Gerdanda benler tokuşur
Ancak yeşil don yakışır
Ebrûların döküp gider

Sineme vurdular kanca
Mâhi-taban gülü gonca
Uzun boylu beli ince
Kaşlarını yıkıp gider

Pir Sultan'ım söyler dilden
Her ne dersen gelir elden
Al rengini almış gülden
Burcu burcu kokup gider

Çekilip Kırklara Vardık

Çekilip kırklara²¹⁷ vardık

---

²¹⁷ Yaygın olan inanişâ göre, Hz. Muhammed, birgün ashâb-ı suffa'nın kapısına varmış. onları ziyaret etmek için kapıyı çalmış. İçerden "kimsin" demişler, "Peygamberim" diye buyurmuş. İçerden, "Var, peygamberliğini ümmetine yap; bizim, peygambere ihtiyâcımız yok" denmiş. Hz. Muhammed dönüp giderken, Tanrı tekrar kapıya gitmesini emretmiş. Gidip kapıyı çalmış. "Kimsin" denince "Rasûlüm" diye yanıtlamış. Bu kez "Buraya rasûl sığmaz" denmiş. Kapı açılmamış. Hz. Peygamber, dönüp giderken Tanrı, tekrar dönmesini buyurmuş. Bu defa "Kimsin" sorusuna, "Seyyidül – kavm, hâdimül – fukarâyım", yani, toplumun ulusu, yoksulların hizmetçisiyim, demiş. Bunun üzerine kapıyı açmışlar. Hz. Muhammed içeriye girince bakmış ki otuz dokuz kişi var. "Siz kimsiniz" diye sormuş. "Kırklarız; hepimizin gönlü birdir, birimiz neyse hepiniz odur" demişler. Hz. Peygamber bu sözü kanıtlamak gerek buyurmuş. Hz. Ali de içlerindeymiş; fakat Hz. Peygamber tanıyamamış. Kırklar, birimizden kan akarsa, kırkımızdan da akar demişler ve Hz. Ali, kolundaki damarı, neşterle yarmış. Ondan kan akmaya başlayınca, otuz sekizinin kolundan da kan akmaya başlamış. Aynı zamanda tavandan da kan damlamaya koyulmuş. Hz. Peygamber, bunu sorunca, "Birimiz, dışarıda; bize yiyecek toplamaya çıktı; bu kan, onun kolundan damlıyor demişler. Hazreti Ali'nin kolunu bağlamışlar; öbürlerinden akan kan da durmuş. Derken Selmân gelmiş, bir tâne üzüm getirmiş. Bu bir tânecik üzümü kırklara paylaştırmasını dileyerek Hz. Muhammed'in önüne koymuş. O da, nasıl pay edeceğini düşünürken Cebrâil, cennetten tabak getirmiş ve ezmesini söylemiş. Muhammed üzümü ezmiş, suyla karıştırmış. kırkların hepsi birer yudum içmiş; Hz. Muhammed de içmiş. Hepsi mest olup semâ'a kalkmış. Hz. Peygamber, semâ ederken başında sarı çözümlü yere düşmüş. Kırklar, bu sarı kırk parçaya bölüp bellerine bağlamışlar, tennûre, yâni libâsı edinmişler.

Kırkların bir de bilimsel anlatımı var: "Kırklar Cemi", insanın ilk kez belirmesi, ilk insanın ana rahminde toparlanması, cem olmasıdır. Bu da başka bir alemde, "Kubbe-i Rahman'da yani ana rahminde gerçekleşmektedir. Cem kavramı anne rahminde oluşan insanın ilk toparlanmasını, cem olmasını anlatmaktadır. Kırklar cemi ve semah insanın ana rahminde mayalandığı ilk 40 gün ile ilgilidir. 40 günden sonra da 41 yoktur. Yani Kırklar bir'e dönüşmektedir. Zaten Kırklar Söylencesi'nin bütün anlatımları da buna dönüktür. Kırklar cinsiyetsizdir, cinsiyet henüz oluşmamıştır. Bu yüzden Sırrı Hakikat Kapısı'ndan geçip Kırklar Cemi'ne girenlerin cinsiyetinin olmadığı kabul edilir. Sözle

Niye geldin can dediler
Baş kesip niyaz eyledik
Geç otur meydan dediler

Kırklar meydanı ganidir
Görenin kalbin eridir
Külî şeklerden²¹⁸ beridir
Nerelisin can dediler

Kırklar ile yedik içtik
Kaynayıp sohbette coştuk
Yetmiş yıl kürede piştik
Dahi çığsin can dediler

Rehberine ver özünü
Erenler göre gönlünü
Müşahibin²¹⁹ hak bileni
Edelim ihsan dediler

Pîr SULTAN'ım kanım katlim
Gönlünü gönlüme kattım
Doksan yıl da ölü yattım
Gine sağsin can dediler

Bu Yolun İlerisi Hakk'tır

Bu yolun ilersi Hakk'tır
Mürüvvet kerem erenler
Bu yoldan özge yol yoktur
Mürüvvet kerem erenler

---

söylenemeyen bilimsel gerçeğin dans ile anlatılmasıdır. İlk 40 günün anlatılmasıdır. Alevî inancı bu bilimsel düşüncenin sır edilmesidir.

²¹⁸ Şüphelerden.

²¹⁹ Beraber sohbet eden. Arkadaş. Arkadaşlık eden. Birlikte bulunan. Alevilikte yol arkadaşı.

Yolda nefis öldürmezler
Mürüt düşse kaldırmazlar
Mürvet dese düşürmezler
Mürüvvet kerem erenler

Kur'an oldu delilimiz
Sırr-ı hakikat yolumuz
İmam Cafer'dir ulumuz
Mürüvvet kerem erenler

Pîr Sultan'ım hâle geldik
Hal içinde yola geldik
Mansûr gibi dara geldik
Mürüvvet kerem erenler

Serseri Girme Meydana

Serseri girme meydana
Âşıktan ahval isterler
Kallaşlık ile urma dem
Tasdik ehli kal isterler

Uyan bu gaflet habından²²⁰
İsbat isterler batından²²¹
Her âşika sohbetinden
İkrar ile yol isterler

Erenler oynar utulmaz
Bu yola hile katılmaz
Burda harmühre²²² satılmaz
Ya gevher ya lâ'l isterler

Kılı kırk pare ederler
Birin yol tutup giderler

---

²²⁰ Gaflet uykusundan.

²²¹ İç yüz, tarikat bilgileri.

²²² Katır boncuğu.

Dile n'itibar ederler
Hâl içinde hâl isterler

Pîr Sultan Abdal n'eylersin
Muşkil halledip söylersin
Arısın çiçek yaylarsın
Yarın senden bal isterler

Ol Benim Sarı Tanburam

Ol benim sarı tanburam
Senin aslın ağaçtandır²²³
Ağaç dersem gönüllenne
Kırmızı gül ağaçtandır

Ali Fatma'nın yari
Ali çekti Zülfikar'ı
Düldül atının eğeri
O da yine ağaçtandır

---

²²³ Dede Korkut Hikayelerinde da ağaç kültü göze çarpar. Salur Kazan'ın oğlu Uruz ağaca şöyle sesleniyor: "Ağaç ağaç dersem sana, arlanma ağaç! / Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç! / Musa Kelimin asası ağaç; / Büyük büyük suların köprüsü ağaç; / Kara kara denizlerin gemisi ağaç; / Şah-ı merdan Ali'nin Düldülünün eyeri ağaç; / Zülfekârın kını ile kabzası ağaç; / Er olsun, avrat olsun, korkusu ağaç; / Başını alıp bakacak olsam, başsız ağaç; / Dibini alıp bakacak olsam, dipsiz ağaç; / Beni sana asarlar, taşıma ağaç! / Eğer taşıyacak olursan, gençliğim seni tutsun ağaç! / Bizim ilde olmalıydın, ağaç! / Kara hintli kullarıma buyuraydım, / Seni bölük bölük doğraya idiler, ağaç!" Ağaca karşı söylenen bu sözlerde Musa Kelim, Şah-ı Merdan Ali gibi sözler çıkarıldığında Altaylı Şamanların kutsal ağaçlar için söyledikleri ilahiler karşımıza çıkacaktır. Geyikli Baba ile Orhan Gazi söylencesinde " Devletli kaba ağaç" diye bir kavak ağacı anılıyor. Dede Korkut öykülerinde "devletli kaba ağacın kesilmesin" sözleri dua yerinde kullanılmaktadır. (Abdülkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm: Materyaller ve Araştırma, "Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.19-30) Cemlerini alaca deynekle yöneten Alevi Türkmen oymaklarındaki dedelerin bu ağaçları kutsal saymaları, alaca deynek, tarik, erkan deyneği adındaki bu deynekleri altında kesinlikle yalan söylemiş hep eskinin kalıntılarıdır. Ağaç Anadolu Alevilerinin yurtlarını bulmalarında onlara kılavuzluk etmektedir. Hoca Ahmet Yesevi Asasının Anadolu'ya atarak Hacı Bektaş Veli'yi buralara göndermiş, çam şıhı seyyidleri Yanık Köşegi ile Divriğ'e yerleşmişlerdir. (Nejat Birdoğan- Anadolu Aleviliğinde Çevre Sevgisi Hacıbektaş Veli Dergisi 6 / s. 59-76)

Ali gitti Hakk'a yetti
Zülfikar'ı derya yuttu
Sa'd-i Vakkas bir ok attı
O da yine ağaçtandır

Nurdandır Kabe eşiği
Cihanı tuttu ışığı
Hasan Hüseyin'in beşiği
O da yine ağaçtandır

Yeter Pîr Sultan'ım yeter
Dertlilere derman katar
Türlü türlü meyve biter
O da yine ağaçtandır

Gönül Gel Karardan Aşma

Gönül gel karardan aşma
Sözüm sona meveddettir
Gafillen bocadan düşme
Evvel kapı şeriattır

Şeriattan edep öğren
Al bu pendi²²⁴ belin bağlan
İlimle üstad olur oğlan
Kimi farz kimi sünnettir

Eğer bu sırra erersen
Dolan kapıdan girersen
Tarikat tarzın sorarsan
Yedi farz üçü sünnettir

Gelin girelim bu bâbı
Açılsın aşkın kitabı
Eğer anlarsan hesabı
Andan sonra tarikattır

---

²²⁴ Ata sözü.

Tarikat bir oddur yakar
Kimi ham kimi has çıkar
Her âşık bir çakmak çakar
Çırağın yakan üstatdır

Tarikatta kâmil olan
İlmi ile âmil olan
Bu yolda mükemmel olan
Evvel mertebe hizmettir

Hizmet erenler yoludur
Cümle ilmin evvelidir
Ahdimiz kalû belî'dir²²⁵
Bundan dönen kişi mattır

Kend'özümüze gelelim
Tarikat nedir bilelim
Yoklukta sefil olalım
İbtida yüz iradettir

İbtida talip olunca
Düşmana galip olunca
Dört can bir kalıp olunca
Menzili bî-nihayettir

Hakikat genc-i nihandır
Mârifet gevher-ı kandır
Yedi yüz yetmiş mizandır
Ötesi ilm-i hikmettir

Mürebbsi Ali gerek
Dört kapıda eli gerek
Müşahibin hali gerek
Zira Ali Muhammet'tir

---

²²⁵ Dünya yaratılmadan önce kıyamete kadar dünyaya gelecek olan insanların ruhları yaratılmış...ve Allah c.c ruhlara sormuş; -Elestü bi rabbikum (ben sizin Rabbiniz değil miyim?) Ruhlar cevap vermişler;
-Kalû bela yani ezelden ebede Rabbimizsin.

Pir Sultan der kalû beli
Dedik yâ Murtaza Ali
Kim kadeh içer kim dolu
Bu bize bir acep derttir

Hazreti Şah'ın Avazı

Hazret-i Şah'ın avâzı
Turna derler bir kuştadır
Asâsı Nil deryasında
Hırkası bir derviŐtedir

Nil deryası umman oldu
Sarardı gl benzim soldu
Bakışı arslanda kaldı
Darbı dahi bir koŐtadır

Ali'm bilmezdi benliği
Dilde tutmazdı kinliği
Zülfikar'ın²²⁶ keskinliği
Zerrecesi kılıŐtadır

zen güzel Ali'm zen
Var kendine bir yar kazan
Hayrını Őerrini yazan
Sağ yanında feriŐtedir

Nerde Pir Sultan'ım nerde
zmz asılı darda
Yemen'den öte bir yerde
Dahi Dldl savaŐtadır

---

²²⁶ Arapça iki parça demektir. islam inancına göre ağzı iki çatallı olan bu kılıç bedir savaşında Hz.Muhammed'e Tanrı tarafından gönderilmiŐ.hz muhammed de savaştan sonra amcasının oğlu ve damadı olan Hz.Ali ye vermiştir.

Gafil Olman Hey Erenler

Gafil olman hey erenler
Gelen Murtaza Ali'dir
Yezid'e bâtin kılıcın
Çalan Murtaza Ali'dir

Alçağa tutmuş yüzünü
Hakk'a bağlamış özünü
Kırklar ile bir üzümü
Yiyen Murtaza Ali'dir

Turnaya vermiş sesini
Âşıklar tutsun yasını
Hem önünce devesini
Yeden Murtaza Ali'dir

Ali'dir Allah'ın dostu
Hû dedi Zülfikar kesti
Selman'a²²⁷ sünbüllü desti
Veren Murtaza Ali'dir

Gülün bağlar deste deste
Bağlar da gönderir dosta
Mihmandan bir dolu iste
Sunan Murtaza Ali'dir

Derildi çıktı havaya
İndi dōşendi ovaya

---

²²⁷ Muhammed'in o da Ehli Beytimdendir dediği Selman-ı Farisi, hem İslam'a etmiş olduğu hizmetler, hem de Ali ile olan adeta 'yoldaşlığı' ve peygamberin onu da Ali'nin soyu gibi Ehli Beytten sayması, peygamberin ölümünden sonra Ali'nin safında yer alması gibi nedenlerle Alevilik ve Şii İslam inancında önemli bir yeri vardır. Aleviler, onu hem Yedilerden biri, hem de Kırklar Meclisi'nin pek azının kimliği bilinen erenlerinden biri sayarlar. Şiiler ve Alevilerce önde gelen Ali yandaşlarından (Erkân-ı Erbaa[Dört direk]) biri sayılır.

Öte yandan Sünni İslam anlayışında ise Salman-ı Farisi'nin İslam'a etmiş olduğu hizmetlerden ve onun sahabe oluşundan kaynaklı önemli yeri vardır.

Güvercin donda kayaya
Konan Murtaza Ali'dir

Gülün bağlar baka baka
Bağlar da gönderir Hakk'a
Ejderhayı iki şakka
Bölen Murtaza Ali'dir

Dost bağında kızıl alma
Gül rengi sararıp solma
Pir Sultan'ım gafil olma
Gelen Murtaza Ali'dir

Yine Yeşillendi Dağlar

Yine yeşillendi dağlar
Hikmetini bilen kimdir
Her nereye varsam ağlar
Felek senden gülen kimdir

Ateşim yanıp pişmeden
Ruh girip bu ten koşmadan
Ana rahmine düşmeden
Bu dünyaya gelen kimdir

Yiğit ister yaranlığa
Başkuş konar viranlığa
Onsekiz yıl karanlığa
Hızır ile duran kimdir

Pir Sultan'ım der varalım
Anda günahlar görelim
Azrail'den bir soralım
Kendi canın alan kimdir

Yürü Bre Hızır Paşa

Yürü bre Hızır Paşa
Senin de çarkın kırılır
Güvendiğin padişahın
O da bir gün devirilir

Nemrud gibi Anka n'oldu
Bir sinek havale oldu²²⁸
Dâvamız mahşere kaldı
Yarın bu senden sorulur

Şahı sevmek suç mu bana
Kem bildirdin beni Han'a
Can için yalvarmam sana
Şehinşah bana darılır

Hafid-i²²⁹ Peygamber'im has
Gel Yezid Hüseyin'imi kes
Mansur'um beni dâra as
Ben ölünce il durulur

---

²²⁸ Allah (c.c.) Nemrut'a bir kul olduğunu göstermek için en aciz mahluklardan sivrisinekleri göndereceğini kendisine bildirdi. Nemrut da harp etmek için ordusu ile karşı çıktıysa da bulut gibi gelen sivrisinekler asker ve hayvanların göz kulak ve burunlarına girerek hepsini püskürtüyorlardı. Nemrut güç bela kendisini odasına attı. Kapıyı, bacayı, bütün delikleri kapatarak bu afetten kurtulmaya çalıştı. Topal bir sivrisineğin, Allah'a Yarabbi ben gazaya yetişemedim topallığım mani oldu diyerek yalvarması üzerine, Allah ona seni Nemrut'un helakine memur ettim, git onu bul diye emretti. Bu topal sinek Nemrut'un odasına anahtar deliğinden girerek hemen saldırdı ve burun deliğinden girerek yavaş yavaş beynini kemirmeye başladı. O andan itibaren Nemrud'da müthiş bir baş ağrısı başladı. Beyninde dolaşan sinek onu müthiş huzursuz ediyordu. Son çare olarak başını tokmaklatırmaya başladı. "Vurun! vurun!" diyor, sineğin beynine verdiği ızdıraptan tokmağın acısını duymuyordu. Başına tokmağın her inişinde o, "daha hızlı vurun! daha hızlı!" diyordu. Başından kanlar akmağa başlamıştı, fakat o aldırış etmiyor, başını tokmaklatmaya devam ediyordu. Bir yandan da başını duvarlara vuruyordu. Hiç bir şey kâr etmemişti. Nemrut, başına yediği tokmaklarla kendinden geçmişti. Sivrisinek ise hâlâ beyninde dönüyordu. Çok geçmeden çırpma çırpına can verecekti. Ufacık bir sinek, uluhiyet dâvası güden Nemrut'un hayatına son vermeğe sebep olmuştu...

²²⁹ İslam'da bir kavram olan ve Kur'an'da geçen Allah'ın 99 adından biridir. "Allah'ın, emirlerini dinlemeyen, başkalarını beğenmeyen, büyüklenip hak ve hukuk tanımaz zorbaları rezil, perişan eden" anlamına gelen bir isimdir. Yukarıdan aşağıya indiren, alçaltan, dereceleri düşüren demektir.

Ben Musa'yım sen Firavun
İkrarsız Şeytan-ı İain
Üçüncü ölmem bu hain
Pîr Sultan ölür dirilir

Karga Konsa Gülistana

Karga konsa gülistana
Gülün kadrin ne bilir
Kendi kadrin bilmeyen
Elin kadrin ne bilir

Hal olunca örgüm işler
Yollara bezirgan işler
Karada yayılan kuşlar
Gölün kadrin ne bilir

Sofra kıyısın bükmeyen
Meydana ekmek dökmeyen
Hakk'ın korkusun çekmeyen
Kulun kadrin ne bilir

Koyun kuzudur meleyen
Yapışacak dal olmasa
Pîr Sultan Abdal olmasa
Şalın kadrin ne bilir

Seher Vakti Kalkan Kervan

Seher vakti kalkan kervan
İniler de zarilenir
Bir güzele düşen gönül
Çiçeklenir korulanır

Bahçenizde güller biter
Dalında bülbüller öter

Engel gelir bir kal²³⁰ katar
Olan işler gerilenir

Bülbül geldi kondu dala
Bülbülden hata yok güle
Engel bir taş atar göle
Yüzen ördek yaralanır

Pîr Sultan Abdal göçelim
Pîr elinden bâd'ıçelim
İnkâr olandan kaçalım
İnkâr birgün paralanır

Sabahtan Dergâha Vardım

Sabahtan dergâha vardım
Dedem uzanmış yatıyor
İzzet ile selâm verdim
Günbegün derdim artıyor

Dedem kalkmış yatağından
Gül ister hüsnün bağından
Münkir²³¹ münafık²³² şerrinden
Müminlerini koruyor

Mümin olan yola yarar
Münafık dergâhta n'arar
Kem söz sahibine zarar
Muhabbetten bal akıyor

Muhabbet nedir: Muhammet
Müminin arzusun Cennet
Yola giren cana minnet
Bir has gül olmuş kokuyor

---

²³⁰ Söz, lakırdı.

²³¹ İnkâr eden, kabul etmeyen, hakikatı tasdik etmeyen, dinsiz.

²³² İki yüzlü, araya nifak sokan. Fitnekâr. Ahdini bozan, yalan söyleyen, hıyanet eden.

Pîr Sultan'ım vardır nice
Kabr evine o girince
Hakk Divanı'na durunca
Günahlarından korkuyor.

Karşımıza Gelip Geçme

Karşımıza gelip geçme
Senin bunda yolun yoktur
Turna gibi avaz dökme
Kırlangıçsın telin yoktur

Hoşsun bir dilden ötersin
Şal alıp da şal satarsın
Ölmüş hayvandan betersin
Bir kefenlik yerin yoktur

Gelmiş yollara ünersin
Çeker yuların kırarsın
Elindekini salarsın
Hakk'ın başı dilin yoktur

Çok pişirme taşırırsın
Türlü çiçek devşirirsin
Elidekin düşürürsün
Boş kovansın balın yoktur

Âşıklar ummana dalmaz
Dalsa da dibin bulmaz
Boş âyete menzil olmaz
Aşılacak çölün yoktur

Pîr Sultan Abdal'ım payı
Elinden kaptırmış yayı
Ok ile getir yayı
Senin intizarın yoktur.

İsm-i Âzam Duasıdır

İsm-i âzam duasıdır
Hergiz²³³ usanılmaz imiş
Uçtu bülbül kafesinden
Göçen canlar dönmez imiş

Alay göçmüş yurd'uğradım
Bir acıkmış kurd'uğradım
Bir acayip derd'uğradım
Çekmeyenler bilmez imiş

Ezelidir gönül ezel
Olur bahçelerde gazel
Gel ahımı alma güzel
Bu ah yerde kalmaz imiş

Çevrilüben konan iller
Yaylamızdır Çamlıbel'ler
Bülbülün arzusu güller
Hub açılan solmaz imiş

Pîr Sultan'ın emirzâde
Gel sırrını verme yâde
Gaziler fâni dünyada
Pîr ağlatan gülmez imiş

Çektiğim Cevr-ü Cefayı

Çektiğim cevr-ü cefayı
Çekerim senden ötürü
İkrar iman bir olunca
Sen de çek benden ötürü

---

²³³ Aslâ, kat'iyyen. Hiçbir suretle.

İkrar imanı güderim
Sensiz alemi niderim
İşte geldim, uş giderim
Bir tatlı dilden ötürü

Severim tatlı dilleri
Koklarım gonca gülleri
Sarılarım ince belleri
Gittiğim yoldan ötürü

Bana ne kıyak bakarsın
Sinemi oda yakarsın
Bana ne sitem edersin
İkrarsız elden ötürü

Ferhat Şirin'ine tapar
Külüngün havaya atar
Başını altına tutar
Can verir candan ötürü

Mümin olan Hakk'a tapar
Münafıklar yoldan sapar
Arka vermiş dağı çeker
Ferhat Şirin'den ötürü

Pîr Sultan'ım deme yalan
Etme imanına talan
Bu dünyada gerçek olan
Ser verir sırdan ötürü

Ey Benim Dîvane Gönlüm

Ey benim dîvane gönlüm
Dağlara düştüm yalnız
Bu cefayı kendi özüm
Pek mail gördüm yalnız

Dağlar var dağlardan yüce
Dağ mı dayanır bu güce
Derdimi üç gün üç gece
Söylerim bitmez yalnız

Şah'ın ayağına varsam
Varsam hayır himmet alsam,
Kızılıрмаğa gark olsam
Çağlasam aksam yalnız

Pîr Sultan'ımdır görenler
Pîrlere niyaz edenler
Üçler, kırklar, erenler
Mürvete geldim yalnız

Gel Güzelim Kaçma Benden

Gel güzelim kaçma benden
Yad değiliz bülbülüz biz
Biz yol ehli kardaşlarız
Erkân içinde yoluz biz

Söyleşelim halden hale
Dilleşelim dilden dile
Biz gezeriz ilden ile
Taze açılmış gülüz biz

Gel söyleşelim bu sözü
Hakk'a edelim niyazı
Ko kınasın eller bizi
Yâran altında çuluz biz

Eğer zahirde batında
Görünen her sıfatında
Cevahir sarraf katında
Nadan yanında puluz biz

Pîr Sultan'ım ne ağlarsın
Gözünden kan yaş damlarsın
Sen bizden ateş m' umarsın
Yanmış üfrülmüş külüz biz

Şah-ı Merdan Kullarıyız

Şah-ı Merdan²³⁴ kullarıyız
Mevlâ'dan gayri değiliz
Kanaat ile yürürüz
İllâ tokuz, aç değiliz

Evliya gönlümüz aldı
Kalbimiz nur ile doldu
Gözlerimiz cemâl gördü
Cennete muhtaç değiliz

Evvel biziz ahir²³⁵ biziz
Heman leyl-ü nehâr²³⁶ biziz
Gül açılmış bahar biziz
Biz yaz olduk kış değiliz

Yüzlerden kırklara erdik
Tarikat ehlini bulduk
Yedilerden haber sorduk
Üçlerdeniz, hiç değiliz

Pîr Sultan'ım göçün göçün
Sızdık eridik Hak için
Dünyayı terk etmek için
Altun olduk tunç değiliz

---

²³⁴ Hz. Ali'ye Alevîlerce verilmiş bir isim.

²³⁵ Sonra.

²³⁶ Gece-gündüz.

Ey Gönül Bülbülleri

Ey gönül bülbülleri
Mihmanlar hoş geldiniz
Hak zikr eden dilleri
Mihmanlar hoş geldiniz.

Şen olsun otağınız
Sürülsün devranınız
Ol bizim sultanımız
Mihmanlar hoş geldiniz

Aşk pazarına gelen
Sırr-ı hakikat bilen
Derya-yı ummân olan
Mihmanlar hoş geldiniz

Âşıklar serden geçer
Sırat-ı bunda seçer
Sâkiden kevser ıcer
Mihmanlar hoş geldiniz

Âşık oldum erenler
Aşk halinden bilenler
Dost cemâlin görenler
Mihmanlar hoş geldiniz

Pir Sultan'ım âşıklar
Budur kalbi sadıklar
Uyuman. uyanıklar
Mihmanlar hoş geldiniz

ONBİR HECELİ DEYİŞ VE NEFESLER

Viran Bahçelerde Bülbül Öter mi

Viran bahçelerde bülbül öter mi
Gönül eğlencesi gül olmayınca
Merhemsiz çiğ yara pişer biter mi
Bir gerçek veliden el olmayınca ²³⁷

Nefse uyan Hakk'a uymuş değildir
Gaziler namazın kılmış değildir
Bu gezen abdallar derviş değildir
Arkasında hurka şal olmayınca

Bu bir seferdir her ferde verilmez
Mürşit olmayınca Pîre varılmaz
Yüz bin tabur olsa küffar kırılmaz
Eli Zülfikar'lı Al'olmayınca

Bu aşk meydanında bir divan olur
O meydana düşen nevcivan olur
İtikatsiz talip boş kovan olur
Vızılar arısı bal olmayınca

Değme Ârif bunu böyle bilemez
Bilse dahi yine Ârif olamaz
Her mürşit ölüyü diri kılamaz
Hünkar Hacı Bektaş Vel'olmayınca

İki melek gelir sual sorarlar
Döker burcunu da gevher ararlar
Bir kılın üstüne köprü kurarlar
Geçemezsin Hakk'a kul olmayınca

---

²³⁷ Şah Hatayî'nin "Gönül ne gezersin seyran yerinde / Alemde her şeyin var olmayınca" dizeleriyle başlayan nefesine "benzek" nazire olduğu söylenebilir.

Pîr Sultan'ım baştan dalga aşırır
O dalgadır âşıkları coşurur²³⁸
Her bildiğin rehber çığ mi pişirir
Yanıp ateşlere kül olmayınca

Güzeller Semtinden Bize Gel Oldu

Güzeller semtinden bize gel oldu
Varamam şu iller yazlanmayınca
Kalmadı hiç talib ehl-i dil²³⁹ oldu
Gerçekler bilinmez azlanmayınca

Yezid'e verildi cevr ile cefa
Mümine verildi zevk ile sefa
Bunda inanmazlar, lâfınız hava
Yalan ile gerçek gözlenmeyince

Ali'yi seversen dilinden koma
Bek sakla sırrını kimseye deme
Bu bir sırr-ullahtır²⁴⁰ beyan eyleme
Cemiyet kurulup sözlenmeyince

Pîr Sultan Abdal'ım demek mi olur
Hercai güzele emek mi olur
Terbiyesiz, ey can semek mi olur
Mürşit huzurunda tuzlanmayınca

Dünya Benim Diye Göğsünü Germe

Dünya benim diye göğsünü germe
Dünya kadar malın olsa ne fayda
Söyleyen dillerin söylemez olur.
Bülbül gibi dilin olsa ne fayda

---

²³⁸ ²³⁸ "Taşırır da Âşıkları coşurur"

²³⁹ Gönül ehli, gönül halinden anlayan.

²⁴⁰ İnsanın aklının ermediği, Tanrı sırrı.

Kurtulamazsın Azrail'in elinden
Bir gün olur çıkarırlar evinden
Allah'ın ismini koyma dilinden
Dünya kadar pulun olsa ne fayda

Sende dersin söz içinde sözüm var
Çalarsın çırparsın oğlum kızım var
Senin şunda üç beş arşın bezin var
Bütün dünya malın olsa ne fayda

Yalan söyler kov gıybetten geçmezsın
Helalini haramını seçmezsın
Kesilir nasibin su da içmezsın
Akan çaylar senin olsa ne fayda

Pîr Sultan Abdal'im çökse otursa
Külli günahlarım alsa götürse
Dünya benim diye çekse getirse
Dünya sana baki kalmaz ne fayda²⁴¹

Ağlayı Ağlayı Durma Karşımda

Ağlayı ağlayı durma karşımda
Dost beni gönder de var ondan ağla
Kırpikleri top top etmiş kaşında
Dost bizi gönder de var ondan ağla.

Dostun zülüfleri bölük bölüktür
Menim ciğerciğim delik deliktir
Muhabbetin sonu tez ayrılıktır
Dost beni görder de var ondan ağla

---

²⁴¹ Bu deyişin bir değişik şekli şöyledir: "Meyil verme nasa murdar olursun / Dünya kadar malın olsa ne fayda / Tutulur dilin söylemez olursun / Bülbül gibi dilin olsa ne fayda // Bir gün olur çıkarırlar evinden / Allah'ın ismini koyma dilinden / Kurtulamazsın Azrail'in elinden / Dünya kadar fendin olsa ne fayda // Yalan söyler kov gıybette sözün var / Güvenir gezersin oğlun kızın var / Şunda senin üç beş arşın bezin var / Dünya kadar malın olsa ne fayda //.. Pîr Sultan'ım bunu böyle vird etti / Vardı bir mürşitten el etek tuttu / Mürşidin ağırlayan Hakk'a yetti / Tutulmaz nasihatim söylesem ne fayda"

Başına bağlamış aldır valâsı²⁴²
Aldı beni kaşlarının karası
Hasan ile Hüseyin'in anası
Dost beni görder de var ondan ağla

Başına bağlamış al ile sarı
Arkamızca etme ah ile zarı
Koca Pîr Sultan'ın gül yüzlü yârı
Dost beni görder de var ondan ağla

Allah Allah Desem, Kalksam Yürüsem

Allah Allah desem, kalksam yürüsem
Acap şu dağları aşamam m'ola
Boz atlı Hızır'ı yoldaş eylesem
Varıp efendime düşemem m'ola

Sevdiğim, bağında güllerin gonca
Usuldur boyların, bellerin ince
Adı güzel imamların önünce
Kerbelâ'da şehit düşemem m'ola

Sakın hey sevdiğim, nâsiden²⁴³ sakın
Erenler geri almaz attığı okun
Irak yerlerini sen eyle yakın
İki atlayıp bir dem düşemem m'ola

Ben güzel pîrîme verdiğim ikrar
Doludan, kırçından²⁴⁴, borandan saklar
İhlâs âşık olan ikrarın bekler
İkrarın bendini çesemem²⁴⁵ m'ola

---

²⁴² Gelinin başına duvak olarak da örtülen bir tür baş örtüsü

²⁴³ Ok temreni.

²⁴⁴ Erimeye yüz tutmuş küçük taneli kar.

²⁴⁵ Çözmem.

Pîr Sultan Abdal'ım, er nefesine
Arzumanım kaldı Şah cilvesine
Altmış ile yetmiş üç arasına
Özümü irfana koşamam m'ola

Çeke Çeke Ben Bu Dertten Ölürüm

Çeke çeke ben bu dertten ölürüm
Seversen Ali'yi değme yarama
Ali'nin yoluna serim veririm
Seversen Ali'yi değme yarama

Bu yurt senin değil konar göçersin
Körpe kuzulardan nasıl geçersin
Ali'nin dolusun bir gün içersin
Seversen Ali'yi değme yarama

İlgıt ılgıt oldu akıyor kanım
Pîr yoluna kurban verilir serim
Benim derdim bana yeter efendim
Seversen Ali'yi değme yarama

Abdal Pîr Sultanım deftere yazar
Hilebaz yar ile olur mu pazar
Pîr melhem çalmazsa yaralar azar
Seversen Ali'yi değme yarama

Ötme Bülbül Ötme Şen Değil Bağım

Ötme bülbül ötme şen değil bağım
Dost senin derdinden ben yana yana
Tükendi fitilim eridi yağım
Dost senin derdinden ben yana yana

Deryadan bölünmüş sellere döndüm
Ateşi kararmış küllere döndüm
Vakitsiz açılmış güllere döndüm
Dost senin derdinden ben yana yana

Haberin duyarsın peyikler ile
Yaramı sarsınlar şehidler ile
Kırk yıl dağda gezdim geyikler ile
Dost senin derdinden ben yana yana

Abdal Pîr Sultan'ım, doldum eksildim
Yemeden içmeden sudan kesildim
Zülfün kemendine kondum asıldım
Dost senin derdinden ben yana yana

Sabahtan Uğradım Ben de Şah'ıma

Sabahtan uğradım ben de Şah'ıma
Dedim, Şah'ım gafletlerden uyana
Eğildim lebine bir buse kıldım
Dedim uyan, dedi, var git o yana

İnci, sedef, mercan döken kâmilidir
Kâmillere hizmet eden kâmilidir
Kâmil otur, kâmil söyle, kâmil dur
Kâmil demen cahil sözüne uyana

Niçin melil melil baktın bize yâr
İhsan eyle, şirin söyle bize yâr
Ben teklif eyledim, sen gel bize yâr
Sakın ikrarından dönme o yana

Bak şu kamet, şu gerdan ne şûhâne
Arz edeyim şu sultana, şu hân'a
Bizi bu aşkın oduna yahana
Umarım ki bizden beter o yana

Pîr Sultan Abdal'ım gönlüm harabat
Âşık isen bir gül için hare bat
Menzil almaz bu meydanda harab at
Çevir başın dizginini o yana

Üfürdüm Çerağı Yandıramadım

Üfürdüm çerağı yandıramadım
Gönlümü yüksekten indiremedim
Aç doyurup susuz kandıramadım
Ben nice varayım Hak dîvanına

Ulu yol üstünde köprü çatmadım
Hatırlar hoş edip gönül yapmadım
Hakk'ın emrettiği yola gitmedim
Ben nice varayım Hak dîvanına

Yeşil pınarlarda parlayıp akar
Asilzade olan aslına çeker
Pervaneler aşkın oduna yanar
Ben nice varayım Hak dîvanına

Ben yükümü tuttum kaba söz ile
Günahlar kazandım elâ göz ile
Ya nasıl çıkayım kara yüz ile
Ben nice varayım Hak dîvanına

Pîr Sultan'ım eyder kılarım ben zar
Yüküm la'l ü gevher²⁴⁶ Şah damgası var
Eğer âşık isen gel yaramı sar
Ben nice varayım Hak dîvanına

Nasıl Yar Diyeyim Ben Böyle Yara

Nasıl yar diyeyim ben böyle yare²⁴⁷
Mecnun edip çöle saldıktan sonra
Alemin bağında bülbüller öter
Nidem benim gülüm solduktan sonra

---

²⁴⁶ Al kırmızı parlak renkli, değerli bir taş.

²⁴⁷ Bu deyiş Âşık Daimi üzerine de türkü sözü olarak kayıtlıdır. Son kıtası şöyledir:
“Âşık Daimi'yim sürem bu yolu / Muhabbet bağının olaydım gülü / İster yağmur yağsın
isterse dolu / Nidem ben ummana daldıktan sonra” Görüldüğü üzere yalnız bir dizede
farklılık görülmektedir. Ancak TRT repertuarında 3836 numara ile yer alan ve Ali Ekber
Çiçek'ten derlenen türküde Pîr Sultan Abdal'ın adı geçmektedir.

Coşkun çaylar gibi çağlamayan yar
Gönlünü gönlüme bağlamayan yar
Benim şu halime ağlamayan yar
Daha ağlamasın öldükten sonra

Karadır kaşların keman istemem
Şu gönlümde özge mihman istemem
Ölsem de derdime derman istemem
Ok vurup sinemi deldikten sonra

Pîr Sultan Abdal'ım sürem bu yolu
İnsanı kamilin olmuşam kulu
İster yağmur yağsın isterse dolu
Gidem ben ummana daldıktan sonra

Temennaya Geldim Erenler Size

Temennâya²⁴⁸ geldim erenler size
Temenna edeyim destur²⁴⁹ olursa
Mürvet kapıların bağlaman bize
İçeri gireyim destur olursa

Pîrim deyü dîvanına geçeyim
Destinizden ab-ı hayat içeyim²⁵⁰
İzniniz olursa ağzım açayım
Bir mâna söyleyim destur olursa

Tâlib günahkardır pîr meydanında
Zülfikâr oynuyor durmaz kınında
Rehberin önünde pîr meydanında
Kemberbest²⁵¹ olayım destur olursa

---

²⁴⁸ Eli alınına götürerek selamlama işareti yapma.

²⁴⁹ İzin.

²⁵⁰ "Elinizden hayat suyu içeyim"

²⁵¹ Kemer bağlayan, kemer kuşanan. Alevî kültüründe ise on yedi kemerbesti ima eder. Onyeddi Kemberbest; Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye, Ehlibeyt'e bağlı kırklar meclisinin üyeleri arasında bulunan, Hz. Ali tarafından kemerleri bağlanmış olan on yedi önderdir.

Rehbere bağılıdır tâlibin başı
Durmuyor akıyor didemin yaşı
Arafat dağında koçun savaşı
Erkâna düşeyim destur olursa

Pîr Sultan Abdal'ım hey güzel Şah'ım
Günahlıyım arşa çıkıyor âhım
Pîre kurban olsun bu tatlı canım
Terceman olayım destur olursa

Şah'ın Nuru musun Ey Canlar Canı

Şah'ın nuru musun ey canlar canı
Varın lâyük olsun hallarınıza
Mürüvvet²⁵² Erenler dârına²⁵³ durdum
Canım kurban olsun yollarınıza

Erenlerin altın akçası mısın
Mümin kardaşların goncası mısın
Şah-ı Merdan Ali bahçası mısın
Gelir bülbül konar dallarınıza

On yedi Kemerbest'in çoğu Ehlibeyt yolu için şehit olmuştur. On yedi Kemerbest'in adları:1. Selmani Farisi, 2. Ammar bin Yaser, 3. Malik Eşter bin Haris, 4. Muhammed bin Ebubekir, 5. Veysel Karani, 6. Abuzer Gaffari, 7. Harrim bin Haris, 8. Abdullah bin Yedi-Hazai, 9. Abdullah bin Adiel, 10. Abu el Hişam, 11. Haris Şeyhani, 12. Haşim bin Utbe, 13. Muhammed bin Abu Hazika, 14. Kamber hazretleri, 15. Murtefi bin Vezza, 16. Said bin Kays, 17. Abdullah bin Abbas.

²⁵² Mertlik, yiğitlik ve insâniyet, iyilik ve cömertlik anlamlarında bir İslam ahlâkı terimi. Mürüvvetin çok çeşitli tarifleri yapılmıştır. Bu tariflere göre mürüvvet, nefsin bütün pislik ve kötülüklerden korunması, halk nazarında insanı kötü gösteren bütün davranışlardan sakınılmasıdır. İnsanlığa uygun olan şeyi yapmak, güzel görünen şeyleri alıp kötüye götüren yollardan kaçınmak ve açıkça yapılmasından utanılacak bir şeyi gizlice yapmamak da bir mürüvvetin eseridir. Aynı zamanda görülen bir iyiliği unutmamak ve fırsat düşünce karşılığında iyilik yapmak da mürüvvet eseridir. Mürüvvet doğruluğa götüren sebeplerden biridir. Mürüvvet sahibi olmak, yalan söylemeyi önler ve doğru olmayı gerektirir. Zıddı nâmerdlik olan mürüvvet, ayrıca bir babanın evlâdını yetiştirip evlendirmesi ve evlâd babası olmak gibi bahtiyarlıkları da ifade eder. Kısaca mürüvvet, kişinin olgunluğu demektir.

²⁵³ Dar, bir Alevinin canlara ve dedeye saygısının açıklanmasını anlatan bir duruş biçimidir. Alevilik insanı Tanrı'nın kabesi saydığından, dar insana ve insanın kişiliğinde Tanrı'ya yapılan bir saygıdır. Alevilikte dar çeşitleri dörttür. Bunlar sırasıyla Mansur Dar-1 / Nesimi Dar-1 / Fazlı Dar-1 / Fatma Dar-ıdır.

Rehberin²⁵⁴ payını yemen ayırın
Mürşidin²⁵⁵ payını candan kayırın
Dudaktan emzinin, lebden doyurun
Hak mihman²⁵⁶ gelince illerinize

Pir Saltan'ım eydür, yezitler gamda
Horasan erleri Urum'da Şam'da
Biz de mihman olduk bir ayn-i cemde²⁵⁷
Doyup usanmadık dillerinize.

Muhammed'in Üç Beni Var Yüzünde

Muhammed'in üç beni var yüzünde
Biri sabır biri şükür bir dua
Kudret ile yanar anın چراغی
Biri sabır biri şükür bir dua

Şükür imiş her işleri bitiren
Mümin kulu rahmetine yetiren
Sabır imiş şu dünyayı götüren
Biri sabır biri şükür bir dua

Sabır imiş şu dünyanın temeli
Verdiği nasibe şükür demeli
İsteyen kullara hayır ameli
Biri sabır biri şükür bir dua

Sabr edelim gönül ne gelir elden
Sabırlı kulunu sevmez mi sultan
Yusuf'u kurtardı kuyudan gölden
Biri sabır biri şükür bir dua

---

²⁵⁴ Yol gösteren, kılavuz.

²⁵⁵ İrşad eden, doğru yolu gösteren, gafletten uyandıran. Peygamber vârisi olan, kılavuz. Tarikat Pîri, şeyhi.

²⁵⁶ Hak konuğu.

²⁵⁷ Alevi din törenlerine Ayin-i Cem (Ayn-ül Cem) veya sadece Cem denir. Ayin-i Cem'in dini, sosyal ve kültürel boyutları vardır.

Pîr Sultan Abdal'ım gönlüme giren
Suçluyu suçsuzu bakmadan gören
İsteyen kulların muradın veren
Biri sabır biri şükür bir dua

Hey Erenler Bir Hayalle Uğradım

Hey erenler bir hayalle uğradım
Gafilim bu yere geldim bu gece
Garip düştüm kimse bilmez halimden
Kadir Mevlâ'm eyle yardım bu gece

Katar katar zibâlar²⁵⁸ sen ben güzel
Yâran²⁵⁹ güzel sohbet güzel cem güzel
Doldur doldur doluları sun güzel
Sanırım Kadir'e erdim bu gece

Bülbül gibi şakır m'ola dilleri
Semâ döner kadeh tutar elleri
Firdevs²⁶⁰ bahçesinde gonca gülleri
Aklıma geldi de derdim bu gece

Pîr Sultan'ım fâş²⁶¹ eylemez bu sırrı
Etrafımız aldı ihlâs²⁶² kızı
Huri midir melek midir her biri
Sanırım Cennet'e girdim bu gece

---

²⁵⁸ Güzel, süslü, yakışıklılar.

²⁵⁹ Dostlar. Sâdık arkadaşlar. Sevgililer.

²⁶⁰ Cennet. Cennette altıncı kat.

²⁶¹ Meydana çıkmış. Yayılmış. Anlaşılmış olan.

²⁶² Kalbini arındırmak. İçten, samimi, riyasız sevgi. İçten gelen sevgi ile doğruluk ve bağlılık.

Ey Erenler Çün Bu Sırrı Dinledim

Ey erenler çün bu sırrı dinledim
Huzur-ı mürşide vardım bu gece
Hakikat sırrını andan anladım
Erenler merdanın gördüm bu gece

Mürşidim Muhammet bildim yolumu
Rehberim Ali'dir verdim elimi
Tiğbend²⁶³ ile bağladılar belimi
Erenler sırrına erdim bu gece

Erenler rahına eyledim iman
Kalmadı gönlümde şek ile güman
Ne bilir bu sırrı Yezid'le Mervan
Küll-i varım Hakk'a verdim bu gece

Andelip²⁶⁴ misali âvaz ederek
Kati sema üzre pervaz ederek
Yedi âza ile niyaz ederek
Ayn-ı cem güllerin derdim bu gece

Pîr Sultan'ım Hakk'a niyaz ederim
Erenler râhına doğru giderim
Küll-i varım Hakk'a teslim ederim
Hakk'ın cemâlini gördüm bu gece

Ela Gözlü Yardan Bize Gel Oldu

Ela gözlü yardım bize gel oldu
Varamam şu yerler yazlanmayınca
Hiç talip kalmadı ehl-i dil oldu
Gerçekler bilinmez izlenmeyince

---

²⁶³ Ahilerin kuşak bağlama töreni gibi, Alevîlik'te tarikata giren veya ikrar verenlere bağlanan kuşak.

²⁶⁴ Bülbül.

Ali'yi sevenler ayan eylemez
Saklayıp sırrını beyan eylemez
Erenler nutkunu nihan eylemez
Muhabbet kurulup sözlenmeyince

Ali'yi sevenler gönül döşürür
Döşürür de aşk kazanın taşırır
Her mürşit çiğ talip mi pişirir
Ateş yakıp altı közlenmeyince

Pîr Sultan Abdal'ım demek olur mu
Hercai dilbere emek olur mu
Rızasız lokmasın yemek olur mu
Mürşit nazarında tuzlanmayınca

Gönül Ne Yatarsın Gaflet İçinde

Gönül ne yatarsın gaflet içinde
Doğdu seher vakti kalk hacet dile²⁶⁵
Özünü zulümden kurtaram dersen
Doğdu seher vakti kalk hacet dile

Evliyalar enbiyalar varisi
Kalkar hacet diler gece yarısı
Çığırsır ötüşür arşın horozu
Doğdu seher vakti kalk hacet dile

Evliyalar enbiyalar bilüşür
Müezzinler Allah Allah çığırsur
Gökte aziz melaikler seğrişür
Doğdu seher vakti kalk hacet dile

Allah'ım cömertsin cömert ganisin
Halil gelsin hulle donu biçilsin
Rabbim uyumazken sen ne uyursun
Doğdu seher vakti kalk hacet dile

---

²⁶⁵ Tanrıdan istekte bulun, sende olmayan bir araç gereç dile.

Pîr Sultan'ım sevdiğine ağlasın
Yezitler bağrına kara bağlasın
Mümin kullar dergâhında eğlesin
Doğdu seher vakti kalk hacet dile

Yanlış Fetva İle Yola Gidilmez

Yanlış fetva ile yola gidilmez
Ârif isen bu manadan fark eyle
Eğri hacet ile metah²⁶⁶ dokunmaz
Üstat isen endazeni²⁶⁷ derk eyle²⁶⁸

Maşuk olan âşıkına düş gelir
Âşıkın başına olmaz iş gelir
Her dem böyle kalmaz bir gün kış gelir
Yapı yap da üzerini berk eyle

Kulak ver de dinle arşta horoza
Belki erişesin ilm-i arıza
Kundur²⁶⁹ buğdayı ekme harıza²⁷⁰
Çiftçi isen var tarlanı herk eyle

Şu dünya bulandı hiç durulmuyor
Ârif olmayınca fark olunmuyor
Kürekle tarlaya su verilmiyor
Muhabbet bendinden kaldır hark eyle

Pîr Sultan Abdal'ım ihlâs yâr olsa
Mecnun da gözlüyor Leylâ gelirse
Bir cananın meyli sende yok ise
Ahir fayda etmez anı terk eyle

---

²⁶⁶ Satılacak mal, elde olan sermaye, varlık.

²⁶⁷ Eskiden kullanılan altmış beş santimlik bir uzunluk ölçüsü.

²⁶⁸ İyiye anla.

²⁶⁹ Sivas yörelerinde yetişen makarnalık buğday türü.

²⁷⁰ Boş bırakılan sürülmemiş arazi.

Kul Olayım Kalem Tutan Ellere

Kul olayım kalem tutan ellere
Kâtip arzuhalim yaz yare böyle
Şekerler ezeyim Şirin dillere
Kâtip arzuhalim yaz yare böyle

Allahı seversen kâtip böyle yaz
Dünü gün ol Şah'a eylerim niyaz
Dilerim yıkılsın şu kanlı Sivas
Kâtip arzuhalim yaz yare böyle

Sivas ellerinde sazım çalınır
Çamlıbeller bölük bölük bölünür
Yardan ayrılmışım bağrım delinir
Kâtip arzuhalim yaz yare böyle

Pîr Sultan Abdal'ım hey Hızır Paşa
Görki neler gelir sağ olan başa
Hasret koydun bizi kavim kardaşa
Kâtip arzuhalim yaz yare böyle

Böyle midir Sizin İlin Töresi

Böyle midir sizin ilin töresi
Hele bir yol safa geldin, desene
Geçer bu güzellik sana da kalmaz
Hele bir yol safa geldin, desene

Öl dediğin yerde ölürüm , derdin
Kal dediğin yerde kalırım, derdin
Her derdine derman olurum, derdin
Hele bir yol safa geldin, desene

Sarardı gül benzim ayvaya döndü
Hakk'ı söyledikçe müşkülüm kandı
Ayrılık ateşi sinemi deldi
Hele bir yol safa geldin, desene

Yatarım Muhammed, kalkarım Ali
Gittiğimiz on'ki İmam yolu
Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Hele bir yol safa geldin, desene

Kırmızı güller solmaz mı sandın
Pîr Sultan Abdal'ı gelmez mi sandın
Bir safa geldin de demez mi sandın
Hele bir yol safa geldin, desene

Gelin Kardaş Pîrden Ayak Tutalım

Gelin kardaş Pîrden ayak tutalım
Biz tutalım tutmayandan bize ne
Hakikatı muhabbete katalım
Biz katalım katmayandan bize ne

Bizim dine yeni bir din demişler
Bir lokmayı kırk can ile yemişler
Erenler de doğru yolu komuşlar
Biz gidelim gitmeyenden bize ne

Bizim yine evvel baharımızdan
Her demde çığruşur seherimizden
Alın ey sofular gevherimizden
Biz satarız satmayandan bize ne

Yine hak sendedir sen sana bakın
Kalbini pâk eyle küfürden sakın
Biz niyaz kılalım can Hakk'a yakın
Biz kılalım kılmayandan bize ne

Pîr Sultan Abdal'ım ikrar güdelim
Biz bizi görelim eli n'edelim
Sınk²⁷¹ gönülleri mâmur edelim
Biz edelim etmeyenden bize ne

---

²⁷¹ Kırk, kırılmış.

Derildi Ayn-i Cem Kuruldu Erkân

Derildi ayn-i cem kuruldu erkân
Erenler oturmuş postu postuna
Niyaz edip Hakk'a açıldı meydan
Meydancılar çerağ aldı destine²⁷²

Baş eğdiler erenlerin yoluna
Hû dediler ehlulah²⁷³ erkânına
Çağırdılar Tanrı'nın arslanına
Kevser getirdiler meydan üstüne

Erenlerin gazileri geldiler
Kabul edip cur'asından aldılar
İçip Ab-ı Kevser sermest oldular
Mâil oldum göslerinin mestine

Zikr ettiler erenlerin nefesin
Cûş ettiler taliplerin hepesin
Cümle gönüllerin sildiler pasın
Özlerin teslim ettiler rostuna

Pir Sultan'ın bahçesini zeyn²⁷⁴ eder
Üstad nezerinde erkânın güder
Kırklar sema ile nak yola gider
Üçlerle yediler erkân üstüne

Şu Yalan Dünyâya Geldim Geleli

Şu yalan dünyâya geldim geleli
Şu gönlüm gamı gitmez dahi ne
Sevgili cânandan ayrı düşeli
Şu çeşmimin yaşı dinmez dahi ne

---

²⁷² Eline.

²⁷³ Allah'a itaat edip, O'nun sevgisi ile O'na yaklaşmış olan Veli.

²⁷⁴ Süs.

Neylersin sen anın çırağın yakub
Olurun olmazın kahrını çeküp
Dört yanımız aldı engeli rakip
Va'desi yetesi olmaz dahi ne

Gel dediğim yerde gelir isterin
Dur dediğim yerde durur isterin
Bir hâlimden bilir dilber isterin
Gönül sâhibisin bulmaz dahi ne

Pîr Sultan Abdal der girdik bir yola
Dost odur ki dostun yolunda ola
Tedbîrin üstüne takdir havâla
Kulun kendi dediği olmaz dahi ne

Mescidim Mihrâbım Üstad İşidir

Mescidim mihrâbım üstad işidir
Yola secde kılmak farz oldu bize
Bir musahip gerek yola gitmeğe
Evliya buyruğu arz oldu bize

Pîr eşiği Kabe Muhammet mihrap
Özün turap eyle dört kapını yap
Şu dünya fanidir hem hane harap
Güvenme faniye bahara yaza

Cehd eyle halini yoluna uydur
Yoluna uymazsa emeğin zaydır
Nefsine cellat ol canına kıydır
Açılsın güllerin hem taze taze

Ser nedir muhabbet canım arzular
Yol içinde hesap çoktur gaziler
Derdim çoktur yarelerim sızılar
Er olan dayanır bal ile tuza

Pîr Sultan Abdal'ım yola gelince
Yolda varlığını ele alınca
Dört kapıya kırk makama²⁷⁵ erince
Kim bahane bulur şol kamil söze

Be Sevdiğim Seni Benden Ayıran

Be sevdiğim seni benden ayıran
Din iman bulmaya diyelim Allah
Şu sinemi aşk oduna dağlayan
Bekası olmayan diyelim Allah

Bir münafık²⁷⁶ sebep oldu bu işe
Umarım başına hem taşlar düşe
Kör yılanlar ura cesedi şişe
Eriye döküle diyelim Allah

O da benim gibi yana kuruya
Kısmeti tükene başı çürüye
Seyit Vakkas bir ok ura devire
Cennet'e girmeye diyelim Allah

Allah anı bin bir belaya ata
Kısmeti tükene vadesi yete
Yetmiş seksen sene döşekte yata
Yata da kalkmaya diyelim Allah

Pîr Sultan Abdal'ım almadım hızaz²⁷⁷
O kelp²⁷⁸ rakip bize eyledi garaz

---

²⁷⁵ Alevî-Bektaşî öğretisinde, Dört Kapı Kırk Makam, olgun insan olma ilkeleridir. Hacı Bektaş Veli'nin tespit ettiğine inanılır. Buna göre, "Kul Tanrı'ya kırk makamda erer, ulaşır, dost olur." Bu ilkeler aşama aşama insanı olgunluğa ulaştırır. Bir başka yoruma göre ise şeriat anadan doğmak, tarikat ikrar vermek, marifet nefsinin bilmek, hakikat Hakkı özünde bulmak yollarıdır.

²⁷⁶ Müslüman olmadığı halde gerçek inancını gizleyen, Müslüman olduğunu iddia eden, Müslüman gibi hareket eden, takiyyeci.

²⁷⁷ Yazı mürekkebi.

Başka dertten gayrı bin kantar maraz
Gire de çıkmaya diyelim Allah

Hatalar Eyledim Noksandır İşim

Hatalar eyledim noksandır işim
Tövbe günahıma estağfurullah
Muhammet Ali'ye bağlıdır başım
Tövbe günahıma estağfurullah

Şah Hasan Hüseyin balkır nur ise
İmam Zeynel sır içinde sır ise
Özümüzde benlik kibir var ise
Tövbe günahıma estağfurullah

Muhammet Bakır'ın izinden çıkmam
Şah İmam Cafer'den gayrıya bakmam
Hatıra değip de gönüller yıkmam
Tövbe günahıma estağfurullah

Musa-yı Kâzım'a daim niyazım
Ali İrıza'ya bağlıdır özüm
Eksiklik noksanlık hep kusur bizim
Tövbe günahıma estağfurullah

Takî ile Nakî benziyor aya
On'ki İmam kusurlara kalmaya
Ettiğimiz kötü işler bed-huya
Tövbe günahıma estağfurullah

Hasan Askeri'nin gülleri bite
Mehdî gönlümüzün gamını ata
Söylenen yalana kova gıybete
Tövbe günahıma estağfurullah

Pîr Sultan Abdal'ım Bağdat Basıra
Böyle güne kaldık böyle asıra
Sen keremkanısın²⁷⁹ kalma kusura
Tövbe günahıma estağfurullah²⁸⁰

Bana Bir Yar Olsa Gönül Verdiğim

Bana bir yar olsa gönül verdiğim
Çıksa bari yüreğimden bu acı
Yaresin bekleyip ahdın güttüğüm
Bulunsa bir sınık yare sarıcı

Yarından ayrılan hiç gülmez imiş
Akar çeşmi yaşı silinmez imiş
Kişinin dediği olunmaz imiş
Salar imiş her yanına salıcı

Aşk elinden çiğerciğim delindi
Gönlün kal dediği yerde kalındı
Her nerede olsa bize bulundu
Gıybet edip yüzümüze gülücü

Nice bezirganlar kondu bu hana
Dünya baki değil sultana hana
Bir kalleş yâr ile girme meydana
Erin ere doğru gerek kılıcı

Pîr Sultan Abdal'ım coştum giderim
Bir kuru kavgayı sürüp niderim
Yiyelim içelim sohbet edelim
Gelir bir gün emanetin alıcı

---

²⁷⁹ Cömert ve lütfeden kimsesin.

²⁸⁰ Duvaz, bir halk edebiyatı nazım şeklidir. Duvaz imam, düvaze veya imam olarak da adlandırılır. Alevi ve Bektaşî şiirinde görülür. Farsça'da oniki anlamına gelen düvazdeh kelimesinin kısaltılmış söylenişidir. Duvazlar Din büyüklerinin ardından On İki İmam'ı anan ve öven nefeslerdir.

Seyyah Olup Şu Âlemi Gezerken

Seyyah olup Şu âlemi gezerken
Bulamadım hakkına kail olucu
Muhammet Ali'den kuruldu pazar
O da bize lutf-u kerem²⁸¹ kılıcı

Gelmiş geçmiş işimizi bitiren
Odur bizim eksiğimizi yetiren
Dilerim onmasın Hakk'ın yitiren
Yolsuza hasımdır yolun kılıcı

Yola hor bakanın yamandır hali
Kaldırın aradan kıl ile kali²⁸²
Evvel ebet pîrim Muhammet Ali
Böyle günde olur imdat edici

Bekleyelim mülkün sahibi gele
Mümin kullarına tecelli kıla
Muhammed Ali'nin kurduğu yola
Kalmamış sıdkile nazar kılıcı

Pîr Sultan'ım doğru yola gelen yok
Ol mümin kulların işin alan yok
Şu âlemde halimizden bilen yok
Herkes kendi sevdasına bakıcı

Güzel Şah'ım Çok Yerlerden Görünür

Güzel Şah'ım çok yerlerden görünür
Aslı nedir neye verdin Bağdad'ı
Şahım birdir binbir dona bürünür
Aslı nedir neye verdin Bağdad'ı

---

²⁸¹ Güzelliği, iyiliği, hoşluğu, yardımı bütün kıymetli şeyleri kendi arzusu ile yüceliğinin geriği verme.

²⁸² Dedikodu.

Eremedim ben bu sırrın aslına
Yazık değil mi müminle müslime
Getirin Mervan'ı Bağdad üstüne
Aslı nedir neye verdin Bağdad'ı

Yok mu bunda erenlerin yardımı
Ne çekersin bu cefanın derdini
Yiğitlere ardır vermek yurdunu
Ah Hünkar'ım neye verdin Bağdad'ı

Geldi Mervan hendekleri doldurdu
Kırdı Hurmalığı aldı Bağdad'ı
Çığırışıp geliyor yeşil ördeği
Aslı nedir neye verdin Bağdad'ı

Pîr Sultan'ım der ki uçler yediler
Kırklar da bu demde hazır idiler
Bağdad'ı Basra'yı verdi dediler
Aslı nedir neye verdin Bağdad'ı

Kerbelâ Çölünden Bir Koyun Geldi

Kerbelâ çölünden bir koyun geldi
Kuzum diye meleyüben ağladı
Koyunun sadası bağrımı deldi
Yürekteki yaralarım dağladı

Koyun yere koydu nazlı dizlerin
Dinleyeyim şeker gibi sözlerin
Kibleye döndürmüş kara gözlerin
Koyun sesi yüreğimi dağladı

Muhammet koyunun aslını sordu
Koyun dâra gecüp hoş zârı kıldı
Kuzu kurban olmaz. ya niçin oldu
Fatm'ana'nın gözaşlan çağladı

Koyun eyder, benim kuzum aldılar
Beni hasret ateşine saldılar
Cebrâil Mikâil bile geldiler
Salman imam'ların belin bağladı

Muhammet koyunun aslın aradı
Kuzum dedi, koyun ayak diredi
Nacî derler bir güruhtur töredi
Zülfikar kınından çıktı zağladı

Koyun eyder, kuzum hasların hası
Nüh felekten öte gelirdi sesi
Yarın mahşer günü kılâm dâvâsı
Deyince Muhammet Ali ağladı

Pir Sultan'ın firkat bağrımı deldi
Ali, Fatma, Düydül, Zülfikâr geldi
Kuzu kurban olmaz, ya niçin oldu
Kırklar da Hû deyip özün birledi

Ne Güzel de Muradıma Ererken

Ne güzel de muradıma ererken
Felek beni nazlı yârdan ayırdı
Ak gül kırmızı gül dererken
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

Kızardı kayalar don giydi dağlar
Yeşil yaprak ile bezendi bağlar
Yar ile sahraya çıktığım çağlar
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

Demir kafes idim doldum ısıldım
Kurulu yay idim durdum kasıldım
Yemeden içmeden sudan kesildim
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

Yaz gelende yazı yaban yurt olur
Ak sürüye kara koyun kurt olur
Sevip sevip ayrılması dert olur
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

Yaz gelince atlar çıkar çayıra
Kadir Mevlâm sevdiğimi kayıra
Meğer beni senden ölüm ayıra
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

Pîr Sultan Abdal'ım dağları aşam
Aşam aşam ırmaklara karışam
Hiç başına gelen var mı danışam
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

Dün mü Burda İdin Bugün mü Geldin

Dün mü burda idin bugün mü geldin
Ötme garip garip bağrımı deldin
Eşimden ayrıldım ben burda kaldım
Yad avcılar urdu telli turnamı

Aşk eseri düştü kaynadım çoştum
Yüksekten uçarken alçağa düştüm
Eşimden ayrıldım ben burda şaştım
Yad avcılar urdu telli turnamı

Gitme turnam gitme dağlar dumandır
Bizi derde salan ikrar imandır
Eşinden ayrıldın halin yamandır
Yad avcılar urdu telli turnamı

Turnam ne gezersin dağlar salında
Hak Muhammet Ali virddir²⁸³ dilinde

---

²⁸³ Dinsel bir kelimeyi sürekli olarak yineleme anlamına gelir. Mecazi olarak, "bir şeyi diline dolama" anlamındadır.

Musahibim kaldı Kenan ilinde
Yad avcılar urdu telli turnamı

Pîr Sultan Abdal'ım bile mi olur
Vadeye sala yok akıbet gelir
Herkesin gönlünü kendisi bilir
Yad avcılar urdu telli turnamı

Kahpe Felek Sana N'ettim Neyledim(1)

Kahpe felek sana n'ettim neyledim
Aksine döndürdün çark-ı devranı
Hani n'oldu esk'adalet eski gün
Perişan eyledin cümle cihanı

Dayanılmaz âşıkların derdine
Akıl yetmez ezberine virdine
Nakes konmak ister cömert yurduna
Tilki kovdu ülkesinden arslanı

Anca bu yaraya dayandı Eyyub
Huda'nın cefasın safaya sayıp
Cahiller kamile sen bilmen deyip
Anın için kaybettiler irfanı

Pîr Sultan'ım niye geldin cihana
Kusur senin imiş etme bahane
Evvel kullar yalvarırdı sultana
Şimdi minnetç'ettin kula sultanı

Hû Dedem Çağırdım Gerçek Erlere

Hû dedem çağırdım gerçek erlere
Pîrim var n'eyleyim dünya malını
Çünkü varacağım kara yerlerdir
Ölüm var n'eyleyim dünya malını

Hazreti Ali'yi gördüm batında
Zülfikar elinde Düldül altında
Erenler yanında Pîrlere katında
Malım var n'eyleyim dünya malını

Gönlümü gönderdim dünya dolaşa
Gökten kısmet yağıp kullar üleşe
Pîrim Ali ile Hakk'a ulaşa
Ali'm var n'eyleyim dünya malını

Gönlümü gönderdim neye erecek
Gönül ile güzel Hakk'ı bulacak
Hakk'ın dîvanına doğru varacak
Yolum var n'eyleyim dünya malını

Pîr Sultan Abdal'ım biçare fakir
Mümin bahçesinde bülbüller şakır
Muhammet Ali'nin alnında balkır
Nurum var n'eyleyim dünya malını

Her Sabah Her Sabah Yüzüme Gülme

Her sabah her sabah yüzüme gülme
Kalbinde Hakk'ın yok dilinden gayrı
Adet eylemişsin dara durmayı
Alnında günah çok terinden gayrı

Dil ile her yola varmak istersin
Varıp o dil ile geri dönmezsün
Hak cemine varıp Hakk'ı görmezsün
Karşında kız ile gelinden gayrı

Kız, geline bakan sofu değildir
Kalbinin ecesi safi değildir
Gelme sen Hak ceme yeri değildir
Gelsen de yerin yok külhandan gayrı

Derde düş oluben derman ararsın
Nereden gelip de nere gidersin
Her geldikçe sen yüzüme gülersin
Gerçeğin görmedim yalandan gayrı

Pîr Sultan Abdal'ım hakkına bakar
Kamil olan çatlar gönlümü yıkar
Kötünün kokusu komşuya sızar
Gelse hayrın görmez şerrinden gayrı

Muhammet Neslinden Şunda Kim Kaldı

Muhammet nesiinden şunda kim kaldı
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı
Onulmaz yaraya merhem kim sardı
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Muhammet Mirac'da dâvet gününde
Arslan hamle kıldı râhı önünde
Kim idi görünen arslan donunda
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Muhammet Mirac'tan indiği demdir
Kırkların sürdüğü sema'da cemdir
Zühre yıldızını doğuran kimdir
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Sarı İsmail hû der muhib yolu
Kimdir yeşil benli gösteren eli
Zâhirde bātında Şah Merdan Ali
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Size niyaz eder Güruh-i Nâci
Arkasında hırka başında tacı ,
Onulmaz yaranın merhem ilâcı
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

On'ki kurban olur keramet kazan
Kim idi ol divin bendini çözen
Özenirsen sen bir mürşide özen
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Pir Sultan'ım hû der, ya sen ne dersin
Bilinmez sözleri söyler gidersin
Dersin Ahmek, sen de dalgın gezersin
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Eğer Dost İrmağın Gözün Ararsan

Eğer dost ırmağın gözün ararsan
Serçeşme'den gelir suyun durusu
Ali Muhammet'tir Muhammet Ali
İkisi de bir elmanın yarısı

Ali'm engür ezdi kırklar da içti
Kırkı da mest oldu kendinden geçti
Muhabbetin kapısını kim açtı
Cümlesi de bir ikrarın çerisi

Ali'm yola gider menzili keser
Sofi nerde olsa yalanı basar
Bir kale yaptırmış on iki hisar
Sor nedendir duvarının örüsü

Dört kapısı vardır kırk da dükkanı
Üç yüz altmış altı gevher madeni
On yedi kişidir alıp satanı
Cümlesinin sarrafıdır birisi

O kalenin bedenine kuş konar
Kanadı üstünde kandiller yanar
Pîr Sultan Abdal'ım secdeye iner
Âşık oldum gitmez benzim sarısı

Yine Tamam Oldu Senenin Başı

Yine tamam oldu senenin başı
Aktıkça akıyor gözümün yaşı
Mümin olanlara veriyor cüşü
Münkir Yezit kıymetini bilmedi

İnşallah Yezid'in nesli kırılır
Mümin olan Hak cemine derilir
Bir orucun bin bir hacca yazılır
Oruç tutan ebed mahrum olmadı

Peygamberin vasisini kodular
Adına da Mervan adın dediler
On iki imamı bir bir yediler
Mazlumların ahı yerde kalmadı

Hasan'la Hüseyin Ali'nin oğlu
Yezid'in elinden ciğeri dağlı
Mümin olan Şah'a ikrarla bağlı
İkrarı bend olan yoldan dönmedi

Ne dilersen Hak'tan dile dileği
Muhammet Ali'nin yanar çırağı
Pîr Sultan'ın Mevlâ ile durağı
Pîre ikrar veren geri dönmedi

Erenler Sultanı Bağdat Şehrinin

Erenler sultanı Bağdat şehrinin
İptida binasın kuran kim idi
On'ki imam koymuş mihrap taşını
Onun duasını eden kim idi

Doksan üstad gelmiş anı yapmağa
Yapıp temel taşların berkitmeğe

Bağdat içinden teferrüç itmeğe
Gökten kandil ile inen kim idi

Uçurdum ben kuşum uçan kuş ile
Dolduysa gözlerim kanlı yaş ile
Üç yüz altmış başaçık derviş ile
Bağdad'a şeydallah iden kim idi

Bağdad'ın yaylağın bile yayladı
İndi aşkın deryasını boyladı
İki cihan fahri dua eyledi
El kaldırıp amin diyen kim idi

Pir Sultan Abdal'ım zaman farıdı
Ahımdan dağların karı eridi
Bağdat'tan çıkıp da bir tuğ bürüdü
Askerini çekip gelen kim idi

Gözleyi Gözleyi Gözüm Dört Oldu

Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi
Korular kalmadı kara yurt oldu
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi

Kızılırmak gibi bendinden boşan
Buradan Musul'dan Sivas'a döşen
Düldül eğelendi Zülfikâr kuşan
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi

Mümin olan bir nihana²⁸⁴ çekilsin
Münafık başına taşlar üşürsün
Sancağımız Kazova'ya²⁸⁵ dikilsin
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi

---

²⁸⁴ Gizli, saklı bir yere.

²⁸⁵ Tokatla Turhal arasında Yeşilirmak Vadisi boyunca uzanan bir ovardır.Şah İsmail Türkmenlerinden Nur Ali veya Hur Halife'nin ayaklanma bölgesidir.

Şah'ın gelecektir bir gün didiler
Yezitler lânet gömleğini giydiler
Kast eyleyip imamlara kıydılar
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi

Pîr Sultan Abdal'ım bu sözüm hakır
Vallahi sözümün hatası yoktur
Şimdiki sofunun Yezit'i çoktur
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi

Bir Gece Muhammet Evde Yatarken

Bir gece Muhammet evde yatarken
Üç melek geldi de nida getirdi
Selman'ın şeklinde bir oğlan girdi
Ne güzel izzetle salâ getirdi

Muhammet oğlana yerini verdi
Geçti oğlan seccadeye oturdu
Cebrail oğlandan nişan istedi
Zühre yıldızını alna getirdi

Bu oğlanın Ali olduğun bildiler
Aman mürvet deyü dâra durdular
Özlerinden hayli sitem sordular
Cebrail Cennet'ten elma getirdi

Getirip elmayı terceman verdi
Şah eline alıp dört pare kıldı
Bir paresin Şah'ım nuş edip kandı
Üçünü melekler Hakk'a götürdü

Bak Bâri Taalâ hoş nazar kıldı
Yed'iklim çar köşe Ali'ye verdi
Biri Düldül biri Zülfikar oldu
Fatma da Kanber'i ana götürdü

Pîr Sultan'ım eydür gitti gelenler
Arayıp özünde gevher bulanlar
Muhammet Ali'yle arşa duranlar
Cümle melekleri ceme götürdü

Bir Kişi Özünde İkilik Olsa

Bir kişi özünde ikilik olsa
Hakk'ın didârını²⁸⁶ görmez billahi
Hor bakarsa evliyanın yoluna
Eli bir gerçeğe ermez billahi

Cihanı seyahat edip gezerse
Doksan bin kelâmı okur yazarsa
Bir mümin yezide kuşak çözerse
Derdine dermanı bulmaz billahi

Eli ile komadığın alırsa
Yalan söyler Hakk'a asi olursa
Tövbe etmez günah gümrah²⁸⁷ olursa
Cehennem oduna yanar billahi

Bir mümin yezide kızını verse
Anası babası ilayık görse
Yüz bin kere başı secdeye varsa
Hak da günahından geçmez billahi

Bir mümin yezidin yüzüne baksa
Gayet gökçek olsa şol meyli aksa
Ol müslim bacıdan zürriyet doğsa
Arsız meydanında kalır billahi

Pîr Sultan'ım der ki Hakk'ın emrini
Koyuverse bir kişi avradını
Mümin olan bilir bunun dadını
Yedi başlı hınzır olur billahi

---

²⁸⁶ Yüzünü.

²⁸⁷ Günahkâr, gür, bol.

Hak, Muhammed, Ali Geldi Dilime

Hak, Muhammed, Ali geldi dilime
Kalma günahlara²⁸⁸, mürvet ya Ali
Yine ihsan senden ola kuluna
Kalma günahlara, mürvet ya Ali

Hatice, Fatma mihr-i muhabbet
Allah'ın kuluna edesin rahmet
İmam Hasan, İmam Hüseyin mürvet
Kalma günahlara, mürvet ya Ali

İmam Zeynelabidin'e varalım
Derdimizin dermanını bulalım
Doksan bin erlere yüzler sürelim
Kalma günahlara, mürvet ya Ali

İmam Bakir imamların serveri
Ol imam Cafer, imanım nuru
Allah'ım eydirme amanla zari ²⁸⁹
Kalma günahlara, mürvet ya Ali

İmam-i Musa'yi Kâzım er-Rıza
Günahım çok imiş diyeyim size
Allah'im hidayet²⁹⁰ eylesin bize
Kalma günahlara, mürvet ya Ali

İmam Takî, İmam Nakî'dir virdim
Anlara sığındım, dayandım durdum
Hasan-ül-Asker'e yüzümü sürdüm
Kalma günahlara, mürvet ya Ali

Pîr Sultan'im tamam oldu sözümüz
On İki İmam'a bağlı özümüz
Muhammed Mehdi'ye var niyazımız
Kalma günahlara, mürvet ya Ali

---

²⁸⁸ Günahımıza bakma, (kusura kalma) hoş gör.

²⁸⁹ İmdat etmek, ağlayıp inlemek sözlerini söyletme.

²⁹⁰ Doğru yol.

Hak Nasib Eylese Dergâha Varsam

Hak nasib eylese dergâha varsam
Daim dîvanında dursam ya Ali
Eğilsem payine niyaz eylesem
Yüzüm tabanına sürsem ya Ali

Yüzüm tabanına sürdüğüm zaman
Kalmadı kalbimde zerrece güman
Kâfire Zülfikar çaldığın zaman
Önünce Kanber'in olsam ya Ali

Kanber gibi hizmetine yeldirsen
Bir dem ağlatsan da bir dem güldürsen
Çeküp Zülfikar'ı beni öldürsen
Kesmem eteğinden elim ya Ali

Hiç çekem mi eteğinden elimi
Hak katında kabul kıldım ölümü
Doğru sürsek erenlerin yolunu
Mümince kulların görsem ya Ali

Mümin olan neresinden bellidir
Haklı söyler nefesinden bellidir
Erenlerin cemi gonca güllüdür
Tomurcuk güllerin dersem ya Ali

Mümin olan müslimini getürse
Hakikatı Hak cemine yetürse
Dizini dizime verüp otursa
Doyunca didârın görsem ya Ali

Pîr Sultan'ım niyaz eyle Pîrine
İnan gel Muhammed Ali yoluna
Bu dîvanda girem kalbin evine
Yakından yüzüne baksam ya Ali

Bu Dünyada Benim Gönül Verdiğim

Bu dünyada benim gönül verdiğim
Birisi Muhammed, birisi Ali
Adına şahına kurban olduğum
Birisi Muhammed, birisi Ali

Can bülbülü ne gezersin kafeste
Ali'nin sırrını söylen nefeste
Dünya kurulmadan oturan postta
Birisi Muhammed, birisi Ali

Hızır Nebi içti ab-ı hayatı
Yezit'e Zülfikar zehirden katı
Yine sizden olur er kerameti
Birisi Muhammed, birisi Ali

Ab-ı hayat çeşmelerin açtıran
Dalga vurup deryaları çoşturan
Dolu kevserleri bize içtiren
Birisi Muhammed, birisi Ali

Pir Sultan'ım bu nefesi haklayan
Evliyanın gizli sırrın saklayan
Sırat köprüsü'nün başın bekleyen
Birisi Muhammed, birisi Ali

Hayali Gönümde Yedigâr Kalan

Hayali gönümde yedigâr kalan
Allah bir Muhammet Ali'dir Ali
Darı çeç üstünde namazın kılan
Allah bir Muhammet Ali'dir Ali

Ali'dir cümle dillerde söylenen
Kispetini krallardan bürünen

Cebrail'e nur içinde görünen
Allah bir Muhammet Ali'dir Ali

Aslan olup yol üstünde oturan
Selman'a destinde nergis getiren
Kendi cenazesin kendi götüren
Allah bir Muhammet Ali'dir Ali

Yer gök arasına nizamlar kuran
Ak kağıt üstüne yazılar yazan
Engür şerbetini kırklara ezen
Allah bir Muhammet Ali'dir Ali

Maviye'yi²⁹¹ terkisine bindiren
Hamza pehlivana deve gönderen
Yezid'in gözüne perde indiren
Allah bir Muhammet Ali'dir Ali

Pîr Sultan'ım eydür ummana dalan
Yezid'in kalbini gümünü salan
Bin saatlik yolu kuşlukta alan
Allah bir Muhammet Ali'dir Ali

Bu Dünyanın Evvelini Sorarsan

Bu dünyanın evvelini sorarsan
Allah bir Muhammet Ali'dir Ali
Sen bu yolun sahibini ararsan
Allah bir Muhammet Ali'dir Ali

Tahtını terketti İbrahim Edhem
Süleyman Nebi'ye verildi hatem²⁹²
Her kulun alınına yazıldı sitem
Kişinin çektiği yoludur yolu

---

²⁹¹ Muaviye olsa gerekir.

²⁹² Üstü mühürlü yüzük. Süleyman peygamber bu yüzük sayesinde her şeye hükmetmişti.

Erenler öldürür yoldan şaşanı
İhlas ile kaldırırlar düşeni
Tarikatta her kişinin nişanı
Erenler katında bellidir belli

Erenler elinden dolu içildi
Ol saatte kıl-ü kalden²⁹³ geçildi
Firdevsi alâ'da güller açıldı
Cennet-i alâ'nın gülüdür güli

Pîr Sultan Abdal'ım ummana daldı
Yenemedi kendin engine saldı
Hak-i payınıza²⁹⁴ yüz süre geldi
Erenlerin kemter kuludur kulu

Adem Oğlu Şu Dünyaya Gelince

Adem oğlu şu dünyaya gelince
Yeni açmış güle benzer misali
Anasından doğup kırkı çıkınca
Kalaylanmış tasa benzer misali

Mushaf²⁹⁵ alıp hocasına varınca
Destur alıp mektebinden dönünce
On yaşından on beşine girince
Yen'aşlama fidan olmuş misali

Yirmisinde kara sakal getirir
Otuzunda bağdaş kurup oturur
Kırk yaşında da sohbetler yetirir
Önü bendli göle benzer misali

---

²⁹³ Dedikodudan.

²⁹⁴ Ayak toprağı.

²⁹⁵ Kur'an-ı Kerim'in Fatıha Sûresi ile başlayıp Nâs Sûresi ile bittiğı şekliyle iki kapak arasında toplanmış hali.

Ellisinde kara sakal bozarır
Altmışında dinlenmekten haz alır,
Kalbi dıkızlanır²⁹⁶ aklı azalır
İçi çürük koza benzer misali

Yetmişinde deve gibi muzular
Sekseninde ilik kemik sızılar
Doksanında yol göründü gaziler
Gazel olmuş güle benzer misali

Pîr Sultan'ım bunu böyle buyurdu
Müminleri Hak kendisi kayırdı
Yüz yaşında talan geldi savurdu
Uçup gider kuşa benzer misali

Kırklar Urum'a Geçti Sen Duydun mu

Kırklar Urum'a geçti sen duydun mu
Tanrının arslanı geldi bildin mi
Pınar yanında kendini buldun mu
Kırklara serçeşmesin Pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli

Kırklar bir bir arda sökün eyledi
Domuz kâfirlerin yolun bağladı
Tanrının arslanı imdat eyledi
Kırklara serçeşmesin Pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli

Geldi Kazova'sın duman bürüdü
Kara kâfirlerin yağı eridi
Allah Allah deyüp Kırklar yürüdü
Kırklara serçeşmesin Pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli

---

²⁹⁶ Tökezlenir, ritmi bozulur.

Kırklar Rum ilinde makam tuttular
Makamlar açtılar çırağ yaktılar
Bütün kâfirleri dine çektiler
Kırklara serçeşmesin Pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli

Pîr Sultan'ım bu sözleri söyledi
Kâfirleri Yezitleri bağladı
İlk selamı "esselâ" da²⁹⁷ söyledi
Kırklara serçeşmesin Pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli

Erler Pîrler Erkân Aldı İzinden

Erler Pîrler erkân aldı izinden
Yüz dört kitap sükût eder sözünden
Ay gün şule verir anın yüzünden
Seversen de böyle güzel sevmeli

Ziya verir gözü ile kaşları
İmam yatağıdır gerdan dösleri
Güzelin yüzünden kan bağışları
Seversen de böyle güzel sevmeli

Güzel güzel deyu aklım doğrandı
Güzel güzelden çok nazlar öğrendi
Çirkinin huyundan Allah yerindi
Seversen de böyle güzel sevmeli

Güzel güzel deyu yandım alıştım
Kınaman dostlar aşk elinden şaştım
Bölüşükte gine güzele düştüm
Seversen de böyle güzel sevmeli

---

²⁹⁷ Esselâ: Kendine güvenen ortaya çıksın anlamında meydan okuma deyimini

Güzel güzel gördüm güzel överim
Nerde güzel görsem boynum eğirim
Şöyle hub cemali güzel severim
Seversen de böyle güzel sevmeli

Pîr Sultan Abdal'ım eylemez fendi
Yad ele çözdürmez ak göğsün bendi
Ezelden sevdiğim Muhammet Ali
Seversen de böyle güzel sevmeli

Dün Gece Seyrimde Bir Eri Gördüm

Dün gece seyrimde bir eri gördüm
Muhammet Ali'ye benzer kesimi
Yine batınımda bir ere sordum
Dedi bilmez misin Eba Müslim'i

Yetmiş bin batmandan teber çekerdi
Yezit'in kalesin burcun yıkardı
Bunca alem onun hayfın çekerdi
Çok şükür ki bulduk Yezit hasmını

Yetmiş üç er idik girdik bu yola
Yalbırdak kılıçlar hep aldık ele
Mevlâ'm Kur'an nasip olsa bir kula
Kudretten okunur onun Yasin'i

Hey Yezit, Muhammet Ali desene
Kin ile kibri geri kosana
Ağu verdin ise İmam Hasan'a
Kırarlar başında ağı tasını

Yayla senin, ova senin, il senin
Sefil senin, geda senin, kul senin
Muhammet Ali'ye giden yol senin
Silebilsen kalp evinin pasını

Göre idim Sultan'ımı hânımı
Bula idim can içinde cânımı
Mehdi alır İmamlar'ın kanını
Ko desinler n'oldu Seyyit Nesimi

Pir Sultan Abdal'ım der: Ey gaziler
Böyle yazılmıştır bize yazılar
Kerbelâ dedikçe sinem sızılar
Şu gelen ses yoksa Düldül sesi mi

Gafil Kaldır Gönlündeki Gümanı

Gafil kaldır gönlündeki gümanı²⁹⁸
Bu mülkün sahibi Ali değil mi
Yaratmıştır on sekiz bin alemi
Irızgını veren Ali değil mi²⁹⁹

Gelin vazgeçelim böyle gümandan
Vallahi çıkarız dinden imandan
Şefaata umarız On'ki İmam'dan
Anların atası Ali değil mi

Yarattı Mülcem'i³⁰⁰ o da oldu düşman
Kasdetti Ali'ye son oldu püşman

---

²⁹⁸ Sanı, şüphe.

²⁹⁹ İlk bakışta "mülk sahibinin Allah olması" nedeniyle deyiş yadırganabilir. Burada, Hz .Muhammed'in kuzeni ve damadı Ali anlamında değil, ilâhi aşkın bir varlıkta tecelli bulması anlamında Tanrısallık içeren bir kavramı ile karşılaşıyoruz. Açık ve genel anlatımını bulan Ene-l Hak (Ben Tanrı'yım) deyimi, XV. yüzyıldan başlayarak Ali'nin Anadolu Aleviliğiyle entegrasyonu, daha çok Ali'nin tanrısallık özdeşliği bağlamında kullanılmıştır. Aslolan tek ve mutlak olan Allah'tır. Benzeri tüm deyişlerde, aynı zamanda bir söz oyunu olarak Hak, Muhammed, Ali üçlemesi söz konusudur. Ancak bu üçleme, zaman zaman üç ayrı şahsiyetten söz edermiş gibi yaparken, gerçekte tek bir tanrısallık varlık anlamında vahdet-i vücudu ifade etmektedir. Allah, yardımcı, kurtarıcı olarak Ali'de özdeşleşir. Bir fani olan Ali'nin adını içermekle birlikte, esas olarak onun kimliğinde de kendini gösteren Allah'ın kendisidir. (İ. Z. Eyüboğlu, Türk Şiirinde Tanrıya Kafa Tutanlar, Kaynak Yayınları, İstanbul 1991, s.79-84)

³⁰⁰ Hz. Ali 24. 01. 661 tarihinde İbn Mülcem adındaki katil tarafından zehirli bir kılıçla şehit edilmiştir.

Kangı kitapta gördün Ömer Osman
Kur'an-da okunan Ali değil mi

Bin bir adı vardır birisi Hızır
Her nerde çağırırsam orada hazır
Ali'm padişah'tır Muhammed vezir
Bu fermanı yazan Ali değil mi

Pîr Sultan Abdal'ım ben bir fukara
Acep bulunur mu derdime çare
Yüzü kara nasıl varam huzura
Dîvanda oturan Ali değil mi

İlgıt İlgıt Esen Seher Yelleri (1)

İlgıt ılgıt esen seher yelleri
Doğru gelir doğru gider mi
Hakkın emri ile çürüyen Canlar
Bin yıl yerde yatsa çürür mü

Pazarlık mı olur adil dükkanda
Mevl-i muhabbetim³⁰¹ kaldı yar sende
Bu dîvan olmazsa Ulu Dîvan'da
Dost benim sualım verir mi

Bahçede açılmış yar gonca güller
Gülün figanından sefil bülbüller
Âşuktan maşuğa da sarılan kollar
Bin yıl yerde yatsa çürür mü

Abdal Pîr Sultan'ım da kalbi zar olan
Döner mi sözünden gerçek yar olan
Senin gibi aht-ı sadık³⁰² yar olan
Verdiği ikrardan döner mi

---

³⁰¹ Sevgimim aslı, sahibi.

³⁰² Sözünde duran.

Yemen Elllerinden Beri Gelirim

Yemen ellerinden beri gelirim
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?
Hava üzerinde semâ ederken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?

Şah'ım Hayber Kalesi'ni yıkarken
Nice Yezit halka olup bakarken
Muhammet Mustafa Hacc'a çıkarken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?

Kim gördü deryada balık izini
Eğildi Kanber'in öptü gözünü
Turnalardan işittim avazını
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?

Havanın yüzünde sema tutarken
Ab-ı kevser³⁰³ şarabından içerken
Muhammet gül ü reyhanın³⁰⁴ seçerken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?

Şeriat yolunu Muhammet açtı
Tarikat menzilini Ali seçti
Bu meydandan nice erenler geçti
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?

Pîr Sultan'ım eydür konup göçelim
Gelin kevser şarabından içelim
Ali'nin uğruna serden geçelim
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?

---

³⁰³ Kevser suyu.

³⁰⁴ Gül kokusunu.

Ŗu Karşı Yaylada Göç Katar Katar

Ŗu karşı yaylada göç katar katar
Bir güzel sevdası sinemde tüter
Bu ayrılık bana ölümden beter
Geçti dost kervanı eğleme beni

Ŗu benim sevdiğim başta oturur
Bir güzelin derdi beni bitirir
Bu ayrılık bana zulüm getirir
Geçti dost kervanı eğleme beni

Ben gidersem sunam bana ağlama
Ciğerini aşk oduna dağlama
Benden başkasına meyil bağlama
Geçti dost kervanı eğleme beni

Gider isem bu il sana yurt olsun
Münafıklar aramıza kurt olsun
Ben ölürsem yüreğine dert olsun
Geçti dost kervanı eğleme beni

Pîr Sultan Abdal'ım dağlar aşalım
Aşalım da dost iline düşelim
Çok nimetin yedim helallaşalım
Geçti dost kervanı eğleme beni

Bir Güzelin Âşıkıyım Erenler

Bir güzelin âşıkıyım erenler
Anın için taşa tutar el beni
Gündüz hayalimde gece düşümde
Kumdan kuma savuruyor yel beni

Reyhanını devşir devşir dest'eyle
Ben deliyim öğüt ver de pest eyle³⁰⁵
Düşmanınım el yanında dost eyle
Bir gececik mihman³⁰⁶ eyle sal beni

Ak gül olsam al yanağa sokulsam
Gülâb³⁰⁷ olsam ak yüzüne saçılsam
Kölen olsam pazarlarda satılsam
Kölem deyü yerden yere çal beni

Pîr Sultan Abdal'im gamzeler oktur
Hezarân³⁰⁸ sinemde yaralar çoktur
Benim senden özge sevdiğim yoktur
İnanmazsan ol Allah'a sor beni

Deli Gönül İnîl İnîl İnleme

Deli gönül inil inil inleme
Kadir Mevlâm hasretime sal beni
Viranlıkta görsen baykuş sanırsın
Bir humâ kuşuyum sen de bil beni

Ulu bezirganım kumaş satarım
Gökyüzünden uçan kuşu tutarım
Yetmiş iki dilden bilir öterim
Anın için fark edemez el beni

Ak pınarın boz bulanık seliyim
Ol sebepten aklım yoktur deliyim
Naci derler dört güruhun biriyim
Ararsan hak dîvanında bul beni

---

³⁰⁵ Yatıştır.

³⁰⁶ Konuk.

³⁰⁷ Gül Suyu.

³⁰⁸ Binlerce veya bir çiçek adı.

Gider idim ben de kendi işime
Aşkın doluları yağdı başıma
Ağu kattı benim tatlı aşıma
Ummanlara gark eyledi sel beni

Pîr Sultan'ım ırak yoldan gelirsin
Gevherin kıymetini nerden bilirsin
Eksikliğim çoktur sen de bilirsin
Eksiklikle kabul eyle gel beni

Şu Kanlı Zalımın Ettiği İşler

Şu kanlı zalımın ettiği işler
Garip bülbül gibi zareler beni
Yağmur gibi yağar başıma taşlar
Dostun bir fiskeşi paralar beni

Dar günümde dost düşmanım bell'oldu
On derdim var ise şimdi ell'oldu
Ecel fermanı boynuma takıldı
Gerek asa gerek vuralar beni

Pîr Sultan Abdal'ım can göğe ağmaz
Haktan emrolmazsa ırahmet yağmaz
Şu ellerin taşı hiç bana değmez
İlle dostun gülü yaralar beni

Alçakta Yüksekte Yatan Erenler

Alçakta yüksekte yatan erenler
Mürvetiniz yok mu aldı dert beni
Başım alıp hangi yere gideyim
Gittiğim yerlerde buldu dert beni

Oturup benimle ibadet kıldı
Yalan söyledi de yüzüme güldü
Yalın kılıç olup üstüme geldi
Çaldı bölük bölük böldü dert beni

Üstümüzden gelen boran kış gibi
Yavru şahin pençesinde kuş gibi
Seher çağı bir korkulu düş gibi
Çağırta çağırta aldı dert beni

Abdal Pîr Sultan'ım gönlüm hastadır
Kimseye diyemem gönlüm yastadır
Bilmem deli oldu bilmem ustadır
Şöyle bir savdaya saldı dert beni

Gel Seninle Ahd ü Peyman Edelim

Gel seninle ahd ü peyman edelim
Ne sen beni unut ne de ben seni
İkimiz de bir ikrarı güdelim
Ne sen beni unut ne de ben seni

Aman kaşı keman elinden aman
Sürdük sefasını etmedik tamam
Ehl-i irfan içre olduğum zaman
Ne sen beni unut ne de ben seni

Hem saza mailim hem de sohbeta
Hem sana mailim hem de devlete
Aşkın ile düştüm diyar gurbete
Ne sen beni unut ne de ben seni

Yârimin cemâli güneşte mahı
Sana âşık olan çekmez mi ahı
Getir ant içelim Kelamullah'ı
Ne sen beni unut ne de ben seni

Gitme dilber gitme yüzün göreyim
Al yanaklarına kurban olayım
Bir emanetim var sana vereyim
Ne sen beni unut ne de ben seni

Abdal Pîr Sultan'ım çektiler dara
Düşmüşüm aşkına yanarım nara
Bakın ey erenler şu giden yâra
Ne sen beni unut ne de ben seni

Döndün mü Sen Benden Yüzü Dönesi

Döndün mü sen benden yüzü dönesi
Verdiğin ikrara saldım ben seni
İkrarı boynuna kement olası
Verdiğin ikrara saldım ben seni

Zemheride yağın karlar erimez
Aşk atına binen gönül farımaz³⁰⁹
İkrar birdir iki yere verilmez
Verdiğin ikrara saldım ben seni

İkrar verdim ikrarımı güderim
İkrarsız dilberi ya ben n'iderim
Varıp bir ikrarlıya şefaât ederim
Verdiğin ikrara saldım ben seni

İkrar verir ikrarından dönücü
Arayıp da kendi gibisin bulucu
Bak sonunda gelsin hakkın kılıcı
Verdiğin ikrara saldım ben seni

Uzun yaylana da çıkmayım derdin
Soğuk sularını içmeyim derdin

---

³⁰⁹ Yorulmaz.

Serden geçip senden gemeyim derdin
Verdiğin ikrara saldım ben seni

Pîr Sultan Abdal'ım ahirim aman
Münkirin göynünden gitmesin güman
Şefaata etmesin o ahir zaman
Verdiğin ikrara saldım ben seni

Bir Öğüdüme Vardır Sana Söyleyem

Bir öğüdüme vardır sana söyleyem
En iyi dostundan sakın sen seni
Öğüdüme dinlersen mânası budur
En iyi dostundan sakın sen seni

Gelir senin ile güler de oynar
Ardınca önünce ayıbın söyler
Bir vakit gelince önüne çıkar
En iyi dostundan sakın sen seni

Senin ile hüsnün bahçesin gezer
Gönül aşk elinden satırlar yazar
Ardınca önünce kuyular kazar
En iyi dostundan sakın sen seni

Gelir senden önce yükseğe çıkar
Gözlerinden kanlı yaşını döker
Ayağın kayınca urganın çeker
En iyi dostundan sakın sen seni

Pîr Sultan Abdal'ım böyle söyledi
İndi aşkın deryasını boyladı
Bunu işlemeyen kula söyledi
En iyi dostundan sakın sen seni

Mürekkekim Yoktur Bir Defter Edem

Mürekkekim yoktur bir defter edem
Yazam da sorayım yârime bari
Halden bilen yok ki halim arz edem
Bir nusha süreyim serime bari

Bari Halil gibi nare atılam
Aşkın ateşiyle yanam ütülem
Elinde yola kul olam satılam
Varam hizmet edem Pîrime bari

Yusuf gibi kuyulara indirsin
Kenan gibi şerbetinden kandırsın
Sadık dostum beni hem inandırısın
Sığınayım Gani kerime bari

Çoşkun sular gibi akam çağlayam
Sadık dostum yoktur gönül eyleyem
Güzel Şah'ı تنها bulam ağlayam
Belki derman ede derdime bari

Pîr Sultan Abdal'ım niyazım Hakk'a
Hak cömerttir belki çırağımız yaka
Güzel Şah gelmez ki urganım çeke
Varam sallanayım darıma bari

Yükseklerden Alçaklara İndim Ben

Yükseklerden alçaklara indim ben
Felek şu kanadım kıraldan beri
Aklım aldı divaneye döndüm ben
Kudret oku elim vuraldan beri

Şu dünyaya gelen bir bir gitmede
Hiç eksilmez derdim, her gün artmada
Tur Dağı tutuşmuş yanıp tütmede
Hakk'ın didarını görelden beri

Musa söyler idi bin bir kelamı
Kudret eli ile çaldı kalemi
Öküze yükletti cümle âlemi
Dünyanın temelin kuraldan beri

Allah'ın ansa da ağlasa kişi
Akıtsa gözünden kan ile yaşı
Havaya çekildi Muallak Taşı
Muhammed Mirac'a varaldan beri

Pir Sultan'ım ah etti de gülmedi
Aradı derdine derman bulmadı
Hak uğruna serin verdi dönmedi
Ferhat şu dağları delelden beri

Şah'a Giden Ben Bir Bezirgân Gördüm

Şah'a giden ben bir bezirgân gördüm
Ayrılmam katardan ben şimden geri
Hemen tutmuş hakikatın yolunu
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Bezirgân yükünü nereden tutmuş
Ona hizmet eden dergâha yetmiş
Sevdiğim sılada bir oda tutmuş
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Bezirgânın yükü la'l ile gevher
Ana kar mı kılar harami dafer
Bezirganlar başı ol İmam Cafer
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Bezirgânın yükü nereye gider
Uğramaz Sırat'a Mirac'a gider

Bezirgan başıdır Şah Gani Haydar³¹⁰
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Bezirgânın yükü ilm-i hamail³¹¹
Doğru işleyene Hak ola kail
Bezirgan başıdır ahir Cebrail
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Deryalar bekçisi dağlara nazır
Her nerde çağırın orada hazır
Bezirgân başıdır Boz Atlı Hızır
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Pîr Sultan Abdal'ım âşıkı çoklar
Hiç kardaş bulmamış kend'özün yoklar
Korktuğumuz yerden Yaradan saklar
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Derdim Çoktur Hangisine Yanayım

Derdim çoktur hangisine yanayım
Yine tazalendi yürek yarası
Ben bu derde kande derman bulayım
Meğer Şah elinden ola çaresi

Türlü donlar giyer gülden naziktir
Bülbül cevreyleme güle yazıktır
Çok hasretlik çektim bağrım eziktir
Güle güle gelir canlar pâresi

Benim uzun boylu servi çınarım
Yüreğime bir od düştü yanarım
Kiblem sensin yüzüm sana dönerim
Mihrabımdır kaşlarının arası

---

³¹⁰ Hazreti Ali'ye Hz. Muhammed'in verdiği isim.

³¹¹ Şeytan, cin, peri gibi gizli varlıkların zararlarından korunmak için boyna asılan veya kola takılan muska.

Didâr ile muhabbete doyulmaz
Muhabbetten kaçan insan sayılmaz
Münkir³¹² üflemele çırağ söyünmez
Tutuşunca yanar aşkın çırası

Pîr Sultan'ım katı yüksek uçarsın
Selamsız sabahsız gelir geçersin
Dilber muhabbetten niçin kaçarsın
Böyle midir ilimizin töresi

Dün Gece Seyrimde Coştuydu Dağlar

Dün gece seyrimde coştuydu dağlar
Dağ da ağlar ağlar Pîr Sultan deyü
Gündüz hayalimde gece düşümde
Düş de ağlar ağlar Pîr Sultan deyü

Uzundu usuldu dedemin boyu
Yıldız'dır yaylası Banaz'dır köyü
Yaz bahar ayında bulanır suyu
Su da çağlar çağlar Pîr Sultan deyü

Pîr Sultan kızıydım ben de Banaz'da³¹³
Kanlı yaş akıttım baharda yazda
Babamı astılar kanlı Sivas'ta
Dar da ağlar ağlar Pîr Sultan deyi

Kemendimi attım dara dolaştı
Kafirlerin eli kana bulaştı
Koyun geldi, kuzuları meleştı
Koç da ağlar ağlar Pîr Sultan deyi

---

³¹² İnkâr eden

³¹³ Pîr Sultan'dan sonra yaşayan ve Pîr Sultan geleneği içinde Pîr Sultan Abdal mahlasıyla şiirler söyleyen ozanın, Pîr Sultan'ın kızının ağzından yazdığı şiir olsa gerekir.

Pîr Sultan Abdal'ım ey yüce Gâni
Daim andığımız kudretin hani
Hakka teslim etti ol şirin canı
Dost da ağlar ağlar Pîr Sultan deyi

Erler Himmet Edin Niyaz Eyleyim

Erler himmet edin niyaz eyleyim
Zâkir oldum zikrederim Ali'yi
Fürkan'ın okurum medhin eylerim
Zâkir oldum zikrederim Ali'yi

Vardım gördüm ötesi yok faniyi
Can arzular kerem ıssı Veli'yi
Düldül'ü Kanber'i Fatma Ana'yı
Zâkir oldum zikrederim Ali'yi

İmam Zeynel yardım eyle fakirim
Şefaata umarım her dem Bakır'ım
İmam Cafer kitabını okurum
Zâkir oldum zikrederim Ali'yi

Kâzım Musa Rıza ol benim derdim
Ali-el Rıza'dır dilimde virdim
Takî Nakî Asker gerçeğe vardım
Zâkir oldum zikrederim Ali'yi

Yolundan azmışlar imana gelin
Gelin bu mekândan bir haber alın
Mehdî alçaktadır birlikte kalın
Zâkir oldum zikrederim Ali'yi

Yezitlere lanet edin gaziler
Zira can iverken ceset sızılar
Pîr Sultan'ım Şah Meyit'i arzular
Zâkir oldum zikrederim Ali'yi

Kahpe Felek Sana N'ettim N'eyledim (2)

Kahpe felek sana n'ettim n'eyledim
Attın gurbet ile taşımı felek
İbtida gülmeyen sonra güler mi
Akıttın gözümde yaşımı felek

Ben feleği gördüm elde var iken
Başım alam gidem derdim er iken
Kol kanat bağladım uçam der iken
Kırdın kanadımı kolumu felek

Bak'a şu feleğin işine bak'a
Götürün gömleği istemem yaka
Yönünü döndürmüş geliyor Hakk'a
Sen melamet ettin işimi felek

Pîr Sultan Abdal'ım olmuşum hazer³¹⁴
Yârinden ayrılan dünyadan bezer
Ellere baktım ki salınıp gezer
Hemen bana ettin zulumu felek

Sabır Kıla Kıla Canıma Yetti

Sabır kıla kıla canıma yetti
Hasmını ararsan bundadır âşık
Kamil oldum deyü dâva edersin
Hamakat³¹⁵ nişanı kimdedir âşık

Ehl-i dil³¹⁶ olmadan söyleme hemen
Senin mücadelen benimle neden
Muhammet Mustafa göçtü dünyadan
Muhammed'in nuru kimdedir âşık

---

³¹⁴ Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma.

³¹⁵ Ahmaklık, aptallık.

³¹⁶ Gönül halinden anlayan.

Ben de bilmedim nasıl sevdadır
Heman çekticeğim kuru kavgadır
Nebi Medine'de, Musa Tur'dadır
Muhammed'in nuru kimdedir âşık

Gözle erkânını dönme yolundan
Dererler de goncasını gülünden
Pîr Sultan'ım hü der, almam elinden
Senin sende benim bendedir âşık

Aşk İle Yürüdük Sen Pire Geldik

Aşk ile yürüdük sen pire geldik
Muhammet cemalin seyrana geldik
Muhabbet narına yanmaya geldik
Zatını görmeye meydana geldik

Can bülbülü neden ediyor feryat
Şah-ı velayettir cümleye irşat
Bektaş-ı Veli'den umarız imdat
Kerbela aşkına imdada geldik

Mert olanlar ikrar eder canana
Erenler yolunda gelir meydana
Şükür Mevla'ya ol sırr-ı Yezdan'a
Mansur'un darında erkana geldik

On İki İmam'dır ulu şahımız
Muhammet Ali'ye çıkar rahımız
On dört masum bizim hem-penahımız
Hidayet bahrinde cevlana geldik

Pir Sultan edelim Yezit'e lanet
Mürşidin eteğin tutmuşuz elbet
Ali evladına okuruz rahmet
Şah'ımın cemalin görmeğe geldik

Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez

Bu yıl bu dağların karı erimez
Eser bâd-ı sabâ³¹⁷ yel bozuk bozuk
Türkmen kalkıp yaylasına yürümez
Yıkılmış aşiret il bozuk bozuk

Kızılırmak gibi çağladım aktım
El vurdum göğsümün bendini yıktım
Gül yüzlü ceranın³¹⁸ bağına çıktım
Girdim bahçesine gül bozuk bozuk

Elim tutmaz güllerini dermeye
Dilim tutmaz hasta hâlin sormaya
Dört cevabin mânasını vermeye
Sazım düzen tutmaz tel bozuk bozuk

Pîr Sultan'ım yaratıldım kul diye
Zalim paşa³¹⁹ elinden mi öl diye
Dostum beni ısmarlamış³²⁰ gel diye
Gideceğim amma yol bozuk bozuk

Allah Birdir Hak Muhammed Ali'dir

Allah birdir hak Muhammed Ali'dir
Anın ismi cümle âlem doludur
Bu yol hak Muhammed Ali yoludur
Gel Muhammed Ali Dergâhına gel

Özünü artıp pâk eyler isin
Umman budur, bahri olup dalarsan
Hakk'ın didârını görmek dilersen
Gel Muhammed Ali Dergâhına gel

---

³¹⁷ Sabah yeli, tan yeli.

³¹⁸ Ceylan, ahû, karaca.

³¹⁹ Hızır Paşa.

³²⁰ Çağırılmış.

Hasan'ın ismi gönlümden ayrılmaz
Şah Hüseyin diyen diller yorulmaz
Bu yolda ölene soru sorulmaz
Gel Muhammed Ali Dergâhına gel

Şahım Zeynel Âbidin'in âbına
Yezit sığmaz oldu derler kabına
Muhammed'in sancağının dibine
Gel Muhammed Ali Dergâhına gel

Gel varalım İmam Bakır oğluna
Uymayalım şol Yezid'in fi'iline
Gel uyalım İmam Cafer yoluna
Gel Muhammed Ali Dergâhına gel

İmam Musa Kâzım canlar canıdır
Ali Musa Rıza mürvet kânıdır
Yarın varacağımız Hak dîvanıdır
Gel Muhammed Ali Dergâhına gel

Takî bilin Nakî ile buluşur
Varır Hasan Askerî'ye karışır
Anlara karışan Hakk'a kavuşur
Gel Muhammed Ali Dergâhına gel

Pîr Sultan'ım eyder pervaz râhından
Fetva budur çıkarırsan dilinden
Eğer aman diler isen Mehdi'den
Gel Muhammed Ali Dergâhına gel

Allah Bir Muhammed Ali'dir Ali

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali
Gel Muhammed Ali katarına gel
İsmin bu cihanda doludur dolu
Gel Muhammed Ali katarına gel

Serseriye sır kapısı açılmaz
Mürşit olmayınca müşkül seçilmez
Kılavuzsuz yedi derya geçilmez
Gel Muhammet Ali katarına gel

Gizlidir gizliden haber alınmaz
Gönle girmeyince sırlar bilinmez
Benlik ile Hakka kulluk olunmaz
Gel Muhammet Ali katarına gel

Dökme bir su ile gönül alınmaz
Faraş ile süpürgesi görünmez
Kul olmayınca sultanlık bilinmez
Gel Muhammet Ali katarına gel

Pir Sultan'ım münkir yola gelir mi?
Kaplumbağa uçup menzil alır mı?
Hiç mürşitsiz kişi Hakk'ı bilir mi?
Gel Muhammet Ali katarına gel

Beş Günlük Dünyada Hey Ademoğlu

Beş günlük dünyada hey ademoğlu
Kamili kamili hali gözle gel
Cümlemizin başı bir Hakk'a bağlı
Hakikat söyleyen dili gözle gel

Zulmedip de imanını kayırma
Nefsine uyup da özün ayırma
Şaşkın olup gezme kırdan bayırda
Uçarsın kayadan yolu gözle gel

Dünyalığa tapıp odlara yanma
Zifafa girip de ölürüm sanma

Kuzgun gibi murdar leşe konma
Duduysa şeker balı gözle gel³²¹

Mülke mi verdiler sana bu hanı
Hatıra değip de incitme canı
İnkâr eden doğuncağız sen seni
Sakın diri bilme ölü gözle gel

Pîr Sultan Abdal'ım sinem pareler
Yıkıldı viraneler kaldı ulular
Her ne iş işlersen seni görürler
Cihanı boş görme, dolu gözle gel.

Gam Elinden Benim Zülfü Siyahım

Gam elinden benim zülfü siyahım³²²
Peykân³²³ değdi sinem yaralandı gel
Suna başın için ağlatma beni
Bugün sevda candan aralandı gel

Gamdan hisar oldu mekânım yurdum
İşitmez avazım dinlemez virdim
Bir değil beş değil on değil derdim
Düğümler baş verdi sıralandı gel

Hasretine vâsıl³²⁴ olam mı böyle
Mecnun'a da bile kalır mı Leylâ
Ölümlü dünyadır gel helâl eyle
Yüklendi barhanam³²⁵ kiralandı gel

---

³²¹ Bu deyişin Ali Ekber Çiçek'in naklettiği varyantında bu kıta şu şekildedir: "Varı beller gibi kuyular kazma / Hırsa nefse uyup yolundan sapma / Konuş aslan ile küsülü gezme / Koy desinler sana be hey divane" Dörtlüğün zaman içinde değişikliğe uğradığı, ayak bütünlüğünü bozduğu için dördüncü dizinin bir başka deyişten alınarak monte edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu deyişin Aşık Veysel tarafından söylenmesi sebebiyle bazı kaynaklarda Aşık Veysel ve Aşık Şemî adına kaydedildiği de görülmüştür.

³²² Siyah saçım.

³²³ Okun ucundaki sivri demir.

³²⁴ Savdığine ulaşan âşık. Kavuşan.

³²⁵ Tutulmuş yük, kervan, kabile.

Ne çekerse dertli sinem dağ olmaz
Günler gelir geçer ömür çağ olmaz
Teşevvüştür³²⁶ yaralarım sağ olmaz
Göğerti çevresi karalandı gel

Pîr Sultan Abdal'ım haftada ayda
Günler gelir geçer bulunmaz fayda
Gönül Hak arzular canım hayhayda
Toprağım üstüme kürelendi gel

Hasretinle Beni Üryan Eyledin

Hasretinle beni üryan eyledin
Beklerim yolların gel efendim gel
Gönül kuşu kalktı cevlan eyledi
Beklerim yolların gel efendim gel

Evvel âhir sensin dönmezem senden
Meyl ü muhabbetin çıkar mı candan
Gönül göç eyledi kevn ü mekandan³²⁷
Beklerim yolların gel efendim gel

Tevarih³²⁸ çoğaldı da hadden aştı
Urum sofuları bildiğin şaştı
Şimdi gayret Şah-ı Merdan'a düştü
Gözlerim yolların gel efendim gel

Horasan'dan kalktı Hind'i yararak
Top top olmuş Hariciler³²⁹ kırarak

---

³²⁶ Karma karışık olma. Bulanıklık, karışıklık.

³²⁷ Kâinat, âlem, dünya.

³²⁸ Tarihler.

³²⁹ Hz. Ali döneminde, Siffin savaşından sonra Muaviye taraftarları yenileceklerini anlayınca mızraklarının ucuna Kuran sayfaları takarak, "aramızda Kur'an hakem olsun" dediler. Bunun üzerine çatışmalar durdu. Görüşmeler başladı. Bu "hakem olayından" sonra bir kısım insanlar "sen insanları hakem olarak kabul ettin. Halbuki hüküm ancak Allahındır" diyerek Hz. Alinin saflarından ayrıldılar. Bunlara "hariciler" dendi.

Bendelerin Şah'ına yalvararak
Beklerim yolların gel efendim gel

Bozuldu yolcular yollarda kaldı
Ayin erkân gitti dillerde kaldı
Bendelerin zayıf hallerde kaldı
Beklerim yolların gel efendim gel

Pîr Sultan'ım Allah Allah diyelim
Gelin nikâbını³³⁰ elden koyalım
Takdir böyle imiş biz ne diyelim
Beklerim yolların gel efendim gel

Sabahtan Cemâlin Seyran Eyledim

Sabahtan cemâlin seyran eyledim
Gönüller perişan elinden güzel
Nice bir gezeyim gurbet elleri
Hiç mi bilir yoktur halımdan güzel

Seher bülbülüsün gider gelmezsin
Gelirsen de güzel baki kalmazsın
Seni uçuranlar murat almasın
Seni kim uçurdu yuvandan güzel

Pîr Sultan Abdal'ım dervişler gezer
Aradım bulmadım derdimi yazar
Şimdi benim dostum cennette gezer
Kalma benim için yolundan güzel

---

³³⁰ Yüz örtüsü, peçe.

Bir Servi Dalında Kaldı Nazarım

Bir servi dalında kıldım nazarım
Cennet' de Tûba'yı görmezden evvel
Kaşların mihrâbın tavâf eyledim
Kâbe-i ulyâyı görmezden evvel

Aşkı olmayanı insân sanırdım
Gördüğüm boncuğu mercân sanırdım
Bu aşkı bilmezdim, âsân sanırdım
Başımda sevdâyı görmezden evvel

Hüda halkeyledi can ile teni
Ya nice beslemez gidince beni
Ta ezelden verdi kismetim Gani
Bu fani dünyayı görmezden evvel

Cümlenin kismetin Gani vermiştir
Muhammet bir ikrar üzre durmuştur
Bu fani dünyada neler görmüştür
Adem'i, Havva'yı görmezden evvel

Pir Sultan'ım diler vasl-ı cananı
Hayaldir demişler geri kalanı
İstemem cennet, huri, gılmanı
Hazret-i Mevlâ'yı görmezden evvel

Çevrilip Çevrilip Üstü Yanımda

Çevrilip çevrilip üstü yanımda
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil
Benim derdim yeter bir de sen katma
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil

Bir sağlık yeđ imiş dñnya varından
Nice vazgeleyim zñlfñn telinden
Ayrı dñřtñn vatanından ilinden
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil

Bakmaz mısın akan suya coşkuna
Gökten inip otur gönlüm köşküne
Seni beni yaradanın aşkına
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil

PİR Sultan'ım eydür, kesmem ricamı
Bulamazsın bencileyin tamamı
Seversen Ali'yi on iki imamı
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil

Her Sabah Her Sabah Anka-yı Devran

Her sabah her sabah anka-yı devran,
Ne hub dertli dertli ötersin bülbül.
Gafildim de bir taş çıktı elimden,
Va'den teknil imiş yatarsın bülbül.

Yumurtadan çoğ imiş zaydır emeğin,
Sana Hak'tan geldi budur dileğim.
Emir Hakk'ın emri taşı n'eyleyim?
Va'den teknil imiş yatarsın bülbül.

Sana senden oldu, hiç benden bilme,
Bir taş değme ile dñřüp de ölme.
Sefil Pir Sultan kusuruna kalma,
Va'den teknil imiş yatarsın bülbül.

İşitip Avazın Ben De Varayım

İşitip avazın ben de varayım
Eğlen uçup gitme kona dur bülbül
Senin aşkın benim kalbim evini
Vücudun şehrinde donadır bülbül

Bülbülün donları sarı gazelden
Gözünün sürmesi yeğdir güzelden
Bülbül güle aşık olmuş ezelden
Hardan mı³³¹ gülden mi yanadır bülbül

Sultan eder irahmeti kuluna
Tabip gerek derler derman buluna
Benlik ila konma gülün dalına
Hâr vardır pençeni kanadır bülbül

Pîr Sultan dilinden gevherler saçar
Her kişi boyunca libasin biçer
Geçer bu güzellik eyyamı geçer
Bu dünyanın sonu fenadır bülbül

Sultan Suyu Gibi Çağlayıp Akma

Sultan suyu gibi çağlayıp akma
Durulur gam yeme dîvane gönül
Er başında duman, dağ başında kış
Erilir gam yeme dîvane gönül

Bizden selâm söylen dosta gidene
Yuf yalancıya da lanet nadana³³²
Bunca düşman ardımızdan yeltene
Yorulur gam yeme dîvane gönül

---

³³¹ Dikenden mi?

³³² Haddini aşan, edepsizlik eden.

Şah-ı Merdan önümüzde klavuz
Yıkılır mı Hakk'ın yaptığı havuz
Üç günlük dünyada her yahşi yavuz
Dirilir gam yeme dîvane gönül

Pîr Sultan Abdal'ım, sırdan sırada
Bu iş böyle oldu, kalsın burada
Cümlemizin yeltendiği murada
Erilir gam yeme dîvane gönül

Bir Su Bir Gölde Çok Durursa Kokar

Bir su bir gölde çok durursa kokar
Azar azar çağla ak deli gönül
Bulanık akma ki içmezler seni
Çeşmenin gözünden çık deli gönül

Ateş gibi birden parlayıp yanma
Yanıp yanıp çevre yanın yandırma
Kâh karanlık kâh aydınlık görünme
Meydanda mum gibi yan deli gönül

Kaba rüzgâr gibi boşa dolaşma
Çalıya çırpıya değip ileşme
Toz toz olup topraklara karışma
Harman yeli gibi es deli gönül

Kara toprak gibi sakın ol otur
Hak'tan ne gelirse kabul et getir
Bahar aylarının yemişin bitir
Herkes gönlünce ver deli gönül

Pîr Sultan Abdal'ım bu sözüm haktır
Gaziler sözümün hatası yoktur
Âşıkın maşuktan dönmesi çoktur
Pirin eşiğine düş deli gönül

Yüksek İsem Ben Gönlümü İndirmem

Yüksek isem ben gönlümü indirmem,
İndirsem de ben Ali'den ayrılmam.
Azrail'i ak göğsüme kondurmam,
Kondursam da ben Ali'den ayrılmam.

Kıratım, kıratım, benli kıratım,
Arş'âlâya çıktı ünüm, fırkatım.
Kesilse kefenim, yunsa meyyitim,
Yusalar da ben Ali'den ayrılmam.

Azrail'in kılıçtandır kuşağı,
Kara toprak sır örtüsü döşeği.
Sarkıtsalar saptırmadan aşağı,
İndirseler ben Ali'den ayrılmam.

Benim gönlüm bir geyicik postunda,
Giydirmenin muradında kastında.
Teneşirin tahtasının üstünde,
Yusalar da ben Ali'den ayrılmam.

Pir Sultan'ım, kuşatsalar kuşağı,
Sarkıtsalar saptırmadan aşağı,
Yedi kat da yer yüzünden aşağı,
İndirseler ben Ali'den ayrılmam.

Şu Yalan Dünyaya Geldim Giderim

Şu yalan dünyaya geldim giderim
Gönül senden özge yâr bulamadım
Yaralandım al kanlara bulandım
Gönül senden özge yâr bulamadım

Güzel olan neyler altın akçayı
Ârif olan düzer türlü bohçayı

Vücutunda seyreyledim bahçeyi
Dosta el değmedik nar bulamadım

Güzellerin zülfü destedir deste
Erenler Hak için oturmuş posta
Bir zaman sağ gezdim bir zaman hasta
Hasta halin nedir der bulamadım

Felek kırdı benim kolum kanadım
Baykuş gibi viranlarda tünedim
Bugün üç güzelin nabzın sınadım
Can feda yoluna der bulamadım

Ey felek benim kurulu yayımı bastın
Her köşe başında yolumu kestın
Keskin kadeh ile dolumdan içtin
Yandı yüreciğim kar bulamadım

Pîr Sultan Abdal'ım dağlar ben olsam
Üstü mor sümbüllü bağlar ben olsam
Alem çiçek olsa arı ben olsam
Dost dilinden tatlı bal bulamadım

Medet Senden Medet Muhammet Ali

Medet senden medet Muhammet Ali
Akar boz bulanık sellerde kaldım
Yaman zalim olur şu elin dili
Söyleşirler bizi dillerde kaldım

Kaçma benden kaçma hey kaşı kara
Derdine düşeli oldum avara
Bir dostum yoktur ki halimi sora
Gariplik gurbetlik illerde kaldım

Yanarım yanarım tütünüm tütmez
Çıkarım bakarım bülbülüm ötmez
Çalındım çırpındım ellerim yetmez
Dibi bir kararsız göllerde kaldım

Farı dedim farı, gönül farımaz
Kurudu çeşmimin yaşı silinmez
Hava ısınmazsa karlar erimez
Çöğenli boranlı dağlarda kaldım

Pîr Sultan Abdal'ım gülemez oldum
Aktı çeşmim yaşı silemez oldum
Gececek yollarım bilemez oldum
Kesilmiş kervanım yollarda kaldım

Erenlerin Gülü Canların Canı

Erenlerin gülü canların canı,
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım.
Hoş safa geldiniz Şah'ın mihmanı,
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım.

Mihmandan Ali'nin kokusu gelir,
Mihman gelse gönül şadım olur.
Küçük küçük cümle kadrini bilir,
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım.

Mihmanı sevmezin yanına varma,
Hasta dahi olsa hatırın sorma,
Muhabbete gelse bile oturma,
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım.

Erenler mihmana olayım kurban,
Mihmanı görünce olurum handan.
Pir Sultan'im, hoş tut daima mihman,
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım.

Gel Gönül Nazar Kıl Merdanelere

Gel gönül nazar kıl merdanelere,
Düşün Ehl-i Beyt'i sabret bakalım.
Sakın akıl yorma efsanelere,
Düşün Ehl-i Beyt'i sabret bakalım.

Haktan ola bu çilenin kolayı,
Mert isen kabul et her bir belayı.
Duymadın mı Şehid-i Kerbela'yı,
Düşün Ehl-i Beyt'i sabret bakalım.

Sabreyle ey gönül geçmez mi bu gam?
Herkes çilesini çekmez mi tamam?
Nasıl geçti Kerbela'da serencam?
Düşün Ehl-i Beyt'i sabret bakalım.

Pir Sultan'ım, buna can mı dayanır?
Bir dostum var, gah uyur gah uyanır.
Ehl-i Beyti al kanlara boyanır,
Düşün Ehl-i Beyt'i sabret bakalım.

Bakmaz mısın Yeryüzünde Bostana

Bakmaz mısın yeryüzünde bostana
Özün turap etmiş kendi mestane
Burda alçak olan orda üstüne
Gel gönül yerlerden alçak olalım

Alçaklık dediğin iyi bir şeydir
Erden evliyadan kalma bir huydur
Toprağı sorarsan atası nurdur
Gel gönül yerlerden alçak olalım

Toprak iyi dedi Hak onu öğdü
Erenle evliya topraktan geldi

Kulun nasibin topraktan verdi
Gel gönül topraktan alçak olalım

Uzayan ağaçlar göğe değmedi
İblis benlik ile menzil almadı
Topraktan gayrıya nazan olmadı
Gel gönül yerlerden alçak olalım

Pîr Sultan'ım topraktadır nazarım
Elim'alıp aşk kitabın yazarım
Ne ararım dağda taşta gezerim
Gel gönül yerlerden alçak olalım

Sar'öküzü Benden Sual Sorarlar

Sar'öküzü benden sual sorarlar
Ben bilemem bilenlere sorayım
Şu dünyayı uçtan uca ararlar
Ben bilemem bilenlere sorayım

Dünyayı üstüne kurdu hû deyü
Öküzün başının altı su deyü
Şu dünyanın damızlığı ne deyü
Ben bilemem bilenlere sorayım

Hindistan'a indi öküzün dili
Kabe'yi sırtında getirür beli
Evveli Muhammet âhiri Ali
Ben bilemem bilenlere sorayım

Kuyruğunu gördüm Yemen ilinde
Nurdan taç başında kemer belinde
Muhammet kalbinde Ali dilinde
Ben bilemem bilenlere sorayım

Mağripten maşrika dünyanın ucu
Sarraf olan bilir altını tucu
Yalan imiş şu dünyanın sonucu
Ben bilemem bilenlere sorayım

Gün doğunca boynuzuna nur düşer
Bir yandan doğar da bir yandan aşar
Çiftçisi kim imiş çifte kim koşar
Ben bilemem bilenlere sorayım

Pîr Sultan Abdal'ım yazmış göndermiş
Yedi yerden suyun vermiş kandırmış
Yönünü de Hakk'tan yana döndermiş
Ben bilemem bilenlere sorayım

Bir Bülbülcük Konmuş Dağlar Başına

Bir bülbülcük konmuş dağlar başına
Sal Allah'ım sal sılama varayım
Şahin yuva yapar kendi başına
Sal Allah'ım sal sılama varayım

Bizim evlerimiz dağdan ötedir
Hısım kavim bize ana atadır
Yad ellerde kalmak kula hatadır
Sal Allah'ım sal sılama varayım

Ekili tarlalar nasıl basayım
Üzerine birkaç kurban keseyim
Bu iş Hakk'tan geldi kime küseyim
Sal Allah'ım sal sılama varayım

Atlarımız yemin yedi silindi
İki kardeş karşı karşı, salındı
Ciğerciğim delik delik delindi
Sal Allah'ım sal sılama varayım

Pîr Sultan Abdal'ım sakî değildir
Tuz ekmek her âşık hakkı değildir
Bu dünya kimseye bakî değildir
Sal Allah'ım sal sılama varayım

Emek Çektim Bir Ev Yaptım Erenler

Emek çektim bir ev yaptım erenler
Yine bu güzele bildiremedim
Bahar geldi çiçek bitti ot bitti
Toprak güldü taşı güldüremedim

Önüne rehber almıştır kadıyı
Gelir kitabın okuyu okuyu
Burhan³³³ ile buldum yetmiş ikiyi
İkisin bir kaba sığdıramadım

Yüreğimde belli belli yaralar
Şeytan kalbin almış gözün köreler
Hakka niyaz eylemeye ar eyler
Eğilip bir secde kıldırımadım

Hû demine bir ikrarı güdenin
Tuh yüzüne ikrarından dönenin
Pîr Sultan'ım munafıkın nadanın
Gönül aynasını sildiremedim

Kur'an Yazılırken Arş-ı Rahman'da

Kur'an yazılırken arş ı Rahman'da³³⁴
Kudret kâtibinin elinde idim
Güller açılırken kevn ü mekânda³³⁵
Bülbül idim gonca gülünde idim

---

³³³ Kur'an'ın adlarından biri.

³³⁴ Tanrı'nın makamı.

³³⁵ Kâinat, âlem, dünyada.

Evvel Cebrail'in ilk kelâmında
Kırklar meclisinde aşk meydanında
Muhammed Ali'nin sır kelâmında
Nihan söyleşirken dilinde idim

Kırklar arş üstüne kurdular cemi
Muhabbet halk olub sürdüler demi
Balçıktan yarattı Allah Adem'i
Ben o vakit anın belinde idim

Yunus'un deryaya daldığı zaman
Kırk gündüz kırk gece kaldığı zaman
Ali Zülfikar'ı çaldığı zaman
Hayber kalesinde kolunda idim

Pîr Sultan'ım içtim aşkın dolusun
Kadrini bilmeze vermem yarısın
Bir kuşa seksen bin şehrin darısın
Ta'yin verilirken yanında idim

Erenler Kahretti Saldı İşkile

Erenler kahretti saldı işkile³³⁶
Gönlüm şifalandı gümana³³⁷ geldim
Ali oğlu çare eyle müşküle
Sana mürvet ile amana geldim

Can evinde muhabbetim azaldı
Gönül aşkın deryasında yüzerdi
Yarelerim sağalmışken tazeldi
Gaziler derdime dermana geldim

Hak'tan kula her ne gelirse haktır
Erkânsız işlere ırızam yoktur

---

³³⁶ Kuşkuya.

³³⁷ Zan. Tahmin. Sanmak. şüphe.

Erenlerin lutfu keremi çoktur
Yarem sızıldı imana geldim

Himmet edin erler bir dahi yetem
Kalbimden şekkile şüphemi atam
Zat-ı sıfat³³⁸ olam bir dilden ötem
Bir desti tutmaya damana geldim

Pîr Sultan Abdal'ım gör bize n'oldu
Ali'nin gülbengi bize zulm oldu
Muhabbet yurduna vesvese doldu
Sen bir padişahsın demana³³⁹ geldim

Aman Hey Erenler Mürvet Sizindir

Aman hey erenler mürvet sizindir
Öksüzüm yetimim amana geldim
Garibim bikesim³⁴⁰ himmet sizindir
Ağlayı ağlayı Selman'a geldim

Şah'ın bahçesinde ben garip bülbül
Efkarım mükedder halim pek müşkül
Koparmadım asla, kokladım bir gül
Kafir oldum ise imana geldim

Gönül şahinini saldı havaya
Yüzüm sürüp geldim ol hakipaya
Gönül sefinesin vermezim zaya
Kiblegahım Şah-ı Merdan'a geldim

---

³³⁸ Allah'ın zati sıfatları altı tanedir ve şunlardır: 1) Vücut: Var olmak, 2) Kıdem: Ezelilik, 3) Beka: Sonsuzluk, 4) Vahdaniyet: Tek olmak, 5) Muhalefetun li'l-Havadis: Sonradan olanlara benzememek, 6) Kıyam bi nefsihi: Bir şeye ihtiyaç duymadan, kendi zatiyla var olmak.

³³⁹ Feryat, figan etmeye.

³⁴⁰ Öksüzüm.

Biz Muhammet Ali kullarındanız
Nesl-i Al-i Aba³⁴¹ soylarındanız
İmam-ı Cafer'in mezhebindeniz
Server Muhammed'e peyman³⁴² geldim

İkilik perdesi yoktur özümde
Birliktir gönlümde özüm sözümde
Gece gün düşmüşüm Hak niyazında
Pîr Sultan Abdal'ım meydana geldim

Çıkıp Gökyüzünde Sökün Eyleyen

Çıkıp gökyüzünde sökün eyleyen
Şam'da Kul Yusuf'u görmeye geldim
Eğildim turaba³⁴³ yüzümü sürdüm
Hakkın dîvanına durmaya geldim

Nurdan kuşak kuşattılar belime
Hak Muhammed Ali geldi dilime
İnem gidem imamların yoluna
Yusuf'tan bir haber almaya geldim

Hani benim hırka ile postlarım
Men tutimi bir kafeste beslerim
Yüküm lal-ü gevher müşteri'isterim
Alan kardeşlere satmaya geldim

Yapusu var usul ile yapulu
Hocası var kapusunda tapulu
Bir şar³⁴⁴ gördüm üç yüz altmış kapulu
Kimin açıp kimin örtmeye geldim

---

³⁴¹ Peygamber'in kendisi, kızı Fatıma, damadı Ali, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin.

³⁴² And, yemin.

³⁴³ Toprağa.

³⁴⁴ Şehir.

Pîr Sultan Abdal'ım dünyadan göçtü
İdris peygamber de donunu biçti
Suyu suya köpr'eyledi kim geçti
Yusuf'tan bir haber almaya geldim

Medet Senden Medet Ey Mürvetkâni

Medet senden medet ey mürvetkâni³⁴⁵
Yâ Muhammet sana imdada geldim
Karlî dağlar gibi yağdır günahım
Yâ Muhammet sana imdada geldim

Muhammet'tir nebilerin aynası
Salâvat verenin nur olur sesi
On sekiz bin alemin Mustafası
Yâ Muhammet sana imdada geldim

Cennetin kapısı mermerdir taşı
İncidir duvarı hikmettir işi
Yüz yirmi dört bin nebinin başı
Yâ Muhammet sana imdada geldim

Muhammet din için çekmiş emekler
Selâvat ver kabul olur dilekler
Cennet'in kapısın açar melekler
Yâ Muhammet sana imdada geldim

Kâbe'nin yapısı bina yapısı
İman etse âsilerin hepsi
Beş vakit okunur ayet-el kürsi
Yâ Muhammet sana imdada geldim

---

³⁴⁵ İylik, cömertlik ve mertlik timsali.

Melâmet hırkasın giydim eynime³⁴⁶
Hakk'ın birliğini koydum kalbime
Aşkın kitabını aldım elime
Yâ Muhammet sana imdada geldim

Pîr Sultan'ım adayanlar buldular
Varıp bir gerçekten elin aldılar
Bunca peygamberler sana geldiler
Yâ Muhammet sana imdada geldim

Diken Arasında Bir Gül Açıldı

Diken arasında bir gül açıldı
Bülbülüm bahçede ötmeğe geldim
Bezirganım yüküm gevher satarım
Ali pazarına dökmeğe geldim

Baç'ım vermeyince yüküm açılmaz
Gevherin hasına hile katılmaz
İnkâr toru³⁴⁷ ile şahin tutulmaz
Bir gerçek tor'una düşmeğe geldim

Ben bend' oldum şu meydana atıldım
İkrar verdim ikrarına tutuldum
İptida talipten Pîre katıldım
Pîrin eteğine tutmağa geldim

---

³⁴⁶ Tasavvufta melâmet, "kınama, ayıplama, kötöleme, azarlama, kara çalma" gibi anlamlara gelen ve kınanmayı amaç edinen, insanların kınamasına hedef olmak için kasıtlı tavırlar geliştiren sufilerin yolunu işaret eden bir sözcük. İnsan Melamet hırkasını ancak kendi iradesi ve arzusuyla giyebilir. Çünkü, nefsinin doğal arzularına başkalarının dayatmalarıyla son vermek mümkün değildir. Ta ki içte tutuşan bir aşk ateşiyle ihtiraslarını terk edebilsin, hırslarını dizginlesin. Melamet hırkasını bir kere eğine (omuzuna) giydikten sonra da insanın gözünden dünyalık her şey ve hatta dünyanın kendisi sıfır derecesinde silinir, varlığı elinin tersiyle iter.

³⁴⁷ Özellikle balık avcılığında kullanılan ağ.

Pîr Sultan Abdal'ım yüreğim döğün
İmamlar rengine boyandım bugün
İrehber pişirir talibin çığın
Ahiri bu imiş pişmeğe geldim

Zahir Batın On'ki İmam Aşkına

Zahir batın On'ki İmam aşkına
Aman Şah'ım mürüvet³⁴⁸ deyü geldim
Pîrim nazar eyle şu ben düşküne
Aman Şah'ım mürüvet deyü geldim

Bakmaz mısın cesedimin nârına
Elim ermez oldu cihan kârına
Yüzüm yerde geldim durdum dârına
Aman Şah'ım mürüvet deyü geldim

Hacı Bektaş oğlun günahkar gördüm
Aradım isyanımı özümde buldum
Yüzümün karasın elime aldım
Aman Şah'ım mürüvet deyü geldim

Erenler yolundan bir taş kaldırdım
Gönül bahçesinde gülün soldurdum
Bugün eksikliğim nefsi öldürdüm
Aman Şah'ım mürüvet deyü geldim

Pîr Sultan'ım eydür karşımda durma
Gidip münkirlerle yol erkân kurma
Alnımın karasın yüzüme vurma
Aman Şah'ım mürüvet deyü geldim

---

³⁴⁸ Cömertlik, yiğitlik, mertlik.

Ne Zalimdir Ne Gaddardır Ne Bedkâr

Ne zalimdir, ne gaddardır, ne bedkâr,³⁴⁹
Ta ezelden zalim buldum düşmanı.
Çok cevir eyleme olursun pişman,
Zahmet-i zâr ile kalasın zâlim.

Kastyledin zalim girdin kanıma,
Yağm'yledin malım bundan sana ne?
Seni şekv'ederim Bâri Subhan'a,
Zahmet-i zâr ile kalasın zâlim.

Her ne kadar zahmet edersen bana,
İntizar ederim her daim sana.
Ayrılmam yurdumdan gitmem yabana,
Zahmet-i zâr ile ölesin zâlim.

Hak bize vermiştir nur-ı kudreti,
Bir vakit zalime etmem minneti.
Bizler için açık koydu cenneti,
Zahmet-i zâr ile ölesin zâlim.

Pir Sultan'ım derdin kendine söyler,
Arif olan bundan bir hisse eyler.
Gönül dalga vurur, ummanı boylar,
Zahmet-i zâr ile ölesin zâlim.

Hızır Paşa Bizi Berdar Etmeden

Hızır Paşa bizi berdar etmeden,
Açılın kapılar Şaha gidelim,
Siyaset günleri gelip .atmadan,
Açılın Kapılar Şah'a gidelim.

---

³⁴⁹ Kötülük.

Bunda bilmeyeni bildirirler mi
Eli bağlı namaz kıldırırlar mı
Yoksa Şah diyeni öldürürler mi
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Aslımız Muhammet kıyman cellatlar
Üstümüzde bite dâvacı otlar
Ölüm Allah emri ya eziyetler
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Her nereye baksam yolum dumandır
Bizi böyle kılan ahd-ı amandır
Zincir boynum sıktı halim yamandır
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

İlgıt ılgıt esen seher yelleri
Yare selam söylen urum erleri
Bize peyik³⁵⁰ geldi Şah bülbülleri
Açılın kapılar Şah'a gidelim

Gönül çıkmak ister Şah'ın köşküne
Can boyanmak ister Ali müşkine
Seni beni yaradanın aşkına
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Yaz selleri gibi akar çağlarım
Hançer aldım, ciğergahım dağlarım
Garip kaldım, Şu arada ağlarım
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Kapısı yok bacasından bakarım
Gözlerimden hasret yaşı dökerim
Şah'a giden bir bezirgan tutarım
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

---

³⁵⁰ Emir getirip götüreren.

Pîr Sultan Abdal'ım güzel Şah canım
Yaram baş verdi sizler ciğergâhım
Arşa direk direk olmuştur âhım
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Hızır Paşa Bizi Berdar Eyledi

Hızır Paşa bizi berdar eyledi
Kesti kollarımı kızak bağladı
İşiten muhipler hep kan ağladı
Açılın zindanlar Pîre gidelim

Kalenin kapısı taştan demirden
Yanlarım çürüdü yaştan yağmurdan
Bir kimsem de yok ki dellal çağırtam
Açılın zindanlar Pîre gidelim

Çıkarım bakarım kale başına
Mümin müslim olan gider işine
Bir ben mi düşmüşüm can telaşına
Açılın zindanlar Pîre gidelim

İlimi sorarsan köyümdür Banaz
Yakılsın yıkılsın ol kanlı Sivas
Bir ben ölmeyinen cihan yıkılmaz
Açılın zindanlar Pîre gidelim

Pîr Sultan Abdal'ım hey Hızır Paşa
Yazılanlar gelir sağ olan başa
Hasret koydun beni kavim kardaşa
Açılın zindanlar Pîre gidelim

Karşıdan Görünen Ne Güzel Yayla

Karşıdan görünen ne güzel yayla
Bir dem süremedim giderim böyle
Ela gözlü Pîrim sen himmet eyle
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Bir bölük turnaya sökün dediler
Yürekteki derdi dökün dediler
Yayladan ötesi yakın dediler
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Sizde Şah diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Eğer göğrüben bostan olursam
Şu halkın diline destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Pîr Sultan Abdalım dünya durulmaz
Gitti gider ömür geri dönülmez
Gözlerim de Şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Bir Seferim Vardır Urum Üstüne

Bir seferim vardır Urum üstüne
Yüce dağ başında eri gözlerim
Al elimi kaldır Kırklar Yediler
Bir himmeti keskin Pîri gözlerim

Bismillah dedim de girdim helâle
Gözüm açıp baktım bir hub cemale

Sıdk ile çağırđım ceddım celale
Eriş Hızır Nebi carı gözlerim

Kuduretten yanar şem'a ışığı
Mevlâ'm Hak diyenin uğrur beşiği
Din serveri Muhammed'in eşiği
Halil'e yapılan şarı gözlerim

Keskin Zülfikar'la Ali gazada
Umarım inayet ede bize de
Bağdat'ta Mansur'un canı cezada
Kemendim boynumda darı gözlerim

Pir Sultan Abdal'ım sır Ali sırrı
Sırat'ı geğenin Cennet'tir yeri
Veyselkara Hint'ten Yemen'den beri
Muhammet Ali'de nuru gözlerim

Ey Yezit Sen Neden Yeldin Kastıma

Ey Yezit sen neden yeldin kastıma
Erdebil'de şah Safi'den buyruğum
İlettin Urum'a çoban eyledin
Sırtımdaki alet midir çağlığım

Mağripten de çatal nurlar doğarsa
Mümin kula Hak rahmeti yağarsa
Hasan Hüseyin bana sahip olursa
Yanımdakine çok olur eyliğim

Ol İmam Zeynel'e merdan uyarsa
İmam-ı Bakır'dan içer ayarsa
İmam Cafer buyruğunu duyarsa
Anın için Hak yanında baylığım

Musa Kâzım ciğerimi yakıyor
Irmaklar Cennet'te kevser akıyor

Aslımız İmam Rıza'ya çıkıyor
Muhammet Ali'ye vardır soyluğum

Takî Nakî'ye iradet getirdiğim
Düldül oldum Şah Ali'ye götürdüm
Yöğrük oldum üç yaşında satıldım
Kimseler de bilmez benim taylığım

Pîr Sultan Abdal'ım alır satarım
Askeri Mehdî'ye meyil katarım
Mansur olup şu cihanı atarım
Her ağaçta olmaz benim yaylığım

Gerçek Aşıklara Salâ Dendi

Gerçek aşıklara salâ denildi
Dertli olan gelsin dermanı buldum
Ah ile vah ile cevlân ederken
Canımın içinde cânânı buldum

Âşıklar, sadıklar doğru varırlar
Anda cem olmuşlar verip alırlar
Cümle embiyalar divan dururlar
Hakk'a karşı olan divanı buldum

Açılmış dükkânlar kurulmuş pazar
Canlar mezar olmuş dellâller gezer
Oturmuş ümmetin berâtın yazar
Cevahir bahş olan dükkânı buldum

Akardı gözlerimden yaş yerine kan
Zerrece görünmez gözüme cihan
Deryalar nûş edip kandırmaz iken
Aşıklar kandıran ummanı buldum

Pir Sultan'ım eyder hoş pazar imiş
Âşıklar meydan edip gezer imiş
Cümlenin maksudu bir didâr imiş
Hakk'a karşı duran şeytanı buldum³⁵¹

Banaz'dan Sürdüler Bizi Sivas'a

Banaz'dan sürdüler bizi Sivas'a
Erler himmet edin ben gidiyorum
Garipçe canıma kıldılar cefa
Erler himmet edin ben gidiyorum

Gidi kâfir gelir dedim imana
Kuzular ağlıyor hem yana yana
Getirip de hapsettiler zindana
Erler himmet edin ben gidiyorum

Gidi dideceğim yoldan kalmadı
Güzel Şah'a gelir dedim gelmedi
Pîrimizden bize himmet olmadı
Erler himmet edin ben gidiyorum

Urganım çekildi sığındım dara
Üstüme döküldü ağ ile kara
Muhbirim üstünde çıralar yara
Erler himmet edin ben gidiyorum

---

³⁵¹ Bu şiir, Osmanlıların kuruluş devrinde Bursa'da yaşamış olan büyük âlim ve veli olan "Emir Sultan"'da (1368 - 1430) şu şekildedir. "Gerçek aşıklara sala denildi / Dertli olan gelsin dermanı buldum / Ah ile vah ile cevlan ederken / Canımın içinde cânânı buldum // Akar gözlerimden yaş yerine kan / Zerrece görünmez gözüme cihan / Deryalar nuş edip kanmaz iken can / Aşıklar kandıran ummanı buldum // Aşıklar meydana doğru varırlar / Erenler cem'olmuş verir alırlar / Cümle evliyalar divan dururlar / Cevahir bahşolan dükkanı buldum // Açılmış dükkanlar kurulmuş pazar / Canlar mezar olmuş dellaller gezer / Oturmuş ümmetin berâtin yazar / Hakk'a mahub olan sultanı buldum // Emir Sultan der ne hoş pazar imiş / Aşıklar meydan edip gezer imiş / Cümlenin maksudu ol didar imiş / Hakk'a karşı duran divanı buldum" Emir Sultar Pir Sultan'dan önce yaşadığına göre, şiirin Pir Sultan'a mal edildiği söylenebilir. A.Ö.

Pîr Sultan Abdal'ım kolum büküldü
Aktı gözüm yaşı yere döküldü
Ahir urgan boğazıma takıldı
Erlere himmet edin ben gidiyorum

Hocam Bana İlimleri Sorarsa

Hocam bana ilimleri sorarsa
Hak Muhammet Ali derdim okurum
Kur'an'ın kilidi İhlâs-ı şerif
Hasan u Hüseyin'i sevdim okurum

Pîrim Hacı Bektaş Zeyn-el'Abâ'ya
Gündüzün güneşin gecedir aya
Bunda bir gün doğar yoksula baya
Anın dîvanına durdum okurum

Ali'dir virt olan cümle erlere
Muhammet Bâkır'dan İmam Cafer'e
Hazret-i Hızır gibi gerçek ere
Anın dîvanında durdum okurum

Gönül bir deryâdır dolar eksilmez
Değme bir gönüle güher konulmaz
Bu bir gizli sırdır kimseler bilmez
Musâ-yı Kâzım'ı sevdim okurum

İmam-ı Rıza'dan müşkülüm kandı
Muhammet Takî'den Nakî'ye vardı
Hocam bana ilim dedi uyardı
Sabahın seyrinde virdim okurum

Hasan-ül-Askerî Mehdî çıkınca
İsâ Peygamber'i vezir dikince
Doksan bin er Horasan'dan kopunca
On İki İmam'a yardım okurum

Pîr Sultan'ım Hak Muhammet Ali'den
Tâ ikrârım Kalû Beli'den
Şefaât umarım güzel Veli'den
Muhammet Ali'yi sevdim okurum

Hiç Bilmedim Sabahta Sarı Neden

Hiç bilmedim sabahta sarı neden
Gelip şu iklime girip anneden
Şu kalbimin masum olduğu neden
Bilemedim eksik halim kusurum

Bahçede açılmış gülleri derem
Çok badeler içtim gönül çoşuram
Değilim kazancı çiğler pişirem
Bilemedim eksik halim kusurum

Defterine kalem salıp gelenler
Pirine arz edip yolun sürenler
Pişmiş her kaplardan kısmet alanlar
Bilemedim eksik halim kusurum

Pir Sultan'ım, niyet eden gitmeye
Kim can u gönülden hizmet etmeye
Hak erenlerine gönül katmaya
Bilemedim eksik halim kusurum

Bin Cefalar Etsen Almam Üstüme

Bin cefâlar etsen almam üstüme
Gayet şirin geldi dillerin dostum
Varıp yad ellere meyil verirsen
Kış ola bağlana yolların dostum

İlâhi onmaya yardım ayıran
Bahçede bülbüller ötüyor uyan
Kula gölge olsa Allah'a ayan
Senden ayrılalı gülmedim dostum

Pîr Sultan Abdal'ım gülüm dermişler
Bu şirin canıma nasıl kıymışlar
İster isem dünya malın vermişler
Sensiz dünya malın neylerim dostum

Ben de Şu Dünyaya Geldim Geleli

Ben de şu dünyaya geldim geleli
Emanetten bir don giymişe döndüm
Sahibi çıktı da elimden aldı
Koru yerde koyup yaymışa döndüm

O yar geldi geçti geri bakmadı
Hendekler kazdırdım sular akmadı
Çok yuva bekledim cücük çıkmadı
Boş yuva beklemiş yoz kuşa döndüm

Pîr Sultan Abdal'ım bu dünya fani
Baştan başa kim sürdü bu devranı
Yarin bir çift sözü üşüttü beni
Yüce dağ başında donmuşa döndüm

Seyran Ettim Erenlerin Demini

Seyran ettim erenlerin demini
Kudret kandilini yanarken gördüm
Burak olup içtim ab-ı hayattan
Hazret Peygamber'i kanarken gördüm

Günde bin kez Hakk'a şükür ederken
Erenler katarın Veysel yederken
Musa Hakk'ın didârına giderken
Hızır müşkülünü anarken gördüm

Halil Kabe yaptı insan gelmeğe
Şüphesiz günahlar kabul olmağa
İsmail uğruna kurban kılmağa
Bir melek bir koyun yederken gördüm

Nerden düşman gelir ise duyardı
Dost uğruna can ü başı koyardı
Her gün Hamza âşikâre gezerdi
Ali'yi Düldül'e binerken gördüm

Vefası yok imiş şunda fenanın
Hisabı yok imiş mülke konanın
Yavrusun aldırılmış garip ananın
Parlayı parlayı yanarken gördüm

Pîr Sultan'ım eydür şunda gelmişler
Dizilmişler duasını almışlar
Bir birinin eteğini tutmuşlar
Müşkülün mürşide tınarken gördüm

Padişah Katlime Fermân Eylese

Padişah katlime fermân eylese
Yine geçmem ala gözlü Şah'ımdan
Cellatlar karşımda satır bilese
Yine geçmem ala gözlü Şah'ımdan

On yedi yerimden vursalar yara
Cerrahlar derdime kılmasa çare
Kemendi bend ile çekseler dara
Yine geçmem ala gözlü Şah'ımdan

Ahiri katlime fermân yazılsa
Çıksam teneşire tabut düzülse
Kefenim biçilse mezar kazılsa
Yine geçmem ala gözlü Şah'ımdan

Pîr Sultan Abdal'ım derim vallahi
Ölsem terk eylemem Pîri billahi
Huzur-ı mahşerde dilerim Şah'ı
Yine geçmem ala gözlü Şah'ımdan

Koyun Beni Hak Aşkına Yanayım

Koyun beni Hak aşkına yanayım
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan³⁵²
Yolumdan dönüp, mahrum mu kalayım
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan

Benim pirim gayet ulu kişidir,
Yediler ulusu, kırklar eşidir.
On iki imamın server başıdır,
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan

Kadılar, müftüler fetva yazarsa
İşte kemend, işte boynum; asarsa
İşte hançer, işte kellem; keserse
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan

Ulu mahşer günü olur, divan kurulur
Suçlu, suçsuz gelir anda derilir
Piri olmayanlar anda bilinir
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan

---

³⁵² Kimi varyantlarda "Dönen dönsün ben dönmezem pîrimden" şeklindedir. Yol pirden önce gelir, diye bir kısır çekişme içine düşenler vardır. Ama, şiirin içiriği "yol" üzerine değil pir üzerine kuruludur. Pirinin ulu bir kuşu olduğundan ve piri olmayanların mahşer günü bilineceğinden söz etmektedir. Nitekim, bir gecede Kalender'i yalnız bırakanlar için söylemiştir. Benim düşünceme göre "Dönen dönsün ben dönmezem pîrimden" şekli dana mantıklıdır.

Pir Sultan'ım, arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur pirimiz
Hakk'a teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan

Sabah Olur Koyun Kuşluğa Gelir

Sabah olur koyun kuşluğa gelir
Her koyun arar da kuzusun bulur
Ağca koyun meler arada kalır
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

Benim kuzum kuzuların beyidir
Ağca koyun yüreğimin yağıdır
Anın gideceği Yıldız Dağı'dır
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

Koyun meler kuzusunun adı yok
Sıra sıra küleklerin südü yok
Kuzusuz yaylanın hiçbir tadı yok
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

Koyunun başına bodcak takayım
Yönüm dönüp o koyuna bakayım
Kuzun nerde ise kuzun bulayım
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

Koyun sen şurada kuzlamadın mı
Sağını solunu gözlemedin mi
Aç kurt gelir diye gizlemedin mi
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

Dereye aşağı gider kurt izi
Kurt ağzında gördüm bir körpe kuzu
Seversen Mevlâ'yı ağlatma bizi
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

Seni yayan çoban bir delikanlı
İbrişim bıyıklı hem ince belli
Sağında solunda püskülü belli
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

Seni yayan çoban yetip gitmesin
Bahçesinde lâle sümbül bitmesin
Seni incitenler Hakk'a yetmesin
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

Pîr Sultan Abdal'ım bu kuzu n'oldu
Koyunun feryadı ciğerim deldi
Yoksa bir aç kurt mu kuzunu aldı
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

Şecaatin Varsa Kalbinde Sakla

Şecaatin varsa kalbinde sakla
Nasihatim dinle, sakın gururdan
Bir işin önünden sonunu yokla
Nasihatim dinle, sakın gururdan

Hünerin var ise kendini devşir
Söyleyecek sözü kalbinde pişir
Ululuk büyüklük Hakk'a yaraşır
Nasihatim dinle, sakın gururdan

Hatırın yıkarlar hatır yıkınca
Gözyaşı yeğlenmez taşıp akınca
El elden üstündür arşa erince
Nasihatim dinle, sakın gururdan

Oku asılanın yayı yasılır
Gaziler kılıcı Arş'a asılır
Gurur ile kahramanlar basılır
Nasihatim dinle, sakın gururdan

Pir Sultan'ım, ulular izin izle
Kemliği terkeyle, iyliği gözle
Hasmın karıncaysa merdane gözle
Nasihatim dinle, sakın gururdan

Bir Kişi Hakk'ın Emrinde Olmasa

Bir kişi Hakk'ın emrinde olmasa
Ona nesne gelmez, selamın almam
Dört kapıda bir niyazı yok ise
Haramdır lokması, el sunup yemem

İkrarı, imanı bir değil ise
Gediğin gözetir er değil ise
Avradı kendine yâr değil ise
Ondan hayır gelmez, tercüman olmam

Dokunma yaylasın sahra dağ ise
Açma kapağını mübah yağ ise
Mürebbsi, müsahibi yoğ ise
Ölüsü murdardır, namazın kılmam

Sakının rakipten nâşiden hazer
Gönül bir seyyahtır âlemi gezer
Bağbancı olmayan bahçeyi bozar
Kader bahçesine hoyratı salmam

Pir Sultan'ım, ben okuyup yazarım
Erden ere kimiyadır nazarım
Muhammed Ali'den açtım pazarım
İrehberden kaçıp imansız olmam

Sabah Olur Cümle Alem Uyanır

Sabah olur cümle alem uyanır
Yollar çoğul çoğul eyler sabahtan
Şu çifte kantara neler dayanır
Boz deve yuları teller sabahtan

Bülbülü gülden ayıran muzular
Anasız mı olur körpe kuzular
Peteğin içinde arı vızılar
Alınır oğuldan ballar sabahtan

Aşk ataşı onun oluptur meze
Can dayanmaz bu ataşa bu köze
Bu garip bülbüle ne cefa ceza
Görmeden açılır güller sabahtan

Dudular kumrular peşkeş çekildi
Hayvalar turunçlar çitil dikildi
Ağcabük'e gövel turnam döküldü
Deryalar seslenir göller sabahtan

Balı kudrettendir aslı sinektir
Çıkar çıkmaz yollarımız dikektir
Al kırmızı giymiş pembe yanaktır
Kullar temennaha iner sabahtan

Pîr Sultan Abdal'ım seçiktir deyü
Hulle donlarımız biçiktir deyü
Hacet kapıları açıktır deyü
Kullar temennaha iner sabahtan

Kadir Allah Kula İhsan Ederken

Kadir Allah kula ihsan ederken
İner ibadetin eder sabahtan
Eğer nefse uyup yoldan çıkarsan
Cennetten bir koku gelir sabahtan

Cennet ortasında iki gül bitti
Kondu da dalına bülbüller öttü
Hakk'ın rahmetleri dünyayı tuttu
Sicim sicim yağmur yağar sabahtan

Kaş arasında mürekkep ezildi
Can dediğin kuştur, tenden üzüldü
Herkesin kaderi Levh'te yazıldı
Kimi güler, kimi ağlar sabahtan

Kadir Allah bilir yoksulu, bayı
Gecelere vermiş yıldızla ayı
Türap değil mi insanın hamuru
İner aylar, günler doğar sabahtan

Pir Sultan'ım, ismin aldım kaleme
Biz de razı olduk Hak'tan gelene
Gösteren değil mi cümle aleme
Cümlenin muradın verir sabahtan

Gurbet Elde Yad Ellerin Derdini

Gurbet elde yad ellerin derdini
Çekeyim de eğleneyim bir zaman
Yaralı sineme bal ile tuzu
Ekeyim de eğleneyim bir zaman

Sılaya gönderdim gönül kuşunu
Seyredip gidiyor dağlar başını

Mihri gibi gözlerimin yaşını
Dökeyim de eğleneyim bir zaman

Aşıp gider var mı bizim illeri
Yel ırgalar zülfündeki telleri
Dostlarımın göreceği yerleri
Gezeyim de eğleneyim bir zaman

Pîr Sultan Abdal'ım Seyyit Nesimi
Destan etti şu illerde sesimi
Uğrun uğrun bir kenarda yasını
Tutayım da eğleneyim bir zaman

Gelmiş İken Şu Dağları Gezeyim

Gelmiş iken şu dağları gezeyim
Ölüm ile ayrılığın elinden
Dertsiz bulamadım derdim yanayım
Ölüm ile ayrılığın elinden

Yaz gelince bulanayım coşayım
Elim ile mezarımı eşeyim
Beri gel sevdiğim helallaşayım
Ölüm ile ayrılığın elinden

Ölüm geldi yolun bize uğrattı
Firkat geldi yana yana ağlattı
Kesti ciğer pare pare doğrattı
Ölüm ile ayrılığın elinden

Günahsız kardaşlar günahım tartar
Hasretlik yüzünü yüzüme sürter
Her kime söylesem yakasın yırtar
Ölüm ile ayrılığın elinden

Pîr Sultan Abdal'ım dertlerim firak
Alışmış yanyor şu dertli yürek
Bir dahi gelemem menzirim irak
Ölüm ile ayrılığın elinden

Yas u Matem Günü Derdim Yeniler

Yas u matem günü derdim yeniler
Yarin sesi kulağımda çınlar
Sordum ki dağlara niçin iniler
Dedi çektiçeğim karın elinden

Alnıma yazılmış kara yazılar
İtikattır talip Pîrin arzular
Sordum ki çamlara neden sızılar
Dedi çektiçeğim pürün³⁵³ elinden

Varup Hakkın dîvanına durursun
Pervan olup aşk oduna yanarsun
Sordum değirmene ne hoş dönersin
Dedi çektiçeğim perin³⁵⁴ elinden

Varup bir Pîr ile pazar edersin
Oturup da ikrarını güdersin
Sordum garip bülbül niçin ötersin
Dedi çektiçeğim harın³⁵⁵ elinden

Serçeşmeden gelir suyun durusu
Nasibimiz verir Pîrin birisi
Dedim Pîr Sultan'ım benzin sarısı
Dedi çektiçeğim yârin elinden

---

³⁵³ Yaprığın.

³⁵⁴ Kol, kanat.

³⁵⁵ Dikenin.

Evvelin Evveli Muhammet Ali

Evvelin evveli Muhammed Ali
Zâhir batın kerem Şah-ı Merdan'ın
Tenimiz Muhammet, canımız Ali
Cümle şad ü hurrem Şah-ı Merdan'ın

Vücudun feridir zuhura gelen
Muhammet'tir Şah'ın kudretin bilen
Ademe tecelli eyleyip gelen
Adı İsm-i Azam Şah-ı Merdan'ın

İbrahim varından geçti Halil'dir
Ateşi gülistan eden Celil'dir
Rehber Muhammet'tir, mürşit Ali'dir
Al'aba ayn-ı cem Şah-ı Merdan'ın

Âşıklar, erenler yolun izledi
Gönül hanesine Şah'ı gizledi
Hem Muhammet Şah Ali'yi gözledi
Celalli mükerrem Şah-ı Medan'ın

Pir Sultan'ım, bu vücudun sultanı
Bir katrede sır eylemiş ummanı
Hakikat sultanı ol kerem kanı
Hep insana mahrem Şah-ı Merdan'ın

Gelmiş İken Bir Habercik Sorayım

Gelmiş iken bir habercik sorayım
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın³⁵⁶

---

³⁵⁶ Aşık Kerem'e ait olan şiir şu şekildedir. "Yükseğinde yavru şahin seslenir / Yıldız dağı niçin kalkmaz dumanın? / Alçağında duru kumru beslenir / Yıldız dağı niçin kalkmaz dumanın? // Yüksekünde büyük namlı karın var / Alçağında mor sümbüllü bağın var / Yardan mı ayrıldın âh u zarın var / Yıldız dağı niçin kalkmaz dumanın? // Gelen geçen seyran eder meşesin / Haramiler bekler her bir köşesin / Beline kondurmuş beyin, paşasın / Yıldız dağı niçin kalkmaz dumanın? //Yine çevrilip eğrilmiş beli /

Gerçek erenlere yüzler süreyim
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

Alçağında al kırmızı taşın var
Yükseğinde turnaların sesi var
Ben de bilmem ne talihsiz başın var
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

Benim Şah'ım al kırmızı bürünür
Dost yüzün görmeyen düşman bilinir
Yücesinden Şah'ın ili görünür
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

El ettiler turnalar kazlara
Dağlar yeşillendi döndü yazlara
Çiğdemler takınsın söylen kızlara
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

Şah'ın bahçesinde gonca gül biter
Anda garip garip bülbüller öter
Bunda ayrılık var ölümden beter
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

Ben de bildim şu dağların şahısın
Gerçek erenlerin nazargâhısın
Abdal Pîr Sultan'ın seyrangâhısın
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

Rumda, Acemde, söylenir yeli / Kadı mısın, serdar mısın Kurtbeli / Yıldız dağı niçin kalkmaz dumanın? / Her taşlardan çok boyalı taşın var / Şahin yuva yapmış öter kuşun var / Kerem gibi ne belalı başın var / Yıldız dağı niçin kalkmaz dumanın?" Pir Sultan'dan Aşık Kerem ile Aslı hikâyesine geçmiş olabiliceği gibi, Aşık Kerem'in olup Pir Sultan'a mal edilmiş de olabilir

Alay Alay Olmuş Gelen Turnalar

Alay alay olmuş gelen turnalar
Kanadı var, kolları var turnanın
Silkinip uçamaz menzil görenler
Gökyüzünde yolları var turnanın

Silkinip uçar da kanadın çatar
Seçer kılavuzlar önüne katar
Hasan Hüseyin'in semasın tutar
Kerbela'da mekânı var turnanın

Sesleri naziktir methi okunur
Avazı bağrımı deler dokunur
Yalabık yalabık tüyler takınır
Eğrim eğrim telleri var turnanın

Pir Sultan, yardımcın yaradan olsun
Aşık olan aşık didarın bulsun
Arif olan anlar, cahil ne bilsin
Her manadan dilleri var turnanın

Sultan Nevrûz Günü Cemdir Erenler

Sultan Nevrûz günü cemdir erenler
Gönüller şad oldu ehl-i imanın
Cemâl-i yâri görüp doğru bilenler
Himmeti³⁵⁷ erince Nevrûz Sultan'ın.

Cümle eşya bu gün destur aldılar
Aşk ile didâra karşı yandılar
Erenler ceminde bâde sundular
Himmeti erince Nevrûz Sultan'ın.

---

³⁵⁷ Yardımı.

Erenler dergâha rûşen³⁵⁸ bu günde
Doldurmuş badeyi, sunar elinde
Susuz olan kanar kendi gölünde
Himmeti erince Nevrûz Sultan'ın.

Sultan Nevrûz günü canlar uyanır
Hal ehli olanlar nura boyanır
Muhib³⁵⁹ olan bu gün ceme dolanır
Himmeti erince Nevrûz Sultan'ın.

Pîr himmet eyledi bugün kuluna
Cümle muhib bugün cemde buluna
Cümle eşya konar kudret balına
Himmete erince Nevrûz Sultan'ın.

Âşık olan canlar bugün gelürler
Sultan-ı Nevrûz günü birlik olurlar
Hallâk-ı cihandan³⁶⁰ ziya olurlar
Himmeti erince Nevrûz Sultan'ın.

Pîr Sultan'ın eydür, erenler cemde
Akar çeşmim yaşı her dem bu demde
Muhabbet ateşi yanar sinemde
Himmeti erince Nevrûz Sultan'ın.

Ben de Şu Dünyaya Geldim Zâkirim

Ben de şu dünyaya geldim zâkirim
Kalsın benim dâvam dîvana kalsın
Muhammed Ali'dir benim vekilim
Kalsın benim dâvam dîvana kalsın

Yorulan yorulsun ben yorulmazam
Derviş makamından ben ayrılmazam

---

³⁵⁸ Parlak, aydın. Belli, âşikâr.

³⁵⁹ Muhabbetli, seven, sevişen.

³⁶⁰ Cihanın yaratıcısından.

Dünya kadısına ben sorulmazam
Kalsın benim dâvam dîvana kalsın

Ben de vekil ettim Bâri Hüda'mı
O da kulu gibi zulüm ede mi
Orda söyletirler bir bir adamı
Kalsın benim dâvam dîvana kalsın

Mümin müslüm döşürür de cem olur
Anda sınık yaralara em olur
Kara taş erir de safi dem olur
Kalsın benim dâvam dîvana kalsın

Pîr Sultan Abdal'ım dünya kovandır
Giden âdil beyler kalan ihvandır
Muhammed dîvanı ulu dîvandır
Kalsın benim dâvam dîvana kalsın

İsa Peygambere Hakk'ı Buyurdu

İsa Peygamber'e Hakk'ı buyurdu
Mürşide teslim ol yolda kalırsın
Cebrail Ahmet önünce yürüdü
Mürşide teslim ol yolda kalırsın

Tabii ol nutku Kuran'da bula
Mürşit gelip bizim kalbimiz yuya
Öğüt dinlemezsene kalırsın yaya
Mürşide teslim ol yolda kalırsın

İlm-i zahirin menzili cennettir
Dolaşık bir yoldur gayet zahmettir
Pir Sultan'ım senin yolun vuslattır
Mürşide teslim ol yolda kalırsın

Kaynat Muhabbetin Kazanın Kaynat

Kaynat muhabbetin kazanın kaynat
Bir nasihat eyle dostlara dinlet
Gevher deryasında gevher al da sat
Azizim sultanım sen safa geldin

Sohbette hezaran muhabbet açar
Mümin kullarına Hak rahmet saçar
Yarı olan yarından geçer
Azizim sultanım sen safa geldin

Yarı olan arar yarini bulur
Eser bad-ı saba gönlüm de farır
Yükün katerlenmiş Nevrûz'dan gelir
Azizim sultanım sen safa geldin

Abdal olan giyer hırkayı şalı
Yar için çekeriz ah ile zarı
Er irfan ceminde süreriz demi
Azizim sultanım sen safa geldin

Pîr Sultan Abdal'ım ağladım güldüm
Yârdan ayrılalı dar halde kaldım
Çok şükürler olsun cemâlin gördüm
Azizim sultanım sen safa geldin

Çoktan Beri Yollarını Gözlerim

Çoktan beri yollarını gözlerim
Hatırım sormaya yâr sen mi geldin
Gönlümün yemişi bağı bostanı
Ayva ile turunç nar sen mi geldin

Gelip şu yanımda oturan mısın
Serimi sevdaya yetiren misin

Ağır yüklerimi götüren misin
Katar maya ile dür sen mi geldin

Yüzünde benlerin hindidir hindi
Bilmem melek midir arştan mı indi
Bir su ver içeyim yüreğim yandı
Ağustos ayında kar sen mi geldin

Bülbüller ötüyor hüsnün bağında
İntizarım kaldı göğsün ağında
Elim kelepçede cellat önünde
Derdimin dermanı car sen mi geldin

Ol nesl-i Âdem'in belinden misin
Gülşen bahçesinin gülünden misin
Firdevs-i Âlâ'nın ilinden misin
Cennet-i Âlâ 'dan hur sen mi geldin

Pîr Sultan Abdal'ım sen seni döşür
Yârin sevdaları sere ulaşır
Türlü libasları giyer kuşanır
Çarşılar bezenmiş al sen mi geldin

Ali Ali Deyip Ne İnilersin

Ali Ali deyip ne inilersin
İnilersin dolap derdin ne senin
Sen de benim gibi yaralı mısın
İnilersin dolap derdin ne senin

Kim söktü getirdi seni yerinden
Dağlar taşlar ah eyleyi zarından
Sen de mi ayrıldın nazlı yârinden
İnilersin dolap derdin ne senin

Pîr Sultan'ım âhım arşa dayandı
Hasret nârı ile yüreğim yandı

Yoksa Hüseyin'den haber mi geldi
İnilersin dolap derdin ne senin

Hak Belasın Versin Mülcem Oğlu'nun

Hak belasın versin Mülcem Oğlu'nun
Hançer ile kanın saçtı Ali'nin
Terk eyledi Bağdat gibi şarını
Ecel burcu boynun büktü Ali'nin

Ali'm çeker idi dünya firkatın
Cümle kullarını alırdı satın
Fatma Ana ile Şehriban Hatun
Libasın üstüne döktü Ali'nin

Ali'm ah eyledi eridi sızdı
Kanber de bu işte ayrılık sezdi
Oğlu İmam Hasan tabutu düzdü
Tabutu misk anber koktu Ali'nin

Bir nur doğdu Muhammed'in veçhinde
Zülfikar oynadı Çin ü Maçın'de
Doksan bin evliya sancak içinde
Gözleri kan ile doldu Ali'nin

Pîr Sultan Abdal'ım sever hazırını
İstemişler Üveys ile Hızır'ı
Yükletmişler Ab-ı Zemzem çadırını
Deve kapısına çöktü Ali'nin

Geldim Gider Oldum İllerinize

Geldim gider oldum illerimize
Dostlar bizi safa ile gönderin
Doyamadım tatlı dillerinize
Dostlar bizi safa ile gönderin

Şöyle bir güzelden ahd alamadım
Bir ahdine bütün yar bulamadım
Bir daha ya geldim ya geledim
Dostlar bizi safa ile gönderin

Himmet eylen şu dağları aşalım
Pîr aşkına kaynaşalım coşalım
Gelin birer birer helallaşalım
Dostlar bizi safa ile gönderin

Çıkalım yaylaya inelim düze
Himmet eylen yaran ahbablar bize
Bir selam göndersem gelir mi size
Dostlar bizi safa ile gönderin

Pîr Sultan Abdal'ım Hakk'a yakındır
Edebi erkânı hemen takın dur
Ölüm uzak derler hemen yakındır
Dostlar bizi safa ile gönderin

Aşık Senin Kıya Kıya Bakışın

Aşık senin kıya kıyâ bakışın
Kardaş mevaliye³⁶¹ benzer gözlerin
Aşıkları aşk o'duna yakışın
Kardaş mevaliye benzer gözlerin

Bildim Şahım bildim sahip nazarsın
Sevdiğim aşığı dilde yazarsın
Ali Şahım deyu deyu gezersin
Kardaş mevaliye benzer gözlerin

Hakikat sevdası düştü serime,
Şeydallah nasibin sundu pirime

---

³⁶¹ Emevilerin Arap olmayan Müslümanlara verdikleri sıfat.

Hiç akıllar ermez dostun sırrına
Kardeş mevaliye benzer gözlerin

Erenler nutkunu açıkta söyler
Bahçende açılmış o gonca güller
Sabah seherinde şakır bülbüller
Kardeş mevaliye benzer gözlerin.

Üstaddan mı aldın sen bu kemali
Bakışına değer dünyanın malı
Ya İmam soyusun ya nesli Ali
Kardeş mevaliye benzer gözlerin

Derviş olan hırka giyer eğnine
Seher vakti uğrar yolun üstüne
Kıymayın kardeşler Allah dostuna
Kardeş mevaliye benzer gözlerin.

Derviş oldum ben okudum heceden
Diz çöküp dersimi aldım hocadan
Ya Hâşimi ya gürûh-ı nâcîden
Kardeş mevaliye benzer gözlerin.

Erenlerin yolu inceden ince
Karıncı çalışır hali halince
Pir Sultanım gezer Hakk'ı bulunca
Kardeş mevaliye benzer gözlerin

Sefasına Cefasına Dayandım

Sefasına cefasına dayandım
Bu cefaya dayanmayan gelmesin
Rengine hem boyasına boyandım
Bu boyaya boyanmayan gelmesin

Rengine boyandım meyinden içtim
Nice canlar ile didâr görüşüm
Muhabbet eyleyip candan seviştim
Muhabbeti küfür sayan gelmesin

Muhabbet eyleyip yokla Pîrini
Yusun senin namus ile ârını
Var bir gerçek ile kıl pazarını
Kıldığın pazardan ziyan gelmesin

Kirklar bu meydanda gezer dediler
Evliyayı yola dizer dediler
Destini destinden üzer dediler
Nafsaniyetine uyan gelmesin

Pîr Sultan'ım eydür dünya fânidir
Kırkların sohbeti aşk mekânıdır
Kusura kalmayın kerem-kânıdır
Gönülde karası olan gelmesin

Arzulayıp Hak Demine Gelince

Arzulayıp Hak demine gelince
Gönülde kin kibir eylemiyesin
Hakikatın kubbesine girince
Zinhar kötü kelâm söylemeyesin

Evliya cemidir sayılmaz hatır
Eğer isterlerse bir kelâm yetir
Ağır ol sakın ol postunda otur
Her yerde ataklık eylemeyesin

Yeğlicelik edip gerine bakma
Delil çağrılırken gerine bakma
Aşnan musahibin odlara yakma
Yükünü günahla toplamayasın

Sen seni gör elin aybını görme
Tarikat ateştir tamuya girme
Sen de bu anlığın kimseye deme
Bu sözlerim garaz anlamayasın

Pîr Sultan Abdal'ım mâna bilemez
Kibrine yedirip haber alamaz
Kılavuzsuz giden yolu bulamaz
Bulunmaz yolda yol aramayasın

Bizden Selam Olsun Sofu Canlara

Bizden selam olsun sofu canlara
Vücudun şehrinin yuyanlar gelsin
Yedi kat göklerin yedi kat yerin
Kudret binasını kuranlar gelsin

Sofu dedikleri bir kolay iştir
Erenlerin gördüğü bir engin düştür
Eti yok kanı yok bir uçar kuştur
O kuşun adını bilenler gelsin

Pîrim sorarsan Ali`dir Ali
Altından çakılmış Düldül`ün nalı
Kim sürdü kuyuda kırk arşın yolu
Bu yolun erkânın bilenler gelsin

Pîr Sultan`ım eydür özüm didârda
Saklayalım Hakk katında nazarda
Çıkmadı can kazılmadık mezarda
O canın namazın kılanlar gelsin

Elif'tir Doksan Bin Kelamın Başı

Elif'tir doksan bin kelamın başı
Var Hakk'a şükreyle be'yi n'eylersin
Arıtırsan kalbin evini arıt
Yüzünü yumaya suyu n'eylersin

Yalan söyleyip de geçme sıraya
Evliya nefesi verme araya
Var bir amel kazan, Hakk'a yaraya
Hakk'a yaramayan huyu n'eylersin

Şeytan benlik ile yolundan azdı
Âşık maşukunu aradı gezdi
İki cihan Fahri bir engür ezdi
Fakr ile fahr olmaz, bayı n'eylersin

Varın görün irakipler kandedir
Hak ehli kardaşlar yolda demdedir
Bilin ayn el yakın Ali cemedir
Cemiyet olmayan köyü n'eylersin

Pir Sultan'ım der ki: Okur yazarım
Türap oldum, ayaklarda tozarım.
Yâr elinden içtim, sermest gezerim
Erden içilmeyen meyi n'eylersin

Hak İçin Kendini Kurbân Eyleyen

Hak için kendini kurbân eyleyen
Şah-ı Merdan oğlu İmam Hüseyin
Cümle erenlere fermân eyleyen
Erenler serdârı İmam Hüseyin

Muhammed Ali'nin çeşmi çırağı
Erenler yolunun gülşeni bağı
Ciğerler pâresi gönül durağı
Gözlerimin nûru İmam Hüseyin

Ceddi Muhammed'dir atası Ali
Anası Fâtıma cihan evveli
Cümle evliyâlar ederler beli
Evliyâlar pîri İmam Hüseyin

Bâtının sultânı mü'minler şâhı
Gaib âleminin şems ile mâhı
Şah Hüseyin'im deyü ederler âhı
Mâtem ile zârı İmam Hüseyin

Pîr Sultan'im eydür tutar dâmânım
Dostunun dostuyuz biz hânedânın
Dü çeşmi değil mi Şah-ı Merdânın
Erenler hünkârı İmam Hüseyin

Âşıkın Başına Gelmez Hal Olmaz

Âşıkın başına gelmez hal olmaz
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin
Sende bende deyü sual olunmaz
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin

Erenler basmamış yerlere yüzü
İletüp çamura çiğnetme bizi
Yarın yok deminde isteriz sizi
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin

Âşık olan âşık dârdan ayrılmaz
Takî Nakî seven âşık yorulmaz
Tâlîp bunalmazsa pîri çağırılmaz
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin

Bu hal ile biz onlara katıldık
Kemlik ettik dışarıya atıldık
Bir münkirin tuzağına tutulduk
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin

Pîr Sultan'ım daim düşmektir işi
Yol yol oldu akan çeşmimin yaşı
On İki İmam'ın serçeşme başı
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin

Gündüz Hayalimde Gece Düşümde

Gündüz hayalimde gece düşümde
Her derdime derman İmam Hüseyin
Yılın on'ki ayın seherlerinde
Her dertlere derman İmam Hüseyin

Dividim var kalem tutmaz elimde
Hakk'ın kelamın okurum dilimde
Muhammed'in sancağının altında
Mazlum mazlum duran İmam Hüseyin

Aşk kitabın Huda bana gönderdi
Gökten Cebrail de yere indirdi
Yezitleri cehenneme gönderdi
İblis çıkmaz ordan İmam Hüseyin

Hatice rehberi dîvanda bir yar
Fatma Ana ağlar hem saçın yolar
Hak bir terazidir mizanın kurar
Şehit donu giyen İmam Hüseyin

Pîr Sultan ne güzel bulmuş yerini
Ben Pîrime kurban verdim serimi
Muaviye oğlu mülcem soyunu
Sürelim dergâhtan İmam Hüseyin

Ey Sofi Özüne Muradım Var

Ey sofi özüne bir muradım var
Elin günahını sen mi görürsün
Yüzün kara bir külhanda yerin var
Ali dîvanına nasıl varırsın

Rehberin kim olduğunu bilmezsin
Kov ile gıybeti elden koymazsın
Ahrette yatacak yer de bulamazsın
Toprak kabül etmez nerde kalırsın

Lokman sofusunu eli tutarsın
Hakk'ın döşegine yere yatarsın
Bilmem yetmiş iki dilden ötersin
Sen bu dilin kangısını bilirsin

Pîr Sultan Abdal'im böyle olunca
İhlas talip muradını alınca
Devir dönüp halin ile gelince
Sen de bu huy ile murdar olursun

Kırklar Meydanında Erkân İsteyen

Kırklar meydanında erkân isteyen
Arıtsın kalbini çöksün otursun
Erenler önünde lokmayı sunan
Hicap perdesini döksün otursun

Ona lokma sunanlar nargı var
Talibinden talibe yolun farkı var
Yol içinde türlü türlü görgü var
Herkes görgüsünü görsün otursun

Evvel gerek olmuş mürebbi minnet
Mürebbi farz olmuş musahip sünnet

Farzı farz eylemiş sünneti sünnet
Her kardaş akranın bulsun otursun

İkrar verdik geldik girdik araya
Hatır yıkıp göç eyleme saraya
Alır üstad verir seni küreye
Çeligin darbına dursun otursun

Pîr Sultan'ım eydür kandilde nurda
Er gerektir erenler yolun süre
Mümin müslim derildiler bir yere
Muhabbet gölüne dalsın otursun

Kısmet Verip Bizi Salan Çöllere

Kısmet verip bizi salan çöllere
Ya eceldir ya didârdır ya nasip
Felek bizi saldı özge hallere
Ya eceldir ya didârdır ya nasip

Kısmet verip çevre çevre yeldirdi
Bilmediğim hikmetlere daldırdı
Çekip ayrılığın okun doldurdu
Ya eceldir ya didârdır ya nasip

Felek arka vermiş çerhin³⁶² devine
Arıt kalbin evin iman sevine
Türlü dalga geldi gönlüm evine
Ya eceldir ya didârdır ya nasip

Muhannettir³⁶³ dünyasını kayıran
Şol Gani Settar'dır açlar doyuran
Beni de sevgili yardan ayıran
Ya eceldir ya didârdır ya nasip

---

³⁶² Çark, gök, talih.

³⁶³ Korkak, soğuk davranışlı, uzak.

Pîr Sultan Abdal'ım der ki vardığım
Ulu dergâhtır yüzler sürdüğüm
Bilmediğim hikmetleri bildiğim
Ya eceldir ya didârdır ya nasip

Seyredelim Horasan'ın İlini

Seyredelim Horasan'ın ilini
Gördüm iki turna güzel turnalar
Tavaf ettim imamların yerini
Gördüm iki turna güzel turnalar

Muhammet bizimdir Ali bizimdir
Erkânı bizimdir yolu bizimdir
Değmesin yad avcı teli bizimdir
Gördüm iki turna güzel turnalar

Muhammet Ali'den parıldar damlar
Elinde doğar ol şems ile kamer³⁶⁴
Yaylağı Yıldız'dır gözleği Kemer
Gördüm iki turna güzel turnalar

Şu gelen avcıdan hazerim³⁶⁵ deyu
Ezel ki ikrarı bozarım deyu
Çığırşır Tebriz'de öterim deyu
Gördüm iki turna güzel turnalar

Pîr Sultan Abdal'ım kendi halinde
Kalmadılar evliyanın yolunda
Kalkıştı da gitti Ali gölünde
Gördüm iki turna güzel turnalar

---

³⁶⁴ Güneşle ay.

³⁶⁵ Sakınma, çekinme. Uzak durmak, korunmak.

Yel Esti mi Aşka Gelir Sallanır

Yel esti mi aşka gelir sallanır
Mart ayında yeşillenir ağaçlar³⁶⁶
Kıpkırmızı donlar giyer allanır
Hu dost çağırır allanır ağaçlar

Çiçek açar domur domur dal verir
Kimi uzar birbirine el verir
Kimi meyve verir kimi gül verir
Kuşlar üstünde dillenir ağaçlar

Yaz baharda bahçe ile bağ ile
Kaba çamın gürlmesi dal ile
Koç yiğidin eğlencesi yar ile
Muhabbet eder eğlenir ağaçlar

Pîr Sultan Abdal'ım Hatayi Şah'ım
Adam için ne hak etmiş Allah'ım
Güz gelince salar yaprağın dalın
Vakti geldi mi sulanır ağaçlar

Hak Peyik Yollamış Selam Eylemiş

Hak peyik³⁶⁷ yollamış selam eylemiş
Her sabah her sabah yalvarır kullar
Onlar da özünü Hakk'a yetirmiş
Her sabah her sabah yalvarır kullar

---

³⁶⁶ Âşık Veysel'in ağaçlara ilişkin koşması şu şekildedir: "Yel estikçe dalgaları dalları / Türlü türlü seda verir ağaçlar / Tertip olmuş kuğu gibi dilleri / Türlü türlü seda verir ağaçlar // Bahar gelir yaprak açar yaz olur / Aşka düşen ateş olur göz olur / Kaval olur keman olur saz olur / Türlü türlü seda verir ağaçlar // Yel değdikçe ince dallar ses verir / Yeşil yaprak etrafına sus verir / Aşılırsan meyvesini has verir / Türlü türlü seda verir ağaçlar //....."

³⁶⁷ Emirleri getirir, götürren, haberci.

Uymayasın kör şeytanın sözüne
Dön gidelim Muhammed'in izine
Kul olanın uyku girmez gözüne
Her sabah her sabah yalvarır kullar

Uyuma ki Muhammed'i göresin
Yaradan Allah'tan kısmet alasin
Günahlıysan günahsızdan olasin
Her sabah her sabah yalvarır kullar

Nuh'u Nebi ile kaldık gemide
Tabip gerek bu yarama em ede
Kimi kilisede kimi camide
Her sabah her sabah yalvarır kullar

Pîr Sultan Abdal'ım hayal düş gelir
Her gün bahar gitmez bir gün kış gelir
Yaradan'a yalvarması hoş gelir
Her sabah her sabah yalvarır kullar

Yalan Dünya Sana Bel mi Bağlanır

Yalan dünya sana bel mi bağlanır
Hani benim önüm sıra gelenler
Ölüm var derlerdi ben inanmazdım
Duya duydum essah imiş yalanlar

Yaratmıştır insan ile hayvanı
İnsanda emanet koydu bu canı
Üçyüz altmış altı peygamber hani
Bizi kor mu ya onları alanlar

Şöyle bir günahkâr kul türemişim
Bilemem ben feleğe n'eylemişim
Feleğin burcunu çok aramışım
Bel mi bağlar şu dünyayı görenler

Pîr Sultan Abdal'ım gezerek gelir
Elinde defteri yazarak gelir
Sıra dolanarak bize dek gelir
Ölmez imiş bizim için ölenler

Bize de Banaz'da Pîr Sultan Derler

Bize de Banaz'da Pîr Sultan derler
Bizi de kem kişi bellemesinler
Paşa huddamına³⁶⁸ tembih eylesin
Kolum çekip elim bağlamasınlar

Hüseyin Gazi Sultan binsin atına
Dayanılmaz çarh-ı felek zâtına
Bizden selâm söylen ev külfetine
Çıkıp ele karşı ağlamasınlar

Ala gözlüm zülfün kelep eylesin
Döksün mah yüzüne nikap eylesin
Ali Baba Hak'tan dilek dilesin
Bizi dâr dibinde eğlemesinler

Ali Baba eğer söze uyarsa
Emir Hüdâ'nındır, beyler kıyarsa
Ala gözlü yavrularım duyarsa
Alı çözüp kara bağlamasınlar

Pîr Sultan Abdal'ım coşkun akarım
Akar akar dost yoluna bakarım
Pîrim aldım seyrangâha çıkarım
Daha Yıldız Dağı'n yaylamasınlar

---

³⁶⁸ Hizmet edenlerine.

Kendin Çün Bilmezsen Bilire Danış

Kendin çün bilmezsen bilire danış
Danışık³⁶⁹ dağları aşar mı aşar
Danışmadan yola varsa bir kişi
Şaşırır bellerden şaşar mı şaşar

Altın da bir pula olur mu kabil
Ehl ile konuş ki olasıñ ehil
Cahille konuşma olursun cahil
Kişi ayarından düşer mi düşer

Uzak ol canını dişine takın
Sözümdeñ mâna al darılma sakın
Hasmın karıncaysa merdane bakın
Gafilen taş başa düşer mi düşer

Budur kainatın yekta gevheri
Kalbi gevher olan olmaz serseri
Bir kişi içerse ab-ı kevseri
İrfan meydanında coşar mı coşar

Pîr Sultan Abdal'ım bu böyle olur
Herkes ettiğini elbette bulur
Alıcı kuşların ömrü az olur
Akbaba zararsız yaşar mı yaşar

Ben de Bu Dünyaya Geldim Giderim

Ben de bu dünyaya geldim giderim³⁷⁰
Döner çiftim ağır harmanım mı var
Bu dünya dolusu malı n'ederim
Hesabın vermeğe fermanım mı var

---

³⁶⁹ Danışan kimse.

³⁷⁰ Karacaoğlan'ın benzeği, "Üryan geldim üryan giderim" dizesi ile başlamaktadır.

Bu malın hesabın bizden alırlar
Anın için el çekmiştir veliler
Harami var diye korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var

Yitir bu hileyi gönlünden yitir
Tamam eyle eksik yerlerin bitir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim götüreceğ dermanım mı var

Dükkan açmış bir müşteri ararsın
Gelene geçene haber sorarsın
Bana ağır ağır minnet m'edersin
Felek sende demim devranım mı var

Pîr Sultan Abdal'ım derdim dökerler
Ağu oldu yediğimiz şekerler
Güzel sevdik diye ahım çekerler
Benim Hak'tan özge cananım mı var

Birlik Makamında Bir Güzel Gördüm

Birlik makamında bir güzel gördüm
Leblerinin sükkeri³⁷¹ var kandi³⁷² var
Âşık çok imiş aradım sordum
Nice bencileyin derdimendi³⁷³ var

Cemâli geliyor hayâlde düşte
Canım asumanda kandilde düşte
Uzakta yakında yeminde pişte
Her nereye baksam Ali'm kendi var

---

³⁷¹ Şekeri.

³⁷² Şeker, şeker kamışının donmuş suyu.

³⁷³ Derde tutulmuş

Gâh bahçeye girer gülden görünür
Gâh mâna söyleşir dilden görünür
Gâh gönül evinde mihman görünür
Âşıkına türlü türlü fendi var

Şükür olsun bu sevdaya ulaştım
Muhabbet bağını gezdim dolaştım
On İki İmam'ın cemine düştüm
Şimdi boynumuzda aşk kemendi var

Pîr Sultan'ım sever böyle dilberi
Bu cümle cihânın yektâ gevheri
Kahrın lutfun çeker ise gel beri
Sevdiğimin nere bir menendi³⁷⁴ var

Hızır Paşa'nın Zulmü Var İse

Hızır Paşa'nın zulmü var ise
Ne yapayım benim de bir âhım var
Senin tuğlu padişahın var ise
Benim arkam kal'em bir Allahım var

Şol icra Tanrı'sı yatmaz uyumaz
Kimsenin hakkını kimsede komaz
Hünkâr sağır olmuş ünümü duymaz
Masumlar boğdurur padişahım var

Gönül verdim ikrar verdim Hayder'e
Geçmem beni etseler pâre pâre
İrafızı³⁷⁵ diye çektiler dare
Acab benim bunda ne günahım var

Pîr Sultan Abdal'ım yedullahımız
Batına hükmeder padişahımız
Sahib çıkar miskin kul (a) Allahımız
Şefaaf edecek güzel şahım var

---

³⁷⁴ Benzeri.

³⁷⁵ Râfızî, Ebubekir ve Ömer'inhalifeliğini kabul etmeyen, rafıza topluluğundan olan.

Arkası Yok Deme Şah'ım Oğlunun

Arkası yok deme Şah'ım oğlunun,
Zahirde batında yüz bin er vardır.
On dört masum ile On iki İmam,
Yanınca Muhammed'le Ali vardır.

Önümüzce Rabbim sözüm pişirir.
Yaramaz sofular Şah'ı şaşırır.
Dervişler ar'oldu çiçek devşirir,
Arının gömecinde balı vardır.

Şükürdür derler dostumun düşmanı,
Oddan kılıçtan keskindir gülbengi.
Kırmızıdır donu, hem aldır rengi,
Renginde dürüm dürüm alı vardır

Şükürdür derler dostumun figanı,
Kalır mı sandın erenlerin ahını?
Horasan'da derler İmam Rıza'yı,
Yeşil türbe üstünde nuru vardır.

Pir Sultan'ım der ki: Vaktin beklesin,
İkrarını mümin olan haklasın.
Arif olan kalp evine saklasın,
Erenlerin çok gizli yolu vardır

İlgıt İlgıt Esen Seher Yelleri (2)

İlgıt ılgıt esen seher yelleri
Doğru gelir doğru gider mi yar yar
Hakkın emri ile çürüyen canlar
Verdiği ikrarda durur mu yar yar

Pazarlık mı olur adil dükkanda
Neylim muhabbetim yar kaldı sende

Bu dîvan olmazsa ulu dîvanda
Dost benim sualimi verir mi yar yar

Bahçemde açılmış yar gonca güller
Gülün fidanından sefil bülbüller
Âşıktan maşuğa da sarılan kollar
Bin yıl yerde yatsa çürür mü yar yar

Abdal Pîr Sultan'ım gönlü zar olan
Döner mi sözünden gerçek er olan
Senin gibi ahtı sadık yar olan
Verdiği ikrardan döner mi yar yar

Yüce Yüce Dağlardan mı Gelirsin

Yüce yüce dağlardan mı gelirsin
Hayır mı gök turnam yârdan ne haber
Benim sevdiğimi sen de bilirsin
Hayır mı gök turnam yârdan ne haber

Koyuverin ben yarime varayım
Muradıma maksuduma ereyim
Sen bilmezsen ağ kuğudan sorayım
Hayır mı gök turnam yârdan ne haber

Benim yarım kıya kıya bakınır
Ak ellere al kınalar yakınır
O da senin gibi güller sokunur
Hayır mı gök turnam yârdan ne haber

Benim yarım gezişinden bellidir
Ak elleri deste deste güllüdür
İbrişim kuşaklı ince bellidir
Hayır mı gök turnam yârdan ne haber ³⁷⁶

---

³⁷⁶ Karacaoğlan'a ait olan koşma, "Seherde uğradım dostun köyüne" dizesiyle başlamak ve "...dedi bana" redifi ile sürmektedir.

Pîr Sultan Abdal'ım güllerin beştir
Yarimden ayrıldım günlerim hiçtir
Kılavuzun birdir katarın kaçtır
Hayır mı gök turnam yârdan ne haber

Üç Gözlü Pınarın Gözün Ararsan

Üç gözlü pınarın gözün ararsan
Onu bilen cihanı fark eder
Deryadaki kuşun izin ararsan
Onu bilen bu cihanı fark eder

Dört kitabın her ismini yazmalı
Seyyah olup şu alemi gezmeli
Bir kuş gördüm ayakları çizmeli
Onu bilen bu cihanı fark eder

Bir kuş gördüm ayağında nalı var
Kendisi bir amma iki dili var
Padişahdır ülkesi var ili var
Onu bilen bu cihanı fark eder

Bir hastacık gördüm sormadım halin
Başı kabak olmuş ayağı yalın
İk'oğlan getirmiş bir erlik gelin
Onu bilen bu cihanı fark eder

Pîr Sultan Abdal'ım ey Şah-ı Merdan
Şefaata umarım Gani'den Pîr'den
Derviş Muhammed'in³⁷⁷ hatemi nurdan
Onu bilen bu cihanı fark eder

---

³⁷⁷ 18. Yüzyılda yaşamış Arguvanlı Derviş Muhammed olması mümükün değildir. 16. Yüzyılda yaşamış olan Derviş Muhammed'dir. Evliyânın büyüklerinden kendilerine "Silsile-i aliyye" denilen büyük âlim ve velîlerin yirmincisidir. Doğum târihi bilinmiyor. 1562 yılında öldü.

Ŗu KarŖıki Karlı Dağı Gördün mü

Ŗu karŖıki karlı dağı gördün mü
Rzgârını bulmuŖ eriyip gider
Akan sularından ibret aldın mı
Yüzünü yerlere sryp gider

Sürünün önünde giden avcılar
Sıcak sıcak günde yakar gneŖler
Evvel zaman yemiŖ veren ağaçlar
Onlar da kalmamıŖ kuruyup gider

Kadirsin Allah'ım sen de kadirsin
stmze dört direkli adırsın
ağırdığımız yerde hazır nazırsın
Cmlemiz üstüne yürüyüp gider

Bizim deryamız derindir boylanmaz
Bin nasihat etsen biri dinlenmez
Gidi merkep hiçbir yere bağlanmaz
BaŖında yuların sryp gider

Pir Sultan'ım söyler sözü özünden
AŖıksın sakınır iki gözünden
Olur olmaz münkirlerin sözünden
Eksilmez gülümüz kuruyup gider

Firdevs-i Ala'da Bir Yanal Elma

Firdevs-i Ala'da bir yanal³⁷⁸ elma
On sekiz bin ilmin nuru dediler
Muhammet Mustafa Haydar-i Kerrar
Hünkar Hacı BektaŖ Veli dediler

---

³⁷⁸ Bir yanı yeŖil, bir yanı kızarmıŖ.

Çocuktı mektebe babası götürdü
Elif be demeden mâna yetürdü
Akıttı pınarı susam bitürdü
Hacısı hocası beli dediler

Pîrim der ki Bektaşîyim Bektaşî
Size nasip veren ol nasıl kişi
Sıkar un ederdi örk gibi taşı
Budur cümlemizden ulu dediler

Derildi geldiler halfeler³⁷⁹ pîrler
Bektaşî namında er yok dediler
Bize bir yeşil el nasip verdiler
Görünce tanırız eli dediler

Er isen darı çeç³⁸⁰ üstünde otur
Ulu kişi isen maksudun bitir
Senedin var ise senedin getir
N'edelim senetsiz eli dediler

Kimi inandı besbellidir dedi
Kimi inanmadı senet istedi
Ol Şah'ım anlara elin gösterdi
Budur ol Şah'ımız Ali dediler

Evvel Ali idi sonra Vel'oldu
Yol erkân bir zaman batında kaldı
Urum ellerinden nameler geldi
Budur Hakk'ın doğru yolu dediler

Pîr Sultan Abdal'ım Şah'ım Veli'dir
Cihanı bürüyen anın nurudur
Şüphemiz yok Hak Muhammet Ali'dir
Bilmeyene Mülcem soyu dediler

---

³⁷⁹ Halifeler.

³⁸⁰ Hacı Bektaş Veli'nin gösterdiği kerametlerden.. Bektaşî inancına göre; "Hünkar Veli Efendimiz, darı çeç (ekin yığının) üzerinde namaz kılmak için seccadesini serdiğinde bu dört melek her biri bir kenarından tutarak darı çecinin bozulmadan Hacı Bektaş Veli'nin namaz kılmasına yardımcı olmuştur."

Uyurken Üstüme Gelen Erenler

Uyurken üstüme gelen erenler
Gafil aç gözünü uyan dediler
Serseri kalma bu cihan içinde
Yürü bir mürşide hey can dediler

Uyandım gafletten açtım gözümü
Erenler pâyına sürdüm yüzümü
Hak buyurdu ben söyledim sözümü
Gizlice sırlara boyan dediler

Gökten indi derler idi İsa'ya
Zebur Davut'a Tevrat Musa'ya
Üçüncüde İncil indi İsa'ya
Dördüncü Resul'e Fırkan dediler

Kanber önü sıra bindi Düldül'e
Pîrim Hacı Bektaş Kırklar'la bile
Âb-ı Zemzem ile cümlesin sile
Bir dolu sundular iç kan dediler

Dağların deminden çekilir erler
Ördeğin arzular cevzana göller
Deryalar geçilmez bulanık seller
Kalbi pâk olana umman dediler

Kalbin pâk olursa Hakk'a hoş ol
Erenler önünde dös olma düş ol
Dünyanın varından vazgeç derviş ol
Dünyada dervişe sultan dediler

Bu derd ü belâyı çeken Eyyub'dur
Erenlerin yolu hoş acayıptır
Her yerde açma sırrını ayıptır
Gizlice sırlara boyan dediler

Pîr Sultan'ım Haydar, gir yola hoş ol
Erenler yoluna dōş olma duş ol
Geç dünya malından sen de derviş ol
Dünyada dervişe sultan dediler

Hayır Edem Derken İşlerim Şer Oldu

Hayır edem derken işlerim şer oldu
Elimden bir kaza çıktı erenler
Evliye ceminde yerim dar oldu
Elimden bir kaza çıktı erenler

Benim ahdim oldur hatır yıkmayım
Evliyanın buyruğundan çıkmayım
Yüzümü çevirip şerre bakmayım
Elimden bir kaza çıktı erenler

İndim ilim deryasını boyladım
Günahım çok ama bir bir söyledim
Sanki yanınızda hata eyledim
Elimden bir kaza çıktı erenler

Benim bir sözüm var efsane sözde
Ne günah der isen bulunur bizde
Erenler nişanı var ise bizde
Elimden bir kaza çıktı erenler

Pîr Sultan Abdal'ım belalı başım
Ferahtan ayrıldım gamdır yoldaşım
Al olan malımı sağ eyle başım
Elimden bir kaza çıktı erenler

Eksiğim Aldım da Meydana Geldim I

Eksiğim aldım da meydana geldim
Aman mürvet günahkârım erenler
Kabahatim andan, cürmümü bildim
Aman mürvet günahkârım erenler

Şeriat taşından bir taş kaldırdım
Marifet ehlinin gülün soldurdum
Ne yaman kanlıyım, nefis öldürdüm
Aman mürvet günahkârım erenler

Altıncımız yer altında türedi
Yedincimiz yer yüzünü bürüdü
Bize de hû demek Ali'den kaldı
Aman mürvet günahkârım erenler

Yoldan çıktım ise yola getirin
Kırılmış dallarım şunda bitirin
Pişirip kotarıp bezme getirin
Aman mürvet günahkârım erenler

Pir Sultanım eydür Sözü'n hatasın
Kadir Mevlâ'm bilir bunun ötesin
Var bir amel kazan, Hakk'a yetesin
Aman mürvet günahkârım erenler

Evvel İkrar Verip Beli Diyenler

Evvel ikrar verip beli diyenler
İkrarı üstünde kaim dursunlar
Erenler yoluna talip olanlar
Mihmanın sözünde daim dursunlar

Akıl başta olur gerçek er ise
Yorulmaya eğer hali var ise
Günleyin evinde mihman görürse
Hak olan lokmayı ona versinler

Mihman üçtür görmek yerli yerince
Gerçek talip bilir hemen görünce
Kondurup mihmanı yerli yerince
Yarasına göre merhem sarsınlar

Mest olmuştur aşk şarabın içenler
Nefsine uymuştur serden geçenler
Sohbet edip mihmanından kaçanlar
Erkandan cüdadır onu sürsünler

Pir Sultan'ım der ki: Yola bendeyim
İki seksen üç evvelin ceddiiyim
Ayn-el-yakin Hak olan mihman benim
Beni eşya Hak mihmanda görsünler

Mürşide Varmaya Talip Olursan

Mürşide varmaya talip olursan
İptida insandan rehber isterler
Verdiğin ikrara doğru gelirsen
Ahd ile peymandan rehber isterler

Rehberin var ise olursun insan
Rehberin yok ise kalırsın hayvan
Arasat³⁸¹ gününde açılır meydan
Açılan meydanda rehber isterler

Mürşidin nazarı müşkülü seçer
Kamil olan talip sıratı geçer
Can kuşu kafesten akıbet uçar
Tenden uçan candan rehber isterler

Şah-ı Merdan bir yol kurdu kuluna
Bu yola giden rehberden biline

---

³⁸¹ Müslüman inancına göre, kıyamet günü bütün ölülerin toplanacakları yer.

Girmek ister isen İmam yoluna
On İki İmam'dan rehber isterler

Tarikat babına girmek dilersen
Hakikat güllerin dermek dilersen
Erenler sırrına ermek dilersen
Sır ile pinhandan rehber isterler

Pîr Sultan'ım söyler bu hikayeti
Yirmi sekiz harfle yedi ayeti
Nefsini bilmektir sözün gayeti
Bilmeğe irfandan rehber isterler

Gel Ey Zahit Bizim İle Çekişme

Gel ey zahit bizim ile çekişme
Hakk'ın yarattığı kul bana neyler
Kendi kalbin arıt bize ilişme
Bende küfür sende imana neyler

Zâhit³⁸² sen bu sırra erem mi dersin
Erenler halinden bilem mi dersin
Mescit hak meyhane haram mı dersin
Hak olan mescide meyhane neyler

Zahit sen bu yola boyun mu eğersin
Bîhabersin kendin zahmet çekersin
Yükün yoktur neden korku çekersin
Yavuz baçcı yüksüz kervana neyler

Sekiz derler şol Cennet'in kapısı
Hakk'a doğru açılmış hepisi
Korkusun çektiğin Sırat köprüsü
Onu doğru geçen insana neyler

---

³⁸² Dinin yasak ettiği şeylerden sakınan ve din buyruklarını olduğu gibi yerine getiren (kimse).

Pîr Sultan Abdal'ım erhaksın³⁸³ erhak
Münkir olanlardan ıraksın irak
Kurdun işi nâmert lokmasın yemek
Hak için adanan kurbana neyler

Muhammet Ali'nin Eli Değil mi

Muhammed Ali'nin eli değil mi
Hak bilip tuttuğum el bana yeter
Bu yolun sahibi Ali değil mi
Ali'nin kurduğu yol bana yeter

Hep kardaşlar muratların alırsa
Her biri cihanın kutbu olursa
Mürşidin elinden her ne gelirse
Sunduğu zerh ise bal bana yeter

İki yüzlü, iki dilli olanlar
İki pirli, iki yollu olanlar
Anlar dahi kelptir lanet alanlar
Pire doğru gelen kul bana yeter

Mürşid-i kamilden terbiye alan
Üstadın hasılı gönülde olan
İcazet verilip ezeli gelen
Beyden gelen beydir bil bana yeter

Kamile varmadan kamil olunmaz
Her mürşit olanda kemal bulunmaz
Nefsin bilmeyince Halık bilinmez
Okuduğun cim'se dal bana yeter

Yeter bana ol pirimin kemali
Celali içinde vardır cemali

---

³⁸³ Tanrı eri, Tanrı'nın makbül saydığı.

N'eylerim âlemi, n'eylerim malı
Mürşidimden olan hal bana yeter

Pir Sultan damenin tuttunsa erin
Hakk'ın rızasıdır rızası pirin
Mürşidin gönlünde var ise yerin
Beytullah değil mi, ol bana yeter

Bir Çocuk da Anasından Doğunca

Bir çocuk da anasından doğunca
Bedenini pişirmeye tuz ister
Üryan büryan ortalıkta kalınca
Setirini³⁸⁴ örtünmeye bez ister

Kanla sudan gelir anın gıdası
Nasibini veren Bâri Huda'sı
Beşiklere beler onun anası
Akşam sabah emzirmeye yüz ister

Bir yaşında ürüm ürüm ürünür
İkisinde sürüm sürüm sürünür
Üç yaşında adım adım yürünür
Dört yaşında söylemeye söz ister

Beş yaşında dili civan sevişir
Altısında uşağınan döğüşür
Yedisinde dişlerini değışir
Sekizinde her gedığın düz ister

Dokuzunda olur bir tosun maya
Onunda da benzer kaşları yaya
On birinde başı girer sevdaya
On beşinde ala gözlü kız ister

---

³⁸⁴ Örtme, kapama, gizleme.

Yirmisinde akıl baştan savrulur
Otuzunda vursa dağa devrilir
Kırk yaşında akıl başa çevrilir
Ellisinde avın olmuş baz ister

Altmışında iner bir merdivenden
Yetmişinde binse düşer duvardan
Sekseninde su getirmez pınardan
Doksanında döseğini düz ister

Pîr Sultan Abdal bu söz hepimize
Tonus³⁸⁵ girinceye belki de yaza
Yüz yaşında ölümünü gözede
Zemheriyi çıkarmaya yaz ister

Güzel Şah'tan Bana Bir Dolu Geldi

Güzel Şah'tan bana bir dolu geldi
Bir sen iç sevdiğim bir de bana ver
Kavlim sultan Kızıl Veli'den³⁸⁶ geldi
Bir sen iç sevdiğim bir de bana ver

Payım gelir erenlerin payından
On İki İmam nesli Ali soyundan
Selman'ın içtiği üzüm suyundan
Bir sen iç sevdiğim bir de bana ver

Beline kuşanmış nurdan bir kemer
Aşkın dolusunu içenler kanar
Herkes sevdiğine bir dolu sunar
Bir sen iç sevdiğim bir de bana ver

Pîr Sultan'ım hamı hası seçerim
Hak okurum aşk kitabın açarım
Yar elinden ağı gelse içerim
Bir sen iç sevdiğim bir de bana ver

---

³⁸⁵ Kargir tavan.

³⁸⁶ Hacı Bektaş evlâdı. (1310-1402)

Ben de Şu Dünyada   Güzel Gördüm

Ben de Şu dünyada   güzel gördüm
Birisi kalbimde durana benzer
Birisi Muhammet birisi Ali
Şu garip halimden bilene benzer

Mümin olanların tez gelir yazı
Cennette huriye benziyor yüzü
Şu nazlı dilberin hercayi sözü
Mart ayında esen borana benzer

Yaz gelince sular köpük saçılır
L le sümbül çiçekleri açılır
Zoal³⁸⁷ avcı çıkmış diye kaçınır
 llerde sevdiğim cerana benzer

Mümin olanların kalbi tacıdır
Mürşit eşiğine varan hacıdır
Berk basma sabana boynum acıdır
Zor edip zerveyi³⁸⁸ kırana benzer

Abdal Pîr Sultan'ım göğe s z ld 
Sırat'ın üstünde nizam kuruldu
Mümin olan gaflet gillet³⁸⁹ yazıldı
Dört kitap içinde Kur'an'a benzer

Ben Dervişim Diye Dava Kılarsın

Ben dervişim diye dava kılarsın
Hakk`ı zikretmeğe dilin var mıdır?
Sen kendini bir g r ilden n`ararsın
Hali hâl etmeğe hâlin var mıdır?

---

³⁸⁷ Kızılıcık.

³⁸⁸  kt z  sabana bağlayan boyunduruğun bağı.

³⁸⁹ MaiŐet darlığı, fakirlik.

Bir gün balık gibi ağa sararlar
Mürşidinden rehberinden sorarlar
Tütsü yakıp köşe köşe ararlar
Ben arıyım dersin balın var mıdır?

Dertli olmayanlar derde yanar mı
Sadık derviş ikrarından döner mi
Dertsiz bülbül gül dalına konar mı
Ben bülbülüm dersin gülün var mıdır?

Mürşit huzurunda dâra durmağa
Dâra durup Hakk'a boyun vermeğe
Muhabbetten geçip hırka giymeğe
Çar pâreden³⁹⁰ derviş şalın var mıdır

Pîr Sultan`ım senin derdin deşilmez
Derdi olmayanlar derde düş olmaz
Mürşidsiz rehbersiz yollar aşılmaz
Mürşid eteğinde elin var mıdır?

Hû Deyelim Gerçeklerin Demine

Hû deyelim gerçeklerin demine
Gerçeklerin demi nurdan sayılır
On iki İmam katarına düzülen
Muhammed Ali'ye yardan sayılır

İhlas ile gelen bu yoldan dönmez
Dost olan dostuna ikilik bilmez
Eri Hak görmeyen Hakkı da görmez
Gözü bakar amma körden sayılır

Üç gün imiş şu dünyanın safası
Safasından artık imiş cefası

---

³⁹⁰ Dört parçadan.

Gerçek erenlerin nutk u nefesi
Biri kırktır kırkı birden sayılır

Gerçek âşık menzilinden durursa
Çırağ gibi yanup yağı erirse
Eksikliğin kendözünden görürse
O da erdir gerçek erden sayılır

Pîr Sultan Abdal'ım Bağdad'dır vatan
İkilikten geçip birliğe yeten
Erenler yoluna kıl ü kal katan
Yolun dikenidir hardan sayılır

Bir Yavru Yolladım Gurbet Ellere

Bir yavru yolladım gurbet ellere
Emaneti sana boz atlı Hızır³⁹¹
Seni bekçilerler nice ellere
Emaneti sana boz atlı Hızır

Nice günler gördüm bahtı karalı
Nice günler gördüm dertli çareli
Bir yavru yolladım yürek yaralı
Emaneti sana boz atlı Hızır

Hak'tan bize bizden halka zulüm yok
İmanım var vadesize ölüm yok
Senden başka kanadım yok kolum yok
Emaneti sana boz atlı Hızır

Pîr Sultan Abdal'ım böyle m'olacak
Beklerim yolların yavrurum gelecek

---

³⁹¹ İslam halk inanışında Hızır inancı, bir tefsire göre Kuran-ı Kerim'deki El- Kefh suresine dayanır. Sure Hz. Musa ve Hızır'ın öyküsünü öğretir. Buna göre Hızır, Hızır peygamberdir. Oğuz Türkmen inancına Boz Atlı Hızır olarak geçmiştir bu inanç Tüm Alevî Türkmenlerinde bu güne kadar yoğun bir biçimde gelmiştir. O darda kalanın yardımcısıdır. Kara gün kurtarıcısıdır. "Hızır gibi yetişti" sözü oradan gelmedir .

Analı babalı murad alacak
Emaneti sana boz atlı Hızır

Uğrum Sıra Giden Boz Atlı Hızır

Uğrum sıra giden Boz Atlı Hızır
Ayrılık derdinin dermanı nedir
Şu iki aleme olmuşsun nazır
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Sığanmıştır ağca kolda bilekler
Hak katında kabul olsun dilekler
Arş yüzünde secde kılan melekler
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Küseyim de ben yarime küseyim
Siyah zülfün mah yüzüne asayım
Kerbela'da yatan İmam Hüseyin
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Hani şu dünyanın toprağı taşı
Akıttım gözümde kan ile yaşı
Urum illerimin Hacı Bektaş'ı
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Ak saya giyinmiş incedir beli
Ben Pîrimi gördüm tatlıdır dili
Tanrı'nın arslanı Hazret-i Ali
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Gıcılar da dağlar başı gıcılar
Çıkmaz oldu içerimden acılar
Arafat Dağı'ndan gelen hacılar
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Dünyayı sorarsan bir dipsiz anbar
Ali'nin yoldaşı Zülfikar Kanber

Kabe'yi yaptıran Halil Peygamber
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Deryanın yüzünde dönen üç gemi
Yiyelim içelim sürelim demi
Geminin sahibi ol Hızır Nebi
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Pîr Sultan Abdal'ım içtim cür'adan
Okudum ağını bilmem karadan
Yeri göğü cüml'alemi Yaradan
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Giden Kimdir Kimden Haber Alayım

Giden kimdir, kimden haber alayım
Er Hak nedir, geda nedir, kul nedir
Eğlen hocam eğlen, haber sorayım
Tarik nedir, erkan nedir, yol nedir?

Âşık ile maşuk bir yere gelse
Aşkın kitabını ellere alsa
Sual olunursa cevabın verse
Ağız nedir, dudak nedir, dil nedir

Gönlümde bir mânâ yazıp dururum
Aşkın gemisini düzüp dururum
Arab'ı, Acem'i gezip dururum
Derya nedir, umman nedir, sel nedir

Dört kardaşız bir gömlekte yatarız
Gömlek birdir, bir vücuda çatarız
Kendimizi ateşlere atarız
Ateş nedir, duman nedir, kül nedir

Evveli Muhammet, âhiri Ali
Erenler kurdular erkânı yolu
Üç yüz altmış altı servinin dalı
Bahçesinde bülbül nedir, gül nedir

Din Muhammed dini, taptuğum tapı
Yıkılır mı Hakk'ın kurduğu yapı
Kırk sekiz bahçedir on iki kapı
Eşiği bekleyen iki kul nedir

Pir Sultan'ım, aşkı elde aramam
Pirimden bir haber geldi, duramam
Menzilim ıraktır, belki varamam
Cümle şeye vücut olan bil nedir

Gel İmdi Oku Ol Ümmül Kitabı

Gel imdi oku ol Ümmül Kitabı ³⁹²
Gözü ile görmüş var mıdır Hakk'ı
On iki bahçede kırk sekiz kapı
Daim hizmetinde duran kul nedir

Başlayım yoluna ben de Ali'nin
Duası makbuldür gerçek velinin
Üç yüz altmış altı selvi dalının
Budağında açan iki gül nedir

Sana mana verdim sen de al şimdi
Eğer Ârif isen sen de bil şimdi
Ezelden Cennet'te sen de bul şimdi
Bir kandil içinde iki nur nedir

Pîr Sultan Abdal'ım çağır ya Gani
Veren Allah yine alır ol canı
Gönül bir gemidir akıl dümeni
Akıl dümen ya söyleyen dil nedir

---

³⁹² Kitapların anası. Allah yerleri ve gökleri yaratmadan önce onu yazmıştır.

İki Nokta Üç Hurufun Sahibi

İki nokta üç hurufun sahibi
Ali'dir ki Şah-ı Merdan Ali'dir
Küfrü iman edip terkeden habı
Ali'dir ki Şah-ı Merdan Ali'dir

Yer yoğuken, gök yoğuken var olan
Arş yüzünde kandildeki nur olan
Gahi merkez olup gahi yer olan
Ali'dir ki Şah-ı Merdan Ali'dir

Al kırmızı giyip küffarı kıran
Tutup ejderhanın etrafın dolan
Kavaslık eyleyip muhiti bulan
Ali'dir ki Şah-ı Merdan Ali'dir

Yolda Muhammed'in hatemin alan
Peygamber vasisi musahip yaran
Teri katre ile zirame eren
Ali'dir ki Şah-ı Merdan Ali'dir

İbrahim'e Davut Musa'ya asa
Beyli handan olup ejderha ise
Keşişi dirildip giren ateşe
Ali'dir ki Şah-ı Merdan Ali'dir

Car mel'unun gördüğünü seyreden
Mağripten top atıp maşrıktan tutan
On sekiz bin alemleri var eden
Ali'dir ki Şah-ı Merdan Ali'dir

Pir Sultan'ın derdine derman kılan
Cümleyi mestedip sevdaya salan
Küfe'de kafirin şarını alan
Ali'dir ki Şah-ı Merdan Ali'dir

Gidi Yezid Bize Kızılbaş Dermiş

Gidi Yezid bize Kızılbaş dermiş
Meğer şâhı sevdi dese yoludur
Yetmiş iki millet sevmedi şâhı
Biz severiz şâh-ı Merdan Ali'dir

Muhammed dînidir bizim dînimiz
Tarîkat altında geçer yolumuz
Cebrîl-i Emin'dir hem rehberimiz
Biz mü'miniz mürşidimiz Ali'dir

Gidi Yezid biz hiç haram yemedik
Bâtında gördüğümüzü demedik
İkrâr birdir dedik geri dönmedik
Yedileriz birincimiz Ali'dir

Pîr Sultan der ki Hak'kadır yolumuz
Evvel kurban verdik şâha serimiz
On iki imam meydanında dârımız
Biz şehidiz serdarımız Ali'dir

Gelsin İkrarına Beli Diyenler

Gelsin ikrarına beli diyenler
İniltim derdim Muhammed Ali'dir
İsmin anınca salavat verenler
Meşrebim³⁹³ virdim Muhammed Ali'dir

Gör ki Mansur kabul eyledi darı
Alemde nesne bulmadı serseri
Her kande bakarsam mürşidi Pîri
Gözümle gördüm Muhammed Ali'dir

---

³⁹³ Davranış biçimi, huy, mizaç, yaratılış.

Gezeyim alemde bir yar bulamadım
Bu akan çeşmimin yaşın sileyim
Arıttım pak ettim gönlüm sarayım
İçeri girdim Muhammed Ali'dir

Dosttan haber geldi inili inil
Unul yürekteki yaralar unul
Pîr Sultan der melul olma ey gönül
Kalmışa yardım Muhammed Ali'dir

Bir Gül İle Gülistanı Seyrettim

Bir gül ile gülistanı seyrettim
Seher yelleriyle esen Ali'dir
Muhammed kılavuz Mahşer yerinde
İslâmın sancağın çeken Ali'dir

Dayanı gör kardaş gönül gücüne
Azığın yok mudur ahret göçüne
On'ki İmam gibi Cennet içine
Ab-ı Kevser ile akan Ali'dir

Bindiler Düldül'e Şarka gittiler
Horasan şehrine akın ettiler
Müminlerin feryadına yettiler
Mervan'ı Yezit'i basan Ali'dir

Münkirin gıdası Hak'tan kesildi
Nesimî yüzüldü, Mansur asıldı
Dünya yetmiş kere doldu eksildi
Dolduran Ali'dir, dolan Ali'dir

Hakk'ın emri ile Cebrail indi
İndi de Ali'nin koluna kondu
Zülfikar kuşanıp Düldül'e bindi
Yezid'in neslini kıran Ali'dir

Kim dokudu bin çiçekli halıyı
Kim diriltti bin yıl yatan ölüyü
Kırklar meclisine gelen doluyu
Dolduran Muhammed, içen Ali'dir

Pir Sultan Abdal'ım ağladı güldü
Kâbe-i Şeriften bir nida geldi
Hakk'ın emri ile dört kitap indi
Okuyan Muhammed, yazan Ali'dir

Gurbet Elde Bir Hal Geldi Başıma

Gurbet elde bir hal geldi başıma
Ağlama gözlerim Mevlâ kerimdir
Derman arar iken derde düş oldum
Ağlama gözlerim Mevlâ kerimdir

Hüma kuşu suya düştü ölmedi
Dünya Sultan Süleyman'a kalmadı
Dedim yâre gidem nasip olmadı
Ağlama gözlerim Mevlâ kerimdir

Kağıda yazarlar ufak yazılar
Anasız olur mu körpe kuzular
Yürek yaralıdır, ciğer sızılar
Ağlama gözlerim Mevlâ kerimdir

Pir Sultan Abdal'ım böyle buyurdu
Ayrılık donları biçti giydirdi
Ben ayrılmaz idim felek ayırdı
Ağlama gözlerim Mevlâ kerimdir

Derilmemiş Hak Cemine Varınca

Derilmemiş Hak cemine varınca
Görün bakın cem cümleden uludur
Kov ile gıybeti ele alanlar
Bencileyin günahkardır, delidir

Ceme varmak murat almak nihayet
On iki erkanda okunur ayet
Vücudun şehri pak eyle gayet
Gerçek mümin bu dergâhta velidir

Erenler yolunu gözle gel otur
Durma Muhammed'e salavat getir
Hemen gayret eyle bir gevher götür
Yardımcımız Şah-ı Merdan Ali'dir

Güvenenler tevhit ederler rakip
Ol demde sürülür cümle merakip
İnanmazsan buyur işte menakıp
Okuyup yazan evliya dilidir

Sazımız çalarken, diller söylerken
Canlar Allah deyip semah dönerken
Oturan dedeler gülbenk dinlerken
Gayrı kalam eden şeytan kuludur

Mümin Müslim diz üstüne gelincek
Tevhit duası da tamam oluncak
Hak seven ayağa kalksın deyincek
Bu da erenlerin güzel halidir

Herkes sakın olsun yerli yerine
Mümin sırat geçer münkir yerine
Varınca ol Pir Sultan'ın haccına
Dili bülbül kendi irfan gülüdür

Hak Yarattı Muhammet'i Nurundan

Hak yarattı Muhammet'i nurundan³⁹⁴
Âdem olan gelir nura çevrilir
Böyle kurulmuştur bu çarh-ı devran³⁹⁵
Mansur³⁹⁶ olan gelir dâra çevrilir

Bir sürçmede at ayağı kesilmez
Bir suç ile âdemoğlu asılmaz
Erenler bir yol kurmuştur basılmaz
Yol ehli kaniyse yola çevrilir

Gümanlı³⁹⁷ gönülde nur mu eğlenir
Cennet haricinde hur mu eğlenir
Arısız kovanda bal mi eğlenir
Arı olan gelir bala çevrilir

Erenler evinde kem söz söylenmez
Cennet derununda huri gizlenmez
Balsız peteksiz arı eğlenmez
Arı olanda bahara çevrilir

Yeğîn³⁹⁸ sular dâim engine akar
Pervaneler özün odlara yakar
Serçe nerde olsa aslına çeker
Bülbül olan gelir güle çevrilir

Pîr Sultan Abdal'ım yatar hastadır
Elinde gülleri deste destedir
İnsanoğlu bir acayip nesnedir
Muhabbetle tatlı dile çevrilir

---

³⁹⁴ Bazı kayıtlarda bu dize "Mevlâ yarattı Ahmed'i nurdan" şeklinde yer almaktadır.

³⁹⁵ Dönüş çarkı, zaman.

³⁹⁶ Mansur: Enel-Hak (Ben Tanri'yim) sözüyle ün salan Hallac-i Mansur, X. yy'da Bagdat'ta öldürüldü.

³⁹⁷ İnancı tam olmayan.

³⁹⁸ Gür, coşkun.

Sabahtan Uğradım Ben Bir Figana

Sabahtan uğradım ben bir figana
Bülbül ağlar ağlar güle getirir
Bakın şu feleğin çürük işine
Her bir cefasını kula getirir

Depreştirme³⁹⁹ benim dertlerim tamam
Muhabbet şirindir vermiyor aman
Üstümüzde dönen çarh ile devran
Felek bizi halden hale getirir

Varıp yoldaş olma sen uğursuza
Komşu olma namussuza arsıza
Sabah selâmını verme pîrsiz
Adamın başına belâ getirir

Muhib⁴⁰⁰ yoldaş olma kalleş yâr ile
O yâr da durmadı bir ikrar ile
Sakın sohbet etme münkir kör ile
Altının adını pula getirir

Pîr Sultan Abdal'ım sözlerim haktır
Hak demeyenlerin yalanı çoktur
Cehennem yerinde dal odun yoktur
Herkes ateşini bile götürür⁴⁰¹

---

³⁹⁹ "Yeniden ortaya çıkmak, nüksetmek" fiilini yapma. Uzun zamandır sukunet içinde uyuyan duyguların biri tarafından dışarı çıkarılması.

⁴⁰⁰ Seven.

⁴⁰¹ Bu dörflüğün Karacaoğlan'a mal edildiği görülmektedir ki, içinde bulunduğu şiirin bütünlüğü ile ilgisi görülmemektedir.

Bir Tenhada Gördüm O Nazlı Yari

Bir tenhada gördüm o nazlı yari
Böyle uğrun uğrun baktı gidiyor
Siyah saçlarını dökmüş yüzüne
Gönlümü ateşe yaktı gidiyor

Yüzüne baktıkça tutuldu dilim
Kırıldı kollarım tutmuyor elim
Hey dost bu diyarda n'olacak halim
Gözlerimden kan yaş aktı gidiyor

Dost dost diye dostu her gün sorarım
Yitirdim o yari durmaz ararım
Abdal Pîr Sultan'ım edem kervanım
Bak işte sel gibi yıktı gidiyor

Horasan'dan Kalktı Sökün Eyledi

Horasan'dan kalktı sökün eyledi
Elestü deminin yeli geliyor
Urum abdalları akın eyledi
Boşandı Kevser'in suyu geliyor

Geldi Cebrail'e buyurdu name
Yazdılar yayıldı Urum'a, Şam'a
Yanınca pir geldi Bektaş Urum'a
Şu kavn-i mekana dolu geliyor

Urum abdalları indirdi başın
Yürütü Urum'un kayasın taşın
Dediler Ali'dir bildiler neslin
Tanrının aslanı Ali geliyor

Urum erenlerin arttı firakı
Dikildi arş-ı alanın direği
Yayıldı sofrası, yandı çerağı
Hakk'ın da bir kudret eli geliyor

Buna şahit yerin göğün meleği
Kabul oldu müminlerin dileği
Kadıncık Ana'nın duydu kulağı
Pîrim Hacı Bektaş Veli geliyor

Pîrim Sultan'ım hile katmaz aşına
Yol ehlini karıştırmaz işine
Cihanı cem eyledi hep başına
Tanrının aslanı Ali geliyor

Yürüyüş Eyledi Urum Üstüne

Yürüyüş eyledi Urum üstüne
Ali Nesli güzel imam geliyor⁴⁰²
İnip temenna eyledim destine
Ali nesli güzel imam geliyor

Doluları adım adım dağlıdır
Tavlasında küheylanlar bağlıdır
Aslını sorarsan Şah'ın oğludur
Ali nesli güzel imam geliyor

Tarlaları adım adım çizili
Rakibin elinden ciğer sızılı
Al yeşil giyinmiş köçek gazili
Ali nesli güzel imam geliyor

Meydana çıkar görünü görünü
Kimse bilmez evliyanın sırrını

---

⁴⁰² 1524-1576 yılları arasında saltanat süren Şah Tahmasb'ın Anadolu seferini kastettiği sanılıyor.

Koca Haydar Şah'ı cihan torunu
Ali nesli güzel imam geliyor

Pîr Sultan Abdal'ım görsem şunları
Yüzün sürsem boynun eğsem yalvarı
Evvel baştan On iki İmam serveri
Ali nesli güzel imam geliyor

Dostun Bahçesine Bir Hoyrat Girmiş

Dostun bahçesine bir hoyrat girmiş
Kurudur da benli dilber kurudur
Gülünü dererken dalını kırmış
Kurudur da benli dilber kurudur

Şu meydanda serilidir postumuz
Çok şükür Mevlâ'ya gördük dostumuz
Bir gün kara toprak bürür üstümüz
Çürütür hey benli dilber çürütür

Kendisi okur da kendisi yazar
Hak hilâl kaşına eylemiş nazar
Senin akranların cennette gezer
Huridir hey benli dilber huridir

Hangi dinde isen ona tapayım
Yarın mahşer günü bile kopayım
Eğil bir yol ak gerdandan öpeyim
Beri dur hey benli dilber beri dur

Dervişe n'olursa kendi tacından
İrakibe ölüm yâre geçinden
Benzimin sarısı senin ucundan
Sarıdır hey benli dilber sarıdır

Pîr Sultan Abdal'ım başından başlar
İyisini yer de kemini taşlar
Bin çiçekten bir kovana bal işler
Arıdır hey benli dilber arıdır

Geçemezsin Deli Gönül Geçilmez

Geçemezsin deli gönül geçilmez
Bir tuzağa tutulursun epsem⁴⁰³ dur
Bu erenler dolusudur içilmez
İçenlerin bağrın keser epsem dur

Evvel ikrar verip sonra dönersin
Sehil yokuş görüp döner kaçarsın
Ondurayım dersin yaram açarsın
Azdırıp da saramazsın epsem dur

Mürşidinin nasihatın tutmayan
Gönülcüğün musâhibe katmayan
Eridip kalp evin temiz tutmayan
Çiğ yerlerde tohum bitmez epsem dur

Er oğluna bir münasip yâr gerek
Verdiği ikrara pek duran gerek
Cesedinden el yuyanlar nur gerek
Ölüme kail olmazsan epsem dur

Pîr Sultan'ım söyler sözün doğrusun
Yezit bundan ne anlasın ne duysun
Arıt kalp evini sultan otursun
Tacın tahtın terk edersin epsem dur

---

⁴⁰³ Sessiz.

Yine İlgıt İlgıt Yeller Esince

Yine ılgıt ılgıt yeller esince
Bulutlar kaynaşır yeller nic' olur
İmam'a belli demeyen gaziler
Sürerler Dergâh'tan haller nic' olur

Pek imiş kurulmaz feleğin yayı
Ezelden sunulur aşığın payı
İki dinli yüzlü yüze gülücü
Sürerler Dergâh'tan haller nic' olur

Er değildir er nefesi tutmayan
Er pislik temiz etmeyen
Özünü rızaya teslim etmeyen
Sürerler Dergâh'tan haller nic' olur

Erenler kabul eylemez yalanı
İçi sual olup dışı gülüni
Evvel ikrar verip sonra gülüni
Sürerler Dergâh'tan haller nic' olur

Pîr Sultan'ım ihlas çağır Pîr'ine
Yerler gökler inler âh ü zârına
Mümin olan çıkar Hak dîvanına
Sürerler Dergâh'tan haller nic' olur

Güzel Aşık Sana Bir Sualim Var

Güzel aşık sana bir سوالim var
Muhammed Ali'nin gülü nerd' olur (nerede olur)
Zahirde batında bir gerçek ersin
Tanrı'nın arslanı Ali nerd' olur

Serim koydum erenlerin yoluna
Gönüller arzeder Cennet bağına

Muhabbetin ırmağına, seline
Uğrayan meleğin yolu nerd'olur

Yalancı dünyanın varın getiren
Güvercin donuna girip oturan
Zemheride gonca güller bitiren
Hacı Bektaş Veli nerd'oturur

Yedisi sırdadır, ayandır beşi
Tedbirle bozulmaz takdirin işi
Üç yüz altmış altı deryanın başı
Akan ırmağının seli nerd'olur

Pir Sultan'ım der ki: Üçler, Yediler
Erenler kılıcın yola kodular
Cevap verin müderrisler, kadılar
Tanrı'mızın arslan kulu nerd'olur

Gitme Giden Gitme Sual Sorayım

-Gitme giden gitme sual sorayım
Ya ne bu dünyanın üstünde durur
-Vallahi billâhi ben onu gördüm
Dünya Sarı Öküz'ün üstünde durur

-Gitme giden gitme bir dahi soram
Ya bu öküz neyin üstünde durur
-Vallâhi billâhi ben onu gördüm
Öküz de bir salın üstünde durur

-Gitme giden gitme bir dahi soram
Ya bu sal da neyin üstünde durur
-Vallâhi billâhi ben onu gördüm
Sal da bir balığın üstünde durur

-Gitme giden gitme bir dahi soram
Ya bu balık neyin üstünde durur
-Vallâhi billâhi ben onu gördüm
Balık da deryanın üstünde durur

-Gitme giden gitme bir dahi soram
Ya bu derya neyin üstünde durur
-Vallâhi billâhi ben onu gördüm
Derya da ikrarın üstünde durur

-Gitme giden gitme bir dahi soram
Ya bu ikrar neyin üstünde durur
-Pîr Sultan ım der ki ben onu gördüm
İkrar da imanın üstünde durur

Gönül Niçin Ahvalimi Bilmezsin

Gönül niçin ahvalimi bilmezsin
Yürekte yaralar türlü türlüdür
Öğüt versem öğüdümü almazsın
Yürekte yaralar türlü türlüdür

Esmе zülüflerin yellere karşı
Bülbül figan eder güllere karşı
Gel beni ağlatma illere karşı
Yürekte yaralar türlü türlüdür

Ah n'eyleyim karşımızda ölüm var
Ölüm dedikleri kanlı zalim var
Ne ağlayıp ne gülecek halim var
Yürekte yaralar türlü türlüdür

Pîr Sultan Abdal'ım ben de böyleyim
Emir Hak'tan geldi kime ne deyim
Derdim çoktur hangi birin söyleyeyim
Yürekte yaralar türlü türlüdür

Sensin Bizim Zahir Batın Ulumuz

Sensin bizim zahir batın ulumuz
Aman medet mürvet Pîr Hacı Bektaş
Her taraftan sana çıkar yolumuz
Ali'sin bir adın var Hacı Bektaş

Seni sevdik senden yana yakıldık
Münkirlerin kesretinden⁴⁰⁴ sıkıldık
Herbirimiz künc-i gamda⁴⁰⁵ takıldık
Yetiş bu imdada er Hacı Bektaş

Pîrlerin Pîrisin yok sana teki
Müminin canısın münkirin şeki⁴⁰⁶
Zahirde batında değilsin iki
Yetmiş üç milletsin bir Hacı Bektaş

Şahların şahısın zat-i Ali'sin
Her ilmin kânısın⁴⁰⁷ Şah-ı Veli'sin
Abdal Musa kendi Kızıl Deli'sin
Abdalların başı der Hacı Bektaş

Pîr Sultan Abdal'ım sana dayandım
Uyur idim hizmetimden uyandım
Her isteyenlere verdin inandım
Benim de muradım ver Hacı Bektaş

---

⁴⁰⁴ Çokluğundan.

⁴⁰⁵ Gam köşesinde.

⁴⁰⁶ Şüphesi.

⁴⁰⁷ Madeni, kaynağı.

Gittim Seyreyledim Felek İcini

Gittim seyreyledim felek icini
Bunda aşıklara seyran kalmamış
Elinden aldirmiş gevherin hasın
Bunda dertlilere derman kalmamış

Evlerinin duvarları delinmiş
Harami girmiş, kumaşı alınmış
Aliminden gayrı alim bulunmuş
Üstat yapısından yapı kalmamış

Burca vermiş çiçek gibi yetmişsin
Varmış muhabbete gönül katmışsın
Farımış da sonra inkar etmişsin
Pirlerin ceminde yerin kalmamış

Kahreylemiş ense yana bakmışsın
Şeytanların sen kalbine değmişsin
Aşna ile müsaibin yıkmışsın
Hakk'ın divanında yerin kalmamış

Yârla ettiğim ahd ü aman n'oldu
Arada söylenen nefesler kaldı
Yola hayıf geldi, emek zay oldu
Gidelim Pir Sultan, kimse kalmamış

Derdine Yandığım Kınamayasın

Derdine yandığım kınamayasın,
Aşık maşukunu del'eyler imiş.
Bir kömür gözlünün ateşi közü,
Yakıp bendelerin kül eyler imiş.

Gelin bakın ateşime, közüme,
Kim dayanır bunca zalim sözüne?

Gül yüzlü yâr bassa geçse yüzüme,
Basar bendelerin yol eyler imiş.

Hublar göçü uğradı da yol etti,
Kim ne bilir elif kaddim dal etti.
Aktı çeşmim yaşı çaylar sel etti,
Çevirir önünü göl eyler imiş.

Su değilim, akam akam durulam,
Nasıl binem aşk atına, yorulam?
Yusuf gibi Zelha'sına sarılan,
Satar kend'özünü kul eyler imiş.

Pir Sultan'ım, yâra kullar olurum
El katmazsan ben bu dertten ölürüm
Çektiğim çileyi senden bilirim,
Aşık n'ederse Al'eyler imiş.

Gece Gündüz Yalvarırım Pirime

Gece gündüz yalvarırım⁴⁰⁸ pirime
Seher vakti On'ki İmam sen yetiş
Kanım kaynar imamların yoluna
Seher vakti On'ki İmam sen yetiş

İlettiler bizi Mansur darına
Hep teberra okudular pirine
Lanet olsun ikrarından dönene
Seher vakti On'ki İmam sen yetiş

Bülbül figan eder bağ u gülşanda
Mansur'un kimsesi yoktur meydanda
Bunca sefillerin boynun urganda
Seher vakti On'ki İmam sen yetiş

---

⁴⁰⁸ Bazı nüshalarda “çağırırım” olarak geçiyor.

Kimi allar giyer, akçası yoktur
Kimi şallar sarar, bohçası yoktur
Vücudum evinin bohçası yoktur
Seher vakti On'ki İmam sen yetiş

Pir Sultan'ım "kulhuvallahu ahed"
Can cesetten ayrılmıyor bir saat
Dün-ü gün zikrim Ali Muhammet
Seher vakti On'ki İmam sen yetiş

Dünyadan El Çek Ey Divane Gönlüm

Dünyadan el çek ey divane gönlüm
Ulaş bir üstada er ile görüş
Mürşidin nazarından yad edersen
İkilikten geçip bir ile görüş

Mürşide yüzünü sürmek dilersen
Emrine zatına ermek dilersen
Hakk'ın cemalini görmek dilersen
Nur ile nur olup sır ile görüş

Sen nefsini öldür olagör yeksan
Erler meydanında olagör kurban
Yedi iklim, dört köşede lâmekan
Erenlerin sırrı nur ile görüş

Aşık-ı sadıklar ölegelmiştir
Ağlayanlar bir gün gülegelmiştir
El ele el Hakk'a yola gelmiştir
Tanı kendi özün pir ile görüş

Pir Sultan'ım kemter kuldur Şah'ına
Hünkar Hacı Bektaş nazargahına
Deli gönül hak ol düş dergahına
Er olayım dersin er ile görüş

Eksiğim Aldım da Meydana Geldim II

Eksiğim aldım da meydana geldim,
Ben günahkar kulum erenler mürvet.
Kabahatim andan, cürmümü bildim,
Ben günahkar kulum erenler mürvet.

Erenler yerdeki yüze basmazlar,
Can olanlara derinden küsmezler.
Bir suç ile bir gardaştan geçmezler,
Ben günahkar kulum erenler mürvet.

Erenler bağlı kapılar açarlar,
Müşkülü de müşkülünden seçerler.
Kan edenin günahından geçerler,
Ben günahkar kulum erenler mürvet.

Ey erenler benim yüzüm yerededir,
Yüzüm yerde ise özüm dardadır.
İkrar nerde ise iman ordadır,
Ben günahkar kulum erenler mürvet.

Pir Sultan'ım şerbet içmiş, ayılmaz,
Ezelden yazılan yazı bozulmaz.
Aman Rabb'im diyenlere kıyılmaz,
Ben günahkar kulum erenler mürvet.

Enel Hak Dedik de Çekildik Dara

"Enel Hak" dedik de çekildik dara
Edep erkan bize doğru yol oldu
Sorgucular geldi sual sormaya
Yardımcımız Şah-ı Merdan Al'oldu

Kıldan köprü kurmuş, gel de geç deyi
Pirim bana dolu verdi iç deyi

Arkamdan bir el vurdu uç deyi
Üstüne uğradım tozlu yol oldu

Bir kapı açıldı, içeri girdim
Bir ayak üstünde bin saat durdum
Mizan terazisin ben orda gördüm
Eridi kemiğim, ilik hall'oldu

Dara durdu meleklerin hepisi
Ona secde kıldı mümin tapusu
Karşımda açıldı cennet kapısı
Hakk'ın emri ile bize gel oldu

Pir Sultan'ım der ki: Şahların şahı
Yüzüne nur doğmuş Ali'nin mahı
Ben pirimi gördüm, dönmem bir dahi
Durağımız ab-ı Kevser göl oldu

Seyyah Olup Şu Alemi Gezerim (2)

Seyyah olup şu alemi gezerim⁴⁰⁹
Bir dost bulamadım gün akşam oldu
Kendi efkarımca okur yazarım
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

İki elim kalkmaz oldu dizimden
Bilmem amelimden bilmem özümden
Akıttım kanlı yaş iki gözümden
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

---

⁴⁰⁹ Bu deyiş çok küçük değişikliklerle Kul Himmet Üstadım adına da kayıtlı ve Kul Himmet Üstadım'ın olduğu görüşü yaygındır. Konuya "nazire" olabileceği açısından yaklaşılabilir. Kaldı ki bu şiirin kaynak kişisi Ali İzzet Özkan'dır. Bir çok örnekte Ali İzzet Özkan'ın sağlam bir kaynak olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ihtiyatlı yaklaşmakta yarar vardır.

Yine boralandı dağların başı
Akıttım gözümde kan ile yaşı
Emaneti alır ol veren kişi
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Bozuk şu cihanın pergeli bozuk
Yazıktır şu geçen ömre yazık
Tükendi daneler kalmadı azık
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Pîr Sultan'ım eydür ummana dalem
Gidenler gelmedi bir haber alam
Abdal oldum çullar giydim bir zaman
Bir dost bulamadım gün akşam oldu
(Bir dost buldum amma tez akşam oldu)

Seyran Edip Şu Alemde Gezerken

Seyran edip şu alemde gezerken
Ah bana bir kanlı zalimden oldu
Yine dilim ile düştüm belaya
Sabır edemeyip dilimden oldu

Dedem bahçesinin meyvesin dermiş
Rehber mürşide kalesin vermiş
Arıya bal vermiş belasın vermiş
Arı ağlar bana balımdan oldu

Alabilsem şu Yezit'ten ahdımı
Koç yiğit ellere vermez bahtını
Yaz gününün boz bulanık vaktını
Ördek ağlar bana gölümde oldu

Hep güzeller kaşı yayını yazmış
Kişi sevdiğinden yârinden azmış
Kılıcı var diye yol sözü kesmiş
Yolsuz ağlar bana yolumdan oldu

Pir Sultan'ım eydür: Bu işi n'ider
Kişi ne ederse kendine eder
Çağrışıp bağırışıp turnalar gider
Turna ağlar bana telimden oldu

Sultan Ali'm Bir İş Geldi Başıma

Sultan Ali'm bir iş geldi başıma
Yana yana ağlanacak iş oldu
Malûm olsun yârenime, eşime
Ferman geldi serim yere düş oldu

Yetiş imdadıma Celli Celal'im
Hünkar Hacı Bektaş Şah Sultan Balım
Efendime malum benim de halim
Benim derdim cümle derde baş oldu

Derviş olan şükür edip oturdu
Herkes kendi kısmetini götürdü
Namerdin lokmasın cömert yetirdi
Münkirin torbası şükür boş oldu

Pir Sultan kâildir Hak'tan gelene
Şükür olsun damenimi salana
Akrancığın kendisinden bulana
Derdim deva buldu, gönlüm hoş oldu

Evvel Baştan Muhammed'e Salavât.

Evvel baştan Muhammed'e salavât
Gönül kalk gidelim Hüseyin'e doğru
Ecel gelip ömür gülü solmadan
Gönül kalk gidelim Hüseyin'e doğru

Hasan-Hüseyin Ali'nin oğulları
Şehitler yoluna giderler doğru
İmam Zeynelâbâ Hüseyin'in oğlu
Gönül kalk gidelim Hüseyin'e doğru

İmâm-ı Bâkırdan vuralım demi
Cafer-i Sâdık'tan aldım erkânı
İmam Mûsâ kaldır gönülden gamı
Gönül kalk gidelim Hüseyin'e doğru

İmam-ı Rızâ'dan olsun hidâyet
Takî ile Nakî kılsın inâyet
Ol Hasan Askerî şâh-ı vilâyet
Gönül kalk gidelim Hüseyin'e doğru

Pîr Sultan Abdâl'im söyledi heman
Yezid'in kalbinden gitmedi güman
Âhir nefesinde Oniki İmam
Gönül kalk gidelim Hüseyin'e doğru

Batın Erlerinden Sultan-ı Server

Bâtın erlerinden Sultan-ı Server
Geldi dergâhımız oldu münevver
Yanında rehberi Hazret-i Kanber
Heman bir dem geşt ü güzar göründü

Bir ulu dergâha varıp eriştim
Erenler elinden bir dolu içtim
Aklımı zay edip hal olup düştüm
Kuruldu bir ulu pazar göründü

Gönüller tahtının bülbülü geldi
Elinde bir dolu gül rengi geldi
Önüme bir sini dopdolü geldi
Bu hal bize ondan uçar göründü

On'ki tarikatin nişanı mevcut
Pir Sultan'ım, onda pirim de mevcut
Gördü cümlemizi onda bir vücut
Pervaz vurup gökte uçar göründü

Emanet Alemde Adem Bir Güldür

Emanet âlemde adem bir güldür
Geldi dost kokusu ol güle düştü
Adem'e âşıklar beli dediler
Feryat ile figan bülbüle düştü

İblis anlamadı Adem'de sırrı
Açıldı vechinde Hakk'ın menşuru
Geldi zuhur etti Muhammet nuru
Yayıldı âleme gulgula düştü

Hak deyip de âlemden tutmuşuz eli
Sıdk ile ederiz Adem'e beli
Pirimizdir bizim Muhammet Ali
El ele, el Hakk'a silsile düştü

Azrail eder mi Adem'e ikrar
Secde et diye Hak emretti tekrar
Boyun eğmez gider Adem'e her bar
Kendini bilenler bu yola düştü

Pir Sultan'ım, İblis kendini gördü
Hak lanet eyledi, dergâhtan sürdü
Adem aslı yüzün toprağa sürdü
Allemal'esma'sı her dile düştü

Şah'ın İllerinden Gelen Turnalar

Şahın illerinden gelen turnalar
Çağrışıp karışıp konar şah deyü
Talip olan mürşidini arzular
Destine el salıp sunar Şah deyü

İki kuş bir yavru besler yuvada
Ona mürşit gerek yuya arıda
İki yüce şahin döner havada
İmam evlerine konar Şah deyü

Aramıza düştü ayrılık tozu
Buymuş başımıza yazılan yazı
Bağrımızı deldi turna avazı
Sivas göllerine iner Şah deyü

Hak'tan nida geldi garip bülbüle
Bülbül aşık oldu bahçede güle
Ali niyet etti bindi Döldül'e
Sultan evlerine gider Şah deyü

Pir Sultan'ım eydür: Gözümün yaşı
Delik deşik oldu bağrımın başı
Kalktı havalandı gönlümün kuşu
Şah'ın dergâhına konar Şah deyü

Ben Hocamdan Böyle Aldım Dersimi

Ben hocamdan böyle aldım dersimi
Okur idim elif diye, be diye
Kimse bilmez şu cihanın harfinden
Ta ezelden çağırırım Hû diye

Oğul ıssız iken, üzüm çoğ iken
Davut sofrası iken, bıçak yoğ iken

İsmal'e inen kurban sağ iken
Kime dedi şu lokmayı ye diye

Kimi azarlayıp, kimi kakıdır
Kimine ders verir, kimin okutur
Kime dedi meydan kimin hakkıdır
Kime dedi şu meydanı yu diye

Fatma Ana şah Ali'nin gelini
Miraç'a inerken öptü elini
Haksızlara koklatmazdı gülünü
Muhamed'in bergüzarı bu diye

Pir Sultan'ım şunda bir dolu içti
İçti o doluyu serinden geçti
Aşkın ateşine yandı tutuştu
Kemiğim hâl oldu, ilik su diye

Dağdan Kütür Kütür Hezen İndirir

Dağdan kütür kütür hezen indirir
İndirir de ataşlara yandırır
Her evin devliğin öküz döndürür
İreçberler hoşça tutun öküzü

Öküzün damını alçacık yapın
Yaş koman altını kuruluk sepin
Koşumdan koşuma gözünden öpün
İreçberler hoşça tutun öküzü

Pir Sultan'm der ki kaynar coşunca
Tekne hamur kalmaz ekmek pişince
Adem at (a) öküzün çifte koşunca
İreçberler hoşça tutun öküzü⁴¹⁰

---

⁴¹⁰ İbrahim Aslanoğlu, Pertev Naili Boratav'ın aksine bu şiirin Pir Sultan'a ait olamayacağını öne sürmüştür. (Pir Sultan Abdallar, Erman Yayınevi, İst. 1984, s.489.)

Musahipten Özün Seçen Musahip

Musahipten özün seçen musahip
On'ki İmam dergâhına varamaz
Musahip sırrını açan musahip
On'ki İmam dergâhına varamaz

Musahip musahibin sırrın açar
Evliyalar anın hışmından kaçır
Dünyadan ahrete imansız göçer
On'ki İmam dergâhına varamaz

Musahip var musahibin varisi
İkisi de bir elmanın yarısı
Özü çürük kallaş olsa birisi
On'ki İmam dergâhına varamaz

Musahip musahibe bulsa bahane
Anı da sürerler bir ulu hana
Ahırı cehennem oduna yana
On'ki İmam dergâhına varamaz

Musahip muhasibe etse bir güman
Anda ne din kalır, ne de bir iman
Şefaatçi olmaz On İki İmam
On'ki İmam dergâhına varamaz

Pir Sultan'ım bed huylardan bezili
Yerden gökten umutçuğu üzülü
Musahip musahiple gezse küsülü
On'ki İmam dergâhına varamaz

Kalktı Havalandı Gönülün Kuşu

Kalktı havalandı gönülün kuşu
Uçmayınca gönül yardan ayrılmaz
Suyum ısıtsalar tenim yusalar
Yunmayınca gönül yardan ayrılmaz

Ustalar getirin tabutum çatsın
Terziler getirin kefenim biçsin
Ak göğsüm üstünde çimenler bitsin
Bitmeyince gönül yardan ayrılmaz⁴¹¹

Düşünce hey deli gönül düşünce
Değirmenler döner çeşmim yaşına
Cenazemi musallanın taşına
Koymayınca gönül yardan ayrılmaz

Sana derim sana ey adem ata
Daha yol mu gider buradan öte
Eyersiz yularsız ağaçtan ata
Binmeyince gönül yardan ayrılmaz

Pîr Sultan Abdal'ım canım cezada
Bir candan yarım yok yolum gözede
Ecel şerbetinden bir tas bize de
Vermeyince gönül yardan ayrılmaz

---

⁴¹¹ Karacaoğlan'ın aynı ayaklı şiirinin taşırma dördlüğü şöyledir: "Hadini de Karacaoğlan hadini, / Aramazlar gurbet ile gidene / Ak göğsün üstünde çakır diken / Bitmeyince gönül yardan ayrılmaz." (Ahmet Özdemir Dört Yüzüncü Yılında Karacaoğlan, Bordo Siyah Yayınları, İstanbul, 2006, s.277.)

Gönül Ne Durursun Elden Geldikçe

Gönül ne durursun elden geldikçe
Yine bir mürşide varmadan olmaz
Aman mürvet deyü sen de yüzünü
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Mürşidini bulur gezen arayı
Kırklar arasında bulur çâreyi
Ne kadar okursan aktan karayı
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Bu dünyada sen çok yaşlar yaşarsın
Bilip dört kitabın dersin açarsın
Her harfine bin bir mânâ verirsin
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Halil Kâbe yaptı oldu ya delil
Vardı varan, kaldı varmayan melil
Muhammet'e rehber oldu Cebrail
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Pir Sultan'ım, bu durakta dur dedi
Hazret-i Muhammet Ali er dedi
Bunu bilmeyenin işi zor dedi
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Gelin Özümüze Sitem Kuralım

Gelin özümüze sitem uralım
Hile ile hurda ile hal olmaz
Hakkın dîvanına nice varalım
Hak katında yalancıya yer olmaz

Yine gerçeklerden açtık kapuyu
Bir Pîrin önünde kıldık tapuyu

Arı birlik ile yapar yapuyu
Birlik ile bitmeyende bal olmaz

Erenler gafletten kalktı uyandı
Gerçeklerin nefesine boyandı
Bu yolun içine girde uyandı
Be gaziler bunda hiç vebal olmaz

Ali kulu olan Hak'tan utana
Var pazarlık ile cevher satana
Bu yolun içinde riya tutana
Sürün gitsün dört kapuda yer olmaz

Pîr Sultan'ım eydür kalbimiz nurdur
Müminler gözlüyse münafık kördür
Erenlerin yolu kadimdir birdir
Her tepenin başında da yol olmaz

Çıktım Yücesine Seyran Eyledim

Çıktım yücesine seyran eyledim
Gönül eğlencesi küstü bulunmaz
Dostlar bizden muhabbetin kaldırmış
Hiç bir ikrarında ahdi bulunmaz

Zülüflerin top top olmuş çığalı
Rakiplerin Hakk'dan olsun zevali ⁴¹²
Bir günahkâr kulum doğdum doğalı
Günahkâr kulunun dostu bulunmaz

Kanı benim ile lokma yiyenler
Baş ü canı dost yoluna koyanlar
Sen ölmeden ben ölürüm diyenler
Dostlar da geriye kaçtı bulunmaz

---

⁴¹² Yok olma zamanı, zarar, ziyan, dokunma, bulaşma, ilişme, kabahat.

Yine karşılandı dağların başı
Durmadan akıyor gözümün yaşı
Vefasız elinden gitse bir kişi
Hakikat ceminde desti bulunmaz

Biz de gezer idik irfanda sazda
Biz de bulunurduk cem de, niyaz da
Bize de gel oldu kanlı Sivas da
Hızır Paşa bizi astı bulunmaz

Pîr Sultan Abdal'ım destim damanda
İsmim koca Haydar, neslim Yemen'de
Garip başa bir hal gelse zamanda
Orda her kişinin dostu bulunmaz

Hayalin Gönlümde Elif Lam Yazar

Hayalin gönlümde elif lam yazar
Dem gelir geçer de devran eğlenmez
Felek vurdu kırdı burcu barını⁴¹³
Yel eser savrulur harman eğlenmez.

Dünya dedikleri bir sanık yaydır
Evveli toy düğün ahiri zaydır
Dünya dört kapılı bir kervansaraydır
Burda konup göçen sultan eğlenmez.

Yüreğimde vardır dert ile yara
Söyleyin tabibe bulsun bir çara
Fırsat elde iken katil katara
Göçer, senin için kervan eğlenmez.

Yüreğimde vardır dert ile firak
Muradım bir didâr, menzilim ırak

---

⁴¹³ Kalelerin temelini, kökünü.

Bu dert ehline de bir derman gerek
Derdi olmayanda derman eğlenmez.

Pîr Sultan Abdal'ım artıyor zarım
Bir dem efendimsin bir dem sultanım
Uğruna fedadır bu şirin canım
Sensiz bu cihanda bu can eğlenmez

Bülbül Olsam Gül Dalında Şakırım

Bülbül olsam gül dalında şakırım
Öz bağında biten gül neme yetmez
Süleyman'ım kuş dilinden okurum
Bana talim olan dil neme yetmez

Derviş oldum Pîr eteğin tutarım
Hakka doğru çekilmiştir katarım
Baykuş gibi garip garip öterim
Issız viraneler çöl neme yetmez

Aşkın kitabını aldım yazarım
Daim Hakk'a doğru meylim, nazarım
Neme gerek dağı taşı gezerim
Karşıda görünen yol neme yetmez

Dünyanın ötesi neden malumdur
Anında aslına eren alimdir
Az yaşa çok yaşa sonu ölümdür
Bana hırkasıyla çul neme yetmez

Pîr Sultan'ım sırrım kimseler bilmez
Tevekkül malını erteye⁴¹⁴ koymaz
Kişi kismetinden artuğun yetmez
Bana kismet olan mal neme yetmez

---

⁴¹⁴ Bir günün veya olayın arkasından gelen zaman.

Hacı Bektaş Tekkesinin Dışında

Hacı Bektaş tekkesinin dışında
Dediler bir suna aştı yalnız
Ayrılmışlar yaranından eşinden
Dediler bir suna aştı yalnız

Eşinden ayrıldı Bektaş'a vardı
Kuru göllerde çok savaşlar kıldı
Ayrılık haberin Mucur'dan aldı
Dediler bir suna aştı yalnız

Geçti m'ola Kızılırmak boyunca
Çeken bilir ayrılığı doyunca
Ayrılmıştır On İki İmam soyunca
Dediler bir suna aştı yalnız

Aştı m'ola Kırlangıç'ın belini
Avcı rast gelirse yolar telini
Arzulamış gider dostun elini
Dediler bir suna aştı yalnız

Pîr Sultan Abdal'ım gönlümüz paslı
Tutu kumru gibi kafeste besli
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir nesli
Dediler bir suna aştı yalnız

Sofi Mezhebimi Niye Sorarsın

Sofi mezhebimi niye sorarsın
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz
Tarikat ehline mezhep sorulmaz
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Eğnimize kırmızılar giyeriz
Halimizce her manadan duyarız
İmam Cafer mezhebine uyarız
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Her kulun çırağın yaksa Hak yakar
Mümin olanları katara çeker
Aslımız On İki İmama ıkar
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Muhammet Ali'dir kırkların başı
Anı sevmeyenin nic'olur işi
Atalım yezide laneti taşı
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz

Biz tüccar değiliz alıp satmayız
Erkândır yolumuz yoldan sapmayız
Gönlümüz genişdir biz kin tutmayız
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz

Baharda açılır gonca gülümüz
Ol dergâha doğru gider yolumuz
On iki imamı okur dilimiz
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz

Pîr Sultan'ım eydür erenler gani
Evveli Muhammet ahiri Ali
Anlardan öğrendik erkânı yolu
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz

Yine Kısmetimiz Kaldırdı Bizi

Yine kısmetimiz kaldırdı bizi
Ne yaman uzağa düştü yolumuz
İneyim gideyim Şam'dan aşağı
Nerde kaldı ana ata ilimiz

Kan olur garibin gözü yaşından
Haber almaz yareninden eşinden
Ağular da sızar canım aşından
Belki Pîre malum ola halimiz

Urum'un⁴¹⁵ dağları İşçil ovası
Issız kalmaz yavru şahin yuvası
Urum'dan da Şam'a erler duası
Erler olsun kanadımız kolumuz

Pîr Sultan Abdal'ım uzak yollardan
Helal olduk yücelerden bellerden
Bir zamanlar biz de gurbet illerden
Ne yaman gurbeti söyler dilimiz

Ey Yezit Bizlerde Kıl ü Kal Olmaz

Ey yezit bizlerde kıl ü kal olmaz,
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz.
Tarikat ehline mezhep sorulmaz,
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz.

Eğnimize kırmızılar giyeriz,
Halimizce her manadan duyarız.
İmam Cafer mezhebine uyarız,
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz.

Her kimin çerağın yoksa Hak yakar,
Mümin olanları katara çeker.
Aslımız on iki imama çıkar,
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz.

Muhammet Ali'dir Kırklar'ın başı,
Onu sevmeyenin nic'olur işi.
Atalım yezide laneti taşı,
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz.

Biz tüccar değiliz alıp satmayız,
Erkandır yolumuz yoldan sapmayız.
Karnımız geniştir, biz kin tutmayız,
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz.

---

⁴¹⁵ 1413-1520 yılları arasında Rum Eyaleti'nin merkezi, bazen Şehzade Sancağı Amasya, bazen de Tokat oldu. 1520 yılında eyalet merkezi Sivas'a taşındı ve bu tarihten itibaren Rum beylerbeyleri Sivas'ta oturmaya başladılar.

Baharda açılır gonca gülümüz,
Ol dergaha doğru gider yolumuz.
On iki imamı okur dilimiz,
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz.

Pir Sultan'ım, ey der: Erenler gani,
Evveli Muhammet, ahiri Ali.
Onlardan öğrendik erkanı yolu,
Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz.

Biz Burada Bülbüllük Eylemeyiz

Biz burada bülbüllük eylemeyiz
Gülistan kuşuyuz güle gideriz
Bizim kıymatımız bunda bilinmez
Muhabbeti candan ile gideriz

Ne davam var benim şu eller ile
Benim davam Hak ehli kullar ile
Kerbelâ'ya giden abdallar ile
İmam Hüseyin'e bile gideriz

Ödürelim nefsi dinlemez oldu
Sırr-ı hakikatı söylemez oldu
Şahinim kolumda eğlemez oldu
Turnası çok olan göle gideriz

Cennetin kokusu gelir uçmaktan
Aşıklar usanmaz yiyip içmekten
Öyle namert köprüsünü geçmekten
Akar boz bulanık sele gideriz

Pir Sultan'ım eyder niyazım Hak'tan
Sensin cümlemizi var eden yoktan
Aşıklar usanmaz bayırdan sarptan
Erenler yol kurmuş yola gideriz

KAYNAKÇA

- A. Celalettin Ulusoy, Yedi Ulular, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1989.
- Abdülbâki Gölpınarlı- Pertev Naili Boratav, Pîr Sultan Abdal, DTCE Yayınları, Ankara, 1943.
- Abdülbaki Gölpınarlı, Pîr Sultan Abdal Varlık Yayınları İstanbul, 1995.
- Abdülbaki Gölpınarlı, "Pîr Sultan Abdal" Türk Dili Halk Edebiyatı Özel Sayısı Ss.413-424 Ankara, 1968.
- Adnan Binyazar, Halk Anlatıları, Mozaik Yayınları, İstanbul 1955.
- Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, C.I "Pîr Sultan Abdal", Türk Edebiyatı Yayınları İstanbul, 1997.
- Ahmet Özdemir, Bütün Yönleriyle Türk Halk Edebiyatı Bilgileri, Bordo Siyah Yayınları, İstanbul 2007.
- Ahmet Özdemir, Halk Şiirinden Seçmeler, Bordo Siyah Yayınları, İstanbul 2006.
- Ahmet Necdet, Tekke Şiiri İnkılap Kitabevi, İstanbul 1997
- Ali Balım, Pîr Sultan Abdal, Emek Basım Yayınevi, Ankara 1957
- Ali Balkız, Pîr Sultan'da Birlik Mücadelesi, İtalik Yayınları, İstanbul, 2002.
- Ali Haydar Avcı, Bize de Banaz'da Pîr Sultan Derler, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2004.
- Ali Haydar Avcı, Pîr Sultan Abdal ve Bütün Deyişleri, Nokta Yayınları, İstanbul, 2006.
- Ali İzzet Özkan, Ali Baba Kimdir, Ayyıldız Basımevi, Ankara, 1958.
- Ali Yıldırım Başlangıçtan Bugüne Alevî-Bektaşî Deyişleri (2 cilt) Ayyıldız Yayınları, Ankara, 1995.
- Ali Yıldırım, Pîr Sultan Abdal Yaşamı, Sanatı, Şiirleri, Ayyıldız Yayıncılık, Ankara, 1994.
- Ali Yıldırım, Yaşayan Pîr Sultan Abdal Anadolu Alevîliği Ve Pîr Sultan Abdal, Fransa Alevî Birlikleri Federasyonu Yayınları Fransa, 1998
- Asım Bezirci, Pîr Sultan, Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Bütün Şiirleri, 2.B., Say Yayınları İstanbul, 1990.
- Atilla Özkırmı: Toplumsal Bir Başkaldırının İdeolojisi, Alevîlik-Bektaşîlik. Cem Yayınevi, İstanbul 1990.
- Baki Öz, Alevîliğin Tarihsel Konumu, Der Yayınları, İstanbul, 1995.

- Baki Öz: Osmanlı'da Alevî Ayaklanmaları, Ant Yayınları, İstanbul 1992
- Battal Pehlivan: Pîr Sultan Abdal. Alev Yayınları, İstanbul 1993.
- Burhan Oğuz, Anadolu Alevîliğinin Kökenleri, Folklor ve Etnoğrafya Araştırmaları Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul 1984.
- Cahit Öztelli, Bektaşî Gülleri, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1973.
- Cahit Öztelli, Pîr Sultan Dostları, Özgür Yayınları, İstanbul, 1984.
- Cahit Öztelli, Pîr Sultan Abdal Yaşamı ve Bütün Şiirleri, Özgür Yayınlar, İstanbul, 1996
- Cahit Öztelli, "Pîr Sultan Abdal Hakkında Yeni Notlar", Türk Folklor Araştırmaları Dergisi sayı: 184, Kasım 1964, s. 3566.
- Cahit Öztelli, "Pîr Sultan Abdal İçin Neler Söylemişler?", Sivas Folkloru Dergisi, Sayı: 13, Şubat 1974.
- Cahit Öztelli, "Pîr Sultan Abdal'ı Astıran Hızır Paşa Kimdi?", Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Sayı: 232, Kasım 1968, ss. 5109-5111.
- Celeddin Ulusoy Yedi Ulular 1, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1989
- Cemal Şener - Miyase İlknur: Şeriat ve Alevîlik, İstanbul, Ant Yayınları, İstanbul, 1995.
- Cemal Şener, Alevîlik Olayı Yön Yayıncılık, İstanbul 1989.
- Cevdet Kudret, Pîr Sultan Abdal, İstanbul, 1965, 1985.
- Cevdet Kudret, Halk Şiirinde Üç Büyükler 2- Pîr Sultan Yeditepe İnkılap Kitabevi, 2003.
- Daniş Remzi Korok, Şah İsmail, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1937.
- Emir Kalkan, Türk Halk Şairleri Antolojisi Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- Esat Korkmaz, Pîr Sultan Abdal Üzerine, Anadolu Alevîliği Ve Pîr Sultan Abdal Fransa Alevî Birlikleri Federasyonu Yayınları, Strasburg Fransa, 1998.
- Faruk Sümer, Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türkleri, Selçuklu Tarih ve Medeniyet Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1976.
- Fuat Bozkurt, Bir Söylencenin İzinde Anadolu Alevîliği ve Pîr Sultan Abdal Fransa Alevî Birlikleri Federasyonu Yayınları, Strasburg Fransa, 1998.
- Gülağ Öz, Alevîliğin Tarihi Kökleri Ve Anadolu Erenleri, Uyum Yayıncılık Ankara, 1996.
- Gülağ Öz, İslamiyet, Türkler, Alevîlik, Bindörtüüz Yıllık Muhalefet, Ayyıldız Yayınları, Ankara, 1995.

Hasan Aktaş, Pîr Sultan Abdal Okulu ve Misyonu, Yort Savul Yayınevi, İstanbul, 2006.

Haydar Özdemir, Tarikat Gülü, Güven Matbaası, Tokat, Tarihsiz.

İbrahim Aslanoğlu, Kul Himmet Üstadım, Emek Matbaası, Sivas, 1976.

İbrahim Aslanoğlu, Pîr Sultan Abdallar, Erman Yayınevi, İstanbul, 1984.

İbrahim Aslanoğlu, Şah İsmail Hatayi ve Anadolu Hatayileri, Der Yayınları, İstanbul, 1992.

İbrahim Arslanoğlu, "Pîr Sultan Abdal'ın Yayınlanmamış Şiirleri", Sivas Forkloru Dergisi, Sayı: 1, Aralık 1973.

İbrahim Arslanoğlu: "Pîr Sultan Abdallar", Türk Kültürü Dergisi, C.XIX, Sayı: 220, Mayıs-Haziran 1981, s.318-323.

İbrahim Arslanoğlu, "Pîr Sultan Abdal Mı Pîr Sultan Mı?" I. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, Yunus Emre Kültür Sanat Ve Turizm Vakfı Yayınları Eskişehir Ss.39-45, 1987.

İlhan Başgöz "Pîr Sultan Abdal Yorumları" Folklor Yazıları, Adam Yayınları İstanbul 1986 (s.204-208).

İlhan Başgöz, Pîr Sultan Abdal Ve Pîr Sultan Abdal Geleneği Anadolu Alevîliği Ve Pîr Sultan Abdal, Fransa Alevî Birlikleri Federasyonu Yayınları, Strasburg Fransa, 1998.

İlhan Cem Erseven , Saz ve Darağacı: Tarikat Kapısından Darağacına www.alewiten.com, 2.12.2002.

İsmail Kaygusuz, Alevîlik İnanç Kültür Siyaset Tarihi ve Uluları, "Anadolu Alevîliğinin Büyük İsyancı Halk Ozanı Pîr Sultan Abdal", 1.Cilt, Alev Yayınları, İstanbul, 1995 (s. 330-413).

İsmail Özmen, Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi, (5Cilt) Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, 1998.

İrene Melikoff, Pîr Sultan Abdal Üzerine Anadolu Alevîliği Ve Pîr Sultan Abdal Fransa Alevî Birlikleri Federasyonu Yayınları, Fransa 1998.

Kemal Samancıgil, Alevî Şiirleri Antolojisi, Gün Basımevi, İstanbul 1946.

Lütfi Kaleli, Şah Hatayi ve Pîr Sultan, Alev Yayınları, İstanbul, 2006.

Mehmet Aydın, "Pîr Sultan Abdal'ın Şiirlerindeki Başlıca Temalar" Türk Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri Yunus Emre Kültür Sanat Ve Turizm Vakfı Yayınları, Eskişehir, ss.33-41, 1987.

Mehmet Başaran, Pîr Sultan Ölür Ölür Dirilir, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2002.

Mehmet Bayrak: Pîr Sultan Abdal. Yorum Yayınları, Ankara 1986.

Mehmet Fuat Köprülü, Bir Kızılbaş Şairi Pîr Sultan Abdal, Hayat Mecbuası C.3, 1928.

Mehmet Fuat Köprülüzade, 16'ncı Asır Sonuna Kadar Türk Saz Şairleri, Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, 1930.

Memet Fuat, Pîr Sultan Abdal. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999

Memet Fuat, Pîr Sultan Abdal Yaşamı Sanatçı Kimliği Yapıtları, İstanbul, Der Yayınları, 1977.

Mesut Özcan, Pîr Sultan: Varlığın Doğuşu, Anadolu Matbaası, İstanbul, 1992.

Muharrem Zeki Korgunal, Şah İsmail, Bozkurt Kitap ve Basımevi, İstanbul, 1942.

Muzaffer Uyguner, Pîr Sultan, Bilgi Yayınları, İstanbul, 1999.

Necat Birdoğan, Pîr Sultan Abdal Üzerine Anadolu Alevîliği Ve Pîr Sultan Abdal, Fransa Alevî Birlikleri Federasyonu Yayınları, Fransa, 1998.

Nejat Birdoğan, Pîr Sultan Üzerine, Sivas Folkloru, Mayıs 1988.

Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.I "Pîr Sultan Abdal" İstanbul, 1987.

Orhan Ural, Pîr Sultan Abdal, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1982.

Ömer Uluçay, Kalemlerde Pîr Sultan, Gözde Yayınları, İst. (tarihsiz).

Öner Yağcı, Pîr Sultan, Gün Yayınları, İstanbul, 2001.

"Pîr Sultan Abdal", Ana Britannica, İstanbul, 1994, C.25

Pîr Sultan Abdal Hayatı Şiirleri, İstanbul Maarif Kütüphanesi, İstanbul, 1966.

Pîr Sultan Abdal, Ayyıldız Yayınları, Ankara, 1990.

Pîr Sultan Abdal Divanı, Ant Yayınları, İstanbul, 1996.

Refik Ahmet Sevengil, Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1965.

Rıza Zelyut, Öz Kaynaklarına Göre Alevîlik, Anadolu Kültürü Yayınları, İstanbul 1990.

Rıza Zelyut, Pîr Sultan Abdal, Gerçek Yaşamı, Kişiliği, Alevîliği, Nefes Dergisi 1996.

Sabahattin Eyüpoğlu, Pîr Sultan Abdal, İstanbul, Cem Yayınevi, 1977.

Sadeddin Nüzhet Ergun, Bektaşî Şairleri, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930.

Sadeddin Nüzhet Ergun, 16.Asır Saz Şairlerinden Pîr Sultan Abdal, Evkaf Matbaası, İstanbul 1929.

Saim Savaş, Bir Tekkenin Dini ve Sosyal Tarihi, Sivas Ali Baba Zaviyesi İstanbul, Dergah Yayınları, İstanbul, 1992.

Selami Münir Yurdatap, Pîr Sultan Abdal Hayatı ve Şiirleri, Sağlam Kitabevi, İstanbul, 1976.

Tahir Kutsi Makal, Pîr Sultan, Toker Yayınları, İstanbul, 1999.

Vasfi Mahir Kocatürk: Tekke Şiiri Antolojisi, Buluş Kitabevi, Ankara, 1955.

Vehbi Cem Aşkun, "Pîr Sultan Abdal", Türk Dili Dergisi, Sayı: 47, 1955.

Veli Behçet Kurdoğlu, Bektaşîlik ve Batinilik Nebioğlu Matbaası, İstanbul, Tarihsiz.

Zeki Büyüktanır, Pîr Sultan Destanı, Can Yayınları (Adil Ali Atalay) İstanbul, 2000.

Belli Başlı Siteler

www.psakd.org

www.pirsultan.net

www.pirsultansariyer.com

www.pirsultanabdal.de

www.aleviyol.com

www.alevibektasi.org

www.alevikonseyi.com

www.aleviweb.com

www.alewiten.com

www.aleviakademisi.de

www.alevi.com

www.aleviform.com

www.alevibektasi.org

www.alevihaber.turk.tr

www.hacibektaslilar.com

www.hbektas.gazi.edu.tr

www.alevidostlar.com

www.alevileriz.org
www.bilgiyurdu.net
www.hubyar.org
www.karacaahmet.org
www.karacaahmet.com
www.karacaahmet.net
www.karacaahmetsultan.net
www.karacaahmetsultan.com
www.kultur.gov.tr
www.sivrialan.net
www.turkuler.com
www.turkalevi.com
www.turnadergisi.de

ŞİİR ADLARINA GÖRE ALFABETİK SIRALAMA

Açıldı Cennet Kapısı	126
Âdemoğlu Şu Dünyaya Gelince	204
Ağlayı Ağlayı Durma Karşımda	169
Alay Alay Olmuş Gelen Turnalar	268
Alçakta Yüksekte Yatan Erenler	213
Alemlerin Serverisin	143
Ali Ali Deyip Ne İnilersin	272
Allah Allah Desem	170
Allah Birdir Hak Muhammed Ali'dir	224
Allah Bir Muhammed Ali'dir Ali	225
Aman Hey Erenler Mürvet Sizindir.....	242
Amanın Eyle Mürüvvet.....	130
Arkası Yok Deme Şah'ım Oğlunun.....	290
Arzuladım Size Geldim	122
Arzulayıp Hak Demine Gelince	276
Aşık Senin Kıya Kıya Bakışın	274
Âşıkın Başına Gelmez Hal Olmaz.....	279
Aşk İle Yürüdük Sen Pire Geldik	223
Bakmaz Mısın Yeryüzünde Bostana?	237
Bana Bir Yar Olsa Gönül Verdiğim.....	187
Banaz'dan Sürdüler Bizi Sivas'a	253
Batın Erlerinden Sultan-ı Server	331
Be Hey Acayıp Adem	137
Be Sevdiğim Seni Benden Ayıran.....	185
Be Yarenler Be Kardeşler.....	126
Ben De Bu Dünyaya Geldim Giderim	287
Ben De Şu Dünyada Üç Güzel Gördüm.....	303
Ben de Şu Dünyaya Geldim Geleli	256
Ben de Şu Dünyaya Geldim Zakirim.....	269
Ben Dervişim Diye Dava Kılarsın	303
Ben Hocamdan Böyle Aldım Dersimi	333
Bin Cefalar Etsen Almam Üstüme	255
Beş Günlük Dünyaya Ey Adam Oğlu	226
Bir Aşkın Deryasın Boyla	143
Bir Bülbülcük Konmuş Dağlar Başına	239

Bir Çocuk da Anasından Doğunca.....	301
Bir Gece Muhammed Evde Yatarken	198
Bir Gül İle Gülistanı Seyrettim.....	311
Bir Güzelin Aşığıyım Erenler.....	211
Bir Kişi Özünde İkilik Olsa	199
Bir Kişi Hakk'ın Emrinde Olmasa.....	261
Bir Nefescik Söyleyeyim.....	131
Bir Öğüdüm Vardır Sana Söyleyem	216
Bir Seferim Vardır Urum Üstüne	250
Bir Servi Dalında Kaldı Nazarım	230
Bir Su Bir Gölde Çok Durursa Kokar.....	233
Bir Tenhada Gördüm O Nazlı Yarı	316
Bir Yavru Yolladım Gurbet Ellere	305
Birlik Makamında Bir Güzel Gördüm	288
Biz Burada Bülbüllük Eylemeyiz	344
Bizden Selam Olsun Canlara	277
Bize De Banaz'da Pir Suldan Derler.....	286
Böyle Midir Sizin İlin Töresi	181
Bu Dünyada Benim Gönül Verdiğim	202
Bu Dünyanın Evvelini Sorarsan	203
Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez.....	224
Bu Yolun İlersi Hak'tır	150
Bülbül Olsam Gül Dalında Şakırdım.....	340
Bülbül Olsam Varsam Gelsem.....	141
Çeke Çeke Ben Bu Dertten Ölürüm	171
Çekilip Kırklar'a Vardık	149
Çektiğim Cevr-ü Cefayı.....	162
Çevrilip Çevrilip Üstü Yanımda	230
Çıkıp Gökyüzünde Sökün Eyleyen.....	243
Çıktım Yücesine Seyran Eyledim	338
Çoktan Beri Yollarını Gözlerim	271
Dağdan Kütür Kütür Hezen İndirir.....	334
Deli Gönül İnıl İnıl İnleme	212
Derdim Çoktur Hangisine Yanayım.....	219
Derdine Yandığım Kınamayasın.....	324
Derildi Ayn-ı Cem Kuruldu Erkan	183
Derilmemiş Hak Cemine Varınca	313

Diken Arasında Bir Gül Açılmış.....	245
Dostun Bahçesine Bir Hoyrat Girmiş.....	318
Döndün Mü Benden Hey Yüzü Dönesi	215
Dün Gece Dün Gece Seyrim İçinde.....	220
Dün Gece Seyrimde Bir Eri Gördüm	207
Dün Mü Burda İdin Bugün Mü Geldin.....	191
Dünya Benim Diye Göğsünü Germe	168
Dünyadan El Çek Ey Divane Gönlüm.....	326
Eğer Dost Irmağın Gözün Ararsan	195
Eksiğim Aldım Da Meydana Geldim I.....	297
Eksiğim Aldım Da Meydana Geldim II.....	327
Ela Gözlü Yardan Bize Gel Oldu.....	178
Elif'tir Doksan Bin Kelamın Başı	278
Emanet Alemde Adem Bir Güldür	332
Emek Çektim Bir Ev Yaptım Erenler	240
Enel Hak Dedik De Çekildik Dara	327
Erenler Kahretti Saldı İşkile	241
Erenler Sultanı Bağdat Şehrinin	196
Erenlere Eş Olayım.....	124
Erenlerin Gülü Canların Canı.....	236
Erler Himmet Eylen Niyaz Eyleyim	221
Erler Pirlere Erkan Aldı İzinden.....	206
Evvel Baştan Muhammed'e Selavat.....	330
Evvel Baştan Bu Dünyaya	121
Evvel Bu Dergâhtan Nasip.....	115
Evvel İkrar Verip Beli Diyenler	297
Evvelin Evveli Muhammet Ali	266
Ey Benim Divane Gönlüm.....	163
Ey Benim Sarı Tanburam.....	134
Ey Erenler Çün Bu Sırrı Dinledim.....	178
Ey Gönül Bülbülleri.....	166
Ey Sofi Özüne Bir Muradım Var	281
Ey Yezit Bizlerde Kıl ü Kal Olmaz	343
Ey Yezit Sen Neden Yeldin Karşıma.....	251
Felekler Zuhur Olalı.....	146
Firdevs-İ Ala'da Bir Yanal Elma	293
Gafil Kaldır Şu Gönlünden Gümanı	208

Gafil Olman Hey Erenler.....	156
Gam Elinden Benim Zülfü Siyahım.....	227
Gece Gündüz Yalvarırım Pirime.....	325
Geçemezsin Deli Gönül Geçilmez.....	319
Gel Ey Zahit Bizim İle Çekişme.....	299
Gel İmdi Oku Ol Ümmül Kitabı.....	308
Gel Gönül Nazar Kıl Merdanelere.....	237
Gel Güzel Yola Gidelim.....	117
Gel Güzelim Kaçma Benden.....	164
Gel Seninle Ahd-ü Peyman Edelim.....	214
Geldik Darına Duşladık.....	128
Geldim Gider Oldum İllerinize.....	273
Gelin Canlar Bir Olalım.....	118
Gelin Kardeş Pirden Ayak Turalım.....	182
Gelin Özümüze Sitem Edelim.....	337
Gelin Yiyelim İçelim.....	146
Gelmiş İken Bir Habercik Sorayım.....	266
Gelmiş İken Şu Dağları Gezeyim.....	264
Gelsin İkrarına Beli Diyenler.....	310
Gerçek Aşıklara Sala Dendi.....	252
Gezdim Seyrettim Dünyayı.....	147
Giden Kimdir Kimden Haber Alayım.....	307
Gidi Yezit Bize Kızılbaş Demiş.....	310
Gitme Giden Sana Sual Sorayım.....	321
Gittim Seyreyledim Felek İçini.....	324
Gönül Niçin Ahvalimi Bilmezsin?.....	322
Gönül Gel Karardan Aşma.....	153
Gönül Ne Durursun Elden Geldikçe.....	337
Gönül Ne Yatarsın Gaflet İçinde.....	179
Gözleyi Gözleyi Gözüm Dört Oldu.....	197
Gurbet Elde Bir Hal Geldi Başıma.....	312
Gurbet Elde Yad Ellerin Derdini.....	263
Gündüz Hayalimde Gece Düşümde.....	280
Güzel Aşık Cevrimizi.....	123
Güzel Aşık Sana Bir Sualim Var.....	320
Güzel Şahım Çok Yerlerden Görünür.....	188
Güzel Şah'tan Bana Bir Dolu Geldi.....	302

Güzeller Semtinden Bize Gel Oldu	168
Hacı Bektaş Tekkesinin Dışından.....	341
Hak Belasını Versin Mülcem Oğlu'nun	273
Hak Bizi Yoktan Var Etti	132
Hak İçin Kendini Kurban Eyleyen	278
Hak Muhammed Ali Geldi Dilime	200
Hak Muhammet Ali Haydar.....	148
Hak Nasip Eylese Dergaha Varsam.....	201
Hak Peyik Yollamış Selam Eylemiş	284
Hak Yarattı Muhammed'i Nurundan.....	314
Hak'tan İnyet Olursa	145
Hakikat Bir Gizli Sırdır	125
Hasretinle Beni Üryan Eyledin	228
Hatalar Eyledim Noksandır İşim	186
Hayalin Gönlümde Elif Lam Yazar.....	339
Hayali Gönlümde Yadigar Kalan.....	202
Hayır Edem Derken İşlerim Şer Oldu	296
Hazret-i Şah'ın Avazı	155
Her Sabah Her Sabah Anka-yı Devran.....	231
Her Sabah Her Sabah Yüzüme Gülme	193
Hey Erenler Bir Hayale Uğradım.....	177
Hızır Paşa Bizi Berdar Etmeden	247
Hızır Paşa Bizi Berdar eyledi	249
Hızır Paşa'nın Zulmü Var İse	289
Hiç Bilmedim Sabahta Sarı Neden.....	255
Hocam Bana İlimleri Sorarsa	254
Horasan'dan Kalktı Sökün Eyledi.....	316
Hû Dedem Çağırdım Gerçek Erlere.....	192
Hû Diyelim Gerçeklerin Demine.....	304
Ilgıt Ilgıt Esen Seher Yelleri (1)	209
Ilgıt Ilgıt Esen Seher Yelleri (2)	290
İki Nokta Üç Hurufun Sahibi.....	309
İsa Peygambere Hakk'ı Buyurdu	270
İsm-i Azam Duasıdır	162
İşitip Avazın Ben De Varayım	232
Kadir Allah Kula İhsan Ederken	263
Kahpe Felek Sana N'ettim N'eyledim (1)	192

Kahpe Felek Sana N'ettim, N'eyledim (2)	222
Kalbi Kara Kallaş Sofi	129
Kalktı Havalandı Gönülün Kuşu	336
Karga Konsa Gülüstana.....	159
Karşı Karşı Karlı Dağlar	120
Karşımıza Gelip Geçme	161
Karşıdan Görünen Ne Güzel Yayla	250
Kaynat Muhabbetin Kazanın Kaynat	271
Kerbela Çölü'nden Bir Koyun Geldi	189
Kendin Çün Bilmezsen Bilire Danış	287
Kırklar Urumu Geçti Sen Duydun mu?	205
Kırklar Meydanında Erkan İsteyen.....	281
Kısmet Verip Bizi Salan Çöllere.....	282
Koca Başlı Koca Kadı	119
Koyun Beni Hak Aşkına Yanayım	258
Kul Olayım Kalem Tutan Eline	181
Kur'an Yazılırken Arş-ı Rahman'da.....	240
Medet Senden Medet Ey Mürvetkâni.....	244
Medet Senden Medet Muhammet Ali	235
Men Aref Sırrını Kardaş	138
Mescidim Mihrabım Üstad İşidir.....	184
Mihman Olmuşum Gelmişim.....	116
Muhammet Ali'nin Eli Değil mi	300
Muhammed'in Üç Beni Var	176
Muhammet Neslinden Şunda Kim Kaldı.....	194
Musahipten Özün Seçen Musahip	335
Mürekkebin Yoktur Bir Defter Edem	217
Mürşide Varmaya Talip Olursan	298
Nasıl Yar Diyeyim Ben Böyle Yara	173
Ne Güzel De Muradıma Eerken	190
Ne Zalimdir Ne Gaddardır Ne Bedkar	247
Ol Benim Sarı Tanburam	152
Önüme Bir Çığır Geldi.....	114
Ötme Bülbül Ötme Şen Değil Bağım	171
Padişah Katlime Ferman Eylese	257
Pir Sultan'ım Şu Dünyaya	136
Sabah Olur Cümle Alem Uyanır	262

Sabah Olur Koyun Kuşluğa Gelir	259
Sabahtan Cemalin Seyran Eyledim	229
Sabahtan Dergaha Vardım	160
Sabahtan Uğradım Ben Bir Figana	315
Sabahtan Uğradım Ben de Şah'ıma.....	172
Sabır Kıla Kıla Canıma Yetti	222
Sar'öküzü Benden Sual Sorarlar	238
Sefasına Cefasına Dayandım	275
Seher Vakti Kalkan Kervan	159
Sensin Bizim Zahir Batın Ulumuz.....	323
Serseri Girme Meydana	151
Sevda Çekmek Şanlarıdır	139
Seyran Edip Şu Alemde Gezerken.....	329
Seyran Ettim Erenlerin Demini.....	256
Seyredelim Horasan'ın İlini	283
Seyyah Olup Şu Âlemi Gezerim.....	328
Seyyah Olup Şu Âlemi Gezerken.....	188
Sofu Mezhebimi Neden Sorarsın.....	341
Sordum Sarı Çiğdeme	135
Sultan Ali'm Bir İş Geldi Başıma	330
Sultan Nevruz Günü Cemdir Erenler.....	268
Sultan Suyu Gibi Çağlayıp Akma	232
Şah-ı Merdan Kullarıyız	165
Şaha Giden Ben Bir Bezirgan Gördüm	218
Şahın İllerinden Gelen Turnalar	333
Şah'ın Nuru musun Ey Canlar Canı	175
Şecaatin Varsa Kalbinde Sakla.....	260
Şimdi Bizim Aramıza	140
Şu Kanlı Zalimin Ettiği İşler.....	213
Şu Karşı Yaylada Göç Katar Katar	211
Şu Karşiki Karlı Dağı Gördün mü.....	293
Şu Yalan Dünyaya Geldim Giderim	234
Şu Yalan Dünyaya Geldim Geleli II.....	183
Tarikate İkrar Verdim	113
Temennaya Geldim Erenler Size	174
Turap Olup Düştüm Toza	117
Uğrum Sıra Giden Boz Atlı Hızır.....	306

Uyur İdik Uyardılar	127
Uyurken Üstüme Geldi Erenler.....	295
Üç Gözlü Pınarın Gözün Ararsan	292
Üfürdüm Çerağı Yandıramadım.....	173
Viran Bahçelerde Bülbül Öter mi	167
Yalan Dünya Sana Bel mi Bağlarım	285
Yanlış Fetva İle Yola Gidilmez	180
Yas ve Matem Günü Derdim Yeniler	265
Yel Esti Mmi Aşka Gelir Sallanır	284
Yemen Ellerinden Beri Gelirken.....	210
Yine Dosttan Haber Geldi	130
Yine İlgıt İlgıt Yeller Esince	320
Yine Kismetimiz Kaldırdı Bizi	342
Yine Tamam Oldu Senenin Başı.....	196
Yine Yeşillendi Dağlar	157
Yüce Yüce Dağlardan mı Gelirsin	291
Yüksek İsem Ben Gönlümü İndirmem.....	234
Yükseklerden Alçaklara İndim Ben	217
Yüre Bre Hızır Paşa	158
Yürü Bre Kahpe Felek	124
Yürü Bre Yalan Dünya.....	140
Yürüyüş Eyledi Urum Üstüne	317
Zahir Batın On'ki İmam Aşkına	246